

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Historický ústav

**GENEZE POLITICKÉHO PROCESU BÁRTA A SPOL.
A JEHO KOMPARACE S POLITICKÝM PROCESEM MÁDR
A SPOL.**

Diplomová práce

Autor: Bc. Simon Schwab
Studijní program: N7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - dějepis
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – občanská nauka
Vedoucí práce: PhDr. Bc. Tomáš Hradecký, Ph.D.

Hradec Králové, 2017

Zadání diplomové práce

Autor: Simon Schwab

Studium: P15P0324

Studijní program: N7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - dějepis, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - občanská nauka

Název diplomové práce: **Geneze politického procesu Bárta a spol. a jeho komparace s politickým procesem Mádr a spol.**

Název diplomové práce AJ: Genesis of the Bárta Trial and its comparison with the Mádr Trial.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Analýza primárních pramenů, vnitřní kritika pramenů, komparace obou politických procesů, komparace pramenů s odbornou literaturou, syntetické uchopení ve srovnávací části. Práce reflektuje literaturu a výzkum původních archivních pramenů.

Archiv bezpečnostních složek, ČR Praha. Národní archiv, ČR Praha. Národní knihovna, ČR Praha. ADAM, Jan, Osobnosti Česko: Ottův slovník, Praha 2008. BALÍK, Stanislav HANUŠ, Jiří, Katolická církev v Československu 1945-1989, Brno 2013. BURSÍK, Tomáš, Ztratily jsme mnoho času...Ale ne sebe! Životy politických vězeňkyň v československých věznicích padesátých a šedesátých let dvacátého století, Praha 2006. Církevní procesy padesátých let, Kostelní Vydří 2002. DACHOVSKÝ, Karel, Cesta františkánského kněze Jana Bárty. Historická studie o knězi vězněném 16 let pro víru, Praha 1992. DACHOVSKÝ, Karel, Umlčený zvon, Praha 1991. HANUŠ, Jiří, Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století, Brno 2005. HAVLÍČKOVÁ, Helena, Dědictví: kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948-1989, Olomouc 2008. KAPLAN, Karel, Stát a církev v Československu v letech 1948-1953, Brno 1993. KAPLAN, Karel-PALEČEK, Pavel, Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008. NOVOTNÝ, Vojtěch, Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913-1967, Praha 2013. Odsouzený otec Bárta soudí soud, Studie 1982, č. 83, s. 467-484. PETERA, Rostislav, Význam a poslání Katolické akce, Praha 1949. TOMEŠ Josef a kol., Český biografický slovník XX. století, Praha-Litomyšl 1999. VAŠKO, Václav, Dům na skále 2. Církev bojující, Kostelní Vydří 2007. VAŠKO, Václav, Dům na skále 3. Církev vězněná. 1950-1960, Kostelní Vydří 2008. VLČEK, Vojtěch, Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964, Olomouc 2004. VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš, Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech, Díl III., Praha 2004.

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Hradecký, Ph.D.

Oponent: Mgr. Michal Strobach, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval (pod vedením vedoucího diplomové práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

podpis autora práce

Anotace

SCHWAB, Simon. *Geneze politického procesu Bárta a spol. a jeho komparace s politickým procesem Mádr a spol.* Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 184 s. Diplomová práce.

Tato diplomová práce sleduje genezi politického procesu Bárta a spol. z roku 1952. Do čela uměle vykonstruovaného procesu byl dosazen františkán Jan Baptista Josef Bárta. Proces probíhal před Státním soudem v Praze od 28. října do 1. listopadu 1952; soudnímu senátu předsedal JUDr. Jaroslav Novák a státní prokuraturu zastupoval JUDr. Karel Čížek. Genezi případu má být popsán celkový vývoj, charakteristika, průběh, výsledek a odsouzení všech aktérů v procesu. Cílem není podrobné zaměření na žádného odsouzeného; práce má přiměřeně popsat charakteristiku všech odsouzených. Po důsledné genezi bude proces Bárta a spol. komparován s politickým procesem Mádr a spol. z června 1952, do jehož čela byl postaven teolog Oto Mádr. Komparace má sledovat důvody zatčení, zjištění praktik používaných ve vyšetřovací vazbě, vykonstruované a legitimní odsouzení, spáchané trestné činy, výši a druhy trestů a konečně rehabilitaci obou procesů. Komparační část práce vychází z autorova bakalářského výzkumu, během kterého autor práce analyzoval činnost a působení profesorky Růženy Vackové. Profesorka Vacková byla jednou z odsouzených v procesu Mádr a spol. Práce reflektuje odbornou literaturu vztahující se k problematice politických procesů a výzkum původních archivních pramenů.

Klíčová slova:

Bárta a spol., Mádr a spol., politické procesy, KSČ, Katolická akce, katolická církev.

Annotation

SCHWAB, Simon. *Genesis of the Bárta Trial and its comparison with the Mádr Trial*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. 184 pp. Diploma Thesis.

This diploma thesis deals with the genesis of the Bárta Trial of 1952. Jan Baptista Josef Bárta was placed at the forefront of the artificially structured political court trial. The Bárta Trial was conducted before the State Court in Prague from October 28th to November 1st 1952. Jaroslav Novák was named the chairman of the Court of Law and Karel Čížek was named to be the state prosecutor of this trial. The thesis describes the genesis of the trial, characteristics, process and conviction of all „actors“. After the genesis the Bárta Trial is compared with the Mádr Trial of 1952. The comparison deals with reasons of arrest, practices used in investigated custody, artificial and legitimate convictions, crimes and rehabilitation of both trials. The comparison is partly based on authors's original bachelor thesis research, which dealt with the historical analysis of the activities of Professor Růžena Vacková, one of the accused persons in the Mádr Trial. The diploma thesis reflects the professional literature pertaining to the issue of political trials and research of the original archival sources.

Key words:

the Bárta Trial, the Mádr Trial, political processes, Communist Party of Czechoslovakia, Catholic Action, Catholic Church.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu diplomové práce PhDr. Bc. Tomáši Hradeckému, Ph.D. za odborné a metodické vedení, podnětné připomínky, podporu a trpělivost při zpracování práce. Poděkování náleží rovněž pracovníkům Národního archivu v Praze, Archivu bezpečnostních složek v Praze a Ústavu pro studium totalitních režimů v Praze. Dále těm, kteří mě po dobu zpracování diplomové práce podporovali. Zvláště velký dík patří mé snoubence Kláře.

OBSAH

ÚVOD	8
1. CÍRKEV A POLITICKÁ PERZEKUCE V ČESKOSLOVENSKU PO ROCE 1945	11
1.1. Postavení církve v Československu po roce 1945.....	11
1.2. Katolická akce a společenství Rodina	13
1.3. Postavení církve po roce 1948	17
1.4. Politické procesy – forma politické perzekuce padesátých let.....	20
2. GENEZE POLITICKÉHO PROCESU BÁRTA A SPOL.	25
2.1. Skupina Jan Baptista Josef Bárta a spol.	26
2.2. Skupina Bohumil Němčanský a spol.	60
2.3. Skupina Josef Soukop a spol.	71
2.4. Skupina Josef Ondok a spol.	84
2.5. Josef Tutte	92
3. PROCES	96
3.1. Obvinění, obžalování, odsouzení	96
3.2. Dějství po skončení soudního líčení (1952–1991)	119
4. KOMPARACE PROCESU MÁDR A SPOL. S PROCESEM BÁRTA A SPOL.	144
ZÁVĚR.....	160
SEZNAM ZKRATEK.....	163
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	165
SEZNAM PŘÍLOH.....	168

ÚVOD

Totalitní éra v Československé republice v letech 1948–1989 byla charakteristická nejen svojí nezákonností, závislým soudnictvím, ale také odstraňováním skutečných i potenciálních nepřátel režimu. Nejtěžší období komunistického Československa, doba od únorových událostí v roce 1948 do poloviny 50. let, probíhala v atmosféře politicky motivovaných procesů, jejichž cílem bylo zbavit společnost nevhodných osob, které mohly narušit upevnění Komunistické strany Československa v jejím tzv. zakládacím období. Velmi důležitý pro pochopení dalšího vývoje je vztah mezi lidově demokratickým režimem v Československu a církví, zejména katolickou církví.

Jedním z největších proticírkevně motivovaných politických procesů byl proces v čele s františkánem Josefem Bártou OFM. Proto se tento případ zapsal do dějin jako proces Bárta a spol. Historici poukazují na tento proces jako největší svého druhu v boji proti církevně motivované Katolické akci. V procesu bylo totiž odsouzeno třicet jedna osob – 22 laiků a 9 kněží. Pozoruhodné je také další zjištění, že v procesu došlo k odsouzení čtrnácti žen.

Jednou z obětí politických procesů byl františkán Josef Bárta a teolog a filozof Josef Zvěřina. Oproti ostatním odsouzeným je jim v práci věnována větší pozornost, protože se jedná o významné osobnosti v oblasti teologie, filozofie, školství, ale i soudnictví. Práce samozřejmě neopomíná zbylých dvacet devět souzených osobností, kterým je dán dostatečný prostor pro představení jejich činnosti, kterou režim označil za protistátní. Bez představení všech aktérů procesu by práce ztratila svůj význam a smysl.

Smyslem této diplomové práce je na genezi politického proticírkevního procesu s Josefem Bártou a spol. demonstrovat „výrobu“, průběh a celkový charakter politických procesů; na jednotlivých odsouzených ukázat začlenění do vykonstruované obžaloby a následné věznění v československých věznicích. Cílem není vysvětlit fungování politických procesů, ale do jejich „tvorby“, v mém případě do procesu Bárta a spol., zasadit konkrétní příběh jednatřiceti odsouzených osobností. Na základě biografických údajů všech odsouzených, odborné literatury a prostudovaného archivního materiálu, představit průběh „výroby“ politického procesu Bárta a spol. Dále pak ukázat na nezákonné zacházení ve vyšetřovací vazbě, doslovně naučené tzv. dotazníkové (otázkové) protokoly, boj za uznání práv politických vězňů, odmítání i přijímání milostí a amnestií prezidenta republiky, vč. podmíněných propuštění. Diplomová práce má zdůvodnit amnestie prezidenta republiky nevztahující se k odsouzeným v procesu. Konečně práce navazuje na bakalářskou práci *Růžena Vacková a proces Mádr a spol.* z roku 2015, kterou jsem sepsal a obhájil na

Historickém ústavu Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové a následně představil odborné i laické veřejnosti. Poslední část diplomové práce je tedy věnována komparaci procesů Bárta a spol. a Mádr a spol., který probíhal před Státním soudem v Praze v červnu 1952. Komparací se má poukázat na „dokončení výroby“ procesu s Mádrem a spol. v procesu Bárta a spol. Proces s Bártou je totiž mj. jistým dokončením procesu s Mádrem; mnoho svědků z procesu Mádr a spol. našlo své pozice i v procesu s Bártou, ovšem na lavici odsouzených. Práce komparuje charakteristiky odsouzených, metody užívané ve vyšetřovací vazbě, výši a druh trestů, amnestování, podmíněná propuštění i rehabilitace v průběhu 60. až 90. let 20. století. V neposlední řadě má práce ukázat na podobnosti mezi jednotlivými dokumenty v obou procesech.

Protože znalost katolických dějin a perzekuce páchané na představitelích církve i laicích je nezbytná pro církevní dějiny, dějiny školství, dějiny soudnictví, dějiny filozofie a politické procesy, zvolil jsem si jako téma diplomové práce právě proces s Josefem Bártou a jeho komparaci s procesem Mádr a spol.

Diplomová práce reflektuje dosud zpracované stěžejní odborné publikace a původní archivní prameny. I když bylo k situaci církve v Československu, politickým procesům padesátých let a odsouzeným významným osobnostem napsáno velké množství publikací, o odsouzených v procesu Bárta a spol., resp. Mádr a spol., neexistuje žádná ucelená publikace. Nejvíce jsou psány odborné články a publikace k osobnosti Josefa Zvěřiny a posléze Josefa Bárty. Z toho vyplývá, že nemůžeme čerpat z publikace, která by zachytila genezi působení jednotlivých odsouzených v politickém procesu Bárta a spol. V tomto směru jsme nuceni vycházet z dosud zpracované odborné literatury, která se o případu zmiňuje velmi stručně. Důležitým a neopomenutelným zdrojem informací jsou vzpomínky pamětníků vydané v knižní podobě, kteří věděli o činnostech vybraných aktérů v procesu, sdíleli s nimi celou nebo o nich slyšeli od jiných vězňů. Diplomová práce je proto založena na studiu archivních materiálů i dosud publikovaných odborných knih, včetně zachycení výpovědí pamětníků. Důležitým zdrojem je dílo Vojtěcha Novotného o životě a dílu Josefa Zvěřiny (*Odvaha být církví: Josef Zvěřina v letech 1913–1967*).

Diplomová práce je založena na konfrontaci odborné literatury a archivního materiálu vztahující se k politickému procesu Bárta a spol. a Mádr a spol. Stěžejní pro analýzu geneze procesu je archivní materiál, ale informace v něm uvedené jsou nutně kriticky komparovány s odbornou literaturou a heslovými slovníky. Pokud nastane mezi autory i archiváliemi rozpor, cílem je najít a objasnit pravdivé tvrzení. Všechna nalezená fakta, v několika případech nepravdivá, jsou v práci zachycena.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol, které se vztahují k důležitým předělům geneze procesu Bárta a spol., popisu situace církve a samotné komparaci. První kapitola popisuje zejména katolickou církev v poválečném Československu do 50. let 20. století. Tato kapitola má představit atmosféru v poválečné éře mezi církví a nastupujícím komunistickým režimem. Nutně tedy dochází ke konfrontaci s KSČ, Katolickou akcí, státní Katolickou akcí, Státním úřadem pro věci církevní, společenstvím Rodina a významnými představiteli a aktéry církevního života. Kapitola svým vývojem zasahuje do problematiky politických procesů, které charakterizuje. Jde totiž o jednu z forem perzekuce, o které kapitola rovněž píše. Druhá kapitola se zabývá pěti skupinami souzených lidí, z kterých byl „poskládán“ proces s Bártou. Kapitola je založena na analýze příčin směřujících k listopadu 1952, kdy předseda soudního senátu dr. Jaroslav Novák za dozoru státního prokurátora dr. Karla Čížka vynesl rozsudek za spáchanou „protistátní činnost“. Kapitola neopomíná charakteristiku jednotlivých odsouzených. V třetí kapitole je zachycena další nosná část geneze procesu – protokoly obviněných a svědků, trestní oznámení, žaloba, nařízení hlavního líčení, znalecký posudek, rozsudek, nařízení výkonu trestu, amnestie, milosti, podmíněná propuštění, rehabilitace na počátku devadesátých let. Čtvrtá kapitola se následně věnuje procesu Mádr a spol. a jeho komparaci s Bártou a spol.

Práce postupuje od obecného vymezení problémů (situace v církvi, vztahy mezi církví a státem) ke konkrétním specifikacím (vymezení církevního politického procesu Bárta a spol. a charakteristika činnosti a působení všech jeho aktérů). První kapitola je založena na studiu odborné literatury vztahující se k popisu církevní situace v poválečném Československu, ostatní kapitoly reflektují jak odbornou literaturu, tak dostupné archivní prameny k tématu.

Protože se politické procesy Mádr a spol. a Bárta a spol. staly nedílnou součástí pouónorového vývoje, slouží tato práce k jejich pochopení a objasnění.

1. CÍRKEV A POLITICKÁ PERZEKUCE V ČESKOSLOVENSKU PO ROCE 1945

1.1. Postavení církve v Československu po roce 1945

Církevní dějiny prošly ve dvacátém století velkými zkouškami. Jedním z klíčových momentů byl vztah církve k tzv. totalitárním ideologiím nacismu a komunismu.¹ Abychom se mohli věnovat a porozumět období po roce 1945, je nezbytné připomenout události typické pro období nacistické totalitární ideologie za druhé světové války. V tomto období, stejně jako v poúnorové éře, se síla církve a věřících ukázala ve vazbách, věznicích a koncentračních táborech.² V letech 1939–1945 bylo postiženo nacistickou perzekucí 371 kněží, řeholníků i řeholnic. Podle stávajících poznatků z nich 75 zemřelo.³ Musíme si zároveň uvědomit, že v těchto letech zůstala církev místem duchovních a národních hodnot.⁴ Církev působila ve společnosti jako stabilizační prvek. Přicházela do kontrastu s vnitropolitickými zmatky, nacionalistickou vášní a neschopností odlišit spravedlnost od pomsty.⁵

Po skončení druhé světové války se počet obyvatel Československa snížil kvůli odsunu Němců a přiřazení Podkarpatské Rusi ke Svazu sovětských socialistických republik na 12,07 milionu. Bez vyznání bylo 766 000 obyvatel (6,5 %). Počet se během následujících let snižoval, v únoru 1950 bylo těchto obyvatel 489 600 (4,18 %).⁶ Po druhé světové válce, v období po nacistické okupaci, byla římskokatolická církev personálně oslabená. Naopak zesílila po morální stránce. Za války se mnoho kněží a řeholníků zapojilo do domácího i zahraničního odboje – např. Josef Plojhar nebo Msgre. Jan Šrámek. Představitelé národního odboje zaujali po válce nejvyšší posty v církevní hierarchii. V listopadu 1946 jmenoval papež

¹ Je nutné provést důkladné srovnání obou výrazných totalitních systémů, přičemž německý historik Hans Maier hovoří o pěti společných rysech nacismu a komunismu – a) zbytnění a zvýšená dynamika politické moci, jde o politiku ve stavu mobilizace, moc je všudypřítomná; b) nárok na utváření lidského života, totalitární režimy se snaží probudit v lidech pocit osvobození pramenící z pocitu, že souzní s dobou a plní historické úkoly; c) totalitární moc nežila pouze z násilí, ale z nároku na poznání pravdy, revoluční vášně; d) nešlo o pouhý sadismus, nově se jednalo o likvidaci obětí na technické úrovni bez přítomnosti vášně; e) objevily se staré revoluční fenomény, ale s novou intenzitou. Srov. Petr FIALA – Jiří HANUŠ (eds.), *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*, Praha 2002, s. 11.

² Petr FIALA – Jiří HANUŠ (eds.), *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*, Praha 2002, s. 24.

³ Vojtěch Vlček uvádí, že 122 duchovních bylo vězněno v koncentračních táborech. V důsledku věznění zemřelo 75 duchovních kněží, z nich nejméně 23 řeholníků. Srov. Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004, s. 21. Václav Vaško ve své studii o církvi v ČSR v letech 1948–1960 píše, že gestapo zatkl 500 kněží a řeholníků; z toho počtu bylo popraveno nebo jiným způsobem zahynulo 70 osob. Srov. Václav VAŠKO, *Církev v ČSR v letech 1948–1960. Perzekuce, odboj, kolaborace*, in: *Za svobodu a demokracii I: Odpor proti komunistické moci*, Praha 1999, s. 48.

⁴ Petr KUBÍN (ed.), *Brány pekelné ji nepřemohou*, Praha 2013, s. 11.

⁵ Václav VAŠKO, *Církev v ČSR v letech 1948–1960. Perzekuce, odboj, kolaborace*, in: *Za svobodu a demokracii I: Odpor proti komunistické moci*, Praha 1999, s. 48.

⁶ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993, s. 5.

Pius XII. pražským arcibiskupem bývalého politického vězně Josefa Berana. V Litoměřicích se stal biskupem Štěpán Trochta, který měl rovněž za sebou minulost politického věznění.⁷

Církev se rychle vzpamatovala z válečných hrůz a začala se navracet k tradičním strukturám a aktivitám.⁸ Roku 1950 bylo v Československu registrováno 12 církví, 30 náboženských společností a sekt a 1 400 náboženských spolků. V zemi měla největší a nejsilnější zastoupení církve římskokatolická a řeckokatolická. Celkem se k této církvi hlásilo 8,94 milionu obyvatel (76,42 %).⁹ Katolická církev sama sebe považovala od konání shromáždění 15. listopadu 1945 za jednoho z budovatelů nového státu.¹⁰

Pokud hovoříme o církvi, musíme si uvědomit, že pod tímto pojmem jsou zahrnuty všechny její složky – církevní představitelé, představitelé řádů a kongregací, katolická inteligence, inteligence sympatizující s katolicismem a věřící lid. Z tohoto lze usoudit, že je církev složitým a vnitřně členěným organismem. Postavení církve ve společnosti je složité zachytit a popsat v klidné době, proto je až nadlidským úkolem popsat její aktivity za druhé světové války, v poválečné době a v letech 1948–1989. V éře totalitního komunistického režimu byla církev destruována a činnost podvázána. Oproti této skutečnosti zůstaly její aktivity zachovány a provozovány neveřejně v tzv. skryté církvi. Tímto si církev, navzdory trpkému osudu, uchovala bohatý vnitřní život.¹¹ Naproti tomu si církev během druhé světové války udržela část své duchovní a národní hodnoty, i když se stovky věřících staly oběťmi perzekucí, věznění a koncentračních táborů. Církev se po válce rychle vzpamatovala a začala obnovovat přerušené aktivity.

Katolická církev byla nejen nejmasovější, ale také disponovala vysokým stupněm organizovanosti a disciplíny. Důležitost a význam katolické církve v ČSR lze spatřovat nejen v zachování platnosti církevního práva, které koexistovalo spolu s právem státním, ale také v kritických připomínkách k únorovým událostem roku 1948.¹² Katolická církev je specifickým druhem společenského organismu a lidského zřízení, který se řídí svými zásadami. Dalšími přednostmi katolicismu byly vedle organizovanosti a disciplíny mezinárodní dimenze a rozmanitost. V mezinárodním pojetí se odkazuje na pozici Vatikánu a jednotlivých papežů, zatímco rozmanitostí se rozumí biskupové s rozličnými názory, desítky

⁷ Jiří PLACHÝ, *Komunistická moc v tažení proti katolické církvi*, in: *Za svobodu a demokracii III.: Třetí (protikomunistický) odboj*, Hradec Králové 2002, s. 142–143.

⁸ Petr KUBÍN (ed.), *Brány pekelné ji nepřemohou*, Praha 2013, s. 12.

⁹ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993, s. 5.

¹⁰ *Tamtéž*, s. 12.

¹¹ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 5.

¹² *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 9–16.

řádů a spolků a aktivity kněží i laiků.¹³ Postavení Vatikánu bylo natolik silné, že určoval společenskou roli církve.¹⁴ Výhodou lze rozumět jasně formulovanou nauku, která napomáhá orientovat se katolíkům ve sporných případech. Na druhé straně je nutné a samozřejmé vnímat slabiny katolicismu. Mezi slabiny je paradoxně možné zařadit již zmíněnou hierarchickou stavbu a pocit poslušnosti nadřazeným složkám (např. podřízenost kněží biskupům). To si uvědomili komunisté, když nejdříve izolovali biskupy. Ti totiž měli v církvi autoritativní postavení a silný pocit vážnosti.¹⁵

Po druhé světové válce byly obnoveny katolické spolky (mariánské družiny, katolické skautské oddíly nebo tělovýchovná organizace Orel), katolický tisk (olomoucký Rozsévač, pražská Neděle, týdeník Katolík, literární Akord, Vyšehrad, revue Na hlubinu, Filosofická revue), akademická sdružení (Svatováclavská liga, Česká liga akademická, Moravan, Ústředí katolického studentstva nebo Sdružení katolické mládeže).¹⁶

Za hlavní oporu katolické církve, a tudíž pomyslné odpůrce poúnorového zřízení, považoval režim řeholníky a řeholnice. Řeholníci se vyznačovali životem v komunitách, autonomií a dodržováním jasných pravidel. Pro režim byli nebezpečnější než diecézní kněží, protože ti žili do značné míry izolovaně, a tlakům snadněji podléhali.¹⁷

1.2. Katolická akce a společenství Rodina

Abychom plně porozuměli poválečnému vývoji církve a realizaci politických procesů, je nutné správně popsat a pojmenovat stěžejní mezníky v předválečné době. Období od dvacátých let dvacátého století do roku 1938 lze označit za „dlouhá třicátá léta“, během kterých dosahoval katolicismus v českých zemích jednoho ze svých vrcholů. Vznikaly iniciativy, které si kladly za cíl změnit strnulé a setrvační formy působení. Pevnou a pružnou formu nabídl papež Pius XI. v době po první světové válce, v roce 1922, kdy se hnutí šířilo západní Evropou. Pius XI. byl tvůrcem **Katolické akce**, do které se začleňovaly katolické spolky. KA se proto vyznačovala rozmanitostí a pluralitou a byla organizovaným laickým apoštolátem. Laici zde byli v těsném napojení na biskupy, kněží a řeholníky, aby se plně

¹³ Petr FIALA – Jiří HANUŠ (eds.), *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*, Praha 2002, s. 18–24.

¹⁴ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993, s. 6.

¹⁵ Petr FIALA – Jiří HANUŠ (eds.), *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*, Praha 2002, s. 18–24.

¹⁶ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 16.

¹⁷ *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 113.

zapojili do evangelizačních úkolů církve.¹⁸ Primárním cílem bylo, aby laici pod vedením kněží a řeholníků prosazovali katolickou činnost ve společnosti.¹⁹

Katolická akce nabyla dvou podob - italské a belgické. Italská verze považovala za základní jednotku farnost a členy dělila podle pohlaví. V čele skupiny stál předsedající kněz. Tato verze platila v českých zemích v době před druhou světovou válkou i během války. V belgické verzi byla základem stavovská myšlenka, protože členové byli rozdělováni podle povolání. Důraz byl kladen na laiky, kteří spolupracovali s knězem coby asistentem. Hlavní impuls dal této verzi belgický kněz Joseph Cardijn. Ten založil organizaci *Křesťanská dělnická mládež* (JOC, Jeunesse Ouvrière Chrétienne) a postupně vznikala další hnutí, kterými byly *Křesťanská studentská mládež* (JEC, Jeunesse Étudiante Chrétienne), *Křesťanská rolnická mládež* (JAC, Jeunesse Agricole Chrétienne) a *Nezávislá křesťanská mládež* (JIC, Jeunesse Indépendante Chrétienne).²⁰ Principem tzv. jocismu bylo heslo “*formation par action*” (formace skrze činnosti) a pravidlo “vidět (evidovat) – soudit (rozlišovat a vytvořit si názor) – jednat”. Inspirativními osobnostmi KA byli dominikán Silvestr Braitto a františkán Jan Evangelista Urban.²¹²²

Vedle apoštolátu působícího mezi venkovskou, dělnickou a zaměstnaneckou mládeží se církev ve velké míře orientovala na středoškolské a vysokoškolské studenty, akademický a intelektuální svět. Silné postavení měly nově založené spolky a sdružení – Česká liga akademická, Akademické sdružení Moravan, Akademický týden nebo františkánské Studium catholicum. Akademický týden byl setkáním studentské mládeže s křesťanskými intelektuály a umělci za podpory Metoděje Habáně.²³ Studium catholicum bylo založeno františkánem

¹⁸ Petr KUBÍN (ed.), *Brány pekelné ji nepřemohou*, Praha 2013, s. 10. Katolická akce je také zmíněna v článku o dr. Růžene Vackové od autorky Adély Gjuríčové. Srov. Adéla GJURIČOVÁ, *Uvědomělé kichotiády. Politické myšlení Růženy Vackové*, SD 2, 2005, s. 299–300.

¹⁹ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 23.

²⁰ Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 162–163.

²¹ **Silvestr Maria Josef Braitto** (1898–1962) byl dominikán, kněz, teolog, kazatel a exercitátor. Vydával duchovní revue Na hlubinu. V letech 1930–1950 působil jako profesor na teologickém učilišti v Olomouci. V procesu s představiteli řádů v roce 1950 odsouzen na 15 let vězení. Propuštěn na amnestii v roce 1960. Zemřel v Praze o dva roky později, 25. září 1962. Srov. Petr KUBÍN (ed.), *Brány pekelné ji nepřemohou*, Praha 2013, s. 10.

²² **Jan Evangelista Urban** (1901–1991) byl františkánským knězem a teologem. Stal se zakladatelem laického apoštolátu III. řádu sv. Františka (1927) a vzdělávacích kurzů Studium catholicum (1936). V procesu s představiteli řádů v roce 1950 odsouzen na 14 let vězení. Propuštěn v roce 1963. Zemřel na počátku roku 1991. Srov. Petr KUBÍN (ed.), *Brány pekelné ji nepřemohou*, Praha 2013, s. 10.

²³ **Metoděj Petr Habáně** (1899–1984) byl dominikánským knězem, teologem a filozofem. Od roku 1928 působil jako řádný profesor na řádovém teologickém učilišti v Olomouci a v letech 1945–1950 v litoměřickém biskupském semináři. Během druhé světové války založil českou odnož jocistických kroužků v Olomouci pod názvem Nová pracující mládež. Zároveň byl šéfredaktorem Filosofické revue a hlavním představitelem (neo)tomistické filosofie v Československu. Vězněn byl dvakrát – poprvé po únorových událostech v roce 1948, podruhé v roce 1950. Do roku 1970 působil pod trvalým dohledem režimu v duchovní správě a rozvíjel skrytou

Janem Evangelistou Urbanem a sloužilo k teologickému vzdělávání vysokoškolských studentů.²⁴

Hlavním organizátorem KA, zejména v Praze, byl ihned po válce jezuita **Tomislav Kolakovič-Poglajen**.²⁵ Na severní a střední Moravě zakládal Vladimír Neuwirth od roku 1947 obdobné kroužky Společenství, které nabyly tří podob – kněží a bohoslovci, svobodní laici, manželé (rodiny). Společenství a Rodina usilovaly o formování křesťanské osobnosti, sebevzdělávání, osobní spiritualitu a činný apoštolát.²⁶ Kolakovičovo hnutí nebylo jednotné, dělilo se na jednotlivé skupiny věřících, kterým se přezdívalo kroužky nebo buňky.²⁷ V čele každé skupiny (buňky) stál tzv. průkopník. Ten měl svoji několikačlennou skupinu vést tak, aby se každý člen stal novým průkopníkem a mohl tak založit další skupinu (buňku).²⁸ Na konci roku 1945 odjel Kolakovič do Prahy, kde založil další skupinu KA s názvem **Rodina**.²⁹ Jejími členy byli kněží i laici, mezi které patřili páter Alexander Heidler (pozdější „otec

činnost. Zemřel v roce 1984. Srov. Petr KUBÍN (ed.), *Brány pekelné ji nepřemohou*, Praha 2013, s. 11.; Václav VAŠKO, *Dům na skále 3. Církev vězněná. 1950–1960*, Kostelní Vydří 2008, s. 74.

²⁴ Petr KUBÍN (ed.), *Brány pekelné ji nepřemohou*, Praha 2013, s. 10–11.

²⁵ **Tomislav Kolakovič** (vlastním jménem Stjepan Pogljajen, 1906 – asi 1990) byl jezuitským knězem a katolickým publicistou původem z Chorvatska. V Belgii ve 30. letech studoval teologii a seznámil se zde s praktikami jocistických kroužků. V letech 1937–1941 působil v chorvatském Záhřebu, poté Sarajevu a následně byl kvůli obsazení Jugoslávie nacisty poslán do Splitu. Protože byl sledován gestapem, přijal dívčí jméno své matky (Kolakovič) a Chorvatsko opustil. Na Slovensku, kam dorazil v roce 1943, zakládal kroužky jocismu mezi akademickou mládeží. Tyto kroužky nazýval Rodina. Stejnomené kroužky zakládal po skončení války v Praze. V této době se stal neoficiálním mluvčím Vatikánu a bylo mu umožněno navštívit Sovětský svaz. Zde se seznámil se životem obyčejných lidí, byl svědkem masových vražd, poznal bídu venkova. V roce 1946 vykonstruovala slovenská StB akci proti vlivu Demokratické strany a řada členů Rodiny byla stíhaná (tzv. Kolakovičova aféra). Kolakovič byl vězněn od ledna do června. Byl obviněn ze špionáže, ale stále svobodná prokuratura ho neshledala vinným. Na základě dezinformací mělo dojít k oslabení katolické církve v období před květnovými volbami. Pravou podstatou aféry bylo snížení volebních hlasů, které by katolíci odevzdali slovenské Demokratické straně a Československé straně lidové. V srpnu téhož roku opustil Československo. Působil v USA, Indii, Číně, Belgii a Římě. Zemřel asi v roce 1990. Srov. Petr KUBÍN (ed.), *Brány pekelné ji nepřemohou*, Praha 2013, s. 12.; Helena HAVLÍČKOVÁ, *Dědictví: kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948–1989*, Olomouc 2008, s. 24–26; Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 167–168.

²⁶ **Vladimír Neuwirth** (1921–1998) byl katolický laik, kulturní historik a překladatel. Za druhé světové války působil v jocistických kroužcích M. Habáně a podílel se na přípravě Akademických týdnů. Po válce zakládal na Moravě kroužky Společenství. Jejich cílem bylo pracovat na obnově světa podle pravidel evangelia. Roku 1961 byl odsouzen v procesu s 22 členy Společenství na 14 let vězení. Podmínečně byl propuštěn v dubnu 1968, po sovětské okupaci odešel do zahraničí. Od roku 1972 žil v Německu. V exilu pořádal Akademické týdny, s opatem Anastázem Opaskem založil kulturní sdružení Opus bonum, v roce 1982 založil knihovnu Bibliotheca Cyrillo-Methodiana ve Frankfurtu nad Mohanem. Do vlasti se vrátil v roce 1992, kde o šest let později zemřel. Srov. Petr KUBÍN (ed.), *Brány pekelné ji nepřemohou*, Praha 2013, s. 12.

²⁷ Helena HAVLÍČKOVÁ, *Dědictví: kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948–1989*, Olomouc 2008, s. 24.

²⁸ Václav VAŠKO, *Dům na skále 3. Církev vězněná. 1950–1960*, Kostelní Vydří 2008, s. 73–74.

²⁹ Jelikož je kruh Rodiny v literatuře ztotožňován s jinými existujícími kroužky, vůdčí osobnosti přiřazovány k české nebo slovenské Rodině a odsouzení v politických procesech byli souhrnně označováni jako členové Rodiny, je složité charakterizovat základní rysy pražské Rodiny. Vojtěch Novotný proto rozlišuje čtyři periodizační mezníky Rodiny: 1946–1947 (počátky spojené s V. Juklem a R. Vackovou), 1947–1950 (fáze spojená s J. Zvěřinou a R. Vackovou), 1950–1951 (fáze spojená s O. Mádrem a R. Vackovou), 1952–1953 (fáze spojená s J. Hoškem, V. Vaško, A. Schwarzovou). Srov. Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 179.

Křišťan“ ze Svobodné Evropy), teologové Josef Zvěřina a Oto Mádr, litoměřický biskup Štěpán Trochta, pražské profesorka Růžena Vacková, jezuité páter Adolf Kajpr a páter František Mikulášek, dominikán Metoděj Habáň, řeckokatolický biskup Pavel Gojdič, banskobystrický biskup Andrej Škrábik, student přírodních věd Vladimír Jukl, medik Silvestr Krčméry, Josef Hošek, Jiřina Krejčíková, Elena Pellerová, Jaroslav Pernegr, Josef Plocek, Františka Rybenská, Anna Schwarzová, Miroslav Tomek nebo Václav Vaško. Růžena Vacková, označovaná jako Matka pražské Rodiny, učinila ze svého pražského bytu v posledním patře starého domu na Malostranském náměstí jedno z center schůzek členů Rodiny.³⁰ Schůzky probíhaly také v bytě V. Jukla a S. Krčméryho v pražské Salmovské ulici, v bytě A. Schwarzové, v kapli Všeobecné nemocnice na Karlově náměstí, v Dívčím domově katolické Charity nebo v sakristii kostela sv. Salvátora na Křižovnickém náměstí.³¹

Rodina nebyla řeholí, spolkem a už vůbec ne protistátní organizací, jak ji nazývala StB. Jednalo se o společenství kněží, řeholníků a laiků. Členové přitom měli různé zájmy i politické názory, ale byli propojeni touhou po duchovním životě a odpovědnosti za prostředí, ve kterém žili.³² Společenství Rodina, jak jej nazvala Adéla Gjuričová, mělo koordinovat zakládání obdobných kroužků na vysokých školách.³³ Že byla KA pro KSCŽ nežádoucí již v době před únorovými událostmi, o tom svědčí novinový článek v Lidové demokracii z 23. března 1946.³⁴

I když vyšetřování členů Rodiny v tzv. Kolakovičově aféře bylo ukončeno, nic se nezměnilo na faktu, že se členové Rodiny dostali do sporu s lidově demokratickým státem již dva roky před únorovými událostmi. Společenstvím Rodina se zabýval Znalecký posudek v rehabilitační věci Josefa Hoška z 5. července 1972. Rodina byla popsána jako protistátní ilegální organizace církevního charakteru, která „soustřeďovala protistátní živly z řad náboženských fanatiků, oddaných římsko katolické církvi a jejímu světovému centru Vatikánu“.³⁵

³⁰ Helena HAVLÍČKOVÁ, *Dědictví: kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948–1989*, Olomouc 2008, s. 24–26; Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 179.

³¹ Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 166–179.

³² Václav VAŠKO, *Dům na skále 3. Církev vězněná. 1950–1960*, Kostelní Vydří 2008, s. 74.

³³ Adéla GJURIČOVÁ, *Uvědomělé kichotiády. Politické myšlení Růženy Vackové*, SD 2, 2005, s. 300.

³⁴ „Zrádná akce se rozvíjela pod vedením Dr. Tomislava Kolakoviče, (...) [který] pod rouškou přednášek o sociologii pořádal zpravodajské kursy t.zv. Rodiny (...) proti socialistické ideologii. Kolakovič je vlastně špion světového formátu.“ Srov. Helena HAVLÍČKOVÁ, *Dědictví: kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948–1989*, Olomouc 2008, s. 24–26.

³⁵ Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha (dále jen ABS ČR Praha), fond (dále jen f.) V-2298 MV. Mapa 01, f. A2/8, inventární číslo (dále jen inv. č.) 76, signatura A2/8-76.

1.3. Postavení církve po roce 1948

Svůj postoj k církvi definovala KSČ již v březnu 1946 na VIII. sjezdu strany. Respektování svobody a náboženského vyznání podmiňovala kladným postojem církve k budování lidově demokratického režimu a nezasahováním do politického života. Komunisté prozatím nechtěli vyvolat zásadní spory s církví. Prvním důvodem mohl být fakt, že po válce se k některému z náboženství hlásilo 75 % členů strany. Druhým vysvětlením by mohla být snaha komunistů zalíbit se jako politická strana celé společnosti, protože více než 90 % obyvatel, tedy značné procento voličů, se hlásilo k náboženskému vyznání.³⁶ Vztahy se začaly ochlazovat od roku 1947, kdy komunisté označili „*katolickou církev a klerikalismus za reakční sílu, která brzdí (...) realizaci mocenských záměrů komunistů. V aktivitě církve (...), např. o poutích, spatřovalo [Informbyro] jeden ze způsobů mobilizace reakce*“.³⁷

V roce 1948 působilo v duchovní správě 7 042 kněží. V kláštorech v této době žilo 2 856 mužských řeholníků a 12 095 jeptišek.³⁸

Situace se radikálně změnila po únorovém převratu v roce 1948. Režim se zaměřil na katolickou církev latinského a východního ritu. Církev měla být plně ovládnutá a uvězněna ve vnitřních prostorách chrámů. Komunistická strana začala uplatňovat tvrdé represivní zásahy vůči církevním institucím, věřícím, mužským a ženským řeholím, aktivním laikům, katolickým uskupením a kroužkům KA. Represe vedly od politických procesů, poprav, věznění, internace, táborů nucené práce, Pomocných technických táborů, vystěhování, administrativní postihy až k šikaně v každodenním životě. Brutální metody vyšetřování, násilí, monstrprocesy a četné rozsudky smrti jsou typické pro první (stalinské) období let 1948–1953. Od poloviny padesátých let sice ubylo přímého fyzického násilí, ale běžnou praxí zůstávaly ponižující výslechy, urážky, vyhrožování, vydírání a pobyty na samotkách.³⁹ V

³⁶ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993, s. 19–20.

³⁷ *Tamtéž*, s. 21.

³⁸ Jiří PLACHÝ, *Komunistická moc v tažení proti katolické církvi*, in: *Za svobodu a demokracii III.: Třetí (protikomunistický) odboj*, Hradec Králové 2002, s. 143.

³⁹ Za první oběť komunistického násilí z kněžských řad lze považovat **Vojtěcha Rygala** (1910–1948), který působil jako katecheta na obecné a měšťanské škole v Holešově. V březnu 1948 mu bylo zakázáno vyučovat na škole, a tak se rozhodl se skupinou svých známých odejít ilegálně do zahraničí. Vlákem vyrazil z Prahy do Chebu a poté do Aše. Po půlnoci 27. března 1948 byl u ašského nádraží zastřelen pohraničnickými. Za vůbec první oběť komunistického režimu z kněžských řad ještě před únorovými událostmi lze považovat vizovického faráře **Antonína Vysloužila** (1890–1945). Za druhé světové války podporoval vlastenecké cítění věřících a ilegální odbojové hnutí. Po válce napomáhal odhalovat kolaboranty, mezi kterými byli mnozí komunističtí funkcionáři z okolí Zlína. Když se vydal 9. prosince 1945 do Prahy, aby předal dokumenty kolaborantů, byl druhý den ráno nalezen mrtvý na trati mezi Zábořím nad Labem a Starým Kolínem. Údajně byl kolem 22. hodiny vyhozen z vlaku. Prvním aktivním laikem, který podlehl komunistickému běsnění, byl **Rostislav Sochorec** (1900–1948). Byl členem Československé strany lidové, Jednotného svazu českých zemědělců a v letech 1946–1947 působil jako poslanec Ústavodárného Národního shromáždění. Protože patřil k odpůrcům zemědělské politiky KSČ, byl již 23. února 1948 (!) zatčen a uvězněn v Praze a poté v Brně. Zemřel za nejasných okolností 13. května 1948 v

Československu byl únorovými událostmi v roce 1948 nastolen režim nepřátelský vůči křesťanství a římskokatolické církvi. I když se obdobný režim dostal k moci v dalších zemích středovýchodní Evropy, v řadě z nich si katolická církev udržela silnou identifikaci s národem (např. Polsko, Chorvatsko, Slovensko, Slovinsko). Jinde, např. v Albánii, došlo ke snaze zcela odstranit náboženství ze společenského života. Proto můžeme dospět k tvrzení, že v Československu (pokud nebudeme klást důraz na Albánii) se represivní politika vůči církvi uplatňovali nejdůsledněji a nejvytrvaleji.⁴⁰

Státu se fakticky podařilo zlikvidovat papežskou nunciaturu v zemi. Vztahy mezi státem a církvi se i po únorovém převratu řídily Modem Vivendi z roku 1928.⁴¹ Jisté omezení bylo zřejmé ihned po skončení války. Zastoupení Vatikánu v republice bylo obnoveno na úrovni internunciatury, nikoli na úrovni nunciatury (ta stojí o řád výše). Prvním poválečným internunciem byl jmenován Francisco Xaverius Ritter (již v roce 1935 se stal československým nunciem). Ritter odjel z důvodu špatného zdravotního stavu z republiky do Říma těsně před 25. únorem 1948 a do země se již nevrátil.⁴²

S církvemi jednala po roce 1948 jménem státu komise pro církevní a náboženské otázky ÚAV NF. V jejím čele stál Alexej Čepička. Protože vedle této komise existovala církevní komise ÚV KSČ a zvyšovala se nutnost řešit církevní otázky, byla 25. dubna 1950 jmenována nova církevní komise ÚV KSČ. Ta měla větší pravomoci a reprezentativnější složení, protože v čele stáli ministři a členové vedení strany. V literatuře se můžeme kvůli počtu členů v komisi setkat s označením “církevní šestka” – Alexej Čepička (předseda), Vladimír Clementis, Zdeněk Fierlinger, Jiří Hendrych, Václav Kopecký a Viliam Široký. V tomto složení se komise scházela do 2. května 1950, kdy prošla několika změnami. Tou hlavní bylo jmenování Čepičky ministrem obrany na konci dubna 1950, které znamenalo jeho odchod z komise. Komise byla zrušena na konci roku 1951. Činnost převzal již existující

psychiatrické léčebně v Brně-Černovicích. Srov. Petr KUBÍN (ed.), *Brány pekelné ji nepřemohou*, Praha 2013, s. 14–16. Václav Vaško považuje za první oběť nezákonného soudnictví převora dominikánského kláštera **Jakuba Zemka**. Zemek napomáhal rodině hraběte Belcrediho k útěku do ciziny. V září 1948 byl odsouzen na 18 let za špionáž a nedovolené přechovávání zbraní. Po jeho propuštění na svobodu (po 12 letech věznění) vyšlo najevo, že zbraně do kláštera ukrýl příslušník SNB. Srov. *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 11.

⁴⁰ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 7–8.

⁴¹ V roce 1927 se tehdejší čsl. vládě nepodařilo zařadit do Modu vivendi ustanovení, podle kterého by nově jmenovaní pomocní biskupové museli být odsouhlaseni vládou. Proto i po únorových událostech docházelo k jmenování těchto biskupů bez vědomí vlády. Biskupové ovšem byli podrobeni velkému nátlaku v podobě věznění nebo odsunutí na odlehlý venkov. Srov. Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 18.

⁴² Československou internunciaturu poté vedl chargé d'affaires Gennaro Verolino. Ten byl ze země odvolán v létě 1949 (zemřel v roce 2005). Nástupcem se stal Ottavio de Liva, který už nebyl uznán jako chargé d'affaires. Komunisté jej obvinili ze spoluúčasti na tzv. číhošťském zázraku a v roce 1950 musel jako nepřítel státu odejít (zemřel v roce 1965 v Indonésii). I když internunciatura již obsazena nebyla, její budova zůstala v rukou Svatého stolce přes celé období komunistického režimu. Srov. Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 18–19.

Státní úřad pro věci církevní.⁴³ Vedle sestavení „církevní šestky“ prováděla KSČ řadu dalších opatření vůči církvi.⁴⁴ Silným zásahem do církevního života byl vznik tzv. komunistické (schizmatické) katolické akce.

SÚC dohlížel, aby rozvoj církevního života probíhal v souladu s ústavou lidově demokratického režimu, a řídil všechny záležitosti s tím spojené (ochrana církevních památek, platové ohodnocení, církevní tisk a publikace, spolky a další). V čele úřadu stál přednosta, kterým byl od jeho ustavení roku 1949 do 25. dubna 1950 ministr spravedlnosti Alexej Čepička. Poté jeho funkci převzali Zdeněk Fierlinger (do 14. září 1953) a poté Jaroslav Havelka (do zrušení úřadu 16. června 1956). Činnost SÚC přešla na Odbor pro věci církevní, který spadal pod ministerstvo školství a kultury.⁴⁵

Situace vygradovala po 4. březnu 1948, kdy československá biskupská konference odmítla pastýřským listem uznat legalitu pounorového režimu. S představiteli státu jednal litoměřický biskup Štěpán Trochta.⁴⁶ Stát od církevních představitelů požadoval uznání legality režimu a jejich loajalitu. Církev na druhé straně žádala respektování autonomie a církevních škol. Protože ani jedna strana nechtěla přistoupit na požadavky, byla jednání neúspěšná.⁴⁷

Pražský arcibiskup Josef Beran souhlasil s účastí církve při prezidentské volbě 14. června 1948. Tento den lze považovat za jeden z posledních okamžiků účasti vysokých státních představitelů na církevním úkonu. V chrámu sv. Víta sloužil Beran svatou mši *Te Deum*, které se zúčastnil nově zvolený prezident Klement Gottwald s vládou. Beranův krok byl kritizován značným procentem věřících a kněží, protože „v polovině roku 1948 zprávy z krajů uváděly, že (...) 45 % [kněží] má negativní poměr k režimu“. Gottwaldova účast na mši se nelíbila ani mnoha komunistickým funkcionářům. Nic se ovšem nezměnilo na

⁴³ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 20. O SÚC píše ve své knize mj. Václav Vaško. Srov. Václav VAŠKO, *Dům na skále 2. Církev bojující: 1950 – květen 1960*, Kostelní Vydří 2007, s. 24–25.

⁴⁴ Mezi hlavní omezení církve patřilo omezení veřejných shromáždění a veřejných sbírek. O jejich povolení musely církevní instituce žádat příslušný okresní národní výbor. Dále byl zpracován soupis církevního majetku. Učitelé na bohosloveckých (teologických) fakultách a učilištích byli prověřováni inspekčními komisemi. KSČ připravovala plán o zrušení několika desítek církevních škol. Srov. Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993, s. 73–74.

⁴⁵ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 29–31.

⁴⁶ **Štěpán Trochta** (1905–1974) byl římskokatolický kněz a církevní hodnostář, za války napomáhal účastníkům odboje a židovským občanům, vězněn v Mauthausenu a Dachau. Od roku 1947 zastával post litoměřického biskupa, stal se mluvčím katolických biskupů při jednáních s představiteli komunistického režimu. Roku 1954 byl odsouzen k 25 letům vězení, amnestován roku 1960, biskupského úřadu se ujal opět v roce 1968, roku 1973 jmenován kardinálem. V seznamu spolupracovníků StB veden jako agent s krycím jménem Kabát. Jeho svazek byl registrován v roce 1960. Srov. Vladimír MACH, *Štěpán Trochta*, dostupné online (http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_trochtas.php), [citováno k 15. 2. 2017].

⁴⁷ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 21–22.

skutečnosti, že KSČ považovala krok církve za souhlas s režimem.⁴⁸ Arcibiskup Beran vše dementoval slovy: „*Se vši vážností však připomínám, že liturgickým úkonem tím církev nepřijímá světový názor směru a hnutí, který odporuje jejímu názoru*“.⁴⁹ Následně, na začátku prosince 1948, byl zrušen veškerý katolický tisk. Povoleny byly pouze dva týdeníky.⁵⁰ Generální tajemník KSČ Rudolf Slánský ohlásil 22. září 1948, že „*církevní hodnostáři v čele s Beranem ohlásili a zahájili otevřený boj proti režimu*“. Státní bezpečnost začala vytvářet síť agentů, kteří měli za úkol sledovat pohyb kněží. Cílem bylo „*omezování činnosti církve a především [likvidace] jejího vlivu v občanském životě*“.⁵¹ Konec i tak neúspěšných jednání mezi církví a státem nastal v březnu 1949 ve Starém Smokovci na Slovensku. Biskupové na poradě odhalili odposlouchávací zařízení. Proti protestujícímu arcibiskupu Beranovi vystoupil ministr vnitra Václav Nosek. Ten prohlásil, že složky StB v republice obdobné typy odposlouchávacích zařízení nepoužívají. Ať tomu bylo jakkoli, biskupové vydali v červnu 1949 pastýřský list *Hlas biskupů a ordinářů v hodině velké zkoušky*. V listu bylo poukázáno na skutečné chování státu vůči církvi a důvody, proč byla jednání zastavena.⁵²

Ministr spravedlnosti Alexej Čepička označil 17. února 1949, po ročním napjatém vztahu s církví, hlavním viníkem protistátní činnosti biskupy a Vatikán. Kláštery se podle Čepičky staly střediskem ilegální činnosti. KSČ vytvořila kartotéku kněží, ve které byla zaznamenána charakteristika a hodnocení kněží, a na různých místech byla nainstalována odposlouchávací zařízení. Pod vlivem těchto skutečností zesílil arcibiskup Beran orientaci na Vatikán a naplno se začal věnovat církevním záležitostem.⁵³

1.4. Politické procesy – forma politické perzekuce padesátých let

Když se KSČ dostala při únorových událostech v roce 1948 k moci, nastalo omezování soudcovské nezávislosti, a totalitní éra v Československé republice byla charakteristická svojí nezákonností a závislým soudnictvím. V režii komunistické strany se konstruovaly represivní zásahy proti všem nepřítelům režimu. Tyto represe vygradovaly v následujících letech do formy politických procesů. Již v únoru 1948 došlo k nastolení

⁴⁸ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993, s. 38–41.

⁴⁹ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 22.

⁵⁰ Dne 11. května 1949 bylo ministerstvem školství publikováno první číslo Věštníku katolického duchovenstva. Jednalo se o povolený tisk ze strany KSČ, který ovšem silně zasáhl do vnitřního chodu církve, protože bylo nařízeno, že oznámení a zprávy církevního charakteru musí být zveřejněny pouze ve Věštníku. Srov. Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993, s. 73.

⁵¹ *Tamtéž*, s. 49, 56.

⁵² Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 22.

⁵³ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993, s. 60–66.

sovětského modelu moci a zostření třídního boje. Na síle nabyla StB, která se stala důležitou složkou mocensko-politického systému a měla dohled nad realizací politických procesů. Všechny politické procesy, a to nejen církevního charakteru, byly zinscenované. Pro režim se tak staly prostředkem upevnění moci v tzv. zakládacím období komunistické strany v Československu. Oběťmi se proto stali skuteční i potenciální odpůrci režimu.⁵⁴⁵⁵

⁵⁴ Jiří PEŠEK – Václav LEDVINKA, *Ponižení a odstrčení: města versus katastrofy : sborník příspěvků z 8. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, konaného ve dnech 2. a 3. října 1990, a z 13. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, uspořádaného ve spolupráci s Ost- und Südosteuropa Institut Wien-Aussenstelle Brno ve dnech 3. a 4. října 1995*, Praha 1998, s. 350–351; Karel KAPLAN – Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2008, s. 167–208; *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 5–90.

⁵⁵ Po únorových událostech došlo k nastolení sovětského modelu moci a zostření třídního boje. Na síle nabyla StB, která se stala nejdůležitější složkou mocensko-politického systému a měla dohled nad realizací politických procesů. Bezpečnost ani soudy nedělaly mezi pohlavími rozdíly. Ohled se nebral ani na matky, které se musely doma starat o své děti. Všechny politické procesy, a to nejen církevního charakteru, byly komunistickým režimem zinscenované. Pro režim se staly účinným prostředkem upevnění moci. Oběťmi politických procesů se stali skuteční i potenciální odpůrci režimu – členové nekomunistických stran, členové komunistické strany, účastníci druhého odboje (západního, ale též domácího nekomunistického), účastníci třetího (protikomunistického) odboje, inteligence, soukromí rolníci, živnostníci, podnikatelé, dělníci, vojáci a představitelé církve. Roli v usvědčování nepřátel režimu přebírala StB, která používala pro odůvodnění zatčení nezákonných činností - metody fyzického a psychického násilí (vyhrožování, vyčerpávající výslechy v noci i ve dne, probouzení, nepřetržitě chození po dobu několika hodin, temnice a jiné). Vyšetřovací vazby a věznice byly místem, kde neplatily zákony, a neexistovalo právo. Výslechy probíhaly opakovaním tzv. otázkového (dotazníkového) protokolu. Jednalo se o protokol, který nebyl zápisem skutečných výpovědí vyslýchaného, ale šlo o fabulaci výpovědi vyšetřovatelem StB podle vnitřních směrnic pro provádění výslechů. Vyslýchaný se musel výpovědi naučit nazpaměť, aby při soudním jednání vypovídal podle předem vypracovaného scénáře. Proto výpovědi obsahovaly fráze typu Naše podvratná organizace, Můj nepřátelský vztah nebo Moje nepřátelská činnost. Přidělené role neměli jen vyslychaní, ale i soudci, prokurátoři, obhájci a svědci, kteří byli přísně vybíráni. Politický sekretariát stanovoval, zda budou soudní jednání veřejná, nebo neveřejná. Rovněž bylo odsouhlaseno, jestli bude zpráva o soudních jednáních publikována v rozhlase a tisku. Státní bezpečnost spolupracovala s poradci ze Sovětského svazu, kde probíhaly politické procesy mnohem dříve než v Československu. Poradci zavedli mnohé vyšetřovací metody, které se používaly v Sovětském svazu (např. dotazníkové protokoly). V letech 1949–1951 se v politických procesech angažovaly bezpečnostní komise, které působily v ústředí, krajích a okresech a podléhaly generálnímu tajemníkovi KSČ. Roku 1951 byly komise nahrazeny poradami, které se konaly před každým procesem. Na úrovni ústředí působili ministři spravedlnosti a národní bezpečnosti, velitel StB, náměstek ministra obrany, vedoucí bezpečnostního oddělení a evidenčního odboru ÚV KSČ. V každém kraji fungovala tzv. bezpečnostní pětka (krajský politický tajemník KSČ, bezpečnostní referent krajského národního výboru, krajský velitel Státní a Veřejné bezpečnosti a krajský bezpečnostní tajemník KSČ). V okresech působily tzv. bezpečnostní trojky (okresní politický tajemník, velitel StB a bezpečnostní referent okresního národního výboru). Po zatčení byla osoba předána vyšetřovatelům, kteří každého jednotlivce museli donutit k přiznání i za neexistující provinění. V závěru výrobní technologie přišly na řadu justiční orgány (Státní prokuratura a Státní soud, Nejvyšší soud, krajské a okresní soudy a prokuratury, útvarů ministerstva spravedlnosti). Navázaly na činnost StB a daly nezákonnostem legální ráz. Justice převzala od StB vykonstruovanou trestnou činnost, žalovala, soudila a vynášela tresty. Z těchto důvodů docházelo k výchově právníků z dělnických řad (právnícká škola pracujících). Byla zrušena funkce vyšetřujícího soudce. Ústřední postavou trestního soudnictví se stal prokurátor (např. J. Urválek, B. Ziegler, A. Mykiska, P. Barbaš, E. Eichler, M. Kolaja, J. Feješ), který byl podřízen ministerstvu spravedlnosti. V čele soudního senátu stál předseda (např. J. Novák nebo V. Rudý), který spolupracoval s dalšími soudci, vč. soudců z lidu. Justice sestavovala u větších procesů přehledný plán hlavního přelíčení, jednalo se o podrobný rozvrh každého dne soudního řízení. Jinou nezákonností byla nemožnost styku obviněného se svým obhájcem. Porad před každým procesem se zúčastňovali členové soudního senátu, prokurátor, vyšetřovatel StB, zástupce orgánů KSČ a národního výboru. Soudním přelíčením a vynesením rozsudku role justice v procesu skončila. Obhájci pouze žádali shovívavost soudců a mírný trest. Jakékoli odvolání obviněného nebylo vyslyšeno. Výkonu trestu smrti se zúčastňovali prokurátor, soudce, velitel věznice a lékař. Ostatky zemřelých nesměli pozůstalí obdržet kvůli nebezpečí možné manifestace při pohřbu, proto se popel z krematoria uchovával ve věznicích a vydáván byl až na konci 50. let.

Cílená a účelová politická perzekuce se stala nedílnou součástí komunistického režimu. Byla dokonce podmínkou jeho existence, protože zasahovala do všech oblastí společnosti. Mířila proti všem odpůrcům režimu. Předpokladem politické perzekuce byla masová nezákonnost, kdy nařízení vlády odporovala platným zákonům, a psychologie strachu. Největší perzekuční rány dopadaly na katolickou církev. Nešlo totiž o jednotlivé zásahy, ale o systematické perzekuční tažení. Katolická církev měla být následně zcela rozložena.⁵⁶

V říjnu 1948 došlo k nahrazení zákona na ochranu republiky z roku 1923. Podle nového **zákona č. 231/1948 Sb.** bylo za trestný čin považováno také nelegální „*opuštění republiky s úmyslem poškodit její zájmy*“.⁵⁷

Prvním impulsem k zatýkání kněží se stala **falešná a schizmatická, tzv. komunistická, Katolická akce**, vzniklá 10. června 1949. Cílem komunistů bylo učinit z církve část mocenského aparátu KSČ.⁵⁸ Komunistická KA se měla stát „*hlavním mluvčím církve a partnerem státu pro vyjednávání*“ a měla být „*základem budoucí národní církve odtržené od Vatikánu*“. KSČ spolupracovala s kolaborujícími kněžími, kteří byli režimem označováni jako kněží pokrokoví. Ustavující prohlášení podepsalo 1 500 kněží a tisíce věřících. Původně měli tzv. pokrokoví kněží sehrát důležitou roli v čele této schizmatické KA. Nakonec byli do čela postaveni pouze laici.⁵⁹ Rostislav Petera publikoval v době založení komunistické KA propagandistickou brožuru. V této brožuře napsal, že základem je „*spolupráce laiků s kněžími v církvi*“. Zároveň dodal, že tato vzájemná spolupráce „*v církvi trvala až do počátku středověku*“ a že KA je „*tak stará, jako církev sama, a za druhé, že hlavní její význam spočívá ve zdůraznění a vyzvednutí postavení laiků v církvi*“. Podle Petery musela lidově demokratická republika vynaložit tolik úsilí, aby nastala oboustranná spokojenost mezi katolickou církví a státem.⁶⁰ Komunistická KA vyvolala v Římě paniku.

Srov. *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 5–90; František GEBAUER, *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948–1989*, Praha 1993, s. 40–52; Karel KAPLAN – Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2008, s. 167–208; Jiří PEŠEK – Václav LEDVINKA, *Ponížení a odstrčení: města versus katastrofy : sborník příspěvků z 8. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, konaného ve dnech 2. a 3. října 1990, a z 13. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, uspořádaného ve spolupráci s Ost- und Südosteuropa Institut Wien-Aussenstelle Brno ve dnech 3. a 4. října 1995*, Praha 1998, s. 350–351.

⁵⁶ František GEBAUER, *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948–1989*, Praha 1993, s. 6–14.

⁵⁷ *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 12.

⁵⁸ *Tamtéž*, s. 14.

⁵⁹ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 23.

⁶⁰ Rostislav PETERA, *Význam a poslání Katolické akce*, Praha 1949, s. 4–5.

Rozhlas ve Vatikánu hlásal, že „*události posledních týdnů v Československu ukazují, že československý katolicismus kapituloval*“.⁶¹

KSČ zneužila název, který převzala od stejnojmenného církevního hnutí. Tato původní KA usilovala o to, aby laici pod vedením kněží a řeholníků prosazovali katolickou činnost ve společnosti.⁶² Proti falešné KA se postavili představitelé církve sepsáním pastýřského listu *Hlas biskupů a ordinářů v hodině velké zkoušky*.⁶³ V něm byla komunistická KA označena za proticírkevní a Vatikán reagoval vydáním dvou exkomunikačních dekretů. První byl proti organizátorům komunistické KA, druhý proti komunistickým aktivistům z řad církve, kteří s komunistickou KA souhlasili.⁶⁴ Podle Petery měly exkomunikační dekreta zdiskreditovat komunistickou KA, protože cílem těchto dekretů nebyla otázka víry a mravů, ale politické záměry, o které usiloval Vatikán pracující ve službách amerických imperialistů. Petera odsoudil italský deník *Il Quotidiano* jako jeden z nejštvavějších politických listů a v závěru komunistické příručky poznamenal: „*I dnes stojíme v předních řadách pokrokových národů, nesoucích světlo z Východu na Západ*“.⁶⁵ Pod nátlakem Vatikánu většina kněží svůj podpis odvolala, což mělo na činnost komunistické KA minimální dopad, protože ta fungovala až do roku 1951, kdy byla zrušena.⁶⁶ Státní KA měla zároveň odhalit, „*do jaké míry jsou kněží a laici nakloněni vládní politice*“. Krajší církevní tajemníci obdrželi ihned po ustavení KA směrnice, podle kterých měli získat co nejvíce podpisů ve prospěch Katolické akce.⁶⁷

Nejtvrďší formou perzekuce byly politické a politicky motivované procesy. Ať mluvíme o jakémkoli procesu, každý byl nezákonný. Nezákonné byly proto, že o jejich průběhu a rozsudku rozhodovaly jiné než příslušné soudní orgány, odsouzení byli k přiznání donucování násilím, docházelo k porušování mezinárodních dohod o lidských právech a byla

⁶¹ Jiří PLACHÝ, *Komunistická moc v tažení proti katolické církvi*, in: *Za svobodu a demokracii III.: Třetí (protikomunistický) odboj*, Hradec Králové 2002, s. 149.

⁶² Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 23.

⁶³ Kněží, kteří pastýřský list přečetli při kázání v kostele, se dopustili trestní činnosti. Těm, kteří pastýřský list pouze přečetli, byla vyměřena pokuta ve výši 500 až 10 000 korun. Zaplacení pokuty neznamenal zproštění viny. Nejhuře dopadli ti kněží, kteří pastýřský list nejen přečetli, ale vlastními připomínkami se k listu vyjádřili. Proti nim bylo zahájeno okamžitě trestní řízení. Srov. Ivana HRACHOVÁ, *Změna církevní politiky státu a postavení katolické církve po únoru 1948*, in: *České, slovenské a československé dějiny 20. století*, Hradec Králové 2008, s. 326.

⁶⁴ *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 14.

⁶⁵ Rostislav PETERA, *Význam a poslání Katolické akce*, Praha 1949, s. 7–14.

⁶⁶ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 23. O schizmatické KA píše ve své knize také Vojtěch Vlček. Srov. Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004, s. 30–33.

⁶⁷ Ivana HRACHOVÁ, *Změna církevní politiky státu a postavení katolické církve po únoru 1948*, in: *České, slovenské a československé dějiny 20. století*, Hradec Králové 2008, s. 325.

vytvářena vykonstruovaná obvinění. Cílem procesů bylo potrestat odpůrce režimu, vytvářet atmosféru strachu ve společnosti a šokovat.⁶⁸

Církevní procesy byly připravovány koordinací komisí (zkráceně komise K, v činnosti od 2. února 1950), církevním oddělením 2. sektoru StB, 4. oddělením pražské Státní prokuratury a samostatným senátem pro církevní procesy při Státním soudu. Komise K byla pracovní skupinou na ministerstvu spravedlnosti a působili v ní funkcionáři ministerstev spravedlnosti a národní bezpečnosti, Státní prokuratury a SÚC. Úkolem prokurátora bylo dohlížet na předem připravený scénář procesů. Po vytipování údajných pachatelů byla sestavena tzv. protistátní skupina za pomoci „krajské bezpečnostní pětky“.⁶⁹⁷⁰

Roku 1952 proběhlo společně s procesy kolem Oty Mádr a Jana Barty 203 veřejných procesů. V těchto procesech bylo odsouzeno 2 562 osob, vyneseno 68 rozsudků smrti, 74 obžalovaných bylo odsouzeno na doživotí. Sečtením všech vynesených trestů odnětí svobody dosáhneme čísla 25 756 let. V komunistickém režimu působilo 14 655 řeholnic a řeholníků, z nich se pouze třetina dočkala svobodné republiky po sametové revoluci.⁷¹ Do roku 1968 bylo odsouzeno 728 řeholníků a 189 řeholnic, součtem jejich trestů dojdeme k počtu 3 515 let odnětí svobody. Osm bylo odsouzeno na doživotí a sedmáct zemřelo mučednickou smrtí.⁷² V českých zemích byli nejvíce zastoupeni salesiáni (239 členů, 12 domů), redemptoristé (238 členů, 17 klášterů), jezuité (217 členů, 8 klášterů) a františkáni (145 členů, 22 klášterů).⁷³

⁶⁸ František GEBAUER, *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948–1989*, Praha 1993, s. 34–37.

⁶⁹ *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 85–88.

⁷⁰ Z pohledu církevních řádů můžeme rozlišit **vertikálně vedené procesy** (napříč jednotlivými řeholemi, např. Šilhan a spol., Zela a spol.) a **horizontálně vedené procesy** (řeholníci z jednoho řádu, např. proces Bárta a spol. z roku 1952). Srov. *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 123–124.

⁷¹ Karel Kaplan uvádí, že v roce 1948 působilo v Československu 2 856 řeholníků a 12 096 řeholnic. Srov. Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu 1948–1953*, Brno 1993, s. 227.

⁷² Helena HAVLÍČKOVÁ, *Dědictví: kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948–1989*, Olomouc 2008, s. 131, 159.

⁷³ *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 113–114; Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004, s. 44.

2. GENEZE POLITICKÉHO PROCESU BÁRTA A SPOL.

Snaha KA a společenství Rodina o prohloubení náboženského života ve společnosti neunikla pozornosti komunistického režimu. A tak se představitelé hnutí, mj. typické svým kroužkovým systémem organizace, stávali oběťmi vykonstruovaných politických procesů. První proces s KA na sebe nenechal dlouho čekat. Proběhl v srpnu 1951 a v soudních spisech je označován jako proces se špiony Vatikánu Valena a spol. Vůdčí osobnost procesu, poslední předseda České ligy akademické a první oběť KA František Valena byl odsouzen na 22 let.⁷⁴ O rok později, v červnu 1952, byl realizován proces se skupinou rozvratníků ve službách Vatikánu. Proces dostal označení Mádr a spol. a spolu s teologem Mádrem v něm bylo odsouzeno deset osob. I když si odsouzení vyslechli úhrnný trest odnětí svobody v délce 131 let, jedno doživotní odsouzení a dva tresty smrti, největším procesem s KA se stal případ Bárta a spol. z přelomu října a listopadu 1952. Proces Bárta a spol. můžeme částečně považovat za dokončení předchozích politických procesů s KA, zejména procesu s Mádrem a Vackovou. Na počátku listopadu 1952 si svůj trest převážně za velezradu a špionáž vyslechlo devět kněží a dvacet dva laiků. Zvláštností je i počet odsouzených žen-laiků v procesu. Vedle 8 mužů-laiků bylo odsouzeno 14 žen.⁷⁵ Odsouzeným byl vyneset trest odnětí svobody v délce 435 let.⁷⁶

Proces Bárta a spol. byl složen z pěti jednotlivých skupin a jednotlivců. Skupiny byly na sobě nezávislé, spojovalo je pouze částečné vědomí o existenci katolických kroužků a jejich členů. Krajské velitelství Státní bezpečnosti v Praze rozhodlo 18. srpna 1952 sloučit osobní spisy třinácti osob, které byly zatčeny mezi dubnem 1951 a červnem 1952. Osoby byly propojené společnou trestnou činností, a sice sdružováním proti státu a špionáží. Takto vznikla pražská skupina kolem **Jana Baptisty Josefa Bárty OFM**, do které byli zařazeni Jan Bárta, Josef Zvěřina, Jiří Holub, Miroslav Tomek, Jiřina Krejčíková, Františka Rybenská, Božena Kratochvílová, Anna Gubová, Věra Běhalová, Marie Jadrná, Josef Kerhart, Marie Vašková a Elena Pellerová. I když skupinu pojila pouze trestní činnost a trestní kvalifikace, StB se ani nesnažila vytvořit dojem vnitřní provázanosti a organizovanosti členů. V průběhu září 1952 přibýly k původní pražské skupině další čtyři skupiny. Tím se proces rozšířil z původních třinácti osob na třicet jedna odsouzených. Dalšími třemi skupinami se staly

⁷⁴ O Valenovi a jeho odsouzení se zmiňuje mj. Václav Vaško ve sborníku příspěvků z konference v kapitole Procesy s Katolickou akcí. Srov. *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 40–45.

⁷⁵ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 200–201.

⁷⁶ Helena HAVLÍČKOVÁ, *Dědictví. Kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948–1989*, Olomouc 2008, s. 157.

osoby z Brněnska. Druhou skupinou byl **Bohumil Němčanský a spol.** (Bohumil Němčanský, Jaroslav Řihák, Václav Lacina, Jan Valášek, František Kulhánek, Jiří Kotulán). Třetí skupinu tvořily odsouzené osoby kolem **Josefa Soukopa a spol.** (Josef Soukop, Josef Šoltés, Olga Stavělová st., Olga Stavělová ml., Marie Ciprysová, Oldřich Holaň, Vladimír Karásek, Jana Velíková). Do čela čtvrté skupiny byl postaven **Josef Ondok a spol.** (Josef Ondok, Josefa Zemanová, Terezie Procházková). Za pátou část procesu lze označit uměle připojeného **Josefa Tutteho**.⁷⁷

2.1. Skupina Jan Baptista Josef Bárta a spol.

Jan Baptista Josef Bárta

Páter Bárta byl postaven do čela celého procesu. Z toho důvodu je mu věnovaná jako prvnímu odsouzenému v procesu podrobná pozornost. Biografické údaje vychází z analýzy odborných publikací, biografických slovníků a archivních pramenů.⁷⁸ Obdobně je tomu u další velké osobnosti procesu Josefa Zvěřiny.

Josef Bárta se narodil 18. března 1921 v Příbrami do dělnické rodiny (otec Alois a matka Růžena, rozená Sýkorová), protože „otec pracoval jako řidič auta u svého otce který vlastnil autodopravu“ a „matka byla v domácnosti.“⁷⁹ V roce 1927 nastoupil do příbramské obecné školy. Po pěti letech přešel na sedmileté reálné gymnázium, kde maturoval. Po zkoušce z dospělosti nastoupil do rodinné firmy a pracoval jako řidič. Nabyté řidičské zkušenosti využil po roce 1941, kdy byl totálně nasazen do Říše.⁸⁰ Působil „u stavební firmy [v originálu fmy.] ve Watenstedtu [v originálu Watenstetu] (...) jako řidič nákladního [v originálu nákl.] auta“.⁸¹ V roce 1942 byl propuštěn a vrátil se z Německa zpět do Protektorátu. Následně vstoupil do františkánského noviciátu v Hájků u Unhoště. V témže roce byl opětovně nasazen do Německa, kde pracoval jako dělník.⁸² Když odjel v roce 1943

⁷⁷ Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 252–256.

⁷⁸ O osobnosti J. Bárty se lze dočíst mj. v dílech Karla Dachovského – v románu „Umlčený zvon“ nebo v záznamu vzpomínek „Cesta františkánského kněze Jana Bárty“. Srov. Karel DACHOVSKÝ, *Cesta františkánského kněze Jana Bárty: historická studie o knězi vězněném 16 let pro víru*, Praha 1991; Karel DACHOVSKÝ, *Umlčený zvon*, Praha 2007.

⁷⁹ ABS ČR, f. V-691 MV. Skupinový spis. Životopis Josefa Bárty; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o výpovědi s obviněným Janem Josefem Bártou, 14. července 1952; *Bárta, Jan Baptista Josef*, Ústav pro studium totalitních režimů, dostupné online (<https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/barta-jan-baptista-josef-18-3-1921/>), [citováno k 28. 2. 2017].

⁸⁰ Vojtěch Vlček uvádí, že do Německa byl na nucené práce nasazen již v roce 1940, nikoli 1941. Srov. Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004, s. 179.

⁸¹ ABS ČR, f. V-691 MV. Skupinový spis. Životopis Josefa Bárty.

⁸² V životopisu uvádí firmu Terra. Srov. ABS ČR, f. V-691 MV. Skupinový spis. Životopis Josefa Bárty.

na řádnou dovolenou do vlasti, zpět do Říše se již nevrátil. Protože byl hledán pracovním úřadem, až do konce druhé světové války se ukrýval v klášteře v Hájku. Po skončení války měl prostor ke studiu teologie. Studium dokončil v roce 1947, kdy byl vysvěcen na kněze. Nastoupil jako administrátor v Kadani. O dva roky později byl přemístěn do pražského kláštera Panny Marie Sněžné a připravoval se na složení doktorátu. V doktorské práci se zabýval generálními semináři a pastorcí za vlády Josefa II. Práci sice dokončil, ovšem kritické únorové události a změna režimu obhajobu práce neumožnily. Jeho nesouhlas s poúnorovým režimem lze vyvodit z jeho dobrodružné povahy. Proto rozhodně nepatřil k ustrašeným kněžím, když v červnu 1949 v kadaňském klášteře přečetl pastýřský list *Hlas biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky*.⁸³ Jako člen františkánského řádu (OFM = Ordo Fratrum Minorum = Řád menších bratří) byl spolu s dalšími řeholníky v první etapě násilné akce namířené proti mužským řeholím („Akce K“) internován.⁸⁴ Během dubna 1950 prošel centralizačními tábory v Hejnicích a Bohosudově. V srpnu 1950 se dostal do tábora v Želivi, odkud s nemocným františkánem Františkem Maráškem v zářijových dnech téhož roku uprchl. Ze želivského tábora si tajně korespondoval přes tajné spojky se spolubratry, kteří byli mimo internaci. Bárta nebyl členem žádné politické strany ani uskupení. Před válkou byl pouze členem skautského oddílu.⁸⁵

Páter Marášek onemocněl v želivské internaci tuberkulózou a kvůli namáhavé fyzické práci a nedostatečné lékařské péči se jeho zdravotní stav zhoršoval. Jediným východiskem z tohoto kritického stavu byl útěk z tábora. Bárta se rozhodl nabídnout svému spolubratru pomoc. Objevil únikovou cestu z tábora přes starou klášterní kotelnu. Inocenc Kubiček OFM obstaral Bártovi a Maráškovu civilní oblečení. Během promítání sovětského „výchovného“ filmu 2. září 1950 oba uprchli.⁸⁶ Bárta odešel do Příbrami, kde se ukrýval u sester. Protože se

⁸³ Pastýřský list sloužil jako reakce na nově založenou tzv. schizmatickou (komunistickou) KA. List se měl předčítat na svátek Božího těla v neděli 19. června 1949. Tzv. schizmatická KA v něm byla označena za proticírkevní. Státní bezpečnost za předčítání listu hrozila kněžím trestními sankcemi, což za pomoci soudů dodržela. Srov. *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 14. Závěr listu má být povzbuzením věřících: „Národ se na vás dívá, jak v této historické chvíli ve své zkoušce obstojíte. Katolíci celého světa jsou s vámi spojeni. Zůstaňte věrni svým biskupům (...). Církev je nezníitelná a trpět pro Krista je největší sláva. (...) Bďte a modlete se.“ Srov. Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004, s. 32.

⁸⁴ Památkou na ty, kteří „Akci K“ zažili a prožili, slouží kniha „Hoří déšť“ autorky Šárky Horákové Maixnerové. Srov. Šárka HORÁKOVÁ MAIXNEROVÁ, *Hoří déšť aneb Zpráva o „Akci K“, noci ze 13. na 14. dubna 1950, kdy měl být internován Bůh*, Praha 2010.

⁸⁵ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Životopis Josefa Bárty; *Bárta, Jan Baptista Josef, Ústav pro studium totalitních režimů*, dostupné online (<https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/barta-jan-baptista-josef-18-3-1921/>), [citováno k 28. 2. 2017]; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 10; Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004, s. 46, 179–180.

⁸⁶ **Marášek** se po útěku ukrýval u svého bratra na Slovácku, kde byl zatčen. Protože byl těžce nemocný a přislíbil vzdát se kněžství, StB jej označila za neškodného a trestně ho nestíhala. Zajímavé je, že v osmdesátých

obával vyzrazení, několikrát změnil místo úkrytu – Kadaň, Praha, Bratislava, Brno, Olomouc. I v ilegaltě působil mezi mládeží, studenty, katolickými mládežnickými kroužky (původně KA), sloužil mše, dával duchovní cvičení mladým i řeholním sestřám, vytvářel kroužky v duchu jocismu, přednášel, sháněl literaturu, vedl exercicie, zpovídal. Navázal kontakt s Otou Mádrem, pozdějším spoluobviněným Jiřím Holubem a Svatoplukem Schütznerem. Mádrovi dokonce obstaral na jižní Moravě tajný úkryt. V Brně se stýkal s kooperátorem kostela sv. Tomáše v Křenové ulici a organizátorem katolických kroužků Václavem Razikem a jeho bratrem Mečislavem. Václav Razik byl za svoji činnost odsouzen v procesu Mádr a spol. v červnu 1952 na 18 let odnětí svobody. Navíc měl spojení s Olgou Stavělovou, další spoluobviněnou v procesu s Bártou. Stavělová opatřila uprchlému Bártovi falešný občanský průkaz na jméno Václav Novák.⁸⁷

Razik při výslechu 17. července 1951 vypověděl, že Bárta za ním do Brna k sv. Tomáši dorazil v říjnu 1950, krátce po útěku ze želivského tábora. Razikovi se svěřil, že „*od roku 1946 byl pověřen arcibiskupem Beranem, aby se věnoval dělnické mládeži* [v originálu mládeži] *v křesťanské výchově a tázal se mne zda.li znám v Brně někoho z řad nekněží* [v originálu nekněží] *kdo by se o tyto věci zajímal*“. Razik doporučil Bártovi studenta Josefa Šoltése, dalšího odsouzeného v procesu s Bártou. Razik přiznal, že falešný průkaz totožnosti opatřila Bártovi Olga Stavělová z Tišnova. Bárta následně dodal svoji fotografii s údaji totožnosti. A tak Stavělová vystavila průkaz na jméno Václav Novák a zaslala jej do Prahy na adresu Revoluční třída 12.⁸⁸ Olze Stavělové pomáhal s vystavením falešného průkazu údajný „zahraniční agent Jan“. Ten ovšem nepřišel do Československa ze „Západu“. Šlo totiž o pracovníka StB Aloise Macháčka, který se infiltroval do skupiny kolem Barty a dalších osob. I když Bárta nesouhlasil s návrhem agenta opatrovat protistátní zprávy hospodářského a politického charakteru a ukrývat osoby, jeho činnost a činnost katolických kroužků byla již dávno sledována Státní bezpečností.⁸⁹ Začátkem dubna 1951 byl františkán Bárta zatčen

letech se stal provinciálem františkánského řádu. Maráškův útěk z želivského tábora nebyl první. První útěk uskutečnil sám v červnu 1950. Srov. *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 133; Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004, s. 389.

⁸⁷ Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004, s. 387–388; ABS ČR Praha, f. V-2742MV. Podsvazek 3. Pokračování úsekového protokolu s Marií Vintrovou, 14. července 1951, 20. července 1951 a 1. srpna 1951.

⁸⁸ ABS ČR Praha, f. V-2742MV. Podsvazek 3. Pokračování úsekového protokolu s Václavem Razikem, 17. července 1951.

⁸⁹ Pracovník StB Macháček při revizi procesu v 60. letech vypovídal o své činnosti a napojení na skupinu kolem Barty. I když je Bártova činnost zkeslená a líčena silně ideologicky, určitý obraz o práci StB tím získáváme: „*Asi v r. 1950-1951 jsem byl ve spojení jako ilegální pracovník s Marií Stavělovou, náboženskou fanatičkou z Tišnova. Jmenovaná byla (...) členkou ilegální církevní organizace, řízené přímo Vatikánem. tato organizace sbírala špionážní zprávy pro Vatikán (...). Jednoho dne mě Stavělová požádala o pomoc, kterou by potřebovala pro jednoho mnicha, s kterým jest její dcera ve spojení. (...) [mně neznámý člověk] mi řekl asi toto: Jmenuji se*

v rychlíku mezi Prahou a Brnem. O svém vyšetřování ve vyšetřovací vazbě v padesátých letech vypověděl, že „*násilím fyzickým i psychickým (...) byl nucen k tomu, [aby] podepsal protokoly koncipované StB, a z těchto protokolů vyplývalo, že (...) prováděl velezrádnou činnost*“. O tom, že vyšetřování bylo násilné, svědčí Bártova další výpověď: „*Následkem fyzického násilí při vyšetřování mi byly vyraženy dva přední zuby a utrpěl jsem oslabení nervové soustavy.*“⁹⁰ Vlček v knize uvádí, že byl Bártovi vystaven průkaz na jméno MUDr. Václav Novák. Ovšem podle archiválie *Legitimace řádného posluchače university Karlovy v Praze*, která je součástí fondu V-691 MV v ABS ČR Praha, byl Václav Novák (Josef Bárta) v akademickém roce 1950/1951 údajným studentem čtvrtého ročníku lékařské fakulty UK v Plzni. Proto nemohl být absolventem lékařské fakulty s platným doktorátem. Součástí studentské legitimace je osobní fotografie Bárty. Bližší pohled na problematiku nabízí Vojtěch Vlček: „*P. Bárta si pro kamuflování své totožnosti opatřil nejprve průkaz studenta Univerzity Karlovy, který si upravil a dal na něj svou fotku, později díky Olze Stavělové a P. Razíkovi získal falešný občanský průkaz*“.⁹¹ Nic se nezměnilo na skutečnosti, že se Bárta stal jednou z největších osobností mezi českými řeholníky po druhé světové válce. Vynikal horlivostí, aktivní pastorační a smyslem pro naplňování evangelia. I možná proto jej arcibiskup Beran pověřil péčí o katolickou mládež v poúnorové době.⁹²

Velitel 3. referátu štábní strážmistr Jaroslav Daniel na základě potvrzení zástupcem krajského velitele podporučíkem Němečkem vydal 11. dubna 1951 rozkaz k zatčení Bárty č. 8/5031-51. Protože režim nemohl kvůli Bártovu útěku z internace v Želivě do rozkazu napsat jeho bydliště, do kolonky bylo poznamenáno: „*bydliště posledně internační táb. Želiv [v originálu Želivy]*“. Zatčený Bárta měl být předán do věznice v Brně v Příční ulici 31 se všemi osobními věcmi. I když byl rozkaz k zatčení vydán 11. dubna, Bárta byl do brněnské věznice přijat téhož dne, ovšem již ve 4.30 hodin.⁹³ Druhý sektor velitelství StB vydal 16. dubna dodatečný návrh k Bártovu zatčení. Je zde uveden důvod, proč má být zatčen. Zatčení má být provedeno, protože františkán Bárta „*uprchl dne 2. 9. 1950 z internačního střediska v Želivě a nyní žije v ilegality. Jezdí po celém území ČSR, pořádá exercicie a rekolekce, mimo to zakládá*

Bárta, jsem tajným biskupem a mám pověření přímo od papeže pracovati proti státu v intencích církve. (...) Od vás bych potřeboval pomoc, a sice falešnou krycí legitimaci, abych se mohl volněji pohybovat. (...) jeho hlavním úkolem jest zakládání ilegálních kroužků katolické mládeže, vedené v protistátním duchu.“ Srov. Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004, s. 116.

⁹⁰ *Tamtéž*, s. 115, 388.

⁹¹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Obálka 2. Legitimace řádného posluchače university Karlovy v Praze – Václav Novák; Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004, s. 181, 388.

⁹² Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004, s. 180.

⁹³ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Rozkaz k zatčení Jana Bárty č. 8/5031-51, 11. dubna 1951.

kroužky mládeže za účelem rozvrácení našeho zřízení. (...) S Bártou jsme byli ve styku prostřednictvím KV Stb Brno. (...) Jmenovaný je ve své činnosti velice nebezpečný a podotýkáme, že bylo vyhlášeno po jeho útěku ze Želivi celostátní pátrání.“⁹⁴ Z Brna byl Bárta převezen 7. června 1951 do věznice KV StB Praha v Bartolomějské ulici na celu č. 81.⁹⁵ Jelikož žil Bárta v ilegalitě, neměl trvalé bydliště, proto u něho nebyla provedena domovní prohlídka. V rozporu je protokol o domovní prohlídce provedený orgány KV StB Brno 11. dubna 1951 u Václava Nováka, narozeného 1. ledna 1923 v Kadani nad Ohří. V dokumentu je poznamenané skutečné jméno Nováka – Josef Bárta.⁹⁶ Státní bezpečnost několikrát podala žádost Státní prokuratury o prodloužení vazby pro Bártu. Poprvé se tak stalo 1. srpna 1951. Protože byl Bárta podezřelý ze špionáže pro Vatikán, státní prokurátor souhlasil s prodloužením vazby na další tři měsíce. K druhému prodloužení vazby došlo 11. listopadu 1951 kvůli spojitostem s procesem Mádr a spol. Bárta byl v souvislosti s tímto procesem vyšetřován a dosud nebylo rozhodnuto, zda nedojde ke sloučení Bártovy skupiny s Mádrovou skupinou. K dalšímu prodloužení vazby došlo 12. prosince 1951 kvůli zapojení Bártovy činnosti do celostátního měřítka. Z obdobného důvodu byla vazba prodloužena 29. ledna 1952. Během vyšetřování byla zjištěna další trestná činnost pátera Barty. Proto státní prokurátor souhlasil s prodloužením vazby ze dne 29. února, 29. března a 25. dubna 1952. Bárta „je organizátorem velmi nebezpečné protistátní organizace. Poněvadž materiál proti němu je rovněž čerpán ze svědeckých výpovědí, které se musí prověřovati (...) žádám, aby jak je na žádosti uvedeno bylo prodloužení povoleno.“ A proto byla 25. června 1952 Bártovi vazba opět prodloužena, a to do 1. září téhož roku. Mezitím, 22. srpna, byl Bárta na základě předložených důkazů (nelegální legitimace posluchače pražské univerzity na jméno Václav Novák a různé písemnosti o ilegálním shromažďování) usvědčen z trestného činu sdružování proti státu a zneužití náboženské funkce.⁹⁷

Archivní fond V-691 MV obsahuje protokol o výpovědi s J. Bártou z 14. července 1952. Bárta vypověděl, že protistátní činnost vyvíjel ještě před internací v Želivě, a pokračoval v ní i po svém útěku z tábora až do zatčení. Protizákonná činnost souvisela s organizováním katolických kroužků pro mládež, které „vychovával pod rouškou [v originálu

⁹⁴ *Tamtéž*, Josef Bárta – dodatečný návrh na realizaci, 16. dubna 1951.

⁹⁵ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Barty č. 187, 7. června 1951.

⁹⁶ Seznam zabavených věcí obsahuje koženou aktovku, koženou tašku, koženou tabatěrku, 4 náboženské knihy, cestovní holící kazetu, zelenou košili, jízdní řád, sáček s toaletou, náramkové hodinky, kapesní hodinky, plnicí pero, tužku, kapesní nůž, francouzsko-český slovník, krátké spodky, peněženku s obnosem 9 685 korun, 2 brýle, zapalovač, řemen na břitvu, kožené hnědé rukavice, tílko, kapesník, 2 páry ponožek, baterku, 2 zápisníky, občanský průkaz a průkaz studenta Univerzity Karlovy. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o domovní prohlídce: Novák Václav, 11. dubna 1951.

⁹⁷ *Tamtéž*, Rozhodnutí o předložení věcných důkazů soudu, 22. srpna 1952.

roužkou] *náboženství v duchu proti lidově-demokratickém a připoutával jsem jí k poslušnosti politiky vysoké hierarchie a Vatikánu.*“ . Důvodem k jeho aktivitám bylo zjištění, že se československá mládež zapojuje do budování socialismu a vatikánská politika v republice tak klesá. Protirežimní činnost nevyvíjel Bárta podle výpovědí sám. Spojil se s páterem Mádrem, který o aktivitách Bárty informoval arcibiskupa Berana. Beran s aktivitami Bárty souhlasil. Za pomoci Míly Zemanové, která působila v ilegální skupině Svatopluka Schütznera a Antonína Mandla, se Bárta seznámil s Františkou Rybenskou, Boženou Kratochvílovou, Karlem Komárkem, Silvestrem Krčmářem a Jiřím Holubem.⁹⁸ Zároveň se seznámil s agentem zahraniční špionážní ústředny, ve skutečnosti šlo o agenta StB Aloise Macháčka, který vystavil Bártovi průkaz totožnosti na krycí jméno Václav Novák. Zároveň se za tímto účelem seznámil s kaplanem Václavem Razikem a jeho bratrem Mečislavem. Ti Bárto seznámili se studentem Josefem Šoltěsem a Olgou Stavělovou. Bárta do sepsaného protokolu „prozradil“ způsob, jakým si opatřil falešný studentský průkaz – „*současně [v originálu součastně] jsem Zmizíkem' odstranil ze svého starého studentského průkazu svoje jméno které jsem nahradil také jménem ,Václav NOVÁK'.*“ . Skrze agenta Jana chtěl vyhotovit průkaz také pro uprchlého Maráška. I když Bárta předal Maráškovu fotografii s místem pobytu (v protokolu uvedena Moravská Třebová), k vyhotovení nového průkazu nedošlo kvůli zatčení Bárty. V protokolu jsou nutně zmíněny okolnosti Bártova útěku z želivské internace. I v táboře podle výpovědi přesvědčoval řeholníky, že „*dnešní zřízení se dlouho neudrží a že stejně dojde ke zvratu a my, že se navrátíme zpět do svých klášterů [v originálu klášterů]. Nabádal jsem je, aby byli poslušni tajných nařízení vysoké církevní hierarchie a Vatikánu [v originálu Vatikánu].*“ . Po útěku z želivského kláštera se skrýval v různých kláštorech a farách a sepisoval protistátní tiskoviny, které se negativně vyslovovaly vůči režimu v Československu. Bárta uskutečnil při skrývání několik schůzek členů katolických kroužků. Jedno setkání proběhlo na konci prosince 1950 v krkonošské Štěpánské chatě, obdobná schůzka se konala o Velikonocích následujícího roku. Na podporu činnosti obdržel Bárta finanční obnos 40 000 Kčs od představené sester boromejek Žofie Langrové a dalších řeholních sester.⁹⁹ Na Bárto byl vydán na konci srpna 1952 příkaz k eskortě. Měl být převezen do věznice Státního soudu

⁹⁸ Mílou Zemanovou je pravděpodobně uprchlá **Milada Zemanová**, kterou zmiňuje B. Kratochvílová ve výsledku kvůli přípravě návrhu na zatčení Josefa Zvěřiny. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Návrh na zatčení Josefa Zvěřiny, 7. ledna 1952. O Miladě Zemanové coby studentce a členky Katolické akce vypovídal do protokolu také Jiří Holub. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o výpovědi obviněného Jiřího Holuba, 17. července 1952.

⁹⁹ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s obviněným Janem Josefem Bárto, 14. července 1952.

v Praze 14. Příkaz obsahuje poznámku, podle které měl být Bárta v cele odděleně od Josefa Zvěřiny.¹⁰⁰

Vyšetřování Jana Bárty skončilo 14. července 1952 sepsáním a podepsáním šestistránkového protokolu o výpovědi.¹⁰¹

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bárta a spol. V oznámení je vedený jako františkánský řeholník. Po stručných biografických údajích je k Bártovi uvedeno, že je nepřitelem lidově demokratického zřízení. Za souhlasu arcibiskupa Berana organizoval katolické kroužky, „*kde pod rouškou náboženské výchovy vychovával studentskou a dělnickou mládež k poslušnosti k Vatikánu a vysoké církevní hierarchii a v nenávisti k lidově demokratickému zřízení.*“. Po útěku ze Želivi se ukrýval ve farách a ženských kláštorech. Spojil se s páterem Mádrem a obstaral si falešný občanský průkaz skrze zahraničního agenta. Nadále zůstává nepřitelem režimu a nejsou u něho předpoklady, že by své chování změnil.¹⁰²

Josef Zvěřina

Doktor teologie ThDr. Josef Zvěřina se narodil 3. května 1913 ve Stříteži nedaleko Třebíče do rodiny strojního zámečnicka Josefa Zvěřiny a Marie, rozené Vedralové. První roky života probíhaly v duchu první světové války. Zvěřina v této době bydlel ve Vídni ve farnosti, kde byli oddáni jeho rodiče. Ve Vídni se Zvěřinovi narodila také sestra Marie. Malý Zvěřina zde navštěvoval německou mateřskou školu. Po skončení války se vrátil do nově vzniklého Československa. Na moravském venkově, kam se rodina přestěhovala, docházel v letech 1919–1924 do obecné školy. Ve školním roce 1924/1925 nastoupil na Druhé státní československé reálné gymnázium (Arcibiskupské gymnázium) v pražské Truhlářské ulici v Praze II. Na gymnáziu maturoval v roce 1932. V témže roce odcestoval do Říma, kde na Lateránské univerzitě do roku 1937 studoval filozofii s teologií. Zde byl rovněž vysvěcen na kněze. Po návratu do vlasti působil jako kaplan v arciděkanství sv. Jakuba Staršího v Sokolově (dříve Falknově nad Ohří). V říjnu 1938 přestoupil do farnosti sv. Kříže v Pyšelích, kde působil do srpna 1939. Poté se stal kaplanem na arciděkanství u sv. Bartoloměje v Plzni, kde byl jedním z nejmladších kněží. V říjnu 1940 přešel jako I. kaplan a interkalární administrátor do Prahy ke sv. Mikuláši na Malé Straně. Pražské působení lze vnímat jako ocenění. Svatý Mikuláš byl považován za hlavní malostranský farní kostel. Dobu

¹⁰⁰ *Tamtéž*, Příkaz k eskortě Josefa Bárty č. 748, 26. srpna 1952.

¹⁰¹ *Tamtéž*, Protokol o skončení vyšetřování s Josefem Bártou, 19. srpna 1952.

¹⁰² *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Bártě Josef a spol., 21. srpna 1952.

mezi dubnem 1942 a srpnem 1943 nazval „největší bolestí“ nebo „nejtemnějším obdobím“. Byl totiž internován ve františkánském klášteře v Zásmukách u Kolína. Důvodem internace bylo udání Zvěřiny gestapu ze strany kněžského bratra Franze Wenera Bobeho. Jako administrátor prý nedodržel protektorátní nařízení, podle kterého měly být nápisy na kostelech v češtině i němčině (byly pouze v českém jazyce). Hlavním důvodem ovšem bylo jeho protiněmecké smýšlení a působení mezi mladými českými duchovními. I když po návratu do Prahy začal působit na Arcidiecézním bohosloveckém učilišti v Dolních Břežanech, kde vyučoval křesťanskou filozofii, byl na opětovný popud Bobeho povolán na gestapo. Zákaz byl striktní – s okamžitou platností nesměl vyučovat na žádné škole a působit mezi mládeží. Nadále vykonával pozici kaplana u sv. Mikuláše. K roku 1943 se váže navázání přátelství s profesorkou (tehdy ještě soukromou docentkou) Karlovy univerzity v oboru klasické archeologie a dějin umění Růženou Vackovou.¹⁰³ S Vackovou chtěl psát *Listy mládeži*, které byly určeny mladým lidem na totálním nasazení v Německu. Protože byla Vacková za svoji činnost v odbojové skupině na konci války uvězněna, jejich spolupráce byla přerušena. Po osvobození nastoupil na znovuotevřenou pražskou teologickou fakultu, kde působil jako asistent profesora Cibulky v oboru křesťanské archeologie a dějin umění. Bádání v oblasti dějin umění byl věnován zahraniční pobyt ve Francii v letech 1946–1947, kde psal disertační práci o freskách v městě Tavant. Ještě před únorovými událostmi v roce 1948 byl promován doktorem teologie. Vytvořil okruh mládeže, vysokoškolských studentů, kněží a publicistů. V kroužcích navázal na aktivity profesora Kolakoviče a pražskou Rodinu Katolické akce. Zvěřina měl natolik silné působení a autoritu, že byl označován za „Otce pražské Rodiny“, Vacková vystupovala jako „Matka pražské Rodiny“. Zvěřina byl známý pro svůj přístup k nepříteli – protože si byl vědom vážné politické situace, studoval učení marxismu-leninismu, aby pochopil ideologii svého budoucího protivníka. Vedle působení v KA stál u zrodu *Katolického klubu*, do kterého docházeli intelektuálové a umělci. Jeho členové se scházeli v prostorách sv. Mikuláše na Malé Straně. Byl autorem mnoha článků v katolických novinách (např. v *Katolíku*). Než byl za svoji činnost 24. ledna 1952 zatčen Státní bezpečností, vykonal prezenční vojenskou službu u jednotek PTP (1950–1952).¹⁰⁴

¹⁰³ Zvěřina k tomuto přátelství poznamenal: „*To seznámení bylo docela legrační (...). Bylo po mši, když přišla za mnou asi čtyřicetiletá dáma (...). Dali jsme se do řeči a dostali jsme se z ničeho nic na církevní umění a já mluvil velmi suverénně. [Zvěřina se poté] zeptal: ‚A vy tomu rozumíte?‘, Trochu, ‚odpověděla, já totiž přednáším archeologii a dějiny umění na Karlově univerzitě, ‚Děsně jsem se styděl. Nicméně, tam v té sakristii začalo naše přátelství a mnoholetá spolupráce.‘* Srov. Vojtěch Novotný, *Odvaha být církví: Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 82.

¹⁰⁴ Iva BALVÍNOVÁ, *Osobnosti Česko: Ottův slovník*, Praha 2008, s. 819; Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005, s. 10; Helena HAVLÍČKOVÁ, *Dědictví. Kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948–1989*, Olomouc 2008, s. 28–29; Vojtěch Novotný,

Osobní spis Josefa Zvěřiny obsahuje jeho životopis, podle kterého byl v letech 1945–1947 členem Československé strany lidové a v roce 1945 působil v Revolučním národním výboru v Praze 3.¹⁰⁵

V Praze byl 7. ledna 1952 vydán návrh na zatčení Zvěřiny. Jde o usvědčení jeho protistátních činností z výslechů Vladimíra Jukla (odsouzeného v procesu Mádr a spol. na 25 let) a dvou spoluobviněných Františky Rybenské a Boženy Kratochvílové. Jukl vypověděl, že se Zvěřina stýkal s organizátory KA Tomislavem Kolakovičem a uprchlým Alexandrem Heidlerem a s nimi se podílel na organizování pražské Rodiny. Podle Jukla zasílal Zvěřina dopisy arcibiskupu Matochovi a biskupu Lazíkovi. Od Lazíka obdržel Jukl dopis určený Zvěřinovi, ten jej nechal ale zaslat Žofii Langrové. Rybenská podle výpovědí chodívala do kaple všeobecné nemocnice na pražském Karlově náměstí, kde měl přednášky v rámci Rodiny právě Zvěřina. Výpověď Rybenské byla potvrzena výpovědí Kratochvílové. Od důvěrníka Státní bezpečnost věděla, že se Zvěřina skrývá v kongregaci sester boromejek v pražské Vlašské ulici. Vedle návrhu na zatčení byla nařízena domovní prohlídka v bytě Zvěřiny. Ten se nacházel v Praze ve Sněmovní ulici č. 3.¹⁰⁶ Zvěřina byl zatčen na základě rozkazu k zatčení č. A-58-503-52 z 22. ledna 1952. Do věznice Velitelství StB v Praze-Ruzyni byl zatčený Zvěřina předán 24. ledna 1952 v 7.30 hodin.¹⁰⁷ U Zvěřiny byla provedena domovní prohlídka dvakrát. Poprvé v den zatčení, podruhé 25. ledna 1952.¹⁰⁸ Velitelství StB v Praze požádalo dne 29. ledna 1952 Státní prokuraturu o prodloužení vazby na tři měsíce do 24. dubna kvůli podezření z trestného činu velezrady. Protože během vyšetřování vyplynuly nové skutečnosti, které bylo nutné vyšetřit, byla Zvěřinovi v dubnu prodloužena vazba do 24. června 1952. Ze stejného odůvodnění došlo k opětovnému prodloužení vazby do 24. srpna 1952.¹⁰⁹ Zvěřina při jednom ze svých rozhovorů uvedl, jaké poměry panovaly v ruzyňské věznici: *„V Ruzyni mě čekala běžná procedura, svléct donaha, osprchovat, vyfasoval jsem spodky, košili, bačkory. A dostal jsem číslo (...). Stal jsem se tedy číslem. (...) Zařízení bylo jednoduché, stolek a dvě*

Odvaha být církvi: Josef Zvěřina v letech 1913–1967, Praha 2013, s. 26–82; *Zvěřina, Josef*, Ústav pro studium totalitních režimů, dostupné online (<https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/zveina-josef-3-5-1913/>), [citováno k 2. 3. 2017].

¹⁰⁵ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Životopis Josefa Zvěřiny.

¹⁰⁶ *Tamtéž*, Návrh na zatčení Josefa Zvěřiny, 7. ledna 1952.

¹⁰⁷ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Josefa Zvěřiny č. A-58-503-52, 22. ledna 1952.

¹⁰⁸ U Zvěřiny byly 24. ledna 1952 zabaveny tyto věci: poštovní spořitelni knížka s vkladem 25 552, 90 Kčs (po měnové reformě 3 000 Kčs), 3 obálky s 4 400 Kčs, výkazy, písemnosti, studie a studijní poznámky. O den později, 25. ledna 1952, byly Zvěřinovi odňaty vojenská knížka, cestovní pasy, 17 osobních průkazů, zápisníky, cizojazyčné přednášky, negativy, dekrety a jmenování, dopisy, pohlednice, výstřížky z novin, fotografie. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o domovní prohlídce u Josefa Zvěřiny, 24. ledna 1952, 25. ledna 1952.

¹⁰⁹ *Tamtéž*, Žádost o ponechání ve vazbě a o povolení výkonu vazby u velitelství státní bezpečnosti: Josef Zvěřina, 29. ledna 1952, 25. dubna 1952, 20. června 1952.

sedadla, při zdi slavník, vodovod s umyvadýlkem a pod ním takzvaný francouzský záchod. Podlaha byla dřevěná. (...) Zprvu jsem žádal, aby mi dávali jen poloviční dávky, protože jsem nemohl sníst, co jsem dostal. (...) A když jsem pak za několik dní, asi za týden, šel k referentovi, tak jsem nehlásil nic. A udělal jsem dobře, protože za několik dní už bych snědl tři takové dávky.“. Výslech prováděl podle vzpomínek Zvěřiny zejména Jaroslav Antoš, který pracoval od roku 1949 jako příslušník vyšetřovacího odboru StB v Brně. Od roku 1951 vyslychal v Ruzyni obviněné osoby spojené s KA. Antoš je veden ve spisech Zvěřiny i Mádra. K osobě Zvěřiny jsou dochovány dva protokoly. První protokol, sepsaný 16. dubna 1952, je svědeckou výpovědí pro proces Mádr a spol. Druhý byl sepsán 24. července 1952 a slouží jako shrnutí výsledku pro jeho vlastní proces – soudní protokol. I když jsou mezi oběma dokumenty podobnosti, lze postřehnout rozdíl v dikci. V dubnu byl Zvěřina ochotný podepsat formulace, které později nepřipustil.¹¹⁰

Zvěřina byl podroben jednomu ze stěžejních výsledků – soudnímu protokolu – 24. července 1952. Po návratu ze studijního pobytu ve Francii byl podle jeho výpovědi pozván profesorkou Vackovou do jejího bytu, kde se scházeli katoličtí studenti a diskutovali o náboženství. Rodina se po únorových událostech stala ilegální skupinou, protože šířila mezi posluchači názory proti lidově demokratickému zřízení. Zvěřina doporučoval rozdělit Rodinu na menší skupiny, aby se setkání nezúčastňovalo velké množství lidí. Podle Zvěřiny navštěvovali kroužky kněží A. Heidler, O. Mádr, S. Schützner, A. Mandl. K Schütznerově ilegálnímu působení v Československu dodal, že chodíval do bytu Vackové i Zvěřiny, kde nabádal k boji proti lidovému režimu. Vacková vyzývala Zvěřinu, aby sepsal dopis Heidlerovi do zahraničí. Zvěřina nabídku přijal. Nejenže zaslal dopis Heidlerovi, ale také páteru Olšrovi do Vatikánu. Oba kněze informoval o situaci v církvi na území republiky a želivské internaci kněží. Od Schütznera se dozvěděl, že „*Heidler je v Západním Německu ve Stutgardě kde působí jako kněz mezi studenty v uprchlických táborech. [Dozvěděl jsem se], že Heidler je také hlasatelem štvavého rozhlasu ‚SVOBODNÁ EVROPA‘.*“ Zvěřina se stýkal se svou spoluobviněnou Jiřinou Krejčíkovou, která na jeho žádost vyzvedávala u představené sester boromejek Ž. Langrové peníze pro Vackovou. Výši finanční výpomoci protokol neuvádí.¹¹¹ Na Zvěřinu byl vydán na konci srpna 1952 příkaz k eskortě. Měl být převezen do věznice

¹¹⁰ Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církvi. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 240–241, 247.

¹¹¹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o výpovědi s obviněným Josefem Zvěřinou, 24. července 1952.

Státního soudu v Praze 14. Příkaz obsahuje poznámku, podle které měl být Zvěřina v cele odděleně od Josefa Bárty.¹¹²

Vyšetřování Josefa Zvěřiny skončilo 24. července 1952 sepsáním a podepsáním čtyřstránkového protokolu o výpovědi.¹¹³

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bárta a spol. V oznámení je Zvěřina vedený jako kněz. Po biografických údajích, obsažených rovněž v životopisu, je Zvěřina v trestním oznámení považován za vášnivého zastávce Vatikánu a nebezpečného odpůrce lidového režimu. Svoji protistátní činnost projevoval v kroužcích pražské Rodiny. Spolu s Vackovou vedl mládež a studenty proti ideologii režimu. Zvěřinovi jsou vytýkány styky se Schütznerem, lidoveckým poslancem Chudobou a korespondence s Heidlerem a Olšrem do zahraničí prostřednictvím styků Růženy Vackové.¹¹⁴

Jiří Holub

Součástí osobního spisu J. Holuba ve fondu V-691 MV je jeho vlastní životopis. Jediným zdrojem nejen biografických údajů jsou tedy dochované archiválie Archivu bezpečnostních složek a Národního archivu. Holub se narodil 5. července 1923 v Praze do rodiny úředníka a matky v domácnosti. Posledním bydlištěm byla fara ve Stodůlkách. Po maturitě na osmiletém gymnáziu nastoupil na teologickou fakultu v Praze. V roce 1947 byl vysvěcen na kněze a nastoupil jako kaplan v Chebu. V roce 1949 byl přeložen do Hostovic u Prahy, kde působil do roku 1950. Posledním působištěm byla pro něho coby administrátora fara ve Stodůlkách. S katolickými studenty odjel v roce 1946 na prázdniny do Švýcarska, o rok později jel do Francie na mezinárodní skautský sjezd. Holub nebyl členem žádné politické strany. Byl aktivním a činným junákem.¹¹⁵

Štábní strážmistr Věra Kantorová podala 4. srpna 1951 návrh na zatčení Jiřího Holuba. Důvodem k návrhu na zatčení byla příprava tajného přechodu členů jocistických kroužků do zahraničí a rovněž u Holuba hrozil útěk za hranice státu spolu s B. Kratochvílovou, F. Rybenskou a spolupracovníkem Karlem Komárkem. Z činnosti byl usvědčen výsledkem Kratochvílové.¹¹⁶ Ve stejný den, tj. 4. srpna 1951, vydal nadporučík Vojtěch Kozel rozkaz k zatčení a umístění do věznice KV StB Praha na celu č. 90. Holub byl zatčen 5. srpna 1951 a

¹¹² *Tamtéž*, Příkaz k eskortě Josefa Zvěřiny č. 747, 26. srpna 1952.

¹¹³ *Tamtéž*, Protokol o skončení vyšetřování s Josefem Zvěřinou, 21. srpna 1952.

¹¹⁴ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952.

¹¹⁵ *Tamtéž*, Životopis Jiřího Holuba.

¹¹⁶ *Tamtéž*, Návrh na zatčení Jiřího Holuba, 4. srpna 1951.

v 10.40 hodin předán do věznice.¹¹⁷ Státní prokurátor povolil umístění Holuba do vazby na dobu tří měsíců do 1. listopadu 1951. Protože byl Holub vyšetřován se skupinou kolem Mádra a spol., byla mu v listopadu Státní prokuraturou prodloužena vazba o další měsíc, do 4. prosince 1951. Na konci prosince došlo k prodloužení vazby do 31. ledna 1952. Protože s Holubem souviselo vyšetřování ve skupině s celostátním významem, pobyt ve vazbě mu byl opět prodloužen do 29. února 1952. V průběhu vyšetřování „byly zjištěny další závažné skutečnosti z jeho protistátní činnosti, které je nutno ještě dále prošetřiti“, a tak mu byla prodloužena do 31. března, 30. dubna, 4. června a 4. srpna 1952.¹¹⁸

Ve fondu V-691 MV Archivu bezpečnostních složek ČR je dochován Holubův protokol o výpovědi ze 17. července 1952. Z jeho výpovědi vyplývá, že se do kroužků KA dostal za pomoci studentky Milady Zemanové, aby v nich vedl dělnickou mládež proti lidově demokratickému režimu. Většina výpovědí se týká Svatopluka Schütznera, se kterým se Holub často stýkal. Podle protokolu nejprve uprchl za hranice, aby se později vrátil zpět jako zahraniční agent. Během letních prázdnin v roce 1950, kdy chtěl Holub odjet na dovolenou do Tater, se spolu setkali v bytě Marie Vaškové. Do Československa dorazil s legitimací na jméno Rostislav Konečný. Schützner požadoval od Holuba podávání zpráv o činnosti kroužků KA a situaci v církvi. Zprávy měly být zasílány pod tajným kódem „MAŠLE“. Pro toho, kdo neznal šifrovací klíč, byl obsah zpráv nezávadný a bezcenný. Schützner žádal Holuba, aby „mu sdělil [v originálu zdělil] adresy svých známých v zahraničí kam bych mohl tyto zprávy posílat. Já [Jiří Holub] jsem mu zdělil adresu svého známého ve Francii pátera PIERE-HOMERIHO z Arasu, kterého jsem poznal na svých studijních cestách v roce 1947 ve Francii.“. Zprávy měly být zasílány prostřednictvím tzv. „mrtvé schránky“, která byla vytvořena v Chebu u kapličky při cestě do Krásné Lípy. Holub měl obavy z vyzrazení, a tak žádnou zprávu nezaslal. Podle Holuba byla Vašková aktivně činnou v ilegálních kroužcích, protože měla spojení s americkým velvyslanectvím a mohla dostat do zahraničí na palubě letadla několik osob (Holub uvedl S. Krčméryho, F. Rybenskou, B. Kratochvílovou a Karla Komárka). Tyto osoby ukrývala Anna Gubová nebo novosedlický farář Sedláček. Později se Holub dozvěděl, že do zahraničí chtěli odejít také I. Staríček a V. Jukl.¹¹⁹

Vyšetřování Jiřího Holuba skončilo 17. července 1952 sepsáním a podepsáním pětistránkového protokolu o výpovědi.¹²⁰

¹¹⁷ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Jiřího Holuba, 4. srpna 1951.

¹¹⁸ *Tamtéž*, Žádost o prodloužení výkonu vazby Jiřího Holuba, 1951–1952.

¹¹⁹ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi obviněného Jiřího Holuba, 17. července 1952.

¹²⁰ *Tamtéž*, Protokol o skončení vyšetřování s Jiřím Holubem, 19. srpna 1952.

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bárta a spol. V oznámení je Holub vedený jako kněz. Trestní oznámení na Holuba je založeno na životopisných údajích a výslechovém protokolu.¹²¹

Na Holuba byl vydán na konci srpna 1952 příkaz k eskortě. Měl být převezen do věznice Státního soudu v Praze 14. Příkaz obsahuje poznámku, podle které měl být Holub v cele odděleně od Josefa Zvěřiny.¹²²

Miroslav Tomek

Miroslav Tomek se narodil 4. března 1924 v Senohrabech do rodiny bývalého četnického strážmistra Václava Tomka a ženy v domácnosti Anny, rozené Freundové. V roce 1943 maturoval na osmiletém gymnáziu a následně vstoupil do řádu jezuitů. Noviciát prodělal ve Velehradě. V listopadu 1944 byl převezen do internačního tábora pro rasové míšence v Klettendorfu. Po propuštění na počátku roku 1945 se vrátil zpět na Velehrad, poté přešel do Brna na řádové učiliště studovat filozofii. Dva roky po konci války vystoupil na vlastní žádost z řádu, proto nebyl přijat na bohosloveckou fakultu do Prahy. Působil jako knihovník v semináři pastýřského bohosloví. V červnu 1950 začal studovat ošetrovatelskou školu v pražských Bohnicích, kde byl až do svého zatčení.¹²³

Prvního srpna 1951 byl potvrzen návrh na zatčení Tomka bytem v Klidné ulici č. 18 v Praze. Podle návrhu „*vešel ve styk s páterem Mádrem který z příkazu Vatikánu organizoval na území republiky ilegální kroužky katolické mládeže (...). Tomek v organisaci těchto kroužků Mádrovi intenzivně pomahal, dále rozšiřoval protistátní letáky a brožury.*“. Přes italské velvyslanectví zasílal špionážní zprávy do Vatikánu.¹²⁴ Rozkaz k zatčení byl vydán dříve než návrh k zatčení, a to 7. června 1951. V tento den v 16.00 hodin byl zatčený předán do věznice KV StB Praha v Bartolomějské ulici do cely č. 86.¹²⁵ Kvůli špionáži pro Vatikán, vyšetřování v případě Mádr a spol. a zjišťování nových skutečností byla Tomkovi osmkrát prodloužena vazba – do 1. listopadu 1951, 1. prosince 1951, 31. ledna 1952, 29. února 1952, 31. března 1952, 30. dubna 1952, 1. června 1952 a 1. srpna 1952.¹²⁶

Závěrečnému sepsání protokolu byl Tomek podroben 16. července 1952. Byl členem kroužků KA, kde spolupracoval s Mádrem. Mádrovi napomáhal v rozšiřování protistátních

¹²¹ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952.

¹²² *Tamtéž*, Příkaz k eskortě Jiřího Holuba č. 746, 26. srpna 1952.

¹²³ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Životopis Miroslava Tomka; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněného Miroslava Tomka, 16. července 1952.

¹²⁴ *Tamtéž*, Návrh na zatčení Miroslava Tomka, 1. srpna 1951.

¹²⁵ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Miroslava Tomka č. 186, 7. června 1951.

¹²⁶ *Tamtéž*, Žádost o ponechání ve vazbě Miroslava Tomka, 1951–1952.

tiskovin a zaslán zpráv o církevně politické situaci v zemi přes italské velvyslanectví do vatikánského rozhlasu. Se zasláním dopisů napomáhala Tomkovi Jiřina Krejčíková. Tímto způsobem byly zaneseny na velvyslanectví čtyři dopisy. V době, kdy hrozilo Mádrovi zatčení, napomáhal mu Tomek ukrývat se v ilegalitě. Na jaře 1951 odjel Tomek do Bratislavy na tajnou schůzku kněží. Na farním úřadu sv. Ladislava se sešel s V. Juklem a Š. Šmálikem. Kněží byli seznámeni s morální povinností zasílat špionážní zprávy do Vatikánu prostřednictvím Tomka a Mádra. Tomek vypověděl, že do zatčení neobdržel z Bratislavy ani jeden dopis. Páteru Mádrovi napomáhal domluvit útěk za hranice státu na lodi z Mělníka, i když nebyl kvůli Mádrovu zatčení zrealizován. Tomek ve svém bytě za pomoci Jukla ukrýval uprchlého S. Schütznera, který přišel do Československa s občanským průkazem na cizí jméno. Schützner se tak sešel s B. Kratochvílovou a F. Rybenskou.¹²⁷ Sepsáním a podepsáním tohoto čtyřstránkového protokolu bylo skončeno vyšetřování Miroslava Tomka.¹²⁸

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bárta a spol. V oznámení je Tomek vedený jako student. Trestní oznámení na Tomka je založeno na životopisných údajích a výslechovém protokolu. I když jde u Tomka o „osobu svedenou, přece nemůžeme ho tak zcela přesně označovat, protože Tomek jako býv.[alý] novic řádu Jesuitů zůstal zatvrzelým nepřitelem dnešního zřízení a jako takový neskýtá záruku, že by se mohl ve svém myšlení změnit.“¹²⁹

Na Tomka byl vydán na konci srpna 1952 příkaz k eskortě. Měl být převezen do věznice Státního soudu v Praze 14. Příkaz obsahuje poznámku, podle které měl být Tomek v cele odděleně od Jiřího Holuba.¹³⁰

Jiřina Krejčíková

Jiřina Krejčíková se narodila v Liešti (okres Semica nad Myjavou) na Slovensku do rodiny stavitele u stavitelských firem a matky v domácnosti dne 6. září 1926.¹³¹ V roce 1933 začala chodit do obecné školy v Záboří nad Labem, kam chodila dva roky. Poté se s rodiči odstěhovala zpět na Slovensko. V Bratislavě začala studovat gymnázium, jehož studium pokračovalo v Tisovci. Maturitu ale skládala na gymnáziu v Banské Bystrici. V roce 1947

¹²⁷ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi obviněného Miroslava Tomka, 16. července 1952.

¹²⁸ *Tamtéž*, Protokol o skončení vyšetřování s Miroslavem Tomkem, 19. srpna 1952.

¹²⁹ *Tamtéž*, Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952.

¹³⁰ *Tamtéž*, Mapa 2. Příkaz k eskortě Miroslava Tomka č. 744, 26. srpna 1952.

¹³¹ V životopise Krejčíkové a návrhu na zatčení, uložených v jejím osobním spisu ve fondu ABS ČR, je datem narození 6. listopad, nikoli září. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Životopis Jiřiny Krejčíkové; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Návrh na zatčení Jiřiny Krejčíkové; Národní archiv Praha (dále jen NA Praha), f. 4 SPt1 114/52, inventární číslo (dále jen inv. č.) Rk 152/56. Deník. Rozsudek, 1. listopadu 1952.

nastoupila na filozofickou fakultu v Praze, kde studovala až do svého zatčení. Po celou dobu bydlela v Praze v Resslově ulici č. 1. Nikdy nebyla členkou politické strany ani hnutí.¹³²

Protože Krejčíková spolupracovala s páterem Mádrem, předávala od něho zprávy na italské velvyslanectví a navázala blízké vztahy s profesorkou Vackovou, podal na ni 26. října 1951 strážmistr Josef Zoufalý návrh k zatčení. Ovšem o den dříve, 25. října 1951, byl vydán na Krejčíkovou rozkaz k zatčení. Podle rozkazu měla být převezena do věznice KV StB Praha na celu č. 90, kam byla umístěna 26. října v 17.30 hodin.¹³³¹³⁴ V den zatčení byla Krejčíkové stanovena vazba na tři měsíce do 26. ledna 1952. Jelikož byla Krejčíková vyšetřovaná v případě s celostátním významem a byly na ni získávány při výsleších další skutečnosti, státní prokurátor jí několikrát prodloužil pobyt ve vazbě – do 29. ledna, 29. února, 31. března, 30. dubna, 26. června a 26. srpna 1952.¹³⁵

Vyšetřování Krejčíkové skončilo 22. července 1952 sepsáním protokolu o výpovědi. Při závěrečném výslechu se rozhodla, že „*přes své počáteční zapírání vypovím uplnou pravdu jelikož jsem si vědoma, že jsem pracovala protistátně a z této činnosti bych stejně byla usvědčena.*“. A tak se dozнала, že se v pražském kostele sv. Salvátora seznámila s teologem Mádrem, který byl zaměřen proti lidovému režimu. Podle Mádrových instrukcí se sešla se studentem Tomkem, který ji instruoval zasláním špionážní zprávy o církevně politické situaci v republice vatikánskému rozhlasu. Zpráva měla být odeslána prostřednictvím obchodního oddělení italského velvyslanectví. Nejednalo se pouze o jeden dopis, nýbrž „*těchto dopisů (...) doručila s podobným obsahem několik.*“. Z výpovědi vyšlo najevo, že dopisy byly určeny na adresu doktora Migliuola v Římě. Vedle těchto osob se stýkala s páterem Zvěřinou, na jehož žádost navštívila Vackovou. Ta předala Krejčíkové dopis určený pro vysokého církevního hodnostáře. Jeho jméno ani obsah zprávy Krejčíková neznala. Zvěřina vyslal Krejčíkovou na jaře 1951 do kláštera boromejek za Žofii Langrovou. Od představené boromejek měla převzít finanční obnos a předat jej Vackové jako finanční výpomoc. Po

¹³² ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Životopis Jiřiny Krejčíkové; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněné: Jiřina Krejčíková, 22. července 1952.

¹³³ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Jiřiny Krejčíkové, 25. října 1951.

¹³⁴ Při domovní prohlídce byly u Krejčíkové zabaveny tyto věci: snubní prsten, bílý medailonek na krk, křížek se stříbrným řetízkem, růženec, peněženka s obnosem 1 410 korun, index, občanský průkaz č. 266106/755 z roku 1950, studijní kniha, historický atlas, sešit, šála, kombiné, pyžamo, žínka, mýdlo v pouzdru, pohárek na zuby, zubní kartáček, zubní pasta, nůžky, holicí strojek a kufr na klobouky. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o domovní prohlídce, 25. října 1951. V květnu 1952 bylo vydáno strážmistrem Augustinem Eliášem usnesení o zajištění veškerého majetku Krejčíkové. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Usnesení o zajištění majetku J. Krejčíkové, 12. května 1952.

¹³⁵ *Tamtéž*, Žádost o prodloužení výkonu vazby Jiřiny Krejčíkové, 1951–1952.

příchodu do kláštera se „Langrová (...) na nic nevyptávala a předala (...) obálku asi se 40.000 Kčs které [Krejčíková] podle pokynů pátera Zvěřiny postupně odevzdala Vackové.“¹³⁶

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bárta a spol. V oznámení je Krejčíková vedena jako studentka. Po zmínce, že se narodila do maloburžoazního prostředí, následoval výčet její údajné protistátní činnosti. Ve větší části se jednalo o shrnutí protokolu o výpovědi z července 1952. Mimo to obsahuje trestní oznámení popis navázání styků s Vackovou a Marií Jadrnou, za pomoci které byly dodávány zprávy vysokému církevnímu hodnostáři. Od něho zároveň byly zasílány zprávy do rukou Vackové. I když není jeho jméno zmíněno, z dalších dostupných archiválií k procesu lze za církevního hodnostáře považovat litoměřického biskupa Trochtu. Výchozím důkazem je protokol o výpovědi s Růženou Vackovou z května 1952. Trestní oznámení proti Krejčíkové je jistým výsměchem páteru Mádrovi. V oznámení je totiž poznamenáno: „*Proto bylo pro Mádra velmi lehké, když Krejčíkovou takto zpracovanou požádal, aby s ním pracovala špionážně. Sám však aby pro pozdější dobu měl aliby, neinstruoval jí jak má špionážní činnost dělat, ale odkázal jí na obviněného Tomka, který jí tyto instrukce měl dát.*“¹³⁷

Na Krejčíkovou byl vydán na konci srpna 1952 příkaz k eskortě. Měl být převezen do věznice Státního soudu v Praze 14. Příkaz obsahuje poznámku, podle které měla být Krejčíková v cele odděleně od Marie Vaškové.¹³⁸

Františka Rybenská

Františka Rybenská se narodila 9. března 1930 v Cejřově poblíž Vrbatova Kostelce. Otec Jan pracoval jako dělník v lomu a matka Blažena (rozená Macháčková) doma pečovala o čtyři další sourozence. Po vchození měšťanské školy byla v letech 1944–1945 totálně nasazená do sirotčince ve Slatinách. Po skončení války se s rodinou přestěhovala do Žalhostic u Litoměřic, kde založili hospodářskou usedlost. Roku 1946 začala v Praze docházet do kurzu pro laické katechetky. Po jeho absolvování se soukromě připravovala ke složení maturitní zkoušky, kterou vzápětí úspěšně zvládla. Nastoupila jako katecheta na obecnou školu v Litoměřicích. Po únorových událostech odešla do Prahy jako dělnice k podniku Meopta. Tento podnik se zabýval výrobou optických přístrojů. Zde bydlela u své tety v Mokropsech. V Meoptě pracovala do dubna 1950, kdy přešla do národního podniku Laktos. V červenci

¹³⁶ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi obviněné Jiřiny Krejčíkové, 22. července 1952.

¹³⁷ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952; ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Protokol o výpovědi s obviněnou Růženou Vackovou, 17. května 1952.

¹³⁸ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Příkaz k eskortě Jiřiny Krejčíkové č. 743, 26. srpna 1952.

téhož roku přešla jako laborantka do radiologického ústavu v Praze 8. Do svého zatčení nebyla nikdy politicky organizovaná.¹³⁹ Posledním bydlištěm byla Praha 3, Tržiště č. 13.¹⁴⁰

Krajské velitelství StB v Praze vydalo 31. července 1951 rozkaz k zatčení Rybenské. Podle rozkazu měla být předána do věznice KV StB na celu č. 86. Návrh k zatčení byl datován k 1. srpnu 1951 a podán referentkou StB Věrou Kantorovou. Rybenská porušila zákony republiky tím, že se stala aktivní členkou jocistických kroužků a zprostředkovala spoluobviněné Boženě Kratochvílové během roku 1950 setkání se Svatoplukem Schütznerem. Navíc byla Rybenská od 9. června 1951 nezvěstná. Z výsledku Kratochvílové vyšlo najevo, že se skrývala u Anny Golubové v Praze-Břevnově v Šlikově ulici.¹⁴¹ Annou Golubovou je pravděpodobně myšlena další spoluobviněná v procesu Anna Gubová. Rybenská byla předána do věznice 1. srpna 1951 pět minut po půlnoci.¹⁴² Protože spolupracovala s Vatikánem a byla vyšetřovaná se skupinou kolem Mádra, o které ještě nebylo rozhodnuto, zda bude z celostátního měřítká sloučena dohromady, Státní prokuratura uznala prodloužení výkonu vazby do 1. listopadu 1951, 1. prosince 1951, 31. ledna 1952, 29. února 1952, 31. března 1952, 30. dubna 1952, 1. června 1952 a 1. srpna 1952.¹⁴³

Rybenská byla podrobena závěrečnému protokolu o výpovědi dne 19. července 1952. Z protokolu vyplývá, že prostřednictvím kněze Viktora Drapely byla seznámena se studentkou filozofie Miladou Zemanovou. Zemanová informovala Rybenskou o jocistických kroužcích a pražské Rodině, jejichž členové se scházeli mj. v bytě Zemanové a kapli všeobecné pražské nemocnice. Rybenská do kroužku vstoupila a šířila jeho učení – přísná výchova dělnické mládeže v duchu katolicismu a politiky Vatikánu a církevní hierarchie za účelem rozvrácení republiky. Seznámila se tak s páterem Zvěřinou, B. Kratochvílovou, S. Krčmářem, páterem Mádrem, M. Tomkem, J. Holubem, V. Juklem, K. Komárkem a S. Schütznerem. Navíc věděla o přípravě i realizaci útěku Zemanové za hranice státu. O Schütznerovi věděla, že se „vrátil *illegálně z Německa (...). Schützner mně dále sdělil, že do republiky [přišel], aby opatřil nějaké české knihy pro uprchlíky v táborech v Německu (...).*“. Rovněž měl podle výpovědi Rybenské sbírat informace o činnosti kroužku Rodina a požádat Rybenskou s Kratochvílovou o ofotografování vybraných českých knih. Svoji práci měla Rybenská zanést do kostela sv. Kříže v ulici Na Příkopě. Pokud by nemohl dorazit samotný Schützner, vyslal by za sebe náhradu. Za tím účelem jí sdělil „*heslo pod kterým se bude onen*

¹³⁹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Životopis Františky Rybenské; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněné Františky Rybenské, 19. července 1952.

¹⁴⁰ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Rozkaz k zatčení Františky Rybenské č. 387, 31. července 1951.

¹⁴¹ *Tamtéž*, Návrh na zatčení Františky Rybenské, 1. srpna 1951.

¹⁴² *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Františky Rybenské č. 387, 31. července 1951.

¹⁴³ *Tamtéž*, Žádost o prodloužení výkonu vazby Františky Rybenské, 1951–1952.

muž u mně hlásit. Heslo znělo z jeho strany *„Prosím nemáte růženec: já jsem mu měla odpovědět „Nemám, ale půjčím Vám jej od babičky“.*“ Protože si nestanovili přesné datum setkání, domluvili si tajnou šifru. Pokud bude na vývěsní tabuli před kostelem viset červená hvězdička, je to pro Rybenskou znamení, že může filmy s fotografiemi přinést. Rybenská na hvězdu měla dopsat termín, kdy dorazí. Rybenská zavedla Schütznera do bytu Marie Vaškové, kde se seznámil s Jiřím Holubem. V době, kdy byl Schützner v ohrožení, ukrýval se v bytě Tomka. V republice se Schützner po ilegálním návratu pohyboval pod krycím jménem Rostislav Konečný a byl finančně podporován Olgou Stavělovou. Od ní obdržel sumu 25 000 Kčs. V květnu 1951 se Rybenská začala obávat zatčení, a tak hodlala odejít do zahraničí. S plánem se svěřila páteru Holubovi. Ten ji prozradil, že by měl za přispění Vaškové možnost obstarat letadlo. Plán se zamlouval i Kratochvílové, která se rozhodla odletět s nimi. Protože nebylo možné odlet uskutečnit, Holub ukryl Rybenskou s Kratochvílovou u faráře v Novosedlech. Po návratu do Prahy se Rybenská ukrývala u pozdější spoluobviněné Anny Gubové. V jejím bytě, kde byl také Vladimír Jukl z Bratislavy, byla zatčena. Oproti všem předchozím protokolům o výpovědi s obviněným nebyl zaznamenán žádný nesouhlas se zněním výpovědi. Až u Rybenské se můžeme v protokolu dočíst znění *„Odmítám podepsat“* (kvůli nesprávně zapsané výpovědi o protistátní činnosti kroužku Rodina a setkání se Schütznerem) nebo *„Četla, opravila a podepsala F. Rybenská“*. U druhého případu jde o březen 1951, kdy obdržela dopis od Schütznera. V něm žádal Rybenskou o zaslání zpráv o situaci vlasteneckých kněží v republice. Znění původní věty *„Jelikož jsem neměla možnost mu toto zjistit odpověděla jsem mu v šifře, že jeho otázky nemohu zodpovědět.“* upravila vpiskem na *„Jelikož jsem nechtěla mu toto zjistit odpověděla jsem mu, že jeho otázky nemohu zodpovědět.“* Se zbylými třemi stranami protokolu svým podpisem souhlasila.¹⁴⁴ Vyšetřování Rybenské skončilo podepsáním pětistránkového protokolu z 19. července 1952.¹⁴⁵

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bártu a spol. V oznámení je Rybenská vedená jako technická laborantka. Po úvodních biografických údajích je jí vytýkáno absolvování kurzu pro laické katechetky, *„čímž se dostala do sféry náboženských fanatiků a z této fanatičnosti, ve které je i dosud, byla pak snadnou kořistí prohnanych kněží, kteří jí zatáhli do protistátní činnosti.“* V trestním oznámení je zmínka o schůzkách s J. Zvěřinou, M. Zemanovou, O. Mádrem, M. Tomkem, J.

¹⁴⁴ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněné Františky Rybenské, 19. července 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněné Boženy Kratochvílové, 20. července 1952.

¹⁴⁵ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o skončení vyšetřování s Františkou Rybenskou, 20. srpna 1952.

Holubem, B. Kratochvílovou a S. Schütznerem. Rybenská měla zasílat špionážní zprávy do zahraničí Schütznerovi pod tajným heslem „MAŠLE“. Oproti protokolu obsahuje trestní oznámení informace, podle kterých měly Rybenská s Kratochvílovou na popud Schütznera pořizovat fotografie hospodářských a vojenských objektů důležitých pro obranu státu. V protokolu jsou přitom jen zmínky o fotografování náboženských knih. Schützner určil krycí jména – pro Rybenskou krycí jméno „Nusje“, pro Kratochvílovou krycí jméno „Klement“. Rybenská byla vyslychaná k činnosti kroužku Rodina na jaře 1951, kdy ovšem veškerou protistátní aktivitu popřela.¹⁴⁶

Velitelství věznice vydalo 26. srpna 1952 příkaz k eskortě pro F. Rybenskou. Měla být převezena do věznice Státního soudu v Praze 14. Ve věznici musela být umístěna odděleně od B. Kratochvílové.¹⁴⁷

Božena Kratochvílová

Božena Kratochvílová se narodila do rodiny zemědělců Josefa Kratochvíla a Marie Kratochvílové, rozené Musilové, dne 21. prosince 1927 ve Velké Bíteši. Božena se narodila jako třetí dítě z pěti sourozenců. Po vychození obecné a měšťanské školy se začala učit na dámskou krejčovou u firmy Kožnar. Vyučila se během druhé světové války, v roce 1944, a nastoupila jako zaměstnankyně k téže firmě. Na podzim 1946 odjela na povinnou zemědělskou brigádu v hospodářství. Začátkem března příštího roku odešla do Prahy, aby nastoupila k firmě Honsová. Od podzimu 1948 do února 1950 byla zaměstnaná u pražské firmy Melan. Poté nastoupila do národního podniku Pragoděv Praha. Zde pracovala do svého zatčení v létě 1951. Posledním místem bydliště před uvězněním byla ulice Nad Štolou č. 8 v Praze. Nikdy nebyla politicky činná, byla jen členkou ROH.¹⁴⁸

Referentka Státní bezpečnosti Věra Kantorová vydala 23. července 1951 návrh na zatčení. Státní bezpečnost zdůvodnila zatčení aktivní účastí na organizaci jocistických kroužků. Protože Kratochvílová pobývala v bytě u matky uprchlého Alexandra Heidlera, podle rozkazu v návrhu nebylo povoleno zatknout Kratochvílovou právě v tomto bytě. Hrozilo by totiž vyzrazení nepovolaným osobám. Zároveň nebylo doporučeno zatknout obviněnou okamžitě. Kantorová požadovala, aby Kratochvílová nevědomě napomohla StB vyhledat S. Schütznera, s kterým se stýkala. Rozkaz k zatčení není datovaný a obsahuje strohé

¹⁴⁶ *Tamtéž*. Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952.

¹⁴⁷ *Tamtéž*. Mapa 2. Příkaz k eskortě Františky Rybenské č. 736, 26. srpna 1952.

¹⁴⁸ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Životopis Boženy Kratochvílové; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněné Boženy Kratochvílové, 20. července 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Návrh na zatčení Boženy Kratochvílové, 23. července 1951.

životopisné údaje. Lze pouze vyčíst, že Kratochvílová byla zatčena 9. července 1952 a převezena do vyšetřovací věznice v Praze. V trestním oznámení je ovšem uvedeno, že se ve vazbě nachází od 1. srpna 1951 od 1.00 hodin.¹⁴⁹

Protože se podle KV StB a Státní prokuratury v Praze jednalo v případě Kratochvílové o nebezpečnou osobu, která „*pracovala v ilegální církevní mládeži JOC a stýkala se s p. Schütznerem, který uprchl do zahraničí*“, státní prokurátor souhlasil s prodloužením vazby. Vazba byla prodloužena osmkrát tak, aby skončila 1. listopadu, 1. prosince 1951, 31. ledna, 29. února, 31. března, 30. dubna, 1. července a 1. září 1952.¹⁵⁰

Vyšetřování v trestní věci Kratochvílové skončilo 20. července 1952. V tento den byl sepsán a vyslýchanou podepsán šestistránkový protokol o výpovědi. V protokolu uvedla, že vstoupila do kroužku katolické mládeže pod vedením pátera Zvěřiny na popud M. Zemanové. Vedle Zvěřinova kroužku existoval kroužek pod vedením františkána Bárty, který pořádal řadu přednášek v kostele sv. Ignáce, emauzském klášteře, kostele sv. Petra a Pavla, kostele sv. Salvátora, kapli všeobecné nemocnice v Praze nebo ve Staré Boleslavi. V kostele sv. Ignáce se dokonce konal sjezd katolické mládeže. Trval dva dny a dorazilo sem kolem třiceti osob. Účastníci se dozvěděli, „*jak má být rozšiřován ilegální tisk [a] protistátní brožury [v originálu brožury] a letáky*“. Od M. Zemanové obdržela část tiskovin (ankety o sociálních problémech v republice, encykliky, pastýřské listy arcibiskupa Berana, přednášky vydané páterem Kolakovičem) a seznam osob, na které se může obrátit s žádostí o pomoc. Kratochvílová usvědčující materiál spálila. Obdobné tiskoviny získala později společně s F. Rybenskou od pátera Holuba. Jednalo se o Schütznerovy přednášky, jejichž část předala studentu Josefu Šoltésovi z Brna.¹⁵¹ Kratochvílová docházela také na přednášky S. Krčméryho. Zde zjistila, že „*naše ilegální skupiny mají zakládat další kroužky které by studovaly východní náboženství, aby v pozdější době mohlo být katolické náboženství šířeno do Sovětského svazu*“. Společně s Rybenskou se sešla s uprchlým Schütznerem, který je žádal o fotografování vybraných českých knih. Podle výpovědi se spolu později sešli, za přítomnosti Rybenské, u letohrádku Hvězda. Kratochvílová se k tomuto setkání pod protokol vyjádřila slovy: „*opravuji že v letohrádku Hvězda jsem nebyla*“. Schützner si s nimi domluvil znamení v podobě červené hvězdičky na vývěsní tabuli před kostelem sv. Kříže, jak rovněž

¹⁴⁹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Návrh na zatčení Boženy Kratochvílové, 23. července 1951; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Rozkaz k zatčení Boženy Kratochvílové; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952.

¹⁵⁰ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Žádost o prodloužení výkonu vazby Boženy Kratochvílová, 1951–1952.

¹⁵¹ V původním znění byla výpověď Kratochvílové zapsána takto: „*Podobný materiál jsem dostala i později a to asi v červnu 1950 od Františky Rybenské a pátera Holuba (...)*“. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněné Boženy Kratochvílové, 20. července 1952.

uvedla do protokolu Rybenská, a Kratochvílová výpověď rozšířila o kostel sv. Mikuláše na Malé Straně. Během domluveného termínu, který Kratochvílová s Rybenskou připsaly pod namalovanou hvězdu, měly sedět v druhé lavici a prostřednictvím hesla se domluvit s neznámým mužem. Na schůzce v brněnské kavárně Evropa v červnu 1950 se Kratochvílová s Schütznerem domluvila na předávání zpráv pod heslem „MAŠLE“. Dopisy měla zasílat do Innsbrucku na adresu Janka Chomy. Kratochvílová prozradila způsob obstarávání informací: „Špionážní zprávy jsem měla získávat seznámením se s některým členem KSČ. Měla jsem získat další děvče které by [se] seznámilo s příslušníkem SNB a nebo Stb a od něho získávat pak další špionážní zprávy.“. Schützner pobýval v bytě Tomka, odkud odešel do moravského Tišnova k Olze Stavělové. Od ní Kratochvílová zjistila, že se Schützner uchýlil do úkrytu v klášteře poblíž Brna. Za pomoci pátera Holuba měla odletět s Rybenskou do zahraničí, aby se vyhnula možnému prozrazení a následnému odsouzení. Útěk za hranice na palubě letadla nebyl ovšem uskutečněn. Kratochvílová byla následně zatčena.¹⁵²

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bárta a spol. V oznámení je Kratochvílová vedena jako švadlena z rodiny malozemědělce. Trestní oznámení obsahuje shrnutí výslechového protokolu z 20. července 1952. Vedle těchto skutečností je Kratochvílová chápána jako „osoba bez vlastní vůle, podléhající svému náboženskému přesvědčení“, a proto „v ní [vidíme] osobu, která si nebyla vědoma přesně svých činů a musíme v ní vidět oběť zločinců jako je Bárta, Zvěřina, Holub a Schützner.“. Pokud by byla zproštěna jejich vlivu, stala by se řádnou občankou lidové republiky.¹⁵³

Velitelství věznice vydalo 26. srpna 1952 příkaz k eskortě pro B. Kratochvílovou. Měla být převezena do věznice Státního soudu v Praze 14. Ve věznici musela být umístěna odděleně od F. Rybenské.¹⁵⁴

Anna Gubová

Anna Gubová se narodila 26. července 1931 v Praze jako dcera bankovního úředníka Jana a matky v domácnosti Anny, rozené Teskové. Po absolvování tří ročníků měšťanské školy přestoupila do kvarty reálného gymnázia na Vyšehradě. Otec zemřel za války v roce 1943, matka jej přežila o šest let. Anna poté bydlela ve společné domácnosti s bratrem Zdeňkem. Po zemřelém otci pobírala důchod a získala částečné stipendium. Roku 1949 odmaturovala a odjela na brigádu do Žďáru na Moravu. Po návratu nastoupila na lékařskou

¹⁵² ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněné Boženy Kratochvílové, 20. července 1952.

¹⁵³ *Tamtéž*, Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952.

¹⁵⁴ *Tamtéž*, Mapa 2. Příkaz k eskortě Boženy Kratochvílové č. 737, 26. srpna 1952.

fakultu v Praze. Gubová nebyla nikdy politicky organizovaná ani trestaná, byla členkou Československého svazu mládeže. Jejím posledním bydlištěm byla Šlikova ulice č. 6 v Praze-Břevnově.¹⁵⁵

Referentka Státní bezpečnosti Věra Kantorová podala 1. srpna 1951 návrh na zatčení Gubové. Bezpečnost její zatčení odůvodnila zjištěními, podle kterých ve svém bytě ukrývala F. Rybenskou, která byla členkou jocistického kroužku a scházela se s „agentem“ Schütznerem. Gubová se navíc zúčastnila schůzky kroužku v Olomouci v únoru 1951. Ve stejný den, tj. 1. srpna 1951, vydalo KV StB rozkaz k zatčení. Zatčená Gubová měla být předána do věznice ministerstva národní bezpečnosti KS StB v Praze. Zároveň měla být v bytě provedena domovní prohlídka. Do věznice byla předána 1. srpna 1951 v 1.25 hodin.¹⁵⁶

Protože Gubová ukrývala Rybenskou, byla vyšetřovaná v procesu s Mádrem a z výslechů svědků vyplynula její další trestná činnost, státní prokurátor jí několikrát prodloužil výkon vazby (v roce 1951 do 1. listopadu a 1. prosince, v roce 1952 do 30. ledna, 29. února, 31. března, 30. dubna, 1. června a 1. srpna).¹⁵⁷

Vyšetřování Gubové skončilo třístránkovým protokolem o výpovědi obviněné z 23. července 1952. Po úvodním přiznání k protistátní činnosti vyšlo z výpovědi najevo, že její „protistátní činnost spočívala v tom, že od roku 1950 byla (...) ve spojení s Mádrem [v originálu Madrem] z Prahy který byl ilegálně činný a pracoval proti dnešnímu zřízení.“. Na Mádrovu žádost rozšířila projev papeže Pia XII. proti lidovému zřízení a na lékařské fakultě založila kroužek katolické mládeže. Přitom vycházela z učení pátera Holuba z obdobného kroužku v Praze. Holub ukryl v létě 1951 u Gubové sledovanou Rybenskou, která plánovala útěk za hranice státu. Nejenže se Rybenská u Gubové ukrývala po dobu dvou měsíců, ale také se v bytě skrývali Vladimír Jukl a Imrich Staríček ze Slovenska. Do zahraničí měl tyto osoby dostat „člen amerického velvyslanectví Kennedy. Jelikož později (...) byl Kennedy pro nepřátelskou činnost proti republice z republiky vyhoštěn hledala se nová cesta. Toto trvalo dlouho a proto odchod byl stále [v originálu sále] odkládán.“. Gubová se při výslechu zmínila o profesorce Vackové, která ve svém bytě vedla další kroužek KA.¹⁵⁸

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bártu a spol. V oznámení je Gubová vedená jako studentka. Trestní oznámení je shrnutím trestní činnosti Gubové podle výslechového protokolu z konce července. Za zmínku stojí

¹⁵⁵ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Životopis Anny Gubové; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněné Anny Gubové, 23. července 1952.

¹⁵⁶ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Návrh na zatčení Anny Gubové, 1. srpna 1951; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Rozkaz k zatčení Anny Gubové č. 6926/51, 1. srpna 1951.

¹⁵⁷ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Žádost o prodloužení výkonu vazby Anny Gubové, 1951–1952.

¹⁵⁸ *Tamtéž*. Protokol o výpovědi obviněné Anny Gubové, 23. července 1952.

gradace Mádrova působení na Gubovou: „*Mádr v ní vyvolával stále a stále více odpor proti dnešnímu zřízení tím, že jí dával různé štvavé projevy papeže Pia XII., který pak vyvrcholil u ní tím, že sama založila obdobný kroužek na lékařské fakultě.*“. Na Gubovou se přitom nahlíží „*jako na osobu svedenou, u které bylo zneužito jejího náboženského přesvědčení.*“.¹⁵⁹

Příkaz k eskortě na Gubovou byl vydán 19. srpna 1952. Obviněná měla být převezena do věznice ministerstva národní bezpečnosti v Ruzyni, kde čekala na soudní líčení.¹⁶⁰

Věra Běhalová

Věra Běhalová pocházela z rodiny městského úředníka v Prostějově Bedřicha Běhala a matky v domácnosti Terezie, rozené Sucháčkové. Narodila se 31. července 1922 v Prostějově. V roce 1941 absolvovala tamní dívčí reálné gymnázium. Následně se zapsala do kurzu pro sekretářky v Praze, který kvůli totálnímu nasazení nemohla dokončit. V roce 1943 přešla k pražské stavitelské firmě inženýra Mrhy. Po válce nastoupila na pražskou filozofickou fakultu (zde byla mj. studentkou profesorky Růženy Vackové). V roce 1949 byla při prověrkách vyloučena, a tak přijala místo na francouzském velvyslanectví u vicekonzula Leleuxe. Od roku 1952 až do svého zatčení působila v Keramoprojektu jako kreslířka. Politicky nebyla nikdy organizovaná, byla jen členkou ROH. Posledním místem bydliště před zatčením byla Antonínská ulice č. 424/8 v Praze.¹⁶¹

Podrobné informace o činnosti poskytuje přímo její výslech z 18. dubna 1952. Tento výslech je součástí fondu V-2742 MV pro proces Mádr a spol. Běhalová udržovala přátelské styky s francouzským vicekonzulem Fernandem Leleuxem, kde dříve pracovala jako telefonistka. Profesorka Vacková ji požádala, aby prostřednictvím francouzského velvyslanectví odeslala do zahraničí zprávy. Tyto zprávy měly popisovat situaci v Československu o soustředování kněží, strukturu římsko-katolické církve a nedostatku náboženských knih.¹⁶² Dopisy byly určeny A. Heidlerovi do Mnichova a J. Olšrovi do Říma.

¹⁵⁹ *Tamtéž*. Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952.

¹⁶⁰ *Tamtéž*. Mapa 2. Příkaz k eskortě Anny Gubové, 19. srpna 1952.

¹⁶¹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Životopis Věry Běhalové; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněné Věry Běhalové, 24. července 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Návrh na zatčení Věry Běhalové, 13. února 1952.

¹⁶² Růžena Vacková při výslechu 17. května 1952 k obsahu dopisů dodala, že také psala o situaci na Cyrilometodějské fakultě v Praze a o snižování stavu duchovenstva z důvodu nástupu k výkonu vojenské služby. Srov. ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Protokol o výpovědi s obviněnou Růženu Vackovou, 17. května 1952.

Dopisy do Mnichova byly odesílány na adresu Fernanda Herzoga do Mulhouse.¹⁶³ Dopisy do Říma byly odesílány na adresu Piazza St. Maria Maggiore, č. 7.¹⁶⁴

Vacková se často scházela s Marií Jadrnou, která pracovala v České katolické Charitě litoměřické diecéze jako ošetřovatelka litoměřického biskupa Trochty.¹⁶⁵ Ten pro Vackovou sepsal roku 1949 dopis, ve kterém žádal o písemný styk s Vatikánem a případný odchod do zahraničí. Dopis převzal páter Zvěřina a souhlasil s odesláním do Vatikánu. Druhý dopis z roku 1950 převzal od Vackové páter Mádr a přislíbil jej rovněž odeslat do Vatikánu. Do ledna 1952 obdržela Vacková další čtyři dopisy, které předávala Běhalové. Věra Běhalová je přes velvyslanectví odesílala do zahraničí. Všechny dopisy byly psány latinsky, výjimkou byl jeden dopis psaný nečitelně italsky. Štěpán Trochta psal o tom, proč předstírá kladný vztah k lidově demokratickému zřízení a jak si představuje budování socialismu s ohledem na politiku Vatikánu.¹⁶⁶

Vyšetřující pracovník a velitel vyšetřovacího sektoru velitelství StB podali návrh na zatčení Věry Běhalové dne 13. února 1952. Návrh na zatčení je založen na výsledku Růženy Vackové z 11. února 1952. Z výpovědi Vackové vyšlo najevo, že Běhalová odesílala diplomatickou cestou do zahraničí dopisy s církevně politickým obsahem. Její styky s Vackovou byly potvrzeny výsledkem Zvěřiny. Proto měla být Běhalová zatčena a předána do věznice ministerstva národní bezpečnosti v Praze-Ruzyni. Zároveň měla být provedena domovní prohlídka.¹⁶⁷ Rozkaz k zatčení a provedení domovní prohlídky byl vydán 14. února 1952. Do věznice Státní bezpečnosti v Ruzyni byla přijata ve stejný den v 18.30 hodin.¹⁶⁸¹⁶⁹

Jelikož se Běhalová podílela na odesílání špionážních zpráv do zahraničí a při výsledcích byly zjištěny nové skutečnosti, státní prokurátor opakovaně rozhodl o prodloužení vazby, a to do 14. května, 14. července a 17. srpna 1952.¹⁷⁰

Součástí osobního spisu Běhalové ve fondu V-691 MV jsou mnohé dokumenty a fotografie jako usvědčující materiál. Uložen je zde apoštolský list papeže Pia XII. v latinském

¹⁶³ Blízký přítel Běhalové, kterého poznala při studiích ve Francii. Srov. ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Protokol o výpovědi se svědkyní Věrou Běhalovou, 18. dubna 1952.

¹⁶⁴ ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Protokol o výpovědi se svědkyní Věrou Běhalovou, 18. dubna 1952.

¹⁶⁵ Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 222.

¹⁶⁶ ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Protokol o výpovědi s obviněnou Růženu Vackovou, 17. května 1952.

¹⁶⁷ *Tamtéž*, f. V-691 MV. Mapa 2. Návrh na zatčení Věry Běhalové, 13. února 1952.

¹⁶⁸ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Věry Běhalové č. A-100-503-52, 14. února 1952.

¹⁶⁹ Při domovní prohlídce byly zabaveny tyto věci: občanský průkaz, pracovní průkaz, 22 dopisů, 26 pohlednic, 26 papírů s poznámkami, 18 útržků s poznámkami, 7 zápisníků, 4 fotografie, 1 růženec, svazek šesti klíčů. Do úschovy byl uložen pouze svazek klíčů od bytu. Zbytek věcí byl Státní prokuraturou zabaven. Důvodem bylo podezření ze spáchání trestného činu, za který lze vyslovit podle zákonů propadnutí jmění. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o domovní prohlídce u Věry Běhalové, 14. února 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Usnesení o zajištění majetku Věry Běhalové, 25. března 1952.

¹⁷⁰ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Žádost o prodloužení výkonu vazby Věry Běhalové, 1952.

originálu i českém překladu.¹⁷¹ Spis dále obsahuje dvě fotografie s čísly 1 a 7. Běhalová pod fotografií č. 7 napsala: „*Na této fotografii poznávám úředníka obchodního oddělení francouzského velvyslanectví p. Ormiera, který mi v jednom případě zprostředkoval doručení špionážních zpráv do zahraničí, což ztvrzuji svým vlastnoručním podpisem*“. K druhé fotografii napsala dodatek: „*Na této fotografii poznávám vícekonsula francouzského velvyslanectví p. F. Leleux, který mi zprostředkoval v několika případech doručení špionážních zpráv do zahraničí, což ztvrzuji svým vlastnoručním podpisem*“.¹⁷²

Vyšetřování Běhalové skončilo závěrečným třístránkovým protokolem o výpovědi z 24. července 1952. Do protokolu uvedla, že se stýkala s osobami zaměřenými proti lidovému zřízení. Již před únorem 1948 se seznámila s R. Vackovou, s kterou se stýkala až do zatčení. Běhalová uvedla, že prostřednictvím své známé učitelky francouzštiny Heringové přijala místo vychovatelky dětí vícekonsula Leleuxe. Později na velvyslanectví nastoupila jako telefonistka. Vacková jejího postavení využila a požádala ji o zasilání zpráv do zahraničí za přispění Leleuxe. Vacková takto zaslala dopisy s církevně politickým obsahem desetkrát nebo dvanáctkrát Alexandru Heidlerovi do Mnichova a Josefu Olšrovi do Říma. V zahraničí jí vypomáhala uprchlá Jarmila Veselá. Jelikož v době odesílání jednoho dopisu nebyl Leleux v Praze přítomen, dopis odeslal jeho kolega úředník obchodního oddělení Antonín Ormier. I když Běhalová nesdělila pracovníkům na velvyslanectví přesný obsah dopisů, „*oni však sami museli vědět, že se jedná o dopisy se špionážními zprávami [v originálu zprávami] protože bych normální dopisy mohla posílat poštou a nepoužívat jejich diplomatické*“. Běhalová do protokolu uvedla také příhodu, která se odehrála na podzim 1951 v bytě Vackové. K Vackové „*přišla jedna dívka jménem Jana která přinesla buchtu v podobě cihly. Když [Běhalová] na pokyn Vackové buchtu rozkrojila byl v ní zapečen balíček ve kterém byly formuláře ze sjezdu*

¹⁷¹ Apoštolský list začíná slovy „*Apoštolský list nejsvětějšího pána našeho Pia z božské prozřetelnosti papeže XII. k velebným Bratřím Arcibiskupům, Biskupům a k milým Synům z Kleru i Laiků Československé Republiky mír a společenství s Apoštolskou stolicí majícím. (...) Nezměrnou láskou milujeme ty, kdož žijí v hořkých a sklíčujících poměrech pro obzvláště pevnou věrnost a horoucí lásku k Božskému Spasiteli a k Církvi jím založené [v originálu založwné]. Se zármutkem se dovídáme, že jste mezi nimi. (...) Víme, že nejvyšší kněží u vás buď jsou uvrženi do vězení, nebo jsou zadržováni v táborech státní bezpečnosti, nebo jsou internováni na svých sídlech nebo konečně neustále a horlivě hlídáni a stopováni i při vykonávání své funkce. (...) Máme totiž u vás zjištěno, že je usilováno vši silou buď tajnými obžalobami nastrojenými, jako by byly pravdivé, nebo otevřenými křivými obžalobami, aby věrní křesťané byli odtrženi (...). Avšak, Velební Bratři a Milí Synové, přes velmi těžké obtíže ať nikdo neklesá na duchu; ať neklesají na duchu především svatí pastýři, kteří jsou obdařeni Bohem jím svěřeným úřadem musí ve svém stádu posilovat víru, podporovat ctnost a upevňovat ještě těsnější svazek s touto Apoštolskou Stolicí. (...) Dáno v Římě u sv. Petra 27. dne měsíce října na Svátek Pána Našeho Ježíše Krista Krále roku 1951, ve 13. roce Našeho Pontifikátu.*“ Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Osobní svazek Věry Běhalové: Apoštolský list papeže Pia XII. z 27. října 1951.

¹⁷² *Tamtéž*, Osobní svazek Věry Běhalové: fotografie vícekonsula francouzského velvyslanectví v Praze a úředníka obchodního oddělení téhož velvyslanectví.

duchovenstva a lístek [v originálu listek] psaný latinsky.“. Podle Vackové se jednalo o balíček od vysokého církevního hodnostáře.¹⁷³

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bárta a spol. V oznámení je Běhalová vedená jako úřednice, která udržovala přátelské styky s vyhoštěnou profesorkou Vackovou z vysoké školy. Vacková organizovala pod dohledem Mádra katolický kroužek pro mládež, do kterého docházela i Běhalová. Když se dostala do styku s vicekonsulem Leleuxem jako vychovatelka jeho dětí a později telefonistka na velvyslanectví, „využila toho Vacková a vyzvala Běhalovou, aby s vicekonsulem [v originálu vicekonsulem] navázala bližší styky a jeho prostřednictvím aby pak mohly býti zasilány špionážní zprávy do Vatikánu.“. Běhalová je považovaná za tělesně neschopnou a sama ze své vůle by se do styku s Vackovou a Mádrem nezapojila. Proto ji lze označit za svedenou osobu.¹⁷⁴

Velitelství věznice KS StB v Praze vydalo 26. srpna 1952 příkaz k eskortě Běhalové. Měla být převezena do věznice Státního soudu v Praze 14. Velitel věznice nařídil, že Běhalová nesmí sdílet celu s Annou Gubovou.¹⁷⁵

Marie Jadrná

Marie Jadrná se narodila 2. února 1923 v Praze. Otec František Jadrný pracoval jako poštovní úředník, matka Marie (rozená Brodská) byla v domácnosti. Marie měla sestru Blaženu. V roce 1942 maturovala na reálném gymnáziu a do konce války vyučovala náboženství v Praze-Jinonicích. Po skončení války nastoupila na pražskou lékařskou fakultu. Po absolvování šesti semestru v prosinci 1948 musela fakultu ze zdravotních důvodů opustit. Přijala místo sociální pracovnice České katolické Charity litoměřické diecéze jako ošetřovatelka litoměřického biskupa Štěpána Trochty. Ke konci roku 1950 odjela do Týniště nad Orlicí, kde se ukrývala až do svého zatčení. Nikdy nebyla politicky činná, byla členkou České ligy akademické. Posledním bydlištěm před uvězněním byla Wintrova ulice č. 14 v Praze-Bubenči.¹⁷⁶

Jadrná sehrála roli svědkyně v procesu Mádr a spol. v červnu 1952. Před soudním senátem vypovídala druhý den procesu během tajného líčení. Tajná část procesu začala 12. června 1952 v 7.45 hodin. Proč se jednalo o utajenou část procesu, vysvětlil prokurátor Čížek

¹⁷³ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi obviněné Věry Běhalové, 24. července 1952.

¹⁷⁴ *Tamtéž*, Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952.

¹⁷⁵ *Tamtéž*, Mapa 2. Příkaz k eskortě Věry Běhalové č. 738, 26. srpna 1952.

¹⁷⁶ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Životopis Marie Jadrné; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněné: Marie Jadrná, 19. srpna 1952; Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 222.

slovy: „*Navrhuj, aby líčení bylo prohlášeno za tajné, (...) neboť budou projednávána důležitá státní tajemství a veřejným projednáním by mohla být vyražena*“.¹⁷⁷ Na tomto líčení se projednávala korespondence mezi obviněnou Vackovou a vysokým církevním hodnostářem biskupem Trochtou. O sepisování těchto zpráv se neměla veřejnost dozvědět. Vacková vypověděla, jak jí Jadrná předávala zprávy od biskupa Trochty.¹⁷⁸ Kolik dopisů bylo do zahraničí odesláno, to přesně nevěděla, neboť vypověděla: „*Bylo jich [dopisů] víc a tedy šly ven čtyři. To vím*“.¹⁷⁹ Předseda senátu odpověděl: „*Ano. Čtyři? Ano*“.¹⁸⁰ Vacková nejspíše reagovala: „*Deset, dvanáct...*“ Nakonec řekla: „*Já ovšem nevím*“.¹⁸¹ Když byla předvedena svědkyně Jadrná, vypověděla, že fungovala jako spojka mezi biskupem Trochtou a dalšími osobami. Jadrná znala Vackovou „*ze studentského spolku Česká liga akademická již tak asi od roku 1947, ona tam často přednášela svůj obor*“.¹⁷⁹ Dříve než doručila dopisy od biskupa Trochty, doručila Vackové dopis od biskupského sekretáře Josefa Šmidla. Osobně zanesla Jadrná Vackové dopis jedenkrát, ostatní dopisy doručovaly Jadrné známé. Celkem bylo doručeno osm dopisů v roce 1950, které předávali sekretáři Šmidl a Krutílek. Cílem bylo odeslat dopisy do Vatikánu.¹⁸⁰

Aby mohla Jadrná vypovídat v procesu s Mádrem v červnu 1952 a na přelomu října a listopadu 1952 být odsouzena v procesu s Bártou, musel být vydán návrh na zatčení. Ten byl vydán Státní bezpečností 4. dubna 1952. Zatčení se zakládá na výslechovém protokolu Růženy Vackové z 15. února 1952. Z jejích výpovědí je zřejmé, že Jadrná požádala Vackovou o odeslání zpráv biskupa Trochty do zahraničí. Takto jí doručila čtyři dopisy k odeslání. Během roku 1950, kdy se Jadrná obávala vyzrazení, uchýlila se podle výpovědi Jany Podané do Týniště nad Orlicí. Protože u Jadrné hrozilo nebezpečí útěku do zahraničí, byla zatčena. Stalo se tak 5. dubna 1952 v 0.02 hodin podle rozkazu k zatčení. I když byla zatčena 5. dubna, rozkaz k zatčení je datován až 8. dubna 1952. Byla uvězněna ve věznici V StB v Praze-Ruzyni a v jejím bytě provedena domovní prohlídka.¹⁸¹ Vyšetřovací sektor 6-B StB vzal

¹⁷⁷ Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 364 (Tajná část líčení).

¹⁷⁸ Růžena Vacková na otázku předsedy senátu odpověděla, že většinu zásilek od Š. Trochty musela zničit, protože nenašla bezpečnou cestu pro odeslání do ciziny. Až po delší době dala přečíst jeden dopis páteru Mádrovi, protože potřebovala poradit, zda má vůbec nějaký dopis odeslat do ciziny. K odeslání se rozhodla i přesto, že neměla příliš kladný vztah k Trochtovi. Vacková totiž nebyla takový radikální katolík jako on. Mádr dopis převzal a přislíbil zaslání do Vatikánu. Srov. Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 364 (Tajná část líčení).

¹⁷⁹ *Tamtéž*, s. 364 (Tajná část líčení).

¹⁸⁰ *Tamtéž*.

¹⁸¹ Při domovní prohlídce byly StB zabaveny 2 dopisy, 1 poznámkový blok, 25 útržků, 4 knihy a 17 brožur o kriminalistice, 1 kniha „Hriešnice z Magdaly“, 3 další brožury, 9 modlitebních knížek a kovový růženec. Knihy a brožury o kriminalistice převzal pro své potřeby školský referát. Mezi osobní věci byly vráceny útržky, kniha

dodatečně v květnu 1952 do úschovy dvě bankovky v hodnotě pěti amerických dolarů a obnos 49 000 Kčs. V osobním spisu jsou přiloženy fotografie dolarových bankovek, které usvědčují Jadrnou z pokusu o ilegální útěk za hranice republiky.¹⁸²

Protože se podle vyšetřovacích orgánů dopustila Jadrná trestného činu vyzvědačství a zapojila se tím do celostátní protistátní činnosti, rozhodl státní prokurátor o prodloužení výkonu vazby do 4. července a 4. září 1952.¹⁸³

V srpnu 1952 byla Jadrná podrobena sepsání protokolu o výpovědi. Své přesvědčení sdělila ihned v úvodu, kdy vypověděla: „*Mám-li být zcela upřímná a já se za to nestydím bylo to moje náboženské přesvědčení, má velká láska k církvi řím.[sko] katolické, která ve mně vyvolala negativní poměr k lid.[ově] dem.[okratickému] zřízení. Později (...) vyústil v aktivní nepřátelskou činnost proti dnešnímu zřízení.*“ K vůli zdravotním komplikacím musela v roce 1949 odejít z vysoké školy a přijmout místo sociální pracovnice v katolické Charitě. Zde se seznámila s několika církevními hodnostáři. Vackové předávala dopisy s žádostí zaslat je do Vatikánu přes velvyslanectví. Jadrná podle výpovědi měla předat Vackové během roku 1950 celkem osm dopisů. První z nich předala osobně, u zbylých požádala o předání své známé. Přesný obsah dopisů nikdo neznal, jen bylo zřejmé, že jsou protistátně zaměřené. Vacková dostávala dopisy přímo, „*anebo prostřednictvím představené dívčího domova v Praze sestry Celestiny, u které se profesorka Vacková stravovala.*“ Jadrná souhlasila s útekem církevních hodnostářů do zahraničí. I ona samotná se od počátku roku 1951 ukrývala v Týništi v bytě Josefa Kerharta, kterému věnovala finanční obnos 50 000 Kčs. Kerhart jí přislíbil zprostředkování útěku z republiky. Než byl plán realizován, Jadrná byla v Týništi zatčena. Tímto protokolem skončilo její vyšetřování.¹⁸⁴

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bártu a spol. V oznámení je Jadrná vedená jako sociální pracovnice. Oznámení vychází ze závěrečného protokolu ze srpna 1952. Výpověď byla doplněna zmínkou o zprostředkování ilegálního úkrytu církevnímu hodnostáři u Josefa Kerharta. Sama Jadrná se později u Kerharta ukrývala po dobu čtrnácti měsíců a plánovala útěk za hranice. Proto u Jadrné nelze „*mluvit, že*

s třemi brožurami a modlitební knížky s růžencem. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o domovní prohlídce u Marie Jadrné, 4. dubna 1952.

¹⁸² ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Návrh na zatčení Marie Jadrné, 4. dubna 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Rozkaz k zatčení Marie Jadrné č. A-198-503-52, 8. dubna 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Stvrzenka č. 1 a 2 o převzetí věci do úschovy, 13. května 1952, 1. července 1952.

¹⁸³ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Žádost o prodloužení výkonu vazby Marie Jadrné, 1952.

¹⁸⁴ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi obviněné Marie Jadrné, 19. srpna 1952.

*by byla osobou svedenou, protože všechno dělala s rozmyslem a z tohoto hlediska také je nutno aby byla potrestána“.*¹⁸⁵

Marie Jadrná měla být podle příkazu k eskortě převezena do věznice Státního soudu v Praze 14. Velitel věznice KS StB nařídil umístit Jadrnou na celu odděleně od Věry Běhalové.¹⁸⁶

Josef Kerhart

Josef Kerhart se narodil 21. října 1895 v Petrovicích blízko Hradce Králové. Otec František Kerhart pracoval jako rolník a lesník, matka Františka (rozená Kovaříčková) pracovala na poli. Měl bratra Františka a sestru Annu. Po vchození dvoutřídní obecné školy se šel učit zámečnickem k firmě J. K. Chudý v Týništi nad Orlicí. Po vyučení pracoval na pile, absolvoval topičské zkoušky a poté odešel do Chomutova k Mannesmannovým závodům. Za první světové války byl zařazen k námořnímu letectvu. Navrátil se až v roce 1920 a nastoupil do národního podniku Krkonošské pily v Týništi nad Orlicí jako mechanik. Zde pracoval až do svého zatčení. V době první republiky byl členem Československé strany národně socialistické, kde vykonával funkci člena výboru. Po válce opět vstoupil do strany a působil jako předseda místní organizace v Týništi. Po únorových událostech byl členem Československé strany socialistické. Byl členem MNV a rady ONV v Rychnově nad Kněžnou jako technický referent. Před odsouzením v procesu bydlel v Jiráskově ulici č. 561 v Týništi nad Orlicí. Byl ženatý.¹⁸⁷

Poručík Ladislav Soukup podal v Hradci Králové dne 3. června 1952 návrh na zatčení. A to kvůli tomu, že „*na podzim v roce 1950 a na jaře v roce 1951 společně s Ing. Františkem Novákem, úředníkem ONV v Rychnově n.[ad] Kněž.[nou] organizoval ilegální útěk do zahraničí biskupského sekretáře z Litoměřic Josefa Šmidla.*“ Kerhartovi způsobilo komplikace ukrývání Marie Jadrné ve svém domě a příprava útěku do zahraničí. Pro svoji činnost obdržel 50 000 Kčs. Navíc neoznámil protistátní činnost skupiny Štěpána Šnajdera. Poručík Soukup rovněž přikázal vykonat domovní prohlídku. Podle rozkazu k zatčení měl být předán do věznice v Hradci Králové. Zde byl vězněn od 3. června 1952 od 18.00 hodin. Dokument obsahuje zprávu, podle které byl Kerhart předán z Hradce Králové do věznice

¹⁸⁵ *Tamtéž*, Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952.

¹⁸⁶ *Tamtéž*, Mapa 2. Příkaz k eskortě Marie Jadrné č. 740, 26. srpna 1952.

¹⁸⁷ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Životopis Josefa Kerharta, 18. srpna 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněného Josefa Kerharta, 18. srpna 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Návrh na zatčení Josefa Kerharta, 3. června 1952.

ÚVV v Praze 31. července 1952.¹⁸⁸ Pro důkladné prošetření rozsáhlé Kerhartovy trestní činnosti bylo nutné výkon ve vazbě prodloužit. Státní prokurátor proto souhlasil s prodloužením vazby do 3. září 1952.¹⁸⁹

S Kerhartem byl sepsán závěrečný protokol o výpovědi 18. srpna 1952. Vypověděl, že se do protistátní činnosti zapojil v roce 1949. Tehdy obdržel dopis od známého úředníka Františka Nováka. Jelikož byl dlouholetým členem socialistické strany již v první republice, byl jeho poměr k lidové republice záporný. Proto ihned přijal Novákův návrh na ukrytí vysokého církevního hodnostáře u sebe doma. K tomuto účelu obdržel 5 000 Kčs. V Týništi se obrátil na Bohumila Nováka, který pracoval na Šumavě. Požadoval radu, jak nejjednodušeji uprchnout za hranice. Bohumil Novák přislíbil uskutečnění odchodu za částku 50 000 Kčs. Tento církevní hodnostář odešel z úkrytu až v září 1950. Přejít přes hranice se vydařil. Za Kerhartem dojížděla i Marie Jadrná, která se u něho v pozdější době sama ukrývala. Kerhart vyjednával možnost útěku z republiky i pro Jadrnou. Protože byly hranice dobře střeženy, útěk se odkládal. Nakonec byla Jadrná v Týništi zatčena. Sepsáním třístránkového protokolu skončilo vyšetřování Kerharta.

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bártu a spol. V oznámení je Kerhart vedený jako strojník dělnického původu, který ilegálně ukrýval církevního hodnostáře a Marii Jadrnou. Od každého obdržel pro přípravu útěku za hranice státu částku padesát tisíc korun. Přestože byl „*dělníkem a dokonce mu byla dána důvěra, že byl členem rady ONV v Rychnově nad Kněžnou ve funkci techn.[ického] referenta, této důvěry zneužil a napomáhal protistátním zločincům, aby ušli dopadení. Proto potrestání jeho co nejpřísněji bude na místě.*“¹⁹⁰

Na konci srpna 1952 byl vydán příkaz k eskortě, podle kterého měl být Kerhart převezen do věznice Státního soudu v Praze 14. Na tamní cele musel být izolován od Miroslava Tomka.¹⁹¹

Marie Vašková

Marie Vašková se narodila 4. listopadu 1895 v Hlinsku do rodiny učitele Karla Vaška a matky v domácnosti Kateřiny, rozené Nevolové. Matka zemřela ihned po porodu. Marie měla dva bratry, kteří byli popraveni nacisty. V roce 1913 maturovala na osmiletém

¹⁸⁸ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Návrh na zatčení Josefa Kerharta, 3. června 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Rozkaz k zatčení Josefa Kerharta, 3. června 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bártu Josef a spol., 21. srpna 1952.

¹⁸⁹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Žádost o ponechání ve vazbě Josefa Kerharta, 6. června 1952.

¹⁹⁰ *Tamtéž*, Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bártu Josef a spol., 21. srpna 1952.

¹⁹¹ *Tamtéž*, Mapa 2. Příkaz k eskortě Josefa Kerharta č. 741, 26. srpna 1952.

klasickém gymnáziu. Po maturitě odešla studovat na malířskou akademii do Mnichova. Po půl roce studia odešla z Mnichova do Paříže, kde studium dokončila v roce 1922. O tři roky později měla výstavu v pařížském uměleckém salonu. Za tuto výstavu obdržela první cenu a stipendium, díky kterému cestovala po Africe, Rusku a Itálii. Do Prahy se vrátila v roce 1928 a od té doby pracovala na opravách starých obrazů. Zařídila si v Praze na Pohořelci č. 26 vlastní ateliér, ve kterém bydlela. Politicky nebyla nikdy organizovaná, byla členem spolku výtvarníků.¹⁹²

Státní bezpečnost podala 13. června 1952 návrh na zatčení. Vašková údajně „připravovala ilegální útěk do zahraničí několika osob a dále ukryla na neznámém místě osobu, která je již rok hledána Státní bezpečností. Dále věděla, že na území ČSR se pohybuje agent – chodec Svatopluk Schützner.“. StB vycházela z výpovědí pátera Holuba, Františky Rybenské, Boženy Kratochvílové, Žofie Langrové, doktora Imricha Starička a duchovního Antonína Sedláčka. Holub vypověděl, že se v bytě Vaškové setkal s Jitkou Malíkovou a Svatoplukem Schütznerem. Vašková se prý svěřila Holubovi, že vlastní letadlo, které obdržela jako dar od leteckého důstojníka. Toto letadlo uměla ovládat, a tak bylo jednoduché naplánovat odlet z republiky. Na palubě měli spolu s Holubem a Vaškovou utéci Rybenská, Komárek, Kratochvílová, Hošek, Krčméry, Jukl, Nahálka, Fojtl, Pernegr „a dále Hana Benešová a jeden úředník amerického velvyslanectví a další osoby. Tento útěk do zahraničí Vašková stále odkládala až do mého zatčení.“. Nejenže Rybenská dovedla k Vaškové uprchlého Schütznera, ale také na jeho žádost „odnesla uschovat k Vaškové peníze, které byly buď v dolarech nebo v shillingách“. Langrová uvedla, že se v jejím klášteře skrýval páter Mádr, kterého navštěvovala Vašková. Mádrovi hodlala vystavit nový průkaz totožnosti s krycím jménem a od Langrové obdržela na přípravu útěku z republiky obnos 10 000 Kčs. Přípravu útěku potvrdili Stariček i Kratochvílová. Duchovní Sedláček vypovídal o Zdeně Křivancové, která se ukrývala na faře u Sedláčka. Podle Sedláčka za ní dorazila malířka Vašková a předala jí jistý obnos peněz. Vašková se podle návrhu na zatčení dopustila další trestné činnosti v podobě spolupráce se skupinou Bedřicha Holečka. Jeho skupina obstarávala potravinové lístky a peníze pro osoby poškozené lidovým režimem a navíc „sestavila časovaný přístroj, který vyzkoušela v době IX. sjezdu KSČ a přesně dle nařízení se vzňaly dřevěné ozdobené sloupy na Hradčanském nám.[ěstí], kam ho umístili.“. Zatčená Vašková měla být předána do věznice KV StB Praha a v jejím bytě byla nařízena domovní prohlídka. Vašková byla zatčena 11. července 1952 a ve 21.00 hodin přijata do věznice KS StB v Praze

¹⁹² ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Životopis Marie Vaškové, 18. srpna 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněné Marie Vaškové, 18. srpna 1952.

na celu č. 73.¹⁹³ Náčelník 1. oddělení vyšetřovacího odboru StB Jaroslav Budský napsal vyjádření, podle kterého byla Vašková zatčena bez administrativních úkonů. Navíc poznamenal, že „*dodatečné zatčení bylo provedeno jen formálně, kdy už osobní a domovní prohlídka dodatečně dělána nebyla.*“¹⁹⁴ Státní prokurátor prodloužil Vaškově výkon ve vazbě od zatčení o tři měsíce, a to do 13. září 1952. Důvodem bylo sdružování proti státu a příprava útěku z republiky.¹⁹⁵

Vyšetřování Vaškové skončilo 18. srpna 1952 sepsáním pětistránkového protokolu o výpovědi. Do protokolu uvedla, že se vědomě stýkala s protistátně aktivními osobami. Jedním z nich byl páter Holub. Ten do jejího bytu přivedl během roku 1950 Otu Mádra, který „*byl nemocen TBC [a] potřeboval nutně pít černou kávu a jelikož neměl kde by si jí vařil chodil ke mně denně jelikož učil poblíž mého bydliště na Pohořelci ve škole*“. U Vaškové se domluvili, že Mádr bude vést skupinu vysokoškoláků a Holub bude organizovat kroužek dělnické mládeže. Mádr se jí svěřil s plánem odejít do zahraničí, ale podrobně se o ničem nezmínil. O Holubovi řekla, že připravoval útěk Rybenské za hranice. Z toho důvodu zjistila Vašková v okolí Jindřichova Hradce, kam často jezdívala, situaci na státních hranicích. Holubovi po zjištění prozradila, že situace na hranicích není jednoduchá. O letadlu, kterým chtěli z republiky odletět, mluvila jinak než jako o daru. Vašková prý „*znala jednoho člověka který měl vynález zvláštního druhu letadla na el.[ektrický] pohon. (...) [Holubovi řekla], že letadlo se nachází v nějaké chatě na Šumavě poblíž Stach. (...) K uskutečnění přeletu nedošlo jelikož Holub byl zatčen.*“. K osobě Rybenské prozradila, že chtěla odjet za hranice prostřednictvím amerického velvyslanectví a úředníka Kenedyho. Když se Holub loučil s Vaškovou před odjezdem na dovolenou do Tater, přišli do jejího bytu Schützner s Rybenskou. Pouze prozradil, že se vrátil ze zahraničí. Bavit se výhradně s Holubem.¹⁹⁶

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bártu a spol. V oznámení je Vašková vedená jako akademická malířka. Trestní oznámení obsahuje výpovědi Vaškové ze závěrečného protokolu. Je k ní navíc poznamenáno, že „*jako akademická malířka znala se s býv.[alým] americkým velvyslancem v Praze Steinhardem a dalším členem tohoto velvyslanectví Kenedim.*“. Podle Státní bezpečnosti „*prošla tvrdou školou života. Její matka zemřela hned po jejím narození a její dva bratři i s rodinami byli popraveni nacisty. Přesto však Vašková na místo toho, aby se přimkla k lid.[ově]*

¹⁹³ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Návrh na zatčení Marie Vaškové, 13. června 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Rozkaz k zatčení Marie Vaškové č. 723/50-Z-52, 23. července 1952.

¹⁹⁴ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Vaškové Marii.

¹⁹⁵ *Tamtéž*, Žádost o ponechání ve vazbě Marie Vaškové, 22. července 1952.

¹⁹⁶ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi obviněné Marie Vaškové, 18. srpna 1952.

*dem.[okratickému] zřízení jako součásti míru, spojila se s protistátními zločinci, kterým všemožně pomáhala.“*¹⁹⁷

Velitel věznice KS StB v Praze vydal 26. srpna 1952 příkaz k eskortě Vaškové do věznice Státního soudu v Praze 14. V cele nesměla dle rozkazu být s Marií Jadrnou.¹⁹⁸

Elena Pellerová

Elena Pellerová se narodila 22. dubna 1927 ve Spišské Nové Vsi. Narodila se jako dcera železničního zřízence maďarské národnosti Františka Peller (zemřel za druhé světové války v roce 1944) a matky Štefánie, rozené Čajkové. Elena měla čtyři sourozence. V roce 1946 úspěšně odmaturovala na gymnáziu ve Spišské Nové Vsi a nastoupila na přírodovědeckou fakultu v Praze. Po absolvování fakulty přijala místo vědecké pracovnice v radiologickém ústavu v Praze. Zde pracovala až do ledna 1952. Nikdy nebyla politicky organizovaná. Posledním bydlištěm před zatčením byla Šrobárova ulice č. 34 v Praze. Zde bydlela v podnájmu u doktora Antonína Jíši se spolubydlící Marií Křivánkovou.¹⁹⁹

Státní bezpečnost vydala v lednu 1952 návrh na zatčení Pellerové. Vycházela přitom z výpovědi Vladimíra Jukla a Josefy Zemanové. Jukl se s Pellerovou seznámil na přírodovědecké fakultě, kde oba studovali. Elena v té době působila také v České lize akademické a stýkala se s uprchlým A. Heidlerem. Heidler byl totiž duchovním ligy. Po útěku Heidlera do Mnichova převzal vedení páter Mádr, s kterým Pellerová navázala přátelství. Pellerová jako vedoucí katolického kroužku v Praze odjela na Slovensko, kam s sebou vzala elaborát s přehledem svátostí a obsah exkomunikačních dekretů. V Bratislavě obdržela z rukou Jukla dopis od studenta tamní teologické fakulty Františka Buzka. Dopis měla předat v Praze Mádrovi a obsahoval popis církevně politické situace na Slovensku. Zemanová se zmínila o schůzce členů katolických kroužků v listopadu 1950 v Brně. Akce se u pátera Josefa Doležala zúčastnili Mádr, Ondráš, Pellerová a jiní, na jejichž jména si Zemanová nemohla při výslechu vzpomenout. Programem byla příprava směrnic pro další práci v kroužcích. Obdobně vypovídal také František Ondráš a snoubenec Pellerové Josef Šoltés. V době sepsání návrhu na zatčení byla Pellerová již „*vyslýchána na KV-Stb Praha a zatím ve své výpovědi přiznává, že obdržela od Jukla dopis, který předala Mádrovi (...) v březnu 1951. Dále pak, že se zúčastnila s kaplanem Mádrem a Ondrášem schůzky v Brně, a uvádí, že na více se*

¹⁹⁷ *Tamtéž*, Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952.

¹⁹⁸ *Tamtéž*, Mapa 2. Příkaz k eskortě Marie Vaškové č. 742, 26. srpna 1952.

¹⁹⁹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Životopis Eleny Pellerové, 10. dubna 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi obviněné Eleny Pellerové, 21. července 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o domovní prohlídce u Eleny Pellerové, 17. ledna 1952.

nepamatuje.“²⁰⁰ Ve stejný den byl vydán rozkaz k zatčení. Z rozkazu lze vyčíst, že Pellerová byla zatčena 17. ledna 1952 v 18.30 hodin. Zároveň byla převezena do věznice V StB v Praze-Ruzyni. V bytě Pellerové byla nařízena domovní prohlídka.²⁰¹²⁰² Po prozkoumání zabavených věcí byly zjištěny pastýřské a papežské listy. Tyto listy usvědčily Pellerovou z trestného činu rozšiřování ilegálních tiskovin.²⁰³ Protože se tak dopustila protistátní činnosti vyzvědačství v celostátním rozsahu a během vyšetřování byly zjištěny nové skutečnosti, státní prokurátor opakovaně rozhodl o prodloužení výkonu vazby, a sice do 17. dubna, 17. června, 17. srpna a 17. září 1952.²⁰⁴

Vyšetřování Eleny Pellerové bylo zakončeno 21. července 1952. V tento den byl sepsán dvoustránkový protokol o výpovědi. Vypověděla, že se zapojila do katolických kroužků pátera Mádra a několikrát se zúčastnila schůzek členů v Brně, Olomouci a Praze. Tyto kroužky označila za ilegální. Od Mádra dostávala protistátní tiskoviny, které dále rozšiřovala. Při návštěvě své matky v Bratislavě se sešla s Juklem, od kterého převzala dopis pro Mádra. Protože měla dopis gramaticky opravit, seznámila se s jeho obsahem. Zjistila, že se jedná o zprávu pro vatikánský rozhlas.²⁰⁵

Krajské velitelství StB v Praze sepsalo 21. srpna 1952 trestní oznámení na Josefa Bártu a spol. V oznámení je Pellerová vedena jako vědecká pracovnice. I když je v oznámení vyjmenována trestná činnost, která vyplývala z protokolu o výpovědi, „*vcelku velkou protistátní činnost nevyvíjela, ani její chování není nikterak zvlášť ostře zaměřené proti dnešnímu zřízení (...) proto skýtá záruku, že bude dobrým občanem našeho státu.*“²⁰⁶

Velitel věznice KS StB v Praze vydal 26. srpna 1952 příkaz k eskortě Pellerové do věznice Státního soudu v Praze 14. V cele nesměla dle rozkazu být umístěna s jiřinou Krejčíkovou.²⁰⁷

Pellerová sehrála důležitou roli v procesu Mádr a spol. v červnu 1952, kde byla v roli svědkyně. V trestním oznámení Státní prokuratury Brno je vyjmenováno deset svědků, kteří budou svědčit proti všem obviněným v procesu. Všichni svědci se v dané době nalézali ve

²⁰⁰ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Návrh na zatčení Eleny Pellerové, 17. ledna 1952.

²⁰¹ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Eleny Pellerové č. A-45-503-52, 17. ledna 1952.

²⁰² V bytě Pellerové, za přítomnosti spolubydlící M. Křivánkové, jí byly odňaty tyto věci: 46 dopisů bez obálek, 12 dopisů s obálkami, 15 obálek, 104 listů s náboženským obsahem, 43 útržků, 4 rukopisy, 3 doklady na jméno František Weiss, 8 náboženských brožur, stolní kalendář, kapesní kalendář, poznámkový sešit, 27 fotografií a 30 pomůcek k náboženství. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 2. Protokol o domovní prohlídce u Eleny Pellerové, 17. ledna 1952.

²⁰³ *Tamtéž*, Rozhodnutí o předložení věcných důkazů soudu ve věci Eleny Pellerové, 22. srpna 1952.

²⁰⁴ *Tamtéž*, Žádost o ponechání ve vazbě Eleny Pellerové, 1952.

²⁰⁵ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi obviněné Eleny Pellerové, 21. července 1952.

²⁰⁶ *Tamtéž*, Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952.

²⁰⁷ *Tamtéž*, Mapa 2. Příkaz k eskortě Eleny Pellerové č. 745, 26. srpna 1952.

vazbě ministerstva národní bezpečnosti. Spolu s vědeckou pracovnící Pellerovou svědčili student Miroslav Tomek, studentka Jiřina Krejčíková, páter Josef Zvěřina, římsko-katolický farář Štefan Šmálík, Věra Běhalová, studentka Olga Stavělová ml., Olga Stavělová st., úřednice Libuše Adlerová a rolník Antonín Zadražil.²⁰⁸ Hlavní líčení pokračovalo výsledkem svědků za přítomnosti obviněných osob 12. června 1952 od 9.00 hodin. Vyslýchání jako svědci byli Tomek, Krejčíková, Šmálík, Pellerová, Gubová, Běhalová, Stavělová st. a Stavělová ml. Pellerová uvedla, že na přání Oty Mádra rozšiřovala rozmnožené letáky mezi vysokoškolskou mládeží.²⁰⁹

2.2. Skupina Bohumil Němčanský a spol.

Bohumil Němčanský

Bohumil Němčanský byl postaven do čela druhé skupiny odsouzené v procesu Bárta a spol. Narodil se 16. listopadu 1909 v Hostěrádkách na Brněnsku do rolnické rodiny. Otec František měl hospodářskou usedlost o velikosti 42 měr. Během první světové války, v roce 1917, zemřel jako voják rakousko-uherské armády v Itálii. Matka Marie po smrti manžela část polností odprodala a zbytek o velikosti sedmnácti měr obdělávala. Bohumil měl čtyři sourozence. V roce 1928 složil maturitní zkoušku na reálce v Brně a nastoupil do noviciátu v klášteře v Nové Říši. Po jednom roce přešel na bohoslovecké učiliště do Brna, kde byl po pěti letech vysvěcen na kněze řádu premonstrátů. Po studiu působil v duchovní správě v Nové Říši a na podzim 1935 přijal místo kooperátora v brněnských Židenicích na faře v Brně-Zábrdovicích. Zde působil až do svého zatčení. Od dob první republiky do předvečera druhé světové války byl členem Orla. Za války byl členem Národního souručenství, ovšem bez jakékoli funkce. Po válce vstoupil do Československé strany lidové, odkud vystoupil po únorových událostech. Němčanský byl svobodný a jeho posledním místem bydliště před zatčením byla Nopova ulice č. 86 v Brně-Židenicích.²¹⁰

Státní bezpečnost podala 18. března 1952 na základě výpovědi Boženy Kratochvílové návrh na zatčení Němčanského, který je v dokumentu vedený jako Bohuslav Němčanský. Podle návrhu „*umožnil na své faře v Brně-Židenicích schůzku Kratochvílové Boženě s P.*

²⁰⁸ *Tamtéž*, f. V-2742 MV. Mapa 1. Trestní oznámení Státní prokuratury v Brně proti Mádr a spol., 16. května 1952.

²⁰⁹ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Protokol o hlavním líčení.

²¹⁰ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Životopis Bohumila Němčanského, 7. července 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Protokol o výpovědi obviněného Bohumila Němčanského, 14. července 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Návrh na zatčení Bohumila Němčanského, 18. března 1952.

Svatoplukem Schütznerem, farářem z Chebu, který uprchl do zahraničí a jako agent cizí zprav.[odajské] služby docházel do ČSR.“ Kratochvílová si za pomoci Němčanského poznamenala tajnou abecedu od Schütznera pro další dorozumívání mezi sebou. Rovněž bylo zjištěno, že Němčanský měl k dispozici tajný rozkaz SNB Brno o opatřeních, která se týkala čtení pastýřských listů. Němčanský rozkaz rozesílal mezi další duchovní. Proto velitelé operativního oddělení a referátu navrhli jeho zatčení a provedení domovní a osobní prohlídky.²¹¹ Rozkaz k zatčení podalo KV StB v Brně. Němčanský byl zatčen 1. dubna 1952 a v 10.00 hodin předán do věznice v Brně.²¹² Domovní a osobní prohlídka byla provedena v den zatčení v bytě Němčanského za přítomnosti Františky Dvořákové.²¹³ Protože Němčanský napomáhal k trestnému činu velezrady a byly na něho při výsleších zjišťovány nové trestné aktivity, podepsal státní prokurátor prodloužení vazby do 1. července a 1. srpna 1952.²¹⁴

Při vyšetřování Němčanského byly vyslechnuty jako svědkyně Irma Kellerová a Božena Kratochvílová.²¹⁵ Kellerová uvedla, že v roce 1946 přijala místo kuchařky a hospodyně na faře Němčanského. Na faře pracovala až do svého zatčení 22. února 1952. Údajnou protistátní činnost vykonávala s pozdějším odsouzeným Jaroslavem Řihákem, Marií Robešovou a Leopoldem Havláskem. Havlásk ukrývala na faře v Židenicích po dobu čtrnácti dnů. Spojení činnosti Kellerové a Němčanského lze vyjádřit pouze z žádosti Němčanského o varování kněze na faře v Ořechově. Stalo se tak podle výpovědi v roce 1949. Němčanský se dozvěděl, že ořechovský farář má u sebe tajně drženou vysílací stanici, o které se dozvěděla také StB. Aby nebyl farář zatčen, odjela jej varovat právě Kellerová. Tamní farář vše popřel a tím jejich činnost skončila. Na Němčanského prozradila, že předčítal z kazatelny pastýřské listy.²¹⁶ Kratochvílová vypovídala 13. května 1952. O Němčanském se dozvěděla od svého bratra Josefa, bohoslovce kláštera premonstrátů v Nové Říši. V červenci 1950 přivedla na faru do Židenic Schütznera, který v té době bydlel pod jménem Rostislav Konečný v brněnském

²¹¹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Návrh na zatčení Bohumila Němčanského, 18. března 1952.

²¹² *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Bohumila Němčanského č. 866/5031-52, 28. března 1952.

²¹³ Při domovní prohlídce bylo zabaveno 44 dopisů, 1 latinská kniha s poznámkami, 1 kniha od Pia XI. o křesťanské výchově mládeže, protimarxisticky zaměřená kniha „Marxismus v myšlení o životě“, kniha „Co musí vědět dospívající dívka“, výtisk italského deníku, osobní dotazník na jméno František Orosz a další různé písemnosti. Při osobní prohlídce měl Němčanský u sebe starou koženou aktovku, vlněný svetr s dlouhým rukávem, černou peněženku, částku 200 Kčs, tři kapesníky, zápisník na rok 1952, hnědé pletené rukavice a občanský průkaz č. 091116/460. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Protokol o domovní a osobní prohlídce, 1. dubna 1952.

²¹⁴ *Tamtéž*, Žádost o prodloužení výkonu vazby Bohumila Němčanského, 1952.

²¹⁵ Irma Kellerová (narozena 2. října 1909) pracovala jako kuchařka a hospodyně v domácnostech soukromých osob. Jelikož byla nemanželskou dcerou Anny Kellerové, není jí znám původ jejího otce. Po narození byla dána na výchovu do Horních Borů do rodiny Prodkových, kde setrvala do patnácti let. Jejím posledním působištěm byla brněnská fara Bohumila Němčanského. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Životopis Irmu Kellerové.

²¹⁶ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi se svědkyní Irmou Kellerovou, 16. dubna 1952.

hotelu Evropa. Kratochvílová nesdělila Němčanskému nic bližšího o jeho činnosti. Na židenickou faru šli proto, aby mohl Kratochvílové ukázat práci se šiframi k podávání zpráv pro zahraničí. Němčanský se Schütznerelem po celou dobu nemluvil a Kratochvílová se od této návštěvy na faru do Brna nevrátila.²¹⁷

Bohumil Němčanský byl vyslechnut 14. července 1952 sepsáním osmistránkového protokolu. Uvedl, že bojoval proti lidově demokratickému režimu. Za tímto účelem se spojil s páterem Janem Valáškem, „od něhož (...) dostával různé ilegální tiskoviny, pastýřské listy a pod., které (...) rozmnožoval, rozšiřoval mezi své podržené a věřící.“ Kromě Valáška byl ve styku se studentem Jaroslavem Řihákem a Antonínem Divišem. Řihákovi, se kterým poslouchal na faře zahraniční rozhlas a společně přepisovali znění vatikánského vysílání, „předal tajný rozkaz SNB a oběžník Rudolfa Slánského s tím, aby zařídil jejich odeslání do zahraničí pro nepřátelský rozhlas.“ Oběžník byl průvodním listem při postupu proti kněžím, kteří předčítali věřícím nepovolené pastýřské listy. Němčanský dále podle výpovědi vylepoval s Valáškem na farách v Židenicích a Zábrdovicích letáky z doby první republiky. Jednalo se o tiskoviny, které byly v rozporu s novými zákony, a byly nazvány *Manželství neplatné* nebo *Před svatbou*.²¹⁸ Letáky byly použity v procesu jako důkazní materiál. Cílem bylo přimět věřící k odmítnutí uzavírat sňatky občanské a preferovat církevní. Z toho důvodu se často scházel s děkanem Františkem Kulhánkem, od kterého dostával mnohé pastýřské listy, tiskoviny a letáky. Tyto pastýřské listy s protirežimním obsahem hlásal věřícím z kazatelny a rozšiřoval mezi další kolegy. V protokolu potvrdil výpověď Kratochvílové.²¹⁹ Do protokolu o skončení vyšetřování upravil zapsanou výpověď o vylepování protistátních letáků. Nejednalo se o nařízení neuzavírat občanské sňatky, nýbrž chtěl „zdůraznit věřícím povinnost, že i po uzavření sňatku [v originálu sňatku] občanského, musejí [v originálu musejí] uzavřít sňatek církevní, protože státní sňatek před Bohem a církví není platný.“²²⁰

²¹⁷ Tamtéž, Protokol o výpovědi s obviněnou Boženou Kratochvílovou, 13. května 1952.

²¹⁸ Text *Manželství neplatné*, psaný pouze pro katolíky, obsahuje: „Chce-li někdo chrániti zahradu, opatří ji řádným plotem. Avšak žádná zahrada není tak důležitá, jako zahrada rodiny, z níž vyrůstá nové lidské pokolení. Proto církev prohlásila za překážku manželství všecko, co by mohlo ohrožovati jeho úkol. (...) Kromě toho je neplatné manželství, když je uzavřeno jen před úřadem státním. (...) Milost Boží se však neuděluje na světském úřadě. Kdo pohrdá církevním sňatkem, pohrdá Bohem (...). Katolík, který uzavírá sňatek jen před civilním úřadem, dopouští se těžkého hříchu. Ty katolíky, kteří mají úmysl uzavřít sňatek občanský, zapřísaháme pro Boha, aby od toho upustili. Rodiče jsou pod smrtelným hříchem zavázáni, aby svému dítěti nepovolili občanský sňatek. (...) Stát nemůže a nechce zasahovati do naší víry. Stát nemůže a nechce měnit naši víru. (...) Jestliže tedy zavedl náš stát povinný občanský sňatek i pro všechny katolické věřící křesťany, nikterak nemá v úmyslu brát jim jejich víru, nikterak nemíní měniti jejich víru o svátosti stavu manželského.“ Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Skupinový spis státně-bezpečnostního vyšetřování proti Bohumilu Němčanskému a spol., text *Manželství neplatné*.

²¹⁹ Tamtéž, Protokol o výpovědi obviněného Bohumila Němčanského, 14. července 1952.

²²⁰ Tamtéž, Protokol o skončení vyšetřování s Bohumilem Němčanským, 14. července 1952.

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 21. července 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Bohumila Němčanského. Vůdce této skupiny Němčanský je v tomto oznámení veden jako kooperátor, který se v době vydání nachází ve věznici ve Znojmě. Spojil se s děkanem Kulhánkem, páterem Valáškem, Řihákem a Divišem za účelem špionážní a záškodnické činnosti. Jejich cílem bylo obnovit buržoazní a kapitalistický řád ve společnosti. Nejenže shromažďoval a rozšiřoval protistátní tiskoviny, navíc odmítal podepsat slib věrnosti státu. Vedle biografických údajů obsahuje oznámení veškeré skutečnosti uvedené v protokolu při výslechu.²²¹

Jaroslav Řihák

Jaroslav Řihák se narodil 8. září 1927 v Těšánkách na Kroměřížsku. Otec Antonín s matkou Marií, rozenou Jurečkovou, pracoval na vlastní hospodářské usedlosti o velikosti 5 hektarů. Měl sestru Ivanu, která pracovala jako ošetřovatelka v kroměřížské nemocnici. Po vychození tříletého reálného gymnázia v rodném městě zůstal pracovat na rodinné usedlosti. Přes nesouhlas rodičů odešel v roce 1942 na vyšší průmyslovou školu do Vsetína, kde bydlel u svého strýce Jana Jurečky. Ve školním roce 1943/1944, kdy byla škola uzavřená, byl totálně nasazen ve Vsetíně na opravách mostů. Na počátku roku 1944 odtud uprchl a do osvobození se ukrýval u rodičů. Přesto se v posledním roku války zapojil do činnosti skupiny *Olga*, v jejímž čele stál farář Král ze Zdounek. Řihákova činnost spočívala v obstarávání jídla a střeliva, které odcizoval německým vojákům. Dokonce vlastnil partyzánskou legitimaci, kterou odevzdal v roce 1951. Zkoušku z dospělosti proto složil až po válce, v roce 1946. Po maturitě nastoupil na vysokou školu technickou v Brně. Získával stipendium ve výši 1 500 korun a přivydělával si opravami radiových přijímačů. V říjnu 1951 byl kvůli reorganizaci školy přemístěn z Brna do Prahy, kde byl až do svého zatčení. Byl členem ČSM, ROH a SČSP. V Židenicích navštěvoval *Katolické kulturní sdružení*, ve kterém působil jako kooperátor. Posledním bydlištěm v Praze byla Říční ulice č. 2.²²²

Jaroslav Řihák byl zatčen a předán do věznice KV StB v Brně 19. května 1952 v 16.45 hodin.²²³ Referent Ladislav Burian vydal 20. května 1952 zprávu o zatčení. Zpráva je založena na Řihákově výslechu z 18. května 1952, kdy byl k výslechu předveden. Z vyšetřování Němčanského bylo zjištěno, že společně vykonávali protistátní činnost

²²¹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Trestní oznámení proti Bohumil Němčanský a spol., 21. července 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Příkaz k eskortě Bohumila Němčanského č. 374/52, 15. července 1952.

²²² ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Životopis Jaroslava Řiháka, 14. července 1952.

²²³ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Jaroslava Řiháka č. 1181/5031-52, 23. května 1952.

rozšiřováním ilegálních tiskovin, pastýřských listů a oběžníku od Slánského. Řihák při výslechu svoji činnost potvrdil. Velitel vyšetřovacího oddělení KV StB Brno potvrdil ponechání Řiháka ve vazbě a podání trestního oznámení Státní prokuratuře Brno.²²⁴ Při domovní prohlídce v Řihákově podnájmu u Jarmily Krehanové byl zabaven a předán do úschovy radiový přijímač Tesla.²²⁵ Státní prokurátor povolil za trestný čin napomáhání k velezradě vazbu na dobu tří měsíců, a to do 18. srpna 1952.²²⁶

Řihák vypovídal do závěrečného protokolu o výpovědi 14. července 1952. V úvodu vypověděl, že „*krátce po únoru 1948 se spojil s P. Bohumilem Němčanským, P. Ferdinandem Nesrovnalem, Václavem Laštovicou, Václavem Lacinou*“. Řihák nesouhlasil s politikou pounorového režimu, a když přišel v roce 1947 na faru k páteru Němčanskému, aktivně se zapojil do *Katolického kulturního sdružení*. Toto sdružení bylo zaměřeno proti politice komunistické strany, marxismu-leninismu a lidovému režimu. Řihák plánoval útěk do zahraničí, ale když mu bylo od roku 1949 povoleno opět studovat na vysoké škole, od svého plánu ustoupil. O Němčanském řekl, že své aktivity provozoval za podpory a pokynů z brněnské konzistoře. Odtud rovněž dostával směrnice a pastýřské listy. Řihák vědomě napomáhal Němčanskému rozšiřovat materiál, který měl zdiskreditovat průběh vyjednávání mezi státem a římsko-katolickou církví. Kněží s děkany byli nabádáni k neúčasti na těchto schůzích. Řihák vstoupil po únorových dnech do skupiny pátera Nesrovnala. Jeho organizace prý připravovala zvrát v Československu, ke kterému měly posloužit získávané špionážní zprávy. A tak Řihák „*nabídl, že [zajistí] neviditelný inkoust k bezpečnému odesílání špionážních zpráv do zahraničí*“. Pro získání protistátních materiálů se spojil s Václavem Lacinou. Ten pracoval v brněnském Stavoprojektu a tajně si obstaral plány protiletectvých krytů. Oběžník a rozkaz SNB Brno od Rudolfa Slánského dal přečíst na faře v Židenicích neznámému muži, protože obsah vyhovoval potřebám zahraničního rozhlasu. Následně tyto dokumenty nechal spálit. Řihák odjel počátkem roku 1950 s kuchařkou Irmou Kellerovou do Liberce, kde se v tamním hotelu setkala s nějakým mužem. Řihák vypověděl, že i když neznal účel ani obsah této schůzky, „*z její vyhýbavé odpovědi a jednání (...) poznal, že jde o nějakou protistátní činnost*“. Sepsáním a podepsáním výslechového protokolu skončilo Řihákově vyšetřování.²²⁷

²²⁴ *Tamtéž*, Zpráva o zatčení Jaroslava Řiháka, 20. května 1952.

²²⁵ *Tamtéž*, Stvrzenka o domovní prohlídce u Jaroslava Řiháka, 20. května 1952.

²²⁶ *Tamtéž*, Žádost o prodloužení výkonu vazby Jaroslava Řiháka, 1952.

²²⁷ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi obviněného Jaroslava Řiháka, 14. července 1952.

Krajské velitelství StB v Brně vydalo 16. července 1952 příkaz k eskortě. Podle tohoto nařízení byl Řihák převezen do věznice ve Znojmě.²²⁸

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 21. července 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Bohumila Němčanského. Jaroslav Řihák, vedený jako vysokoškolský student, podle oznámení prováděl od roku 1948 až do zatčení protistátní činnost za účelem rozvratu lidově demokratického režimu. Proto se spojil s pátery Němčanským a Nesrovnalem a studenty Václavem Lacinou, Antonínem Divišem a Jaroslavem Laštovicou. Když během roku 1949 uprchli Diviš s Laštovicou do zahraničí, navázal bližší styky s Nesrovnalem a Lacinou. Společně obstarali tajný inkoust a špionážní zprávu pro zahraničí. Později se sešel s agentem výzvědné služby, kterému přislíbil spolupráci. Od Němčanského získal rozkaz SNB a oběžník ÚV KSČ, které měly být odeslány prostřednictvím neznámého muže zahraničnímu rozhlasu.²²⁹

Václav Lacina

Václav Lacina se narodil do úřednické rodiny 5. dubna 1923 v Konicích na Olomoucku. Otec Jan pracoval jako úředník a matka Ludmila, rozená Šunová, byla v domácnosti. Václav měl dva sourozence – knihařského dělníka Milana a úřednici Naděždu. V roce 1934 nastoupil na reálné gymnázium v Zábřehu, kde vychodil čtyři roky. Zbývající ročníky vystudoval na gymnáziu v Litovli, kde roku 1942 maturoval. Po maturitě, aby se vyhnul totálnímu nasazení do Říše, nastoupil jako figurant ke stavebnímu úřadu v Prostějově. Zde působil dva roky. Pracovním úřadem byl poté vyslán do strojírenského podniku Wikov v Prostějově, kde pracoval v kanceláři. Kvůli nemoci a časté absenci byl přeřazen jako pomocný dělník do výroby. Po válce nastoupil na lékařskou fakultu do Brna. V průběhu studia se přestěhoval na faru k páteru Němčanskému, u kterého jako student bydlel do začátku roku 1949. Jelikož nesplnil povinné zkoušky v řádném termínu, byl ze školy vyloučen. Přijal místo skladníka ve Stavoprojektu v Brně, kde byl zaměstnán do října 1949. Dvouletou prezenční vojenskou službu, během které dosáhl hodnosti četaře, sloužil v Olomouci. Po absolvování vojenské služby byl opětovně přijat na fakultu, kde byl až do svého zatčení. Lacina byl členem ČSM, ROH a SČSP. Posledním místem bydliště byla Mášova ulice č. 18a v Brně u stavitele Václava Matonohy.²³⁰

²²⁸ *Tamtéž*, Příkaz k eskortě Jaroslava Řiháka č. 376/52, 16. července 1952.

²²⁹ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Bohumil Němčanský a spol., 21. července 1952.

²³⁰ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Životopis Václava Laciny; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Protokol o výpovědi obviněného Václava Laciny, 10. července 1952.

Referent Ladislav Burian sepsal 25. června 1952 zprávu o zatčení Václava Laciny. Stalo se tak kvůli předvedení Laciny na krajské velitelství StB v Brně za účelem výslechu. Proti Lacinovi byla použita výpověď Jaroslava Řiháka, s kterým se Lacina podílel na protistátní činnosti. Nejenže se domlouval na přípravě útěku za hranice republiky, ale také v podniku Stavoprojekt odcizil plány protiletectvých krytů. Navíc se zúčastňoval schůzek katolické mládeže. Proto referent StB navrhl ponechat Lacinu ve vazbě a v jeho bytě provést domovní prohlídku.²³¹ Do věznice KV StB v Brně byl přijat 25. června 1952 v 7.30 hodin.²³² Státní bezpečnost provedla podle příkazu domovní a osobní prohlídku a 28. června 1952 sepsala protokol o prohlídce.²³³ Státní prokurátor souhlasil kvůli trestnému činu špionáže s vazbou, která trvala do 25. září 1952.²³⁴

Vyšetřování Václava Laciny skončilo 10. července 1952, kdy byl sepsán pěti stránkový protokol o výpovědi. Lacina se spojil s J. Řihákem, F. Nesrovnalem, V. Laštovicou, A. Divišem a B. Němčanským. Podle protokolu obstaral plánky protiletectvých krytů, docházel na schůzky katolických kroužků mládeže, poslouchal zahraniční rozhlas a ideologicky působil na mládež v protirežimním duchu. Lacina při výslechu potvrdil ilegální činnost pátera Němčanského na faře v Židenicích, kde se stýkal s reakčně zaměřenými kněžími a šířil pastýřské listy. Zároveň potvrdil protistátní chování Jaroslava Řiháka, který s páterem Nesrovnalem plánoval útěk do zahraničí. O Nesrovnalovi vypověděl, že je ve spojení se zahraničím, kam ilegálně odchází tzv. vyakčnění studenti. S Řihákem se podílel na zpracování plánů leteckých krytů z podniku Stavoprojekt, ve kterých byly důležité informace o velikosti zdi, klenutí atd. Řihák následně plánoval zaslat dokumenty do zahraničí. K seznamu zaměstnanců řekl, že „neměl v úmyslu tento použít k špionážním účelům. Tento mně sloužil k ulehčení práce skladového účetního, kterou jsem si brával domů.“²³⁵

Krajské velitelství StB v Brně vydalo 16. července 1952 příkaz k eskortě. Podle tohoto nařízení byl Lacina převezen do věznice ve Znojmě.²³⁶

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 21. července 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Bohumila Němčanského. Lacina, vedený jako student

²³¹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Zpráva o zatčení Václava Laciny, 25. června 1952.

²³² *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Václava Laciny č. 1413/5031-52, 2. července 1952.

²³³ Při domovní prohlídce byly u Laciny zabaveny fotoaparát, výkaz o studiu, 141 dopisů a pohlednic, dopis s potravinovými lístky a členská legitimace vysokoškolského studentstva. Při osobní prohlídce měl Lacina u sebe seznam zaměstnanců Stavoprojektu Brno, mapu Vsetína, 3 náboženské brožury a 13 papírů s útržkami. Seznam zaměstnanců obsahuje 197 jmen, Lacinovo je zapsáno na 137. pozici. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Protokol o domovní a osobní prohlídce, 28. června 1952.

²³⁴ *Tamtéž*, Žádost o ponechání ve vazbě a o povolení výkonu vazby, 26. června 1952.

²³⁵ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi obviněného Václava Laciny, 10. července 1952.

²³⁶ *Tamtéž*, Příkaz k eskortě Václava Laciny č. 375/52, 15. července 1952.

Masarykovy univerzity v Brně a „*odchovanec buržoasně-kapitalistické třídy*“, se spolčil k rozvratnické a špionážní činnosti na území republiky. Cílem bylo zničit lidově demokratický režim a utéci do zahraničí. K tomuto účelu měly sloužit dokumenty obstarané v brněnském Stavoprojektu.²³⁷

Jan Valášek

Jan Valášek se narodil 10. září 1901 v Lutopecnách u Kroměříže. Otec František byl cestářem a matka Marie, rozená Navrátilová, byla v domácnosti. Jan měl sestru Anežku. Maturitní zkoušku složil v roce 1920. Následně po dobu šesti let studoval filozofii v Polsku. Působil na bohoslovecké škole v Brně a Innsbrucku. V roce 1931 byl jmenován kaplanem v Nové Říši. Po třech letech odešel rovněž jako kaplan na Svatý Kopeček. V letech 1937–1946 spravoval faru v Dlouhé Brtnici. Následně, a to až do svého zatčení, působil jako farář v Brně-Zábrdovicích a Židenicích. Ve třicátých letech byl členem sportovní organizace Orel, během války působil v Národním souručenství a po válce vstoupil do Československé strany lidové. Ze strany vystoupil v roce 1946. Posledním místem bydliště byla Lazaretní ulice č. 1 v Brně-Zábrdovicích.²³⁸

Valáškův osobní spis je oproti předchozím spisům velmi strohý. Neobsahuje fotografii obviněného (vysvětleno tím, že je vyšetřován na svobodě), návrh a rozkaz k zatčení, protokol o ponechání ve vazbě ani protokol o skončení vyšetřování. Spis se skládá pouze z výslechového protokolu z 10. dubna 1952 a osobního životopisu.²³⁹

Do protokolu uvedl, že na faru v Zábrdovicích nastoupil v roce 1946 jako správce. Až 1. ledna 1947 se stal farářem. Mezi jeho podřízené spadal i páter Němčanský. Při výslechu se netajil negativním postojem vůči lidovému režimu v Československu. Valášek dostával pastýřské listy od biskupů prostřednictvím kurýrů a jejich obsah dále rozšiřoval. Za tímto účelem byl ve spojení s děkanem Kulhánkem, jedním ze spoluobviněných osob v procesu. Ve styku byl i s dalším spoluobviněným páterem Němčanským, kterému předal rozkaz SNB a oběžník od Slánského, pojednávající o postupu funkcionářů vůči kněžím. Poslouchal vysílání zahraničního rozhlasu a zapisoval si směrnice o situaci v Československu, například vysílání *Pro mimořádné poměry v ČSR*.²⁴⁰

²³⁷ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Bohumil Němčanský a spol., 21. července 1952.

²³⁸ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Životopis Jana Valáška; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Protokol o výpovědi obviněného Jana Valáška, 17. dubna 1952.

²³⁹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Osobní spis státně-bezpečnostního vyšetřování proti Janu Valáškovu.

²⁴⁰ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Protokol o výpovědi obviněného Jana Valáška, 17. dubna 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Trestní oznámení proti Bohumil Němčanský a spol., 21. července 1952.

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 21. července 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Bohumila Němčanského. V oznámení se dočteme, že Valášek byl vyšetřován na svobodě. Od roku 1949 „až do odhalení celé skupiny prováděl rozvratnickou činnost proti našemu státnímu zřízení, poněvadž se za tím účelem spolčil s P. Němčanským, kterému předával ilegální různé směrnice, štvavé pastýřské listy a pokyny získané od svých nadřízených [z] brněnské konsistoře a děkana Fr. Kulhánka“. I když pochází z malorolnické rodiny, zneužil svého třídního původu a povolání kněze k buržoazně-kapitalistickým cílům. Sestavení trestního oznámení tedy odpovídá výše popsanému protokolu o výpovědi.²⁴¹

František Kulhánek

František Kulhánek se narodil 14. ledna 1896 ve Slatině u Moravských Budějovic do rolnické rodiny. Otec Vincenc hospodařil na usedlosti a matka Karolína, rozená Čábelová, rovněž pracovala v hospodářství. František měl dvanáct sourozenců. V roce 1919 absolvoval bohosloveckou školu v Brně a byl vysvěcen na kněze. Prvním působištěm byly Hrušovany nad Jevišovkou. Odtud odešel v roce 1921 do Brna-Zábrdovic, kde přijal místo kaplana. Po dobu šesti let od roku 1941 vykonával funkci kaplana v kostele sv. Tomáše v Brně. Od roku 1947 zde zastával post faráře a děkana. Byl členem Československého červeného kříže. Posledním bydlištěm byla Lidická ulice č. 6 v Brně.²⁴²

Jako svědek v případě F. Kulhánka byl vyslechnut četnický vrchní strážmistr ve výslužbě František Vitula. Aby mohli jeho dva synové dostudovat na kněze, přivydělával si na faře u Bohumila Němčanského v Židenicích a u sv. Tomáše u děkana Kulhánka. Kulhánkovi napomáhal s vedením matriky s odměnou 500 Kčs měsíčně. Páteru Němčanskému napomáhal při vedení kanceláře na faře za příspěvek 350 Kčs. V Židenicích pracoval od 8.00 do 10.00 hodin, u Kulhánka působil v době od 17.00 do 20.00 hodin. Nutně doručoval korespondenci mezi Němčanským a Kulhánkem, ovšem o obsahu dopisů Vitula nic nevěděl. Mohlo tak nevědomě dojít k tomu, že přenášel mezi oběma pastýřské listy, rozkazy vysoké církevní hierarchie a mnohé další materiály. Podle Vituly odmítl Němčanský podepsat listinu o světovém míru nebo přispět na válkou postiženou Koreu. V závěru protokolu se ke Kulhánkovi vyjádřil slovy: „Mimo činnosti, kterou jsem o Kulhánkovi [v originálu Kulánkovi] již do protokolu vypověděl, nemohu více u jmenovaném říci, neboť tento se k lidově

²⁴¹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Trestní oznámení proti Bohumil Němčanský a spol., 21. července 1952.

²⁴² ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Životopis Františka Kulhánka; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Protokol o výpovědi obviněného Františka Kulhánka, 21. dubna 1952.

*demokratickému v ČSR stavěl kladně a respektoval jeho nařízení. (...) a pokud vím, byl některými kněžími podobnými Němčanského nenáviděn pro jeho vlastenecké smýšlení. Takto se alespoň: choval před moji osobou“.*²⁴³

Kulhánkuv osobní spis obsahuje záznam z úsekového protokolu Václava Razika, odsouzeného v procesu s Mádrem v červnu 1952, ze 14. července 1951. Razik byl před zatčením kooperátorem v brněnském kostelu v Křenové ulici a v protokolu vypovídal o čtení pastýřských listů. Čtení prvního listu bylo brněnským biskupem zakázáno. Navíc přišel za Františkem Kulhánkem příslušník SNB a nabádal jej, aby list opravdu nečetl. U druhého pastýřského listu tomu bylo naopak. Jako první přečetl tento list právě Kulhánek, a to při mši o půl sedmé ráno. Přesné datum není ovšem v protokolu uvedeno.²⁴⁴

František Kulhánek byl podroben závěrečnému výslechu 21. dubna 1952, obdobně jak tomu bylo v případě Vituly. Zajímavé, kromě samotných výpovědí, je formulace otázek. U jedné otázky zněla její formulace takto: „*Jaké stanovisko jste zaujímal v době, kdy církev vedla různé rozpory se státním zřízením v ČSR?*“²⁴⁵. Je důkazem promyšlené formulace otázek – důraz se klade na církev, která údajně vedla boj s režimem. Podle formulace nepřipadá v úvahu, že by lidový režim vedl konflikt s církví. Kulhánek dostával příkazy a žádosti z konzistoře a od biskupa Skoupého. Mezi kněžími rozesílal směrnice o složení slibu věrnosti státu. Biskupem bylo požadováno, „*aby slib podepsali pouze s doložkou, pokud se to nebude přičít zákonům božím.*“²⁴⁵. Přesto Kulhánek podepsal slib věrnosti v původním znění v domnění, že nebude po něm vyžadováno nic, co by bylo proti Bohu. K pastýřským listům, o kterých vypovídal Vitula, uvedl, že byly sepsány před Velikonocemi v roce 1949. V noci před velikonočním pondělním byl Kulhánek navštíven příslušníky SNB s příkazem, aby pastýřský list nečetl. Druhý den ráno navíc obdržel stejný pokyn z pražské arcibiskupské konzistoře. A tak první pastýřský list opravdu nepřečetl. Za dva týdny po Velikonocích obdržel od zaměstnance biskupa Skoupého Jiřího Kotulána druhý pastýřský list. Ten pojednával o boji proti lidovému režimu a dohodě mezi církví a státem. Kulhánek nechal Jiřího Kotulána roznést list po okolních farách. K Němčanskému a Valáškovu se vyjádřil jako k osobám zaměřeným proti režimu. Veškeré materiály na Brněnsku rozmnožoval páter Soukop, protože vlastnil cyklostyl.²⁴⁵

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 21. července 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Bohumila Němčanského. V oznámení se dočteme, že

²⁴³ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 5. Protokol o výpovědi se svědkem Františkem Vitulou, 21. dubna 1952.

²⁴⁴ *Tamtéž*, Výpis z úsekového protokolu Václava Razika, 14. července 1951.

²⁴⁵ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi obviněného Františka Kulhánka, 21. dubna 1952.

děkan Kulhánek byl vyšetřován na svobodě. Proto neobsahuje jeho osobní spis fotografie a příkazy k zatčení. Za účelem rozvratu lidového režimu se Kulhánek spojil s arcibiskupem Beranem, biskupem Skoupým, odsouzeným Razikem, páterem Soukopem, Valáškem, Němčanským, Kotulánem a dalšími osobami, za pomoci kterých rozšiřoval ilegální směrnice a pastýřské listy. Navíc je mu vyčítáno, že za první republiky hájil zájmy buržoazie a vysokého kléru. Tím se postavil proti svému třídnímu původu a požadoval návrat k předmnichovské republice. K boji proti socialismu vyzýval a podporoval okolní farnosti, včetně odmítnutí podepsat dohodu mezi církví a státem.²⁴⁶

Jiří Kotulán

Jiří Kotulán se narodil 15. ledna 1929 ve Šlapanicích u Brna do rodiny Aloise a Antonie, rozené Hofirkové. Po vychození čtyřtřídní měšťanské školy absolvoval jeden ročník obchodní školy. Oženil se s Charlottou Samkovou a společně bydleli ve Šlapanicích v Jiráskově ulici č. 13. Působil jako kostelník v brněnském kostelu sv. Tomáše. Vlastnil motocykl značky ČZ s výkonem 125 ccm. Protože osobní spis neobsahuje podrobný životopis, jsou biografické údaje seskládané z údajů ve výslechovém protokolu.²⁴⁷

Václav Razik do úsekového protokolu z července 1951 uvedl, že s Kotulánem bydlel na faře u sv. Tomáše v Brně. Kotulán v té době působil jako úředník u sv. Vojtěcha v Brně, kde byl jeho nadřízeným Josef Soukop. Kotulán prý opisoval pastýřské listy od brněnského biskupa. Jeden popisoval postup odvolání podpisu těch kněží, kteří podepsali tzv. státní katolickou akci. Tito kněží měli buď písemně, nebo ústně odvolat svůj podpis u biskupa. Kněží, kteří podpis neodvolali, měli být vyobcováni z církve.²⁴⁸

V červenci 1951 byl vyslechnut také Josef Soukop, kněz a administrátor v Brně-Králově poli. Vypovídal o pastýřských listech, jejichž jednu sérii nechal vytisknout na faře v Újezdu u faráře Františka Pazderky. Tamní farář totiž vlastnil psací stroj a cyklostyl. Do Újezdu donášel materiál právě Jiří Kotulán.²⁴⁹

S Kotulánem provedla Státní bezpečnost výslech již 7. září 1951. Ke svému působení vypověděl, že na jaře 1949 „byl vyzván Josefem Soukopem [aby] vyhotovil na psacím stroji asi 5 výhružných dopisů ke kterým [Soukop] dodal text a adresy, kterým kněží měly být výhružné dopisy zaslány [v originálu zaslán]“. Přesný obsah dopisů si Kotulán nepamatuje. Jen uvedl, že šlo o výhružné vybízení vlasteneckým kněžím, aby zanechali spolupráce

²⁴⁶ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Bohumil Němčanský a spol., 21. července 1952.

²⁴⁷ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s předvedeným Jiřím Kotulánem, 6. září 1951.

²⁴⁸ *Tamtéž*, Výpis z úsekového protokolu Václava Razika, 14. července 1951.

²⁴⁹ *Tamtéž*, Výpis z úsekového protokolu Josefa Soukopa, 10. července 1951.

s lidovým režimem. Vedle dopisů vyhotovil pastýřské listy o odmítnutí tzv. státní katolické akce, státního platu a dále informace o církevních školách. Všechny listy byly předány Josefu Soukopovi, který je dodával dalším farnostem. S manželkou odjel na faru do Újezdu, kde napomáhal faráři Pazderkovi s rozmnožováním materiálů. V období od roku 1949 do léta 1950 rozšířil pastýřské listy na pět tisíc kusů.²⁵⁰

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 21. července 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Bohumila Němčanského. V oznámení se dočteme, že kostelník Kotulán byl vyšetřován na svobodě. Proto neobsahuje jeho osobní spis fotografie ani příkazy k zatčení. Kotulán se spojil s Františkem Pazderkou, Josefem Soukopem a Františkem Kulhánkem k protistátní a rozvratnické činnosti vůči lidové republice. Proto rozšiřoval pastýřské listy a výhrušné dopisy po farnostech v okolí Brna. Z trestního oznámení nevyplývá nic jiného, co by nebylo uvedeno v protokolu.²⁵¹

Státní bezpečnost rozhodla o sloučení jednotlivých spisů státně-bezpečnostního vyšetřování č. A-7412/2031-taj-52 ve skupině Bohumila Němčanského a spol. Bezpečnost zdůvodnila sloučení slovy: „*Všichni jmenovaní mají přímou souvislost při provádění protistátní rozvratnické činnosti vůči [v originálu vůči] našemu lidově demokratickému zřízení.*“²⁵²

Důkazem o připojení Němčanského skupiny k procesu s Bártou je vyjádření prvního oddělení vyšetřovacího odboru krajské správy ministerstva vnitra v Praze, které bylo vydáno po hlavním soudním líčení. Podle tohoto vyjádření jsou žaloba, protokol o hlavním líčení a rozsudek skupiny Němčanského a spol. součástí skupinového svazku Josefa Barty a spol. Skupiny byly propojeny na základě rozhodnutí státního prokurátora.²⁵³

2.3. Skupina Josef Soukop a spol.

Josef Soukop

Josef Soukop byl postaven do čela třetí skupiny, která byla součástí Bártova procesu. Narodil se 17. května 1914 v Jakubově u Moravských Budějovic do rodiny hospodářů Jana a Františky, rozené Suché. Bratr František byl popraven za druhé světové války ve Stuttgartu, druhý bratr Jan pracoval jako rolník a sestra Františka byla ošetřovatelkou v třebičské nemocnici. Roku 1933 úspěšně odmaturoval a nastoupil na pětileté bohosloví do Brna. Po pěti

²⁵⁰ Tamtéž, Protokol o výpovědi s předvedeným Jiřím Kotulánem, 6. září 1951.

²⁵¹ Tamtéž, Trestní oznámení proti Bohumil Němčanský a spol., 21. července 1952.

²⁵² Tamtéž, Rozhodnutí o sloučení spisů státně-bezpečnostního vyšetřování, 21. července 1952.

²⁵³ Tamtéž, Vyjádření o připojení skupiny Němčanský a spol. k procesu s Josefem Bártou a spol.

letech byl vysvěcen na kněze, aby později nastoupil jako katecheta ve Šlapanicích. Zároveň přijal pozici kaplana v Olešnici a administrátora v Žatčanech. Za druhé světové války začal působit v Tvarožné u Brna jako administrátor, později jako farář. V lednu 1947 byl jmenován ekonomickým prorektorem na biskupském alumnátu v Brně. Když byl zatčen profesor Poul, přednášel tamtéž pedagogiku. Až do svého zatčení vykonával funkci administrátora v Brně-Králově Poli. Posledním místem bydliště byla ulice 9. května č. 5 v Brně.²⁵⁴

Referent StB Bedřich Šmarda podal 12. června 1951 návrh na Soukopovo zatčení. Podle návrhu byl označován za hlavní osobu v protistátní činnosti brněnské diecéze. Soukop byl obviněn na základě výsledku Mečislava Razika. Od roku 1948 se „*zúčastňoval (...) diecesních schůzek jako zástupce brněnské diecese, na kterých jednotliví zástupci předávali špionážní zprávy, které byly určeny pro arcibiskupa Berana a internunciaturu.*“. Soukopovy zprávy obsahovaly informace o církevně politické situaci, zatýkání kněží a rozvratnické činnosti skupiny kolem biskupa a profesora teologie Josefa Koutného. Mimo to zpracovával protisocialistické programy pro mládež a diecéze v Čechách a na Moravě. StB navrhla provést domovní prohlídku.²⁵⁵²⁵⁶

Rozkaz k zatčení vydala StB v Brně dne 5. července 1951. O čtyři dny později, 9. července 1951 v 16.45 hodin, byl Soukop předán do věznice KV StB v Brně.²⁵⁷ Za trestný čin velezrady a špionáže a prošetření nově zjištěných skutečností povolil státní prokurátor uvalení vazby do 9. prosince 1951, 31. ledna, 9. února, 9. března, 9. dubna, 9. června, 9. srpna a 9. září 1952.²⁵⁸ Podle příkazu k eskortě byl Soukop přemístěn 12. listopadu 1951 do věznice v Praze-Ruzyni.²⁵⁹

Závěrečnému protokolu o výpovědi byl Soukop podroben 6. srpna 1952. Soukopovi byl znám negativní postoj Vatikánu k Sovětskému svazu, a proto docházel jednou za měsíc na tajné kněžské porady k biskupu Karlu Skoupému. Zde byli kněží vyzýváni k výchově mládeže v protistátním duchu. Na žádost Skoupého vytvořil kroužek katolické dělnické mládeže pod názvem *Sdružení katolické mládeže* při brněnské diecézi. Za tímto účelem vyhledal jezuitu Františka Mikuláška, který se věnoval obdobné činnosti, a napomáhal při zakládání kroužku. Soukop zasílal sestavené programy do diecéze v Hradci Králové,

²⁵⁴ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Životopis Josefa Soukopa, 7. srpna 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Protokol o výpovědi obviněného Josefa Soukopa, 6. srpna 1952.

²⁵⁵ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Návrh na zatčení Josefa Soukopa, 12. června 1951.

²⁵⁶ Při domovní prohlídce byly zabaveny písemnosti, korespondence, cyklostyl s příslušenstvím, buzola, elektrotechnické součástky a kufř. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Protokol o domovní prohlídce u Josefa Soukopa, 9. července 1951.

²⁵⁷ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Josefa Soukopa č. 255/5031-51, 5. července 1951.

²⁵⁸ *Tamtéž*, Žádost o prodloužení výkonu vazby Josefa Soukopa, 1951–1952.

²⁵⁹ *Tamtéž*, Příkaz k eskortě Josefa Soukopa č. 1, 9. listopadu 1951.

Litoměřicích a Českých Budějovicích. Na diecézních poradách se stýkal s Václavem Razikem a kaplanem v Doubravníku Stanislavem Ledabylem, odsouzeným v procesu s Mádrem. V červnu 1949 se Soukop zapojil do rozšiřování pastýřských listů, ve kterých dali biskupové najevo nesouhlas s připravovanou dohodou mezi státem a církví. Listy předával jednotlivým kněžím při osobním setkání nebo na konferencích. S namnožením listů vypomáhal farář Pazderka, kterému Soukop dodal součásti do cyklostylu.²⁶⁰ Vyšetřování Skoupého skončilo podepsáním sedmistránkového protokolu o výpovědi.²⁶¹

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 8. září 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Josefa Soukopa. Vůdce této skupiny Soukop je v tomto oznámení veden jako administrátor fary v Brně-Králově Poli. Podle oznámení se zapojil do velezrádné činnosti pod vedením biskupa Skoupého již v roce 1947. Oproti výslechovému protokolu se trestní oznámení vyjadřuje více k rozmnožování pastýřských listů. Rozšiřoval je sám Soukop „a to obyčejně v noci ve sklepě biskupského alumnátu v Brně, nebo je roznožoval P. Pazderka z Újezda u Sokolnic“. Soukop byl označen za zapřisáhlého nepřítele lidově demokratického režimu a přísluhovače Vatikánu, u kterého byly při domovní prohlídce nalezeny pastýřské listy. Navíc bylo „zajištěno osobní vozidlo poznávací zn. M-BO 513, tov, zn, Z-4“.²⁶²

Josef Šoltés

Josef Šoltés se narodil 15. dubna 1926 jako syn slovenský rodičů Jana a Anny, rozené Gírové. Otec pracoval v zemědělství a matka byla v domácnosti. S rodiči a bratrem Janem bydleli v Prešově. V roce 1946 maturoval na tamním reálném gymnáziu a nastoupil jako úředník do Ústřední katolické kanceláře s pobočkou v Košicích. Po půl roce byl přijat na vysokou školu sociální do Brna. V době Slovenského štátu vstoupil do organizace Hlinkova mládež. Posledním místem bydliště byla v době studia Burešova ulice č. 2/4 v Brně. Návrh na zatčení ovšem zmiňuje Lidickou ulici č. 6.²⁶³

Státní bezpečnost, zastoupená Bedřichem Šmardou, podala 12. června 1951 návrh na Šoltésovo zatčení. V něm byl označen za vedoucí osobu v jocistickém kroužku v Brně, který vlastní cyklostyl a má spojení se slovenskými kolegy. Šoltés podle agenturních poznatků StB požadoval vystavení falešného průkazu pro internovaného pátera Litvu v Podolínci. Za

²⁶⁰ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi obviněného Josefa Soukopa, 6. srpna 1952.

²⁶¹ *Tamtéž*, Protokol o skončení vyšetřování s Josefem Soukopem, 11. srpna 1952.

²⁶² *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Josef Soukop a spol., 8. září 1952.

²⁶³ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Protokol o výpovědi obviněného Josefa Šoltése, 9. srpna 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Životopis Josefa Šoltése, 9. srpna 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Návrh na zatčení Josefa Šoltése, 12. června 1951.

pomoci profesorky Šoltésové došlo k napojení se spolupracovnicí uprchlého Svatopluka Schütznera. Mimo zatčení Šoltése měl být předveden také páter Razik a doktor teologie Nováček. Zároveň měla být provedena domovní prohlídka.²⁶⁴²⁶⁵ Podle údajů v rozkazu k zatčení byl předán do věznic v Brně 13. července 1951 v 17.30 hodin.²⁶⁶ Z Brna byl převezen 12. listopadu 1951 do ruzyňské věznic.²⁶⁷ Za trestný čin velezrady a vyšetřování nově zjištěných skutečností bylo státním prokurátorem povoleno uvalení vazby do 30. listopadu, 31. prosince 1951, 30. ledna, 29. února, 31. března, 30. dubna, 13. června, 13. srpna a 13. září 1952.²⁶⁸

Protokol o výpovědi s Josefem Šoltésem byl sepsán 9. srpna 1952. Nejprve vypovídal o pobytu během studia. V Brně bydlel u matky Mečislava Razika, který byl aktivním organizátorem kroužků katolické mládeže. Podle jeho pokynů organizoval od roku 1950 obdobné kroužky mezi vysokoškolskými studenty. Šoltés později zasvětil do organizace studentku Olgu Stavělovou, která se měla zaměřit na dělnickou mládež. Stavělová u sebe měla brožuru o protistátním postoji od pátera Schütznera. Rozšíření brožury na několik výtisků zajistil páter Razik v klášteře v Rajhradu. Šoltés se zúčastnil schůzky se Silvestrem Krčmérym v Praze, který mu předal směrnice k dalšímu vedení kroužků. Podle těchto pokynů údajně založil skupinu se Stavělovou mladší a Josefem Bártou. Podle protokolu dojížděl Šoltés na schůzky také na Slovensko za Imrichem Staričkem, který v Bratislavě požádal Šoltése o vystavení falešných průkazů pro pátery Litvu, Diešku a dr. Boteka. Vystavení průkazů pro Bártu a Maráška žádal také v té době Razik. S vyhotovením průkazů napomáhala Olga Stavělová starší.²⁶⁹

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 8. září 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Josefa Soukopa. Josef Šoltés se podle oznámení spojil během roku 1951 s Mečislavem Razikem a Olgou Stavělovou mladší. Jejich cílem bylo připravovat kroužky dělnické mládeže a vysokoškoláků. V kroužcích byli dotyční vychovávaní k nenávisti vůči lidovému režimu. Pro další nepřátelské osoby připravoval vydání falešných průkazů totožnosti. Na Slovensku se sešel nejen se Staričkem, ale také

²⁶⁴ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Návrh na zatčení Josefa Šoltése, 12. června 1951.

²⁶⁵ Při domovní prohlídce byly zabaveny deník, tři svazky pojednávající o kněžské a duchovní činnosti, dvě mapy, různé písemnosti a finanční obnos 250 Kčs. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Protokol o domovní prohlídce u Josefa Šoltése, 9. července 1951.

²⁶⁶ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Josefa Šoltése č. A-1/503/51, 9. července 1951.

²⁶⁷ *Tamtéž*, Příkaz k eskortě Josefa Šoltése č. 16, 9. listopadu 1951.

²⁶⁸ *Tamtéž*, Žádost o prodloužení výkonu vazby Josefa Šoltése, 1951–1952.

²⁶⁹ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi obviněného Josefa Šoltése, 9. srpna 1952.

s doktorem Porubským a Vladimírem Juklem (odsouzeným v procesu s Mádrem v roce 1952). Zbývající údaje o Šoltésově protistátní činnosti vychází z protokolu o výpovědi.²⁷⁰

Olga Stavělová ml.

Olga Stavělová ml. se narodila 20. června 1930 v Praze do rodiny jedenácti dětí. Otec Hubert působil jako gymnaziální profesor a matka Olga pracovala jako profesorka kreslení. Její matka byla později zatčena a v procesu odsouzena společně se svou dcerou. Čtyři ročníky reálného gymnázia vychodila v Tišnově, následně absolvovala šest let hudební konzervatoře. Studium ovšem kvůli zatčení nedokončila. V letech 1946–1948 byla členkou Československé strany lidové. Posledním místem bydliště byla Rokycanova ulice č. 78 v Brně-Židenicích.²⁷¹

Bedřich Šmarda z StB podal 12. června 1951 návrh na zatčení Stavělové, která byla členkou jocistického kroužku v Brně. Nejenže vlastnila cyklostyl k rozmnožování tiskovin, ale také měla napojení na slovenské kroužky a pražskou bohosloveckou fakultu. Pro uprchlého Josefa Bártu chtěla vystavit falešný průkaz totožnosti. Vedle zatčení měla být v jejím bytě provedena domovní prohlídka.²⁷² Stavělová ml. byla zatčena 9. července 1951 a ve 22.30 hodin uvězněna ve věznici KV StB Brno.²⁷³ Protože se Stavělová ml. dopustila trestného činu velezrady a špionáže, státní prokurátor povolil na návrh velitelství StB prodloužení výkonu vazby do 9. prosince 1951, 9. února, 31. ledna, 9. března, 9. dubna, 9. června, 9. srpna a 9. září 1952.²⁷⁴ Při domovní prohlídce byly zabaveny jen písemnosti a fotografie.²⁷⁵ V listopadu 1951 byl převezen z brněnské věznice do věznice v Praze-Ruzyni.²⁷⁶

Ze závěrečného protokolu vyplývá, že Stavělová ml. napomáhala organizovat útěk za hranice republiky několika osobám, protože byla ve spojení s agentem západní špionážní služby. Od tohoto údajného agenta získávala materiál k vystavení falešných průkazů totožnosti. S útekem měla být nápomocná mj. svému bratru Františku Stavělovi.²⁷⁷ Do organizace se zapojila i její matka Olga Stavělová starší, která za přispění představené rajhradského kláštera Marie Vintrové a Marie Ciprysové (jedné z odsouzených v procesu

²⁷⁰ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Josef Soukop a spol., 8. září 1952.

²⁷¹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Životopis Olgy Stavělové ml., 6. srpna 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Protokol o výpovědi s Olgou Stavělovou ml., 6. srpna 1952.

²⁷² ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Návrh na zatčení Olgy Stavělové ml., 12. června 1951.

²⁷³ *Tamtéž*, Žádost k zatčení Olgy Stavělové ml. č. 262/5031-51, 5. července 1951.

²⁷⁴ *Tamtéž*, Žádost o prodloužení výkonu vazby Olgy Stavělové ml., 1951–1952.

²⁷⁵ *Tamtéž*, Protokol o domovní prohlídce u Olgy Stavělové ml., 9. července 1951.

²⁷⁶ *Tamtéž*, Příkaz k eskortě Olgy Stavělové ml. č. 16, 9. listopadu 1951.

²⁷⁷ V trestním oznámení na Olgu Stavělovou ml. je uvedeno vedle jména František také jméno Cyril. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Trestní oznámení proti Josef Soukop a spol., 8. září 1952.

s Bártou) svému synovi útěk zrealizovala v květnu 1950. Stavělová ml. s útekem „*souhlasila (...), neboť (...) věděla, že se napojí na zrádnou církevní emigraci a s touto bude usilovat o zvrát lidově demokratického zřízení*“. V srpnu 1950 dorazil do domu Stavělových Rostislav Konečný neboli Svatopluk Schützner. Žádal umožnění opětovného odchodu z republiky skrze Olgu Stavělovou st. K útěku měl napomoci agent František Gajda. Podle výpovědi Stavělové měl Schützner rozvíjet činnost pod rouškou náboženství v protistátním duchu. Na jeho popud se sešla se Šoltésem a Razikem za účelem založení katolického kroužku. Později se do přípravy zapojil Jan Bárta. Schůzky členů probíhaly v bytě Šoltése i Stavělové ml. V únoru 1951 se zúčastnila schůzky v Praze, kde zpracovali „*společný postup ve výchově členů a program jak vyvíjeti činnost proti ČSM*“. Po návratu se seznámila s agentem Janem Obstaralem, který napomáhal při sestavování průkazu pro Bártu. Ve své činnosti byla podporována svojí matkou (od ní obdržela 1 500 Kčs), úřednicí Marií Poláčkovou (10 000 Kčs) a kaplanem Josefem Bálkem (25 000 Kčs).²⁷⁸

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 8. září 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Josefa Soukopa. Stavělová ml. prováděla svoji činnost od roku 1950, kdy se seznámila s J. Šoltésem a dalšími osobami, s kterými založila katolický kroužek dělnické mládeže. Proto „*se zúčastňovala poradních schůzek, rozmnožovala štvavé ilegální tiskoviny, které obdržela od agenta cizí zpravodajské služby Svatopluka Schütznera*“. Na jaře 1951 se spojila se Zdeňkem Čačkou, odsouzeným v procesu Mádr a spol., protože jí byla známa jeho protistátní skupina. Při domovní prohlídce byla Stavělové zabavena kniha *Moderní dělnický problém*. Zbývající údaje o Stavělové ml. a její činnosti vychází z protokolu o výpovědi.²⁷⁹

Olga Stavělová st.

Olga Stavělová st., rozená Effenbergrová, se narodila 6. dubna 1903 v Hlinsku na Chrudimsku. Otec Josef pracoval jako úředník v textilní továrně a matka Božena byla v domácnosti. Olga měla dva sourozence – Boženu a Josefa. Obecnou školu vychodila v Hlinsku, kde nastoupila na měšťanskou školu. Odtud v roce 1915 přešla na nižší reálku do Prahy. Po jejím absolvování v roce 1919 nastoupila na pražskou umělecko-průmyslovou školu. Po složení maturitní a státní zkoušky přijala místo profesorky kreslení v Hodoníně. Odtud byla v roce 1927 přeložena do Hustopečí u Brna. Provádala se za vdovce Huberta Stavěla, který měl z předešlého manželství tři děti (později jedno dítě zemřelo). Stavělová

²⁷⁸ Tamtéž, Protokol o výpovědi s Olgou Stavělovou ml., 6. srpna 1952.

²⁷⁹ Tamtéž, Trestní oznámení proti Josef Soukop a spol., 8. září 1952.

měla z manželství osm dětí ve věku od 6 do 22 let. Do zahraničí odešel její nevlastní syn František. V letech 1935–1938 a 1945–1948 byla členkou ČSL. V roce 1948 vstoupila jako předsedkyně do rodičovského sdružení při škole v Tišnově. Před zatčením pracovala jako prodavačka v papírnách Narpa. Posledním místem bydliště byla ulice Pod Klucaninou č. 742 v Tišnově.²⁸⁰

Státní bezpečnost podala návrh na zatčení Stavělové st. Stalo se tak kvůli členství v jocistické skupině v Brně, spolupráci s přáteli uprchlého Tomislava Kolakoviče a zaslání zprávy do Vatikánu s prosbou o zaslání pokynů pro další postup bývalých profesorů semináře. KV StB zjistilo, že Stavělová připravovala útoky do zahraničí. Navíc pro účely Vatikánu odeslala, kromě žádosti o pokyny, výstřižky z novin o procesu s Jánem Vojtaššákem a spol.²⁸¹ Stavělová byla zatčena 9. července 1951 ve 22.30 hodin, kdy byla předána do věznice KV StB v Brně.²⁸² Při vydání návrhu k zatčení byla nařízena domovní prohlídka u Stavělové. Prohlídka byla provedena 9. července 1951 za přítomnosti manžela Huberta Stavěla.²⁸³ Na příkaz velitelství brněnské věznice byla Stavělová eskortována do věznice v Praze-Ruzyni. Do Ruzyně byla umístěna 12. listopadu 1951.²⁸⁴ Protože se Stavělová dopustila trestného činu velezrady a špionáže, i když nebyla ještě odsouzena při soudním líčení, potvrdil státní prokurátor výkon vazby trvajícím do 9. prosince 1951, 31. ledna, 9. února, 9. března, 9. dubna, 9. června, 9. srpna a 9. září 1952.²⁸⁵

Při vyšetřování Stavělové st. vypovídal kooperátor v kostele v Kuřimské Nové Vsi Josef Báalka. Ten totiž poskytl úkryt na jednu noc Františku Stavělovi, nevlastnímu synu Olgy Stavělové st., po útěku z obsazeného kláštera. Po odchodu od Báalka šel podle jeho výpovědi ke své nevlastní matce a určitou dobu se ukrýval také u rodinných známých v Kuřimském Jestřabí. Báalka znal Stavělovou st. od roku 1927, kdy jej vyučovala na hustopečském gymnáziu. Od ní obdržel malované obrázky svatých a dva cyklostylované sešity.²⁸⁶ Báalka byl znovu vyslechnutý v listopadu 1951. Při tomto výsledku popřel výpověď o protistátní činnosti se Stavělovou, ke které se doznal v srpnu. Stavělovou pouze „podpořil (...) několika

²⁸⁰ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Životopis Olgy Stavělové st., 29. července 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Protokol o výpovědi obviněné Olgy Stavělové st., 29. července 1952.

²⁸¹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Návrh na zatčení Olgy Stavělové st., 12. června 1951.

²⁸² *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Olgy Stavělové st. č. 261/5031-51, 5. července 1951.

²⁸³ Protokol o domovní prohlídce zmiňuje, že byly zabaveny písemnosti, fotografie, notesy nebo kněžské roucho. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Protokol o domovní prohlídce u Olgy Stavělové st., 9. července 1951. Do úschovy přitom byly uloženy tyto předměty: kalich ze žlutého kovu, ostatky sv. Tarzicia ve schráně ze žlutého kovu, dvě konvičky ke mši, bílý mešní ornát, bílá pala, látka korporál pod kalich, purifikatoria na ozdobení kalichů, šátek humerál, bílý šáteček k utírání rukou, bílá dlouhá košile. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Stvrzenka o převzetí věci do úschovy, 17. srpna 1951.

²⁸⁴ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Příkaz k eskortě Olgy Stavělové st. č. 16, 9. listopadu 1951.

²⁸⁵ *Tamtéž*, Žádost o prodloužení výkonu vazby Olgy Stavělové st., 1951–1952.

²⁸⁶ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s předvedeným Josefem Báalkou, 14. srpna 1951.

finančními částkami, které použila (...) na rozmnožení náboženských tiskovin“. Dále jí daroval 10 000 Kčs.²⁸⁷

Na konci listopadu 1951 byla vyslechnuta také úřednice Marie Poláčková, u které bydlela při studiích Olga Stavělová ml. Činnost její matky podpořila částkou 10 000 Kčs, která tak mohla pomoci pro Poláčkovou neznámému muži k odchodu za hranice republiky. Za Olgou ml. docházeli za ní do bytu spolužáci ze školy nebo pozdější spoluobviněná Terezie Procházková.²⁸⁸

Olga Stavělová st. byla podrobena závěrečnému výslechu v červenci 1952. Stavělová usilovala o nastolení kapitalistického režimu namísto lidově demokratického. Proto napomáhala synu Františkovi připravovat útěk do zahraničí. Navštívila Marii Vintrovou v Rajhradu u Brna, která jí poradila místo přechodu u Břeclavi. Po sjednání termínu přechodu na 8. května 1950 přešel František Stavěl hranice spolu s agentem Františkem Gajdou a řádovou sestrou Pelagií. Na hranice republiky vyrazili z Lanžhotu od Marie Ciprysové, odsouzené v procesu s Bártou. Stavěl informoval matku o úspěšném přechodu dopisem, kterých obdržela celkem pět. Synovi odeslala tři dopisy. V jednom dopisu zaslala výstřižky z novin o procesu proti církvi. Ze zahraničí žádala o letadlo, kterým by z republiky dostali Alois Pokorný a Vlastimil Železný (oba byli v červnu 1952 odsouzeni v procesu s Mádrem k trestu smrti). Následně se Stavělová sešla v prostorách Charity Brno díky Ciprysové s agentem Gajdou. Stavělová s dcerou Olgou a Marií Vintrovou napomohla v průběhu roku 1950 k odchodu z republiky Svatopluku Schütznerovi. Odchod byl zrealizován za, možná nevědomé, podpory Marie Poláčkové, která Stavělové poskytla částku 10 000 korun. Protože tato suma byla nedostačující, obrátila se s prosbou na Josefa Báлку. Ten poskytl částku 25 000 korun (15 000 Kčs bylo využito na přechod Schütznera a za 10 000 Kčs koupila pro svoji dceru Olgu cyklostyl). Stavělová st. přislíbila vyhotovit falešný průkaz totožnosti Zdeňku Čáčkovi z Tišnova pro Pokorného a Železného a Marii Vintrové měla vyhotovit stejný průkaz pro pátera Razika. Průkaz měl být vyroben také pro katechetu Václava Svozila z Rajhradu, *„od kterého (...) vyzvedla jeho podobenku (...). Svozil měl býti zatčen pro svou rozvratnou činnost na území republiky. K vyhotovení průkazů nedošlo, [protože později] od činnosti upustila*“. Stavělová se tedy seznámila s Marií Ciprysovou, která zaslala do zahraničí špionážní zprávu, a Janou Velíkovou, která ve svém bytě ukrývala nepřátelské osoby. Jak Stavělová, tak Velíková i Ciprysová byly odsouzeny společně v procesu. O dceři Olze vypověděla, že se stýká s členy katolických kroužků, mj. s františkánem Bártou, pro kterého

²⁸⁷ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s předvedeným Josefem Báلكou, 27. listopadu 1951.

²⁸⁸ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi se svědkem Marií Poláčkovou, 26. listopadu 1951.

měla matka Stavělová vyhotovit občanský průkaz na cizí jméno. Bárta údajně „jezdí po republice, kde organizuje ilegální skupiny katolické mládeže“.²⁸⁹

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 8. září 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Josefa Soukopa. Stavělová st. realizovala protistátní činnost od roku 1950, kdy se spojila s ilegálními skupinami a zahraničními agenty s cílem rozvrátit lidově demokratický režim. Skutečnosti vyplývají z provedeného výslechu z července 1952.²⁹⁰

Marie Ciprysová

Marie Ciprysová se narodila v Lanžhotu poblíž Břeclavi 30. března 1911 do dělnické rodiny. Otec Antonín pracoval jako dělník a matka Rosalie pracovala v domácnosti. Po vychození osmitřídni obecné školy pracovala doma v hospodářství. V roce 1947 přijala místo v charitě, kde vydělávala 3 240 Kčs měsíčně. Až do svého zatčení bydlela u svých rodičů v Lanžhotu č. 623. Marie měla tři sourozence – Annu, Antonína a Růženu. V letech 1946–1948 byla členkou Československé strany národně socialistické.²⁹¹

Referent StB Bedřich Šmarda podal 12. června 1951 návrh na zatčení Ciprysové, která je v návrhu vedená jako Cyprišová. Ciprysová napomáhala představené Marii Vintrové s přechodem osob za hranice republiky na Břeclavsku. Tato činnost byla potvrzena výslechem kaplana z Petrovic Felixe Davidka. Uvedl, že při akci *Samota* napomohla Vintrové s přechodem několika církevním osobám. Při jednom přechodu jich mělo být až dvanáct.²⁹² Ciprysová proto byla zatčena 10. července 1951 ve 2.20 hodin a uvězněna ve věznici KV StB v Brně.²⁹³ Při domovní prohlídce, za účasti jejího bratra Antonína a matky, byl zabaven jeden dopis ze zahraničí na Mariino jméno.²⁹⁴ Po vydání příkazu k eskortě v listopadu 1951 byla převezena z Brna do věznice v pražské Ruzyni.²⁹⁵ Protože hrozilo podezření z trestného činu velezrady a špionáže, povolil státní prokurátor uvalení vazby v délce do 10. prosince 1951, 31. ledna, 10. února, 10. března, 10. dubna, 10. června, 10. srpna a 10. září 1952.²⁹⁶

V trestní věci Marie Ciprysové vypovídal hrobník z Lanžhotu Martin Kostka. Ten uvedl, že Ciprysová ve svém bytě ukrývala tři řádové sestry a jednoho kněze. Protože Kostka

²⁸⁹ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s obviněnou Olgou Stavělovou st., 29. července 1952.

²⁹⁰ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Josef Soukop a spol., 8. září 1952.

²⁹¹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Životopis Marie Ciprysové, 29. července 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Protokol o výpovědi s obviněnou Marií Ciprysovou, 29. července 1952.

²⁹² ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Návrh na zatčení Marie Ciprysové, 12. června 1951.

²⁹³ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Marie Ciprysové č. 263/5031-51, 5. července 1951.

²⁹⁴ *Tamtéž*, Protokol o domovní prohlídce, 16. července 1951.

²⁹⁵ *Tamtéž*, Příkaz k eskortě Marie Ciprysové č. 17, 9. listopadu 1951.

²⁹⁶ *Tamtéž*, Žádost o prodloužení výkonu vazby Marie Ciprysové, 1951–1952.

věděl, kdy dorazí do republiky agent Gajda, ptala se ho Ciprysová na datum jeho příchodu. Kostka ovšem nikdy sám nezprostředkoval útěk nějakým osobám do zahraničí a ani se nepodílel na přípravě. Při přechodu z republiky napomáhal převaděčům Mariin bratr Antonín.²⁹⁷

Vyšetřování Ciprysové skončilo 29. července 1952 sepsáním závěrečného výslechového protokolu. Její protistátní činnost spočívala ve zprostředkování přechodu osob přes hranice republiky do zahraničí, v napojení na americké špionážní agenty a v předávání špionážních zpráv pro cizinu. Již v prosinci 1949 navštívila Františka Žaludka, který věděl o přechodu jejího synovce Ludvíka Holobrádka do zahraničí. V jeho bytě se setkala s údajným americkým agentem Josefem Kratochvílem, Františkem Gajdou a Antonínem Hrubým. Všichni napomáhali ilegálním přechodům za hranice. V květnu 1950 zprostředkovala přes Martina Kostku přechod pro řádové sestry Boženu Vojáčkovou, Fabianu Chytkovou a Lucii Sadílkovou a tišnovského kněze Františka Stavěla. V téže době zorganizovala přechod pro další řádové sestry, řeholními jmény Matěja a Pavla, a Ladislavu Šiprovi s manželkou. V červnu 1950 byla požádána Marií Vintrovou, aby uskutečnila přechod ošetřovatelky Jiřiny Kafkové a dalších dvou sester z Jihlavy, jejichž jména si nepamatuje. V srpnu 1950 přešel přes hranice za pomoci Ciprysové také S. Schützner. Poslední přechod umožnila v září 1950 neznámé starší ženě a dívce z Brna. Přesto šlo ve většině případů o osoby z řad církve, které mohly v zahraničí pokračovat ve své protistátní činnosti. Několika osobám přitom poskytla úkryt u sebe doma. Přes Martina Kostku dodávala dopisy Gajdovi od Olgy Stavělové. Tyto dopisy byly psány na adresu v cizině.²⁹⁸

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 8. září 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Josefa Soukopa. Ciprysová se spojila v roce 1950 s Marií Vintrovou, Františkem Gajdou, Josefem Kratochvílem a Ludvíkem Holobrádkem. S těmito „zprostředkovávala ilegální odchody do zahraničí osobám z řad kněží řím. kat. církve, dále agentům CIC a Vatikánu Svatopluku Schütznerovi“. Veškerá další zmíněná činnost je obsahem výslechové protokolu.²⁹⁹

Jana Velíková

Jana Velíková se narodila 28. dubna 1907 ve Werdau v Sasku. Otec Josef byl Čech a pracoval v továrně na harmonia v Lipsku a ve Werdau. Matka Ema byla původem Němka a

²⁹⁷ Tamtéž, Protokol o výpovědi se zajištěným Martinem Kostkou, 20. května 1952.

²⁹⁸ Tamtéž, Protokol o výpovědi obviněné Marie Ciprysové, 29. července 1952.

²⁹⁹ Tamtéž, Trestní oznámení proti Josef Soukop a spol., 8. září 1952.

byla v domácnosti nebo pomáhala otci v kanceláři. Po sňatku se přihlásila k české národnosti. Ve 20. letech se rodina přestěhovala do Moravského Krumlova, kde otec založil podnik na výrobu pian, kde pracovalo 14 zaměstnanců. Po vychození školy pomáhala Jana otci v kanceláři. Po válce přijala místo v teplické spořitelně, kde působila do konce června 1946. Až do svého zatčení pracovala v národním podniku na výrobu pian. Jana měla tři sourozence – Jindřicha, Karla, Bedřicha. Do roku 1938 byla členkou tělovýchovné jednoty Sokol v Boskovicích. Vlastnila podíl v továrně na piana v hodnotě 180 000 Kčs. Posledním místem bydliště byla Tolbuchinova ulice č. 38 v Moravském Krumlově.³⁰⁰

StB podala 9. července 1951 návrh na zatčení Velíkové, protože ukrývala ilegální osoby na území republiky. Údajně je také členkou tajné skupiny, která vlastní vysílací stanici.³⁰¹ Zatčení proběhlo ve stejný den jako vydání návrhu. Ve 23.00 hodin byla uvězněna ve věznici v Brně.³⁰² O tři dny později provedla StB domovní prohlídku v bytě Velíkové.³⁰³ Stěžejní protokol s Velíkovou byl sepsán 12. září 1951. Do protistátní činnosti se zapojila v létě 1950 po seznámení s představenou z Rajhradu Marií Vintrovou. Vintrová pozvala Velíkovou do Razikova kroužku, který pořádal několik přednášek. Vintrová nadále žádala, aby u sebe Velíková ukryla část klášterního majetku, aby nepřipadl do správy státu. Cenné věci z kláštera byly uschovány ve dvou kufrech u Anny Hermanové. V kufrech bylo uloženo šest až osm zlatých a pozlacených kalichů a monstrance. V bytě u Hermanové byl vytvořen nejen úkryt klášterního majetku, ale také osob. Tyto osoby, které chtěly odejít z republiky a hodlaly se ukrýt u Hermanové, se musely prokázat heslem „Ave Maria“. V dubnu 1951 dorazila za Velíkovou Olga Stavělová, která se prokázala heslem a podobenkou Velíkové od Vintrové. Se Stavělovou „*přišli dva muži, kteří [žádali] nějakou službu a to buď úkryt nebo informaci o ilegálních přechodech*“. Velíková jména těchto mužů v protokolu neuvedla. Úkryt se připravoval v bytě Hermanové, ale „*adresu Hermanové jsem neznámým mužům nedala a to z těch důvodů, jelikož jsem je neznala a plně jsem jim nedůvěřovala*“.³⁰⁴

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 8. září 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Josefa Soukopa. Velíková se v červenci 1950 spojila s M. Vintrovou a O. Stavělovou. Jejich protistátní činnost vedla k rozvrácení lidového režimu.

³⁰⁰ *Tamtéž*, Životopis Jany Velíkové, 12. září 1951.

³⁰¹ *Tamtéž*, Návrh na zatčení Jany Velíkové, 9. července 1951.

³⁰² *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Jany Velíkové č. 267/5031-51, 9. července 1951.

³⁰³ Při domovní prohlídce byly zabaveny tyto předměty: náramkové hodinky, dva náramky ze žlutého kovu, tři prsteny, dva páry náušnic, náhrdelník, přívěsek, dvanáct nožů z bílého kovu, dezertní nože a vidličky, lžičky, kufr a pět kabátů. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Protokol o domovní prohlídce u Jany Velíkové, 1. srpna 1951. Do úschovy bylo dále uloženo 807 neplatných německých marek a různé dopisy. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Stvrzenka č. 267 o převzetí věcí Jany Velíkové do úschovy.

³⁰⁴ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 3. Protokol o výpovědi Jany Velíkové, 12. září 1951.

Dále zprostředkovala úkryt klášternímu majetku od Vintrové, chodila na schůzky katolických kroužků a věděla o osobách, které chtěly odejít z republiky. Obsah trestního oznámení na Velíkovou byl složen z jejích výpovědí při výslechu v září 1951. Velíková „*jako spolumajitelka a horlivá zastánkyně soukromého vlastnictví nesouhlasila s revolučním vývojem dělnické třídy, a lid. dem. zřízením v ČSR, neboť toto při každé příležitosti špinila a pomlouvala*“.³⁰⁵

Oldřich Holaň

Ing. dr. Oldřich Holaň se narodil 16. listopadu 1924 v Hýlově-Bílovci do rodiny Antonína Holaně a Amálie, rozené Králové. Oženil se s Helenou Dvořákovou a měli dvě děti. Jejich místem bydliště bylo Veveří č. 119 v Brně. Holaň pracoval jako asistent na brněnské technické univerzitě. Byl římsko-katolického vyznání.³⁰⁶ Protože byl Holaň vyšetřován na svobodě, obsahuje jeho osobní spis pouze výslechový protokol, a to navíc jako se svědkem, ne obviněným.

Podle svědecké výpovědi se stýkal s JUDr. Mečislavem Razikem, s kterým docházel na schůzky katolických kroužků. Na schůzce na brněnském gymnáziu se podle Holaně stýkal Razik s obviněným Karáskem. Na poradách bylo domluveno nutné nabádání vysokoškolských studentů docházet na akademické bohoslužby. Další schůzka proběhla v bytě ing. Sergeje kondruka v brněnské Kotlářské ulici. Sem dorazili Mečislav Razik, dr. Vladimír Nováček, student Josef Šoltés, studentka filozofie Josefa Zemanová a studentka přírodních věd Naděžda Kondruková. Zúčastnění se domluvili, že „*na každé fakultě by měl být vypracován stavovský ideál studenta, tím bylo myšleno katolického studenta*“. Holaň si proto vypracoval doplňky k výuce pro každého katolického studenta. Proto byla doplňkem v prvním ročníku teoretická fyzika, která sloužila jako základ pro technickou fyziku. Z toho vyplynula „*nedokazatelnost problémů fyzikálních, nepřijmeme-li axiomy, stejně tak jako nedokazatelnost základních článků víry, nepřijmeme-li dogmata*“. Pro druhý ročník si připravil estetiku, pro třetí ročník etiku, ve čtvrtém ročníku byla nejdůležitější filozofie kultury, techniky a umění ve smyslu scholastiky. Přitom čerpal mnoho poznatků z Vodičkovy knihy *Principy sociální ethiky* a encykliky *Rerum Novarum*. Každý technický odborník měl tak být vzdělán ve věcech odborných i náboženských. Další schůzka v roce 1950 proběhla v listopadu na faře sv. Jakuba u pátera Doležala. Na poradě byl navíc přítomen Oto Mádr a Silvestr Krčméry. Ve stejném měsíci se sešel v bytě Josefa Šoltése s Nováčkem, Staričkem,

³⁰⁵ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Josef Soukop a spol., 8. září 1952.

³⁰⁶ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi se svědkem Oldřichem Holaněm, 5. listopadu 1951.

Juklem, Porubským a Valenou. Aktéři schůzky promluvili o situaci církve na Slovensku a pravděpodobném zatčení biskupa Vojtašáka. Doktor Valena předal účastníkům relace vatikánského rozhlasu o generálních seminářích. V listopadu 1950 se sešel s Krčméry, který mu sdělil, jak pracují s Juklem a Staríčkem v teologických kroužcích, i když byl páter Zvěřina zatčen. Holaň se stýkal také s Josefou Zemanovou. Ta informovala o možnosti překladu francouzské knihy o filozofii. Pro tento účel jí Holaň půjčil celkem 2 000 Kčs. Více se již nesešli. Pravděpodobně až při soudním líčení. Ke své činnosti uvedl, že jeho aktivity nebyly úplně v souladu s platnými zákony. Ovšem jeho aktivita nedala „*podnět, aby se v lidech šířil odpor vůči státnímu zřízení u nás*“. Protože režim umožňoval pro hlásání úcty k Bohu pouze jednostranný dialektický materialismus, raději setrval v katolických kroužcích.³⁰⁷

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 8. září 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Josefa Soukopa. Holaň se za účelem rozvratu republiky spojil v roce 1950 s Mečislavem Razikem a Josefem Šoltésem. Trestní oznámení je složeno z výpovědi ze svědeckého protokolu. I když do protokolu uvedl, že se schůzek zúčastňoval pouze z náboženského přesvědčení, „*jeho tvrzení vzhledem ke všem shora uvedeným [v originálu shora uvedeným] skutečností je nepravdivé a nesmyslné*“.³⁰⁸

Vladimír Karásek

Vladimír Karásek se narodil 17. června 1929 v Brně do rodiny Jana a Ludmily, rozené Gabrielové. Po vychození osmiletého gymnázia byl přijat na lékařskou fakultu do Brna, kde absolvoval do svého zatčení šest semestrů. Byl římsko-katolického vyznání, svobodný, bytem v Bosonohách u Brna č. 319. Karásek věděl o existenci katolických kroužků mezi katolickými studenty. V únoru 1950 se sešel s Mečislavem Razikem při schůzce na biskupském gymnáziu v Brně. Porady se zúčastnilo asi deset osob, mezi nimi i Josefa Zemanová. Cílem bylo domluvit se na obnově akademických bohoslužeb. Další schůzka se konala na podzim 1950 na faře sv. Jakuba. Obsahem bylo zakládání katolických kroužků na fakultách vysokých škol. Karásek ovšem „*z počátku debaty požádal JUDr. Mečislava Razika, aby s prací podobného zaměření [s Karáskem] nepočítal a skutečně také (...) se přítomným omluvil a odešel (...) na svůj ústav a více (...) se s těmito lidmi nesešel*“. Karásek litoval, že se zúčastňoval ilegálních porad kroužků, a svoji chybu hodlal napravit „*poctivou prací na svém pracovním úseku*“.³⁰⁹

³⁰⁷ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi se svědkem Oldřichem Holaněm, 5. listopadu 1951.

³⁰⁸ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Josef Soukop a spol., 8. září 1952.

³⁰⁹ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi se svědkem Vladimírem Karáskem, 19. října 1951.

Krajská správa Státní bezpečnosti v Brně vydala 8. září 1952 trestní oznámení na osoby odsouzené ze skupiny kolem Josefa Soukopa. I když byl Karásek vyšetřován na svobodě, je o něm v trestním oznámení uvedeno, že se roku 1950 zúčastnil dvou porad katolických kroužků. Obsah oznámení vyplývá ze svědeckého protokolu z října 1951. V závěru krajská správa poznamenala, že se „*k činnosti doznal a na svoji obhajobu neuvedl nic podstatného*“.³¹⁰

Josef Soukop, Josef Šoltés, Olga Stavělová st., Olga Stavělová ml., Marie Ciprysová a Jana Velíková byli v době sepsání trestního oznámení vězněni ve Znojmě. Oldřich Holaň a Vladimír Karásek byli vyšetřováni na svobodě.³¹¹

2.4. Skupina Josef Ondok a spol.

Josef Ondok

Josef Ondok se narodil 2. září 1926 v Mydlovarech u Českých Budějovic do rodiny zedníka a zemědělce Josefa Ondoka a matky v domácnosti Marie, rozené Brožové. Po úspěšném absolvování osmiletého gymnázia v roce 1946 odešel studovat do Brna teologii. Teologický obor přerušil o tři roky později, kdy přestoupil ke studiu filozofie. V červnu 1951 se nechal tajně vysvětit na římsko-katolického kněze. Zároveň nastoupil jako učitel na střední školu ve Zlatých Horách na Jesenicku. Posledním místem bydliště byla Helceletova ulice č. 8 v Brně. Ve Zlatých Horách bydlel v domě s číslem popisným 19.³¹²

Při výslechu duchovního správce brněnského alumnátu dr. Vladimíra Nováčka v srpnu 1951 vyšla najevo protistátní činnost Josefa Ondoka. Od Nováčka požadoval potvrzení na tajné vysvěcení na kněze. Ondok se tak stal třetím bohoslovcem, který byl vysvěcen potají na římsko-katolického kněze. K vysvěcení došlo v Praze z rukou biskupa Matouška. Kromě toho se věnoval šíření ilegálních toskovin, byl ve spojení s agentem Vatikánu Hnilicou a vysílací stanicí dodával zprávy o komunistických členech učitelského sboru. Na základě tohoto výslechu podal 9. října 1951 vrchní strážmistr Jan Richter návrh na zatčení.³¹³ Ondok byl ovšem uvězněn ve věznici KV StB v Brně již 20. září 1951 v 17.20 hodin.³¹⁴ Následně

³¹⁰ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Josef Soukop a spol., 8. září 1952.

³¹¹ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Josef Soukop a spol., 8. září 1952.

³¹² ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 4. Životopis Josefa Ondoka, 25. října 1951; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 4. Rozkaz k zatčení Josefa Ondoka č. 417/5031-51, 20. října 1951.

³¹³ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 4. Návrh na zatčení Josefa Ondoka, 9. října 1951.

³¹⁴ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Josefa Ondoka č. 417/5031-51, 20. října 1951.

provedla StB v bytě Josefa Ondoka domovní prohlídku.³¹⁵ Podle zprávy o zatčení a domovní prohlídce byl Ondok zadržen o půl dvanácté dopoledne po telefonickém vyzvání ředitele školy členy SNB Zlaté Hory. Při zatýkání „*bylo na jmenovaném [v originálu jmenovaným] známo známky neklidnosti*“.³¹⁶

Prvnímu protokolu o výpovědi byl Ondok podroben 25. října 1951. Důvodem výsledku bylo tajné vysvěcení na kněze. Na dotaz vyšetřovatele proto vypověděl, že „*tajné vysvěcení na kněze řím.kat. církve [Ondokovi] umožnil Josef Böhm, který je též tajně vysvěcen a to prostřednictvím P. Havelky, který je duchovním v ústavě hluchoněmých žen a dívek v Praze-Krči*“.³¹⁷ Vysvěcen byl v Praze biskupem Matouškem na základě doporučení pátera Nováčka, se kterým se znal ze studia v brněnském alumnátu. Od biskupa se později dozvěděl, že tajně vysvěcení kněží jsou připravováni pro případ nedostatečného počtu kněží. A protože jich bylo velké množství opravdu sledováno a zatýkáno, jejich počet se neustále snižoval. Ondok dále prozradil, že působil jako vedoucí teologického kroužku na filozofické fakultě. V té době se obrátil s prosbou na Josefu Zemanovou, která jej odkázala na asistenta filozofické fakulty v Bratislavě Filkorna. O něm je v protokolu rovněž uvedeno, že vedl obdobné teologické kroužky na Slovensku. S Filkornem se sešel na jaře 1951 v Brně. Na základě domluvy Ondokovi „*poslal slovenský překlad ‚Brunerovy knihy, základní otázky filosofie‘*“.³¹⁸ Další schůzka proběhla v kruhu vedoucích teologických kroužků konajících se v Olomouci. S Ondokem a Zemanovou se jí zúčastnili vedoucí z Prahy a Bratislavy. Bylo domluveno, že ve školním roce 1951/52 budou filozofické otázky v kroužcích řešeny podle výše zmíněné knihy. Ondok se Zemanovou zařídili slovenský překlad do češtiny a rozšířili mezi kněžími. Pro tyto účely byla Zemanová finančně podporovaná doktorem Nováčkem. V srpnu 1951 zaslala Ondokovi dopis, ve kterém mu sdělila, „*že byla vyslýchána na státní bezpečnosti a při výsledku se dozvěděla, že je [Ondokovo] tajné vysvěcení vyzrazeno*“.³¹⁷

Protože StB přihlédla k celkové situaci zatčeného Ondoka, navrhla 31. října 1951 jeho propuštění. Nejde ovšem o zproštění viny, neboť „*proti Josefu Ondokovi bude podáno trestní oznámení na svobodu*“.³¹⁸ A tak byl Ondok téhož dne v 14.00 hodin propuštěn z věznice.³¹⁹

³¹⁵ Při domovní prohlídce byly zabaveny pánské košile, ručníky, trenýrky, pulovry, šátek, vázanky, ponožky, kapesníky, pánský modrý oblek, světlé a šedé pánské kalhoty, modré tepláky, černé polobotky, kartáč na šaty, holicí souprava, tabatěrka, tužka z bílého kovu, plnicí pero, cigarety, šest knih, sedm brožur, jízdní řád, pohlednice, občanský průkaz, legitimace posluchače Masarykovy univerzity Brno, legitimace posluchačů filozofie, čtenářský průkaz, vojenský list, kožená peněženka s 3 015 Kčs a kožená aktovka. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 4. Protokol o domovní prohlídce u Josefa Ondoka, 20. září 1951.

³¹⁶ *Tamtéž*, Zpráva o zatčení a domovní prohlídce, 20. září 1951.

³¹⁷ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s obviněným Josefem Ondokem, 25. října 1951.

³¹⁸ *Tamtéž*, Návrh na propuštění Josefa Ondoka, 31. října 1951.

³¹⁹ *Tamtéž*, Příkaz č. 16 k propuštění Josefa Ondoka na svobodu, 31. října 1951.

Situace se ovšem změnila, když se pokusil 9. ledna 1952 kolem 23. hodiny v prostoru Mlýnce překročit československé státní hranice. Proto Vladimír Hučín z StB podal 12. ledna 1952 návrh na jeho opětovné zatčení.³²⁰ Ve stejný den v 18.00 hodin došlo k zatčení Ondoka a jeho uvěznění v brněnské věznici.³²¹ Ondok se pokusil přejít hranice do Rakouska, protože „šel po státní silnici [v originálu cilnici] z Vyššího Brodu do Studánek, kde odbočil na D. Drkolnou. V Drkolné pak se stočil směrem na Mlýnec kde byl zadržen“. Hlídka jej zadržela po půlnoci 10. ledna 1952 v 1.00 hodin. Při zadržení měl u sebe občanský průkaz, index z fakulty, latinské poznámky, aktovku, náprsní tašku, dvě krabičky cigaret, tři fotografie z osobního života, tři obrázky svatých, pero, hřeben, kapesník, klapky na uši, růženec, pánské hodinky a obnos 3 815 korun.³²² V Českých Budějovicích jej vyslechla StB. Ondok vypověděl, že 8. ledna odjel z Brna do Českých Budějovic, dále pokračoval vlakem do Vyššího Brodu a pěšky k osadě Mlýnce. Tento prostor si vybral, protože sem jezdil na výlety při studiu v Českých Budějovicích. O jeho úmyslech odejít z republiky nikdo nevěděl. K Mlýncům se dostal před půlnocí, kde se přes hodinu ukrýval. Když se odhodlal pokračovat k hraničnímu pásu, byl zadržen strážní hlídkou. Z Československa se chtěl dostat do Francie na nějakou faru, aby mohl na tamní fakultě dokončit studium teologie.³²³ O dva dny později byl převezen z Prahy do věznice KV StB v Brně.³²⁴ Pro pokus o překročení státních hranic a připojení ke skupině obviněných kolem katolických kroužků povolila Státní prokuratura vyšetřování ve vazbě do 9. dubna a po prodloužení do 9. května 1952.³²⁵

Vyšetřování Josefa Ondoka skončilo 22. dubna 1952 provedeným protokolem o výpovědi. V protokolu je uvedena stěžejní informace, která zásadně ovlivnila motiv jeho přípravy k útěku. Ondok totiž vypověděl: „*Poněvadž jsem byl toho mínění, že moje spolupráce se státní bezpečností bude na dlouhou dobu a viděl jsem v tomto zrazování důvěř lidí, připadala mi tato práce velmi obtížná. Z těchto důvodů jsem také pojal úmysl uprchnouti ilegálně do zahraničí.*“. Protože znal z dob studií prostor kolem Českých Budějovic a Vyššího Brodu, rozhodl se pro překročení hranic v této oblasti. Plán si připravoval od vánočních prázdnin na konci roku 1951. Protože svůj úmysl nikomu nesvěřil a ani nechtěl, aby se o něm dozvěděli rodiče, odjel po Vánocích z Mydlovar do svého bytu v Brně. Osmého ledna v 16.45 hodin odjel z brněnského vlakového nádraží do Českých Budějovic, kam

³²⁰ *Tamtéž*, Návrh na zatčení Josefa Ondoka, 12. ledna 1952.

³²¹ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Josefa Ondoka č. 2/52, 12. ledna 1952.

³²² *Tamtéž*, Protokol o zadržení a osobní prohlídce narušitele státních hranic republiky Československé – Josef Ondok, 10. ledna 1952.

³²³ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi Josefa Ondoka pro pokus o ilegální překročení státní hranice z ČSR do Rakouska, 10. ledna 1952.

³²⁴ *Tamtéž*, Příkaz k eskortě Josefa Ondoka č. 2/52, 12. ledna 1952.

³²⁵ *Tamtéž*, Žádost o prodloužení výkonu vazby Josefa Ondoka, 1952.

dorazil hodinu po půlnoci druhého dne. Kolem páté hodiny ranní vyrazil na cestu k Vyššímu Brodu. Kolem deváté hodiny dorazil do Brodu a vydal se pěšky směrem na Drkolnou. Během cesty se pravidelně rozhlížel, zda jej nikdo nesleduje. Dvě hodiny se ukrýval v lesích kolem osady Mlýnce. Po půlnoci došel k budově, kde byl zadržen pohraničníky. V zahraničí chtěl dokončit teologické studium.³²⁶ Na počátku května 1952 byl eskortován z brněnské věznice do věznice ve Znojmu.³²⁷

Krajské velitelství Státní bezpečnosti Brno vydalo 24. dubna 1952 trestní oznámení na obviněné ze skupiny Josef Ondok a spol. Ondok se podle oznámení věnoval protistátní činnosti od roku 1950. Nejenže se nechal tajně vysvětit na kněze biskupem Matouškem, stýkal se s osobami z ilegálních katolických kroužků a dokonce se stal jedním z vůdců obdobného kroužku na filozofické fakultě, ale také se v lednu 1952 pokusil o přechod státních hranic. Ondokovi nenapomohly ani osobní schůzky s agentem Vatikánu Pavlem Hnilicou. Když byl v září 1951 pro své aktivity zatčen, „z vlastní iniciativy se nabídl ke spolupráci s orgány státní bezpečnosti s tím, že po propuštění na svobodu odhalí jistou dosud neodhalenou protistátní organizaci, aby tak částečně odčinil spáchanou vinu na své vlasti“. Po propuštění na svobodu se ovšem rozhodl odejít do ciziny, a tím zklamal důvěru pracujících lidí. Při domovní prohlídce nebylo nic závažného nalezeno. Výčet zbývajících informací vychází z výslechového protokolu z dubna 1952.³²⁸

Josefa Zemanová

Josefa Zemanová pocházela z Bohatých Málkovic na Vyškovsku, kde se narodila 24. března 1926. Otec Tomáš pracoval jako dělník v textilnictví a později si koupil v obci polnost a věnoval se hospodářství. Matka Josefa, rozená Machalová, byla v domácnosti a vypomáhala svému manželovi s polními pracemi. Po absolvování tří ročníků reálného gymnázia v roce 1940 odešla ze školy, aby mohla být nápomocná rodičům s povinnostmi na polnostech. Po válce, v roce 1946, úspěšně složila zkoušky na učitelku náboženství pro obecné školy. Následně přijala pozici učitelky na obecné škole v Brně v tehdejší Leninově ulici. Zároveň se připravovala na složení zkoušek mimořádné maturity. Zkoušku z dospělosti získala v roce 1948 na reálném gymnáziu v Žabovřeskách. Téhož roku nastoupila jako posluchačka na filozofickou fakultu brněnské univerzity ke studiu českého jazyka a dějepisu. Studium

³²⁶ Tamtěž, Protokol o výpovědi s obviněným Josefem Ondokem, 22. dubna 1952.

³²⁷ Tamtěž, Příkaz k eskortě Josefa Ondoka č. 256/52, 2. května 1952.

³²⁸ Tamtěž, Trestní oznámení proti Josef Ondok a spol., 24. dubna 1952.

přerušilo její zatčení na podzim roku 1951. V letech 1946–1947 působila jako členka Svazu české mládeže. Před zatčením bydlela v Jiráskově ulici 12 v Brně.³²⁹

Státní bezpečnost zastoupená strážmistrem Robertem Janíčkem podala 12. října 1951 návrh na zatčení Zemanové. Stalo se tak na základě podložené výpovědi Josefa Ondoka ze září 1951. Návrh na zatčení obsahuje část Ondokovy výpovědi, podle které obdržel přes dalšího tajně vysvěceného kněze Františka Karvana dopis sepsaný Zemanovou. Ta jej varovala, že je vyzraženo jeho tajné vysvěcení na kněze, kvůli kterému mu hrozí v brzké době zatčení. Zemanová dále „*rafinovaným způsobem rozmnožovala látku do ilegálních theologických kroužků (...). Dále zprostředkovala ilegální schůzku tajně vysvěcenému knězi Josefu Ondokovi s vedoucím těchto kroužků na Slovensku*“. Skutečnost kolem dopisu pro Ondoka potvrdil při výslechu i František Karvan.³³⁰

K zatčení Zemanové došlo, podle rozkazu k zatčení z 5. listopadu 1951, sedmého listopadu v 9.00 hodin ráno. Státní bezpečnost ji předala do věznice KV StB v Brně a v jejím bytě provedla domovní prohlídku.³³¹³³² Zemanovou zatkli kolem deváté hodiny ranní v jejím bytě, protože „*vynechala toho dne přednášky na fakultě*“.³³³ Pro trestný čin velezrady a nadřzování strávila ve vazbě dobu do 7. února 1952. Pro nutné vyšetření její činnosti a odsouzení v celostátní skupině jí byla státním prokurátorem vazba prodloužena do 7. března, 7. dubna a 7. května 1952.³³⁴

Osobní spis Zemanové obsahuje text *Dnešní situace Církve ve světě a u nás*, na který je nahlíženo jako na předmět doličný. Spisek pojednává o střídání dvou období církve. První období se sice vyznačuje dosažením vrcholu vývoje, ale uvnitř dochází k úpadku duchovního života. A i když se v druhém období ocitá církev u pomyslného dna propadu, uvnitř nastává duchovní obnova a rozmach. Za typický znak tehdejší doby lze považovat laický prvek v církvi, kdy vyrůstá laický apoštolát mezi lidmi. Tato snaha je ovšem narušena, a tak „*člověk může k dnešní situaci zaujmout v podstatě dvě stanoviska: Bud' se chovat tak, aby on sám to ve zdraví přežil, nebo aby to u nás přežilo království Boží. (...) Mnoho lidí dnes pracuje ilegálně z lásky k vlasti či k svobodě a je ochotno pro tyto ideály i trpět.*“. V závěru lze vyčíst

³²⁹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 4. Životopis Josefy Zemanové, 7. prosince 1951; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 4. Návrh na zatčení Josefy Zemanové, 12. října 1951.

³³⁰ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 4. Návrh na zatčení Josefy Zemanové, 12. října 1951.

³³¹ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Josefy Zemanové č. 610/5031-51, 5. listopadu 1951.

³³² Při domovní prohlídce bylo zabaveno šest kusů různých písemností. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 4. Protokol o domovní prohlídce u Josefy Zemanové, 7. listopadu 1951.

³³³ *Tamtéž*, Zpráva o zatčení Josefy Zemanové, 7. listopadu 1951.

³³⁴ *Tamtéž*, Žádost o prodloužení výkonu vazby Josefy Zemanové, 1951–1952.

tři stěžejní úkoly do budoucna – tvořit individuální apoštolát, vytvořit organizaci, osamostatnit katolické kroužky.³³⁵

V prosinci 1951 byl vyslechnut jako svědek knihař Jan Kunický. Ten vypověděl, že se v květnu 1950 setkal se Zemanovou při cestě vlakem. Postupem času si začali dopisovat a po několika měsících dokonce uvažovali o sňatku. Zemanová proto přemýšlela o přejití na pedagogickou fakultu, kde by se jí zkrátilo studium o jeden rok. Nakonec k plánu nedošlo, protože i Kunický si uvědomil, že nebylo jednoduché docílit přijetí na filozofickou fakultu. Svému snoubenci se svěřila, že vstoupila jako vedoucí do katolického kroužku na fakultě. Kunický pro ni sehnal na faře v Otrokovicích cyklostyl na rozmnožování studijní látky. Stroj umístil k bývalému zaměstnavateli Jakubu Strnadovi v Bzenci, kam s připraveným filozofickým materiálem k rozmnožení dorazila i Zemanová. Cyklostyl si následně odvezl Kunický domů do Strážnice, odkud si veškeré zařízení Zemanová vyzvedla.³³⁶

K výslechu se Zemanovou došlo 7. prosince 1951. V úvodu se přiznala slovy: „*Přínávám a cítím se vina z toho, že jsem se spolčila s JUDr Mečislavem Razikem a jinými osobami, se kterými jsem prováděla rozvratnou činnost proti dnešnímu státnímu zřízení tím, že jsem organizovala ilegální theologické kroužky na vysokých školách. Dále se cítím vina v tom, že jsem po propuštění na svobodu porušila prohlášení tím, že jsem varovala Josefa Ondoka před zatčením (...)*“. Svoji protistátní činnost prý započala na jaře 1950 účastí na schůzce v biskupském semináři v Brně spolu s Mečislavem Razikem. Zde došlo k úmluvě, že musí nutně dojít k rozšíření kroužků mezi vysokoškolskými studenty. Aby byl domluven přesný obsah kroužků, dojížděla na porady do Prahy i Olomouce. V Brně u sv. Jakuba se sešla s páterem Otou Mádrem a Josefem Doležalem. Zemanová začala pořádat kroužek v bytě dr. Nováčka, kde přednášel o morálce v únoru 1951 také Josef Ondok. Nováček napomáhal i finančně, kdy od něho Zemanová převzala 10 000 Kčs. Peníze použila na podporu dvou kolegyní ve finanční tísní, na výdaje spojené s cestováním a na obstarání papíru do cyklostylu. Po domluvě s Josefem Ondokem a Vojtěchem Filkornem obstarali knihu Francouze Brunnera o filozofii. Ze slovenské verze ji přeložili do češtiny. Zemanová navíc přislíbila vypracovat skripta pro účely kroužku. K těmto účelům sloužil cyklostyl, který obstaral její snoubenec Jan Kunický na otrokovické faře. Stroj uschovala u svého bratra Karla Zemana. Rozmnožená skripta předala Filkornovi v bytě vatikánského agenta Pavla Hnilici. V sepsaném dopisu Ondokovi uvedla, že při svém vyšetřování v srpnu 1951 nevypověděla veškeré skutečnosti. A tak ho chtěla upozornit, aby ani on nevypovídal více. Zemanová tak

³³⁵ *Tamtéž*, Osobní spis Josefy Zemanové, text „Dnešní situace Církve ve světě a u nás“.

³³⁶ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s předvedeným Janem Kunickým, 27. prosince 1951.

chtěla v kroužku docílit výchovy v duchu vysoké církevní hierarchie a přípravy zvratu lidově demokratického zřízení.³³⁷

Vyšetřování skončilo v dubnu 1952 a v květnu došlo k jejímu přemístění z brněnské věznice do věznice ve Znojmu.³³⁸

Krajské velitelství Státní bezpečnosti Brno vydalo 24. dubna 1952 trestní oznámení na obviněné ze skupiny Josef Ondok a spol. Zemanová je vedena jako studentka filozofie. Protistátní činnosti se dopustila tím, že se od roku 1950 scházela s ilegálně působícími osobami – s Mečislavem Razikem, Vladimírem Nováčkem, Josefem Ondokem, Josefem Doležalem a Pavlem Hnilicou. Zapojila se tak do organizování katolického kroužku mezi studenty. Její aktivity byly potvrzeny varováním Ondoka před zatčením a zabavením doličného materiálu – spisu o situaci v církvi a cyklostylu. Z dokumentu vyšlo najevo, že text *Dnešní situace církve ve světě a u nás* sepsal páter Mádr. Prvnímu výslechu byla podrobena v srpnu 1951, po kterém sepsala zmíněný dopis. Zemanová pocházela z malorolnické rodiny a neměla „žádného osobního důvodu k tomu, aby pracovala proti státu, který ji dal veškeré možnosti dosáhnout učitelky náboženství a později na státní stipendium studovat filosofii“.³³⁹

Terezie Procházková

Rodačka z Ivaně poblíž Židlochovic Terezie Procházková se narodila 29. dubna 1922. Otec Jan obdělával patnáct měřic polí a matka Františka, rozená Obereitrová, byla v domácnosti. Měla devět sourozenců. Po vychození měšťanské školy pomáhala až do roku 1940 s pracemi v hospodářství. Poté byla totiž totálně nasazena do továrny na konzervování zeleniny v rodné obci, kde pracovala až do konce války. Následně vypomáhala doma rodičům, ale v roce 1946 nastoupila na dvouroční ošetrovatelskou školu do Brna. Po absolvování přijala místo v charitě v Hustopečích a po roce přešla do brněnské nemocnice. Protože měla devět sourozenců, za války ji adoptovala teta z otcovy strany, která byla silně nábožensky založená. Po osvobození republiky vstoupila na tetin popud do Československé strany lidové.³⁴⁰

Výslechový protokol s Procházkovou byl sepsán 3. září 1951. Na počátku uvedla, že se zapojila do katolických kroužků kvůli podezření z páchání křivd na katolické církvi. A tak dospěla k názoru, že „*křesťanství je neslučitelné s pokrokovým názorem materialistickým, což*

³³⁷ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s obviněnou Josefou Zemanovou, 7. prosince 1951.

³³⁸ *Tamtéž*, Příkaz k eskortě Josefy Zemanové č. 255/52, 2. května 1952.

³³⁹ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Josef Ondok a spol., 24. dubna 1952.

³⁴⁰ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 4. Životopis Terezie Procházkové, 3. září 1951; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 4. Protokol o výpovědi Terezie Procházkové, 3. září 1951.

prakticky znamená, že katolík nemůže souhlasit s marxistickým učením“. Podle Procházkové byl vedoucím duchovním v kroužcích Václav Razík a směrnice vydával Josef Šoltés. Na podzim 1950 přislíbila právě zmíněnému Šoltésovi, že se zapojí do organizace katolických kroužků mezi dělnickou mládeží. Pro tyto účely se seznámila se studentkou Olgou Stavělovou ml. Společně se rozhodly obstarat cyklostyl pro rozmnožování materiálu namísto psacího stroje. Sama Stavělová dala Procházkové obnos 1 200 Kčs, aby cyklostyl zakoupila. Protože prodavač požadoval jméno a adresu, rozhodla se uvést Marii Procházkovou z Nové Vsi u Vlasatic. Uvedením nesprávné adresy chtěla zabránit vyzrazení. V únoru 1951 odjely za Františkou Rybenskou do Prahy, od které získaly písemné podněty pro práci v kroužcích. V Praze se rovněž poznaly s Boženou Kratochvílovou z dělnického kroužku ve Vrchlabí. Do bytu Procházkové přivedl Šoltés studenta Miroslava Tělupila, kterému nabídla pro jeho kroužek deset výtisků Nového zákona. Na oplátku jí daroval brožuru určenou vedoucím ilegálních katolických kroužků. Při další schůzce požadoval Tělupil opatřit falešný průkaz totožnosti. Proto jej Procházková odkázala na Olgu Stavělovou, o které věděla, že by průkaz mohla obstarat. Při té příležitosti se u Stavělové seznámila s řeholním knězem Janem Bártou, který několikrát přednášel o křesťanském socialismu. V závěru protokolu uvedla, že se cítí vinna, a že své činnosti proti republice lituje.³⁴¹

Krajské velitelství Státní bezpečnosti Brno vydalo 24. dubna 1952 trestní oznámení na obviněné ze skupiny Josef Ondok a spol. Terezie Procházková, která byla vyšetřovaná na svobodě, je v oznámení vedena jako ošetřovatelka. Na konci roku 1950 se spojila s Josefem Šoltésem, Olgou Stavělovou ml. a Janem Bártou za účelem rozvrácení lidově demokratického režimu. Svého cíle chtěli dosáhnout prostřednictvím katolických kroužků, kde „*pod rouškou náboženství vedli studující a dělnickou mládež k nenávisti k dnešnímu státnímu zřízení*“. Zároveň si obstarali cyklostyl. Na konci oznámení je podotknuto, že na svoji obhajobu neuvedla nic podstatného a při domovní prohlídce nebylo nalezeno nic závadného.³⁴²

Archivní fond V-691 MV obsahuje rozhodnutí o sloučení spisů Josefa Ondoka, Josefy Zemanové a Terezie Procházkové. Odůvodněním bylo, že „*jejich činnost přímo souvisí*“.³⁴³

³⁴¹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Mapa 4. Protokol o výpovědi Terezie Procházkové, 3. září 1951.

³⁴² *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Josef Ondok a spol., 24. dubna 1952.

³⁴³ *Tamtéž*, Vyšetřovací svazek č. 1045/51 proti Josefu Ondokovi a spol.

2.5. Josef Tutte

Josef Tutte byl připojen k procesu Bárta a spol. jako jeho pátá část. Narodil se 25. března 1890 v Černivě nedaleko Litoměřic. Otec Jan pracoval jako statkář a matka Anna, rozená Karhanová, byla v domácnosti. Josef měl mladšího bratra Jana. Roku 1908 maturoval na gymnáziu v Roudnici nad Labem, aby mohl nastoupit ke studiu na filozofickou fakultu. Po dvou letech přestoupil do pražského semináře a studoval teologickou fakultu. Studium dokončil na prahu první světové války vysvěcením na kněze a od září 1914 působil jako kaplan v Sokolově. Až do svého zatčení prošel několika dalšími působišti, která svědčí o získání osobních zkušeností – Stráž u Tachova, Praha-Košíře, kostel sv. Prokopa a kostel sv. Ludmily v Praze. V květnu 1942 jej gestapo zatklo pro homosexualitu. Tři roky tak strávil v Pankráci, Budyšínu, Terezíně a Dachau. Osvobozen byl 24. května 1945 a v srpnu nastoupil jako duchovní správce do pražského kláštera Milosrdných sester. Od konce dubna 1946 až do svého zatčení pracoval jako farář v kostele sv. Mikuláše v Praze na Malostranském náměstí. Posledním bydlištěm byla Sněmovní ulice č. 177/3 v Praze. Tutte byl členem Československého červeného kříže, dokonce vstoupil do Sboru bezpečnostní služby a v lidové straně působil již od roku 1919. Kromě toho vlastnil rodinný dům v Radošíně a cenné papíry v hodnotě 150 000 Kčs.³⁴⁴

Návrh na zatčení Tutteho byl vydán 28. dubna 1952 na základě výpovědi Marie Jelenové-Klímové a Růženy Vackové. Jelenová-Klímová z Oseku u Milevska uvedla, že se s Tuttem naposledy setkala na podzim 1951. Tutte po ní požadoval opětovný souhlas se spoluprací pro Vatikán a podávání zpráv o Katolické akci a zatýkání kněží na Milevsku. Protože byl sledován, měla zprávy předávat Františce Pavlové. Její výpověď obsahuje i zmínku o mniších-misionářích v okolí Krnova, kteří „*k nám byli vysláni Vatikánem a v případě potřeby, že budou vraždit komunisty a ostatní, kteří sympatizují s KSČ*“. Tutte všechny získané zprávy odesílal do Vatikánu, mnohdy diplomatickou cestou. Vedle Jelenové-Klímové a Pavlové, která zemřela na počátku roku 1952, se pro obdobné účely stýkal s Kateřinou Maříkovou. Profesorka Vacková uvedla, že Josef Tutte odjel za litoměřickým biskupem Štěpánem Trochou, který plánoval útěk do zahraničí. Když Trochta sepsal dopis pro Vackovou s prosbou o zaslání do Vatikánu, předala psaní Tuttemu. Mimo zatčení nařídila StB domovní prohlídku v jeho bytě, ve věži kostela sv. Mikuláše a u kostelníka Vojtěcha Mareše.³⁴⁵ K zatčení došlo 7. května 1952, kdy byl Tutte uvězněn v 9.45 hodin ve věznici KV

³⁴⁴ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Osobní spis – Tutte. Trestní oznámení proti Josefu Tuttemu, 10. června 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Osobní spis – Tutte. Životopis Josefa Tutteho, 2. června 1952.

³⁴⁵ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Osobní spis – Tutte. Návrh na zatčení Josefa Tutteho, 28. dubna 1952.

StB v Praze.³⁴⁶³⁴⁷ Kvůli podezření z trestného činu špionáže byla Tuttemu nařízena vazba v délce trvání do 7. srpna 1952.³⁴⁸

Než byl v červnu 1952 vyslechnut Tutte, došlo k sepsání výslechového protokolu s Marií Jelenovou-Klímovou, Růženou Vackovou a Kateřinou Maříkovou. Úřednice Jelenová-Klímová zná, podle výpovědi, Tutteho od roku 1938 jako ředitele. Ten ji totiž přijímal do mariánských družin v Praze-Vinohradech při klášteře školských sester. K mariánské družině uvedla, že se jedná o „*spolek osob a to bud' žen, dívek, mužů a jinochů, které váže dohromady společný slib a přísaha a pracují podle společného řádu, který vydává ústředí mariánské družiny v Římě při Vatikáně*“. Do mariánské družiny vstoupila roku 1938 na popud mnicha z emauzského klášteře dr. Benedikta Kovaříka. Po vstoupení do kurzů zjistila, že jde o výchovu proti komunistické straně, a že se zde vzdělávaly převážně dívky z bohatých rodin a řeholnice šlechtického původu. V září 1951 se setkala s Pavlovou, od které se dozvěděla o pokračující činnosti mariánské družiny v bytě Maříkové v pražské Rybálkově ulici. Tutte se dále podílel na zasílání balíčků s potravinami do krnovského klášteře. Na jeho prosbu podepsala slib spolupracovat s Vatikánem a podílet se na jeho politice. Tutte ji zároveň varoval, že „*v případě prozrazení mojí činnosti, že musím raději voliti smrt než přiznání*“. Tutte proto jako agent Vatikánu znal způsob odchodu do zahraničí, a to prostřednictvím faráře Čepičky z Karlových Varů za deset tisíc korun.³⁴⁹

Devatenáctého května byla vyslechnuta Růžena Vacková. S Tuttem se pravidelně stýkala od jeho uvedení do kostela sv. Mikuláše. Protože věděla o jeho protistátní činnosti, předala mu dopis od biskupa Trochty a jeho plánu uprchnout za hranice republiky. Tutte navštívil Trochtu osobně, ale bližší informace o jejich schůzce Vacková neuvedla.³⁵⁰

Výslech Kateřiny Maříkové proběhl 9. června 1952. Ta vypověděla, že v mariánské družině je členkou od roku 1926, o osm let později byla zvolena její vedoucí. Od počátku padesátých let se družina nemohla scházet v klášteře školských sester kvůli jeho zrušení. A tak se schůzky odehrávaly třikrát ročně v bytě Maříkové, která „*vykládala, že u nás není*

³⁴⁶ *Tamtéž*, Rozkaz k zatčení Josefa Tutteho č. A-281-503-52, 6. května 1952.

³⁴⁷ Při domovní prohlídce u Tutteho za přítomnosti hospodyně Ludmily Krejčové a Marie Navrátilové byly zabaveny tyto předměty: občanský průkaz, průkaz člena SBS a ČSL, diář, kalendář, zápisníky, kronika s 8 fotkami, fotoaparát, obnos 26 538 Kčs, prsten ze žlutého kovu s modrým kamenem, dětský prsten s monogramem, pár náušnic, jehlice do kravaty, 9 vkladních knížek s celkovým obnosem 116 491,95 Kčs. Některé vkladní knížky byly napsány na Tutteho, jiné např. na Josefa Karhana nebo kostel sv. Vavřince. Srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Osobní spis – Tutte. Protokol o domovní prohlídce u Josefa Tutteho, 7. května 1952.

³⁴⁸ *Tamtéž*, Žádost o ponechání ve vazbě – Josef Tutte, 1952.

³⁴⁹ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi se svědkyní Marií Jelenovou-Klímovou, 25. května 1952.

³⁵⁰ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi se svědkyní Růženou Vackovou, 19. května 1952.

svoboda, že se ruší kláštery a katolické školy a různé jiné [v originálu jinné] pobuřující výroky“.³⁵¹

Stěžejnímu výsledku s Tuttem došlo 3. června 1952. O Vackové se vyjádřil jako o oddané politice Vatikánu. S Vackovou se seznámil díky Josefu Zvěřinovi v kostele sv. Mikuláše. Z Tutteho výpovědi lze dokonce vyčíst, že Vacková připravovala útěk pro arcibiskupa Berana. Tuttemu dokonce předala dopis od Štěpána Trochty. Biskup totiž v dopisu žádal o zprostředkování útěku do zahraničí. Tutte se v průběhu výsledku doznal k předávání špiónážních zpráv Vackové. Dělo se tak od roku 1949 až do jeho zatčení. Tutte psal, *„že jsou u nás zavírání kněží, kláštery, řeholníci a řeholnice, že jsou odvázeni do pohraničí, že musejí pracovat v továrnách, že majetek klášterní je vykrádán (...) a podobné zprávy*“.

Vedle Vackové vypovídal i o Zvěřinovi. K jeho činnosti uvedl, že s Vackovou překládal protistátní materiál zaslaný z Vatikánu a nabádal bohoslovce, aby nevstupovali do nově otevřeného semináře. Tutte byl negativně zaměřen vůči KSČ od jejího vzniku, tj. od roku 1921, a ve svém postoji je *„utvrzován novými papežskými listy a pastýřskými listy pražských arcibiskupů*“.

Tutte odmítl přijmout výpověď Jelenové-Klímové o misionářích z Vatikánu na Krnovsku a jejich podpoře skrze zasílání potravinových balíčků. Na svoji obhajobu uvedl: *„Nikdy jsem neslyšel, že by z Vatikánu k nám byli posíláni misionáři /illegálně/, aby zde prováděli jakoukoliv protistátní činnost. (...) Znovu popírám, že bych se byl s Klímovou setkal a s ní o balíčkách mluvil*“.

Na konec uvedl, že trestných činů vůči českému národu lituje.³⁵² Do protokolu o skončení vyšetření ovšem uvedl, že zasílání balíčků s potravinami nelze vyloučit, na jejich zasílání si ale nepamatuje.³⁵³

Krajské velitelství Státní bezpečnosti v Praze podalo 10. června 1952 trestní oznámení na Josefa Tutteho. Ten je v dokumentu veden jako farář od sv. Mikuláše v Praze, který se ve vazbě nalézá od 7. května 1952. Jako svědkyně vypovídaly Marie Jelenová-Klímová, Kateřina Maříková a Růžena Vacková. Tutteho považovali za „podvratného živla“, který hodlal rozvrátit lidově demokratický režim a nastolit režim Vatikánu. Nepřátelský postoj k režimu zaujal ihned v roce 1917 po Velké říjnové socialistické revoluci a následně po založení KSČ. Trestní oznámení popisuje jeho nenávist jako fanatičnost. Nejen že se scházel s Vackovou, Zvěřinou, Trochtou a dalšími protistátně činnými osobami, ale do jeho bytu docházela *„různá individua z Táborů nucených prací a vězení*“.

Po parafrázování skutečností z výsledkového protokolu byl Tutte označen za typického nepřítele režimu a komunistické

³⁵¹ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi se svědkyní Kateřinou Maříkovou, 9. června 1952.

³⁵² *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s obviněným Josefem Tuttem, 3. června 1952.

³⁵³ *Tamtéž*, Protokol o skončení vyšetřování Josefa Tutteho, 5. června 1952.

strany a podle krajského velitele StB „z nenávisti je schopen všeho“. Jelikož během domovní prohlídky nebyl nalezen žádný usvědčující materiál, StB toto komentovala slovy, že před očekávaným zatčením Tutte všechny doličné předměty zničil.³⁵⁴ Podle příkazu k eskortě došlo k převezení Tutteho z věznice KV StB Praha do věznice na Pankráci v polovině června 1952.³⁵⁵

O sloučení případu Josefa Tutteho s procesem kolem Jana Barty a spol. svědčí vyjádření krajské správy ministerstva vnitra. Podle zprávy se „žaloba, protokol o hlavním líčení a rozsudek na Josefa Tutteho, (...) nalézá ve skupinovém svazku Josefa Barty (...), ke kterému případ Tutteho prokurátor připojil a který také měl společné soudní řízení“.³⁵⁶

³⁵⁴ *Tamtéž*, Trestní oznámení proti Josefu Tuttemu, 10. června 1952.

³⁵⁵ *Tamtéž*, Příkaz k eskortě Josefa Tutteho č. 582, 13. června 1952.

³⁵⁶ *Tamtéž*, Vyjádření krajské správy o sloučení případu Josefa Tutteho se skupinovým svazkem Josefa Barty.

3. PROCES

3.1. Obvinění, obžalování, odsouzení

Soudní líčení v trestné věci Bárta a spol. zahájil předseda senátu Státního soudu v Praze JUDr. Jaroslav Novák v den zrušeného státního svátku, a to 28. října 1952. Na lavici obžalovaných usedlo třicet jedna obviněných osob, z toho 22 laiků (14 žen a 8 mužů) a 9 kněží. Všichni obžalovaní plánovali rozvrátit lidově demokratický režim na našem území a nastolit vládu Vatikánu.³⁵⁷

Procesy, které byly vedené proti vysoké církevní hierarchii a zrádným kněžím, odhalily pravou podstatu vatikánské politiky. Svatý stolec se totiž pokusil „zneužít náboženského citění občanů v ČSR a v jiných zemí[ch] lid.[ové] demokracie k organisování rozvratnických akcí. Cílem (...) je nahradit lidově demokratické zřízení v těchto státech tuhou, klerofašistickou diktaturou, politicky ovládanou Vatikánem. Hospodářsky pak se tyto státy měly stát kolonií USA.“ Představitelé Vatikánu se nevzdali ani po svém odhalení pracujícím lidem. Proto do špionážních sítí nadále vstupovali tajně vysvěcení biskupové, kteří zakládali ilegální kroužky zneužitých mladých lidí, dělníků i studentů. V těchto kroužcích docházelo pod rouškou náboženské výchovy k vedení lidí v boji proti lidovému Československu. Metodou byla důkladná špionážní akce podporovaná vatikánským agentem páterem Schütznerem. Z těchto uvedených důvodů došlo k odsouzení Antonína Mandla, Oty Mádra nebo Růženy Vackové. Po jejich odsouzení převzali roli ve skupinách Josef Bárta, Josef Zvěřina a Jiří Holub. Takto sepsalo Krajské velitelství StB postoj komunistické strany a lidově demokratického zřízení vůči vatikánské otázce. Proto náčelník krajské správy StB podepsal 21. srpna 1952 vydání **trestního oznámení** proti obžalovanému Bártovi, Zvěřinovi, Holubovi, Tomkovi, Krejčíkové, Rybenské, Kratochvílové, Gubové, Běhalové, Jadrné, Kerhartovi, Vaškové a Pellerové. Oznámení bylo vydáno pro spáchání trestného činu sdružování proti státu, vyzvědačství a zneužití náboženské funkce v období 1948–1952 výše vyjmenovanými osobami. Doličnými věcmi označila Státní bezpečnost pastýřské listy a dvě fotografie členů francouzského konzulátu.³⁵⁸

Podání trestního oznámení na Bártovu skupinu nebylo prvním trestním oznámením v celém procesu. Nejprve podalo oznámení KV StB Brno na skupinu Josef Ondok a spol., a to 24. dubna 1952. Podle tohoto se Ondok se Zemanovou a Procházkovou dopustili trestného

³⁵⁷ Václav VAŠKO, *Dům na skále 3. Církev vězněná: 1950–1960*, Kostelní Vydří 2008, s. 96.

³⁵⁸ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bártovi Josef a spol., 21. srpna 1952.

činu velezrady, nadržování a nedovolené opuštění republiky. Všichni jmenovaní tak spáchali trestnou činnost „*proti lidově demokratickému zřízení v našem státě tím, že úzce spolupracovali s osobami z řad církevní hierarchie a pod rouškou náboženství organisovali ilegální tak zv. katolické kroužky*“.³⁵⁹ Na začátku června vydalo pražské krajské velitelství StB trestní oznámení ve věci Josef Tutte. Ten byl obviněn z trestného činu velezrady a špionáže. Tutte byl označen za podvratného živla, který měl v úmyslu rozvrátit stávající zřízení. Svůj nepřátelský postoj zaujal ihned po říjnové revoluci v roce 1917. V boji proti KSČ pokračoval až do roku 1942, kdy byl pro homosexualitu zatčen gestapem a uvězněn v koncentračním táboře. Po skončení války navázal styky s odsouzenou Růžnou Vackovou a dalšími členy ze společenství Rodina. Do jeho bytu „*docházeli různá individua uprchlá s Táborů nucených prací a vězení*“, a proto je „*zřejmé jak hluboko může klesnout nepřítel vlastního národa*“.³⁶⁰ V polovině července došlo k podání trestního oznámení na Němčanského skupinu. Vydala jej Krajská správa StB v Brně. Podle správy se členové skupiny dopustili trestného činu velezrady a špionáže. Obvinění ze skupiny Němčanský a spol. byli označeni za jedny z nejreakčnějších živlů, protože „*přebírali veškeré příkazy, směrnice a různé ilegální tiskoviny (...) od zrádců biskupa Skoupého a arcibiskupa Berana, [aby tyto materiály] publikovali mezi širokou veřejnost, aby tak popudili věřící (...) [a také] pracující lid k odporu a nenávisti proti našemu státnímu zřízení*“.³⁶¹ V září 1952 došlo k vydání trestního oznámení na poslední zbývající skupinu v procesu – Josefa Soukopa a spol. Podle Krajské správy StB Brno spáchali obvinění ze Soukopovy skupiny trestný čin velezrady a jejich činnost „*je nutno pokládat za zvláště nebezpečnou, neboť byla zmařena právě na ideologické platformě, s úkolem převychovat mládež v duchu protisocialistickém a vzhledem k její rozsáhlosti byla sto ohrozit naše lidově demokratické zřízení*“.³⁶²

Státní prokurátor K. Čížek předložil návrh utvoření procesu proti Bártovi a spol. Do skupiny „Josef Bárta a spol.“ byli zařazeni Bárta, Zvěřina, Holub, Tomek, Krejčíková, Rybenská, Kratochvílová, Gubová, Běhalová, Jadrná, Kerhart, Vašková a Pellerová. Se skupinou „Bohumil Němčanský a spol.“ byli spojeni Němčanský, Řihák, Lacina, Valášek, Kulhánek a Kotulán. Uskupení „Josef Soukop a spol.“ složili Soukop, Šoltés, Stavělová st., Stavělová ml., Ciprysová, Holaň, Karásek a Velíková. Do skupiny „Josef Ondok a spol.“ byli zařazeni Ondok, Zemanová a Procházková. Prokurátor „*navrhl státnímu soudu, aby byla společně projednána věc proti Josefu Tuttemu (...), která úzce s trestnou činností některých*

³⁵⁹ *Tamtéž*, Mapa 4. Trestní oznámení proti Josef Ondok a spol., 24. dubna 1952.

³⁶⁰ *Tamtéž*, Osobní spis – Tutte. Trestní oznámení proti Josefu Tuttemu, 10. června 1952.

³⁶¹ *Tamtéž*, Mapa 5. Trestní oznámení proti Bohumil Němčanský a spol., 21. července 1952.

³⁶² *Tamtéž*, Mapa 3. Trestní oznámení proti Josef Soukop a spol., 8. září 1952.

*obviněných souvisí*³⁶³. Vlastně se jednalo o svědky z procesu Mádr a spol. Proces Bárta a spol. byl tedy považován za „zbytek před časem odsouzeného případu“.³⁶³

V deníku k případu Josef Bárta a spol. s označením Rk 152/56 je uložen dokument, podle kterého mělo dojít k sepsání trestního oznámení na osoby odsouzené v příštím roce v procesech Mádr a spol. a Bárta a spol. Jednalo se o Josefa Soukopa (ten měl být postaven do čela obviněných), Marii Vintrovou, Václava Razika, Stanislava Ledabyly, Vlastimila Železného, Aloise Pokorného, Bohuslava Štarhu, Antonína Zadražila, Antonína Homolku, Drahomíru Zadražilovou, Olgu Stavělovou st., Olgu Stavělovou ml., Zdeňka Čáčku, Marii Ciprysovou, Josefa Šoltése a Janu Velíkovou. Spoluodsouzenými s Bártou v procesu na přelomu října a listopadu 1952 byli jen Soukop, Stavělová ml., Stavělová st., Ciprysová, Šoltés a Velíková. O tomto „nápadu byla podána zpráva dne 1. 11. 1951 (...) [a později] bylo sděleno MNB – velitelství státní bezpečnosti přípisem ze dne 31. ledna 1952 (...), že původní trestní oznámení je odvoláno, protože osoby, které jsou v něm oznamovány, byly znovu vyšetřovány a byla zjištěna nová souvislost s trestnými činy jiných osob a že na ně bude podáno nové oznámení v několika skupinách“.³⁶⁴

Státní prokuratura v Praze zastoupená dr. Zieglerem vypracovala 3. července 1952 **žalobu proti J. Tuttemu** pro původní navrhované soudní líčení v červenci 1952. Podle žaloby se Tutte spojil s odsouzenou Vackovou, se kterou plánoval útěk arcibiskupa Berana do zahraničí. Vacková byla v žalobě vedená jako spolupracovnice Vatikánu. Kromě Vackové „byl napojen na dalšího špiona z kruhů buržoasie Vatikánu oddaných Dr. Josefa Zvěřinu, kterému rovněž předal řadu špionážních zpráv z oboru církevně politického“. Tutte byl ze své trestné činnosti usvědčen Růžnou Vackovou, Marií Jelenovou, Kateřinou Maříkovou a Josefem Zvěřinou. Nejenže v letech 1948 až 1951 dodával špionážní zprávy pro Vatikán, jejichž cílem bylo vyzradit státní tajemství; nadále připravoval útěk církevního hodnostáře do zahraničí a zapojil se do špionážní sítě s cílem rozbít lidový režim. Tutte podle žaloby spáchal trestný čin vyzvědačství a velezrady.³⁶⁵

Hlavní soudní líčení s Josefem Tuttem, ještě před jeho připojení k procesu s Bártou, mělo proběhnout 23. července 1952 od 13.00 hodin před Státním soudem v Praze. Předporada byla naplánovaná na stejný den o půl jedné odpoledne.³⁶⁶ Podle zprávy Generální prokuraturě

³⁶³ NA Praha, f. Deník v trestní věci proti Josefu Tuttemu, inv. č. 4 SPt I 77/52 b. Návrh utvoření skupin v procesu, 9. října 1952.

³⁶⁴ *Tamtéž*, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Zpráva Státní prokuratury Brno, 16. října 1952.

³⁶⁵ *Tamtéž*, f. Deník v trestní věci proti Josefu Tuttemu, inv. č. 4 SPt I 77/52 b. Žaloba proti J. Tuttemu, 3. července 1952.

³⁶⁶ *Tamtéž*, Vyrozumění Státní prokuratury o konání soudního líčení proti J. Tuttemu, 16. července 1952.

Praha muselo být líčení odročeno na neurčito, protože Státní soud nepředvolal navrhované svědky a „v průběhu hlavního líčení se ukázalo, že bez osobního slyšení těchto svědků před soudem nelze věc rozhodnout“.³⁶⁷

Státní prokuratura v Praze, zastoupená zástupcem státního prokurátora dr. Antonínem Mykiskou, vypracovala **29. září 1952** pro účely Státního soudu **žalobu** pro proces se skupinou Josef Bárta a spol. Žaloba o čtrnácti stranách se vztahuje pouze na třicet osob souzených v procesu. Žaloba tedy neobsahuje jakékoli údaje Josefa Tutteho. Nejprve se žaloba zabývá popisem situace v republice. A tak se lze dočíst, že lidově demokratický režim měl být rozvrácen vatikánskými agenty za pomoci představitelů vysoké i nízké církevní hierarchie. Věřící měli být touto cestou štváni proti československé vládě. V závěru se očekával útok amerických imperialistických sil, které by republiku definitivně ztročili. Pro tyto účely docházelo od roku 1948 k výchově mládeže v protilidovém duchu. Za stěžejní osobnost v boji proti režimu označil zástupce státního prokurátora zrádného kněze a agenta Schütznera.

Josef Bárta se „již v roce 1949 (...) dohodl s již odsouzenými zločinci Otto Mádrem na organisování ilegálních kroužků po vzoru hnutí JOC“. Jeho činnost byla přerušena umístěním do soustředovacího kláštera, čímž mu dle slov doktora Mykisky „byla dána možnost, aby se věnoval skutečně řeholnímu životu, ovšem odtud obviněný Bárta uprchl“. Opatřil si osobní průkaz na cizí jméno a opětovně navázal styk s Mádrem, Zemanovou nebo Kratochvílovou, aby se plně zapojil do struktury katolických kroužků. Bárta byl usvědčen spoluobviněnými Rybenskou, Kratochvílovou, Stavělovou ml. a již odsouzeným Mádrem.

Josef Zvěřina byl údajně vyškolen na agenta Vatikánu již při svém studiu v Římě ve třicátých letech 20. století. Po návratu se stýkal s agentem Schütznerem a prostřednictvím R. Vackové odesílal špionážní zprávy agentům Heidlerovi do Mnichova a Olšrovi do Vatikánu. Sám Zvěřina byl usvědčen výpověďmi zmíněné Vackové.

Jiří Holub se zapojil do rozvratné činnosti mezi dělnickou mládeží v roce 1949. Se Schütznerem odjel na výlet do Tater, kde došlo k uzavření dohody, podle které se měl Holub stát vatikánským agentem-rezidentem. S Marií Vaškovou vyjednával útěk z republiky na palubě letadla.

Josef Soukop (v žalobě vedený jako Soukup) navázal spolupráci s odsouzeným zločincem jezuitou Františkem Mikuláškem. V rámci brněnské diecéze vytvořil „rozsáhlou

³⁶⁷ *Tamtéž*, Zpráva Generální prokuratury v Praze o odročení soudního líčení s J. Tuttem, 24. července 1952.

illegální síť k rozšiřování pastýřských listů a jiných rozvratných tiskovin a touto sítí pak tyto tiskoviny rozšiřoval“.

Josef Šoltés se během studia zkontaktoval s Mečislavem Razikem, se kterým se zapojil do organizace katolických kroužků. Účastnil se schůzek vedoucích těchto kroužků. Po navázání spolupráce se Stavělovou ml. a Václavem Razikem nechal rozmnožit brožuru od Svatopluka Schütznera. Páteru Bártovi napomohl obstarat falešný průkaz totožnosti. Z činnosti byl usvědčen Bártou a Stavělovou ml.

Miroslav Tomek se stal hlavním pomocníkem Oty Mádra při organizování chodu kroužků. Proto rozmnožoval, za pomoci Jiřiny Krejčíkové a italského velvyslanectví, protistátní letáky a zprávy. Tomkovi je v žalobě vyčítáno mj. ukrývání Schütznera ve svém bytě. Protistátní aktivita vyšla najevo z výpovědí Krejčíkové a Mádra.

Josefa Ondoka považoval zástupce státního prokurátora za člena nejtajnější vatikánské agenturní sítě. V roce 1951 došlo k jeho vysvěcení na kněze z rukou biskupa Matouška. Působil jako vedoucí ilegálních kroužků na brněnské filozofické fakultě, a to společně se spoluobviněnou Josefou Zemanovou. V roce 1952 se pokusil o útěk do ciziny.

Josefa Zemanová spolupracovala v kroužcích na filozofické fakultě v Brně spolu s M. Razikem a J. Ondokem, kterého dokonce varovala na základě jejího vyšetřování. Z Ondokových výpovědí byla Zemanové činnost usvědčena.

U **Vladimíra Karáska** je v žalobě uvedeno jen jeho jméno, nikoli další charakteristika protistátní činnosti.

Oldřich Holaň byl získán do kroužků z popudu Mečislava Razika. Přislíbil tak vypracovat program přednášek pro účely katolického kroužku. Ze své činnosti byl usvědčen Bártou, Zemanovou a Šoltésem.

Olga Stavělová mladší se v roce 1950 sešla se Svatoplukem Schütznerem na popud jejího bratra Cyrila Stavěla, který uprchl do zahraničí. Řada schůzek se odehrála u ní v bytě, kam mj. docházeli Bárta nebo odsouzení Václav Razik a Marie Vintrová. Před zatčením hodlala navázat spojení se skupinou Zdeňka Čačky. Byla usvědčena svojí matkou Olgou, J. Šoltésem, J. Bártou a M. Vintrovou.

Olga Stavělová starší se „*vlivem maloměšťáckého prostředí a náboženské výchovy stala (...) povolným nástrojem v rukou vatikánských agentů.*“. V průběhu roku 1950 napomohla svému synovi Cyrilovi s útekem z republiky. Nejenže ukrývala pátera Schütznera, rovněž mu poskytla finanční výpomoc ve výši 30 000 korun. Pro svoji činnost se stýkala se Z. Čačkou, J. Bártou a J. Velíkovou. O její činnosti vypovídali Bárta, Václav Razik, dcera Olga, Cíprysová, Velíková a Vintrová.

Terezie Procházková měla v plánu založit za pomoci J. Šoltése v Brně kroužek dělnické mládeže. Pro tyto účely se scházela s Olgou Stavělovou ml., aby na cyklostylu rozmnožovaly protistátní tiskoviny. V tomto směru získávala instrukce od F. Rybenské a B. Kratochvílové. K usvědčení došlo na základě výpovědí všech zmíněných spolupracovníků a Josefa Bárty.

Marie Ciprysová za pomoci amerických agentů zprostředkovala útěk několika osobám do zahraničí, mezi kterými byli Cyril Stavěl nebo Svatopluk Schützner. Sama odeslala do zahraničí několik dopisů a balíčků.

Jana Velíková docházela do rajhradského kláštera na schůzky pořádané Václavem Razikem. V roce 1950 tak sama ukryla několik cenných předmětů z klášterního majetku, aby se nedostaly do rukou státu. Velíková je zmiňována ve výpovědích Olgy Stavělové st. a Marie Vintrové.

Jiřina Krejčíková fungovala jako spojka při doručování špionážních zpráv, které získávala od Tomka z italského velvyslanectví, Josefa Zvěřiny, Růženy Vackové a Marie Jadrné. Od Žofie Langrové převzala finanční sumu pro Vackovou. Trestná činnost byla potvrzena výpověďmi všech zmíněných osob.

Anna Gubová stála u zrodu katolického kroužku na lékařské fakultě v Praze. Tajně ukryvala F. Rybenskou, se kterou vyjednávala útěk letadlem do zahraničí. K jejímu usvědčení došlo na základě výslechů s Rybenskou, Holubem a Mádrem.

Věra Běhalová působila jako spojka mezi Vackovou a francouzským velvyslanectvím při doručování protistátních zpráv církevně politického charakteru.

Marie Jadrná fungovala jako spojka mezi Vackovou a vysokým církevním hodnostářem, mezi kterými docházelo k přenašení špionážních zpráv. V roce 1951 se ukryvala u Josefa Kerharta, z jehož výslechů vyšla najevo její protistátní činnost.

Josef Kerhart se „*dal (...) členstvím v národně socialistické straně ovlivnit natolik, že v nenávisti k lidově demokratickému zřízení ukryval v roce 1950 u sebe jednoho vysokého církevního hodnostáře a zprostředkoval mu ilegální útěk do zahraničí*“. Útěk do ciziny napomáhal zprostředkovat také Marii Jadrné. Za pomoc obdržel od každého po 50 000 korunách.

Marie Vašková pořádala ve svém bytě schůzky členů kroužků. Dělo se tak za přispění Oty Mádra a Jiřího Holuba. Oběma vyjednávala ilegální cestu pro útěk z republiky. Mádrovi dokonce nechala vystavit falešný průkaz totožnosti.

Elena Pellerová založila kroužek mezi vysokoškolskými studenty a rozšiřovala protistátní tiskoviny. V březnu 1950 převezla z Bratislavy do Prahy špionážní zprávy. Ty převzala od Vladimíra Jukla a předala Mádřovi.

Božena Kratochvílová navázala spolupráci s agentem Schütznerem, od kterého získala krycí jméno a heslo. S Holubem a Rybenskou vyjednávala ilegální odlet z republiky. Do Schütznerovy sítě styků napojila Bohumila Němčanského. K jejímu usvědčení došlo z výpovědi Rybenské, Zvěřiny, Holuba a Mádra.

Františka Rybenská navázala styky s Josefem Zvěřinou a vstoupila do katolického kroužku. Zde se seznámila s Mádreem, Tomkem a Holubem. Společně s Kratochvílovou obdržela od Schütznera tajné kódy a hesla s krycími jmény. Přislíbily tak dodávat zprávy hospodářského a vojenského charakteru.

Bohumil Němčanský založil již v roce 1947 kroužek osob, které byly oddané Vatikánu. Následně v roce 1949 rozšiřoval ilegální tiskoviny spolu s Řihákem, Valáškem a Kulhánkem. Do zahraničí přitom zaslal dvě špionážní zprávy. Na své faře umožnil setkání Schütznerovi s Kratochvílovou. Se spoluobviněným Valáškem zachytil při vysílání vatikánského rozhlasu v roce 1951 pokyny jak postupovat v církevní otázce. Němčanský byl usvědčen Kratochvílovou, Řihákem a Valáškem.

Jaroslav Řihák napomáhal Němčanskému s rozšiřováním protistátních tiskovin vydávaných vysokou církevní hierarchií. V roce 1949 se seznámil s páterem Ferdinandem Nesrovnalem, prostřednictvím kterého posílal do zahraničí zprávy církevně politického a vojenského charakteru. Obsah zpráv získával od Němčanského a Laciny.

Václav Lacina se zapojil do činnosti Němčanského a s Řihákem napomáhal dvěma kolegům při útěku do zahraničí. Do ciziny odeslal špionážní vojenské zprávy. Oběma byl usvědčen ze své činnosti.

Jan Valášek vstoupil do Němčanského kroužku, ve kterém rozšiřoval pokyny Vatikánu. Sám obdržel dvě zprávy církevně politického charakteru, které předal Němčanskému. Společně také zaznamenávali zprávy z vatikánského vysílání rozhlasu. Z výpovědi Němčanského byl Valášek obviněn z trestné činnosti.

František Kulhánek se spojil s Němčanským a Valáškem, aby rozšiřovali štvavé tiskoviny od J. Soukopa. Trestná činnost vyšla najevo z výsledků s Němčanským, Valáškem a Soukopem.

Jiří Kotulán šířil na popud Soukopa výhružné dopisy pokrokovým kněžím a literaturu vydávanou představiteli vysokého kléru. Kotulán byl usvědčen F. Kulhánkem.

Všichni obvinění se „stali členy různých ilegálních kroužků, jejichž účelem bylo zneužívat náboženského cítění prostých lidí, tyto štvát proti vládě a vyhledávat mezi nimi vhodné osoby pro rozvratné cíle Vatikánu (...), (...) rozšiřovali masově i rozvratnou literaturu (...) [a konečně] připravovali a zprostředkovali útoky reakčním kněžím do zahraničí, aby tito mohli ve službách Vatikánu dále rozvracet lidově demokratické zřízení v Československu“. Tím obvinění Zvěřina, Holub, Tomek, Stavělová ml., Stavělová st., Ciprysová, Krejčíková, Běhalová, Jadrná, Pellerová, Rybenská, Kratochvílová, Němčanský, Řihák a Lacina poskytli úkryt Svatopluku Schütznerovi, předávali špionážní zprávy, zprostředkovali útoky do zahraničí, konali služby spojek a spolčili se za účelem vyzvídání státního tajemství, které mělo být vyraženo cizí moci. Všichni obvinění takto spáchali **trestný čin velezrady** podle § 78 odstavec 1 a odstavec 2 písmeno a) trestního zákona. Dále spáchali obvinění Zvěřina, Holub, Tomek, Stavělová ml., Stavělová st., Ciprysová, Krejčíková, Běhalová, Jadrná, Pellerová, Rybenská, Kratochvílová, Němčanský, Řihák a Lacina **trestný čin vyzvědačství** podle § 86 odstavec 1 a odstavec 2 písmeno a) trestního zákona. Zároveň zástupce státního prokurátora Mykiska navrhl předvolat k výslechu jako svědky Mádra s Vackovou, dále k procesu připojit případ Josefa Tutteho a vycházet z doličného materiálu a osobních výkazů obviněných.³⁶⁸

Svědék **Oto Mádr** byl vyslechnut 22. října 1952. Vypověděl, že trestnou činnost velezrady a špionáže, za kterou byl v červnu 1952 odsouzen, prováděl s františkánem Josefem Bártou OFM, Miroslavem Tomkem, Jiřinou Krejčíkovou, Annou Gubovou a Elenou Pellerovou. Pellerová fungovala jako spojka mezi Mádrem a Juklem na Slovensku. Dále uvedl, že věděl o členství F. Rybenské, B. Kratochvílové a J. Holuba v kroužcích Rodiny. S Bártou hodlal v roce 1949 vytvořit kroužky dělnické mládeže a pro tyto účely mu poskytl potřebné brožury a souhlas od arcibiskupa Berana. O Bártovi věděl, že po útěku z internačního tábora se nadále věnoval katolickým kroužkům. Při předávání špionážních zpráv byli nápomocni Miroslav Tomek a Jiřina Krejčíková. Tomek byl rovněž vyslán jako zástupce na schůzku kněží do Bratislavy, kde přítomné požádal o shromažďování zpráv pro Vatikán.³⁶⁹

Výslech s **Vladimírem Juklem** coby svědkem v procesu byl proveden 28. října 1952. Zde je nutné upozornit na skutečnost, že v tentýž den došlo k zahájení soudního procesu s Bártou a spol. Jukl vypověděl, že protistátní činnost prováděl s F. Rybenskou, M. Tomkem, E. Pellerovou, J. Zvěřinou, A. Gubovou a J. Holubem. Z výslechu vyplynulo, že poskytl svůj

³⁶⁸ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Žaloba 4 SPt I 114/52, 29. září 1952.

³⁶⁹ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi se svědkem Oto Mádrem, 22. října 1952.

byť pro uskutečnění schůzky z páterem Schütznerem a Rybenskou. S obsahem schůzky ovšem nebyl seznámen. Jukl zařídil prostřednictvím Miroslava Tomka úkryt pro Schütznera právě v Tomkově bytě, o kterém mu bylo známo, že „*má záporný postoj k lidově-demokratickému zřízení*“. V květnu 1951 se Tomek zúčastnil namísto Mádra schůzky reakčně zaměřených kněží v Bratislavě, kde přítomné informoval o možnosti zasílat zprávy do zahraničí. Sám Jukl odeslal do Prahy Otě Mádřovi zprávu určenou Vatikánu. Podle jeho výpovědi předal zprávu studentce Pellerové, která ji doručila přímo Mádřovi. Od obviněného Zvěřiny obdržel pět dopisů z Vatikánu, které dále předal vysokým církevním hodnostářům a představené sester řádu Karla Boromejského v Praze. Skrze Annu Gubovou se chtěl Jukl dostat ven z republiky. Pro tento záměr se u Gubové, kde delší dobu pobýval, sešel s Jiřím Holubem, který mu poskytoval bližší informace k útěku. Po zjištění, „*že není možno odchod do zahraničí uskutečnit, vrátil jsem se opět do Bratislavy*“.³⁷⁰

Ve stejný den jako Jukl byla vyslechnuta svědkyně **Růžena Vacková**. Ta vypověděla, že na trestné činnosti se podílela s J. Zvěřinou, O. Mádřem, A. Mandlem, V. Běhalovou, M. Jadrnou nebo J. Krejčíkovou. Od Jadrné získala několik dopisů, které sepsal vysoký církevní hodnostář.³⁷¹ Tyto zprávy byly určené k odeslání do zahraničí. K odeslání jednoho dopisu dal souhlas dokonce páter Zvěřina. Ten byl podle slov Vackové „*vedoucím kroužků katolické mládeže, jehož účelem bylo zaměřovati [v originálu azměřovati] mládež katolického vyznání proti lidově demokratickému [v originálu demokratixkému] zřízení v našem státě*“ a také „*se sešel a jednal s ilegálně uprchlým knězem Svatoplukem Schütznerem*“. Věra Běhalová přinesla Vackové dopis od Heidlerera z Mnichova, protože došlo k navázání spojení přes francouzské velvyslanectví. K činnosti obviněné Krejčíkové uvedla, že od ní dostala finanční obnos 40 000 Kčs, které Vacková využila na podporu reakčně zaměřených katolíků. Vacková přitom věděla, že peníze jí poslala představená Žofie Langrová. K Miroslavu Tomkovi vypověděla, že je jí znám jeho styk s Mádřem coby představeným katolických kroužků. Vacková se v několika případech obrátila s žádostí o radu na faráře Josefa Tutteho.³⁷²

Svědkyně **Žofie Langrová** vypovídala rovněž 28. října 1952. Langrová při výslechu doznala, že ve svém klášteře přechodně v době od roku 1950 do jara 1951 ukrývala obviněného Josefa Bártu. Jan Baptista „*se pohyboval pod falešným jménem Novák na které měl vystavený občanský průkaz*“. Nejenže Bártu u sebe ukrývala, ale rovněž ho finančně

³⁷⁰ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi se svědkem Vladimírem Juklem, 28. října 1952.

³⁷¹ Tímto vysokým církevním hodnostářem byl litoměřický biskup Štěpán Trochta, u kterého Jadrná pracovala jako ošetřovatelka. Srov. ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Protokol o výpovědi s obviněnou Růženou Vackovou, 17. května 1952.

³⁷² *Tamtéž*, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o výpovědi se svědkyní Růženou Vackovou, 28. října 1952.

podporovala. Vedle Bárty našel v klášteře úkryt také Josef Zvěřina, který jí napomáhal s doručováním dopisů do zahraničí. Na podporu Zvěřiny a jeho aktivit poskytla Langrová sumu 100 000 korun. Krejčíkové předala obnos 50 000 korun.³⁷³

Marie Vintrová byla vyslechnuta jako svědkyně 29. října 1952. Do její protistátní činnosti byly zapojené Olga Stavělová ml., Olga Stavělová st. a Marie Ciprysová. Olze Stavělové starší napomohla skrze agenta Františka Gajdu a Marii Ciprysovou zprostředkovat útěk jejího syna Cyrila do zahraničí. Na popud Stavělové starší ukrývala po dobu tří týdnů v létě 1950 u sebe v klášteře Svatopluka Schütznera. Při jeho útěku z republiky byla nápomocná i Ciprysová. Vintrová dokonce žádala Stavělovou starší o obstarání falešného průkazu pro Václava Razika, kterému hrozilo zatčení. Od Olgy Stavělové mladší se dozvěděla o existenci kroužků katolické mládeže, které vedl páter Razik. Vacková se při výslechu zmínila i o činnosti Jany Velíkové. Ta pomohla Vackové s ukrýváním bohoslužebných předmětů.³⁷⁴³⁷⁵

Pro účely Státního soudu v Praze došlo k vypracování **Znaleckého posudku z oboru státně bezpečnostního a politického zpravodajství v trestní věci proti Josefu Bártovi a spol.**, a to 31. října 1952. Jméno autora posudku bylo přítomným u soudního líčení utajeno, uvedeno není ani v samotném znaleckém posudku. K identifikaci došlo na základě shodného podpisu ve znaleckém posudku v trestní věci proti O. Mádrovi a spol. Byl jím důstojník StB Karel Sirotek. Při podrobnějším zkoumání zjistíme, že dokument kompiluje dva nepřiznané prameny – posudek z procesu proti Mádrovi a spol. a práce Michaila Markoviče Šejnmana (např. díla „Vatikán mezi dvěma světovými válkami“ vydané roku 1949 nebo „Ideologie a politika Vatikánu ve službách imperialismu“ z roku 1951). Nejprve se posudek zaměřuje na postavení a roli Vatikánu v dějinách i světě padesátých let. Zároveň je zdůrazněno, že „*trestná činnost obviněných, která je projednávána před tímto Senátem Státního soudu, (...) je v bezesporu v těsném vztahu nejen k událostem, které se odehrávají uvnitř naší republiky, nýbrž i k událostem probíhajícím mimo hranice ČSR*“. Znalec z oboru k papežství uvedl, že trvá přes 1 500 let. Ve středověku se stal papež neomezeným vládcem křesťanského světa, následně papežova pozice upadala, a to až do roku 1870. V tento rok „*zrušením papežského státu (...) byl Papež oficiálně zbaven světské moci a působnosti*“. Následně došlo k bezohledné

³⁷³ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi se svědkyní Žofií Langrovou, 28. října 1952.

³⁷⁴ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi se svědkyní Marií Vintrovou, 29. října 1952.

³⁷⁵ Státní prokuratura soustředila do žaloby trestní oznámení, která vydala Krajská správa StB v Praze a Brně. Důvodem bylo, že trestná činnost obžalovaných spolu navzájem souvisela nebo trestní aktivity jednotlivých obžalovaných na sebe navazovaly. Pokud se činnost některého obžalovaného jevila jako nesouvisející s jinými obžalovanými osobami v procesu, Státní prokuratura viděla jejich začlenění do případu a souzení během jednoho soudního líčení jako účelné. Srov. Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 255.

centralizaci uvnitř církevní organizace, která se vyznačovala papežským absolutismem, tuhou centralizací a soukromým vlastnictvím kapitálu. Jako důkaz jsou uvedeny „*církevní statky, získané dary, vyděračstvím, lstí, taškárstvím, podvody a ostatními způsoby zločinného rázu*“. Zároveň se samotná církev stala největším feudálem v zemi, protože vlastnila třetinu katolického pozemkového vlastnictví. Katolická církev se postupem času dostala do styku s velkostatkářskou aristokracií, imperialistickou buržoazií, kapitalistickými monopoly a bankami a stala se kapitalistickou organizací. Papež je v dokumentu mj. označován za náměstka Petra a Vatikán za příznivce fašismu a hitlerismu. V roce 1948 prodal Vatikán tisíc akcií společnosti kolem Suezského kanálu Spojeným státům americkým. Protože je Vatikán od počátku nepřitelem všeho nového a pokrokového, stal se přívržencem táboru války a imperialismu – křížácké tažení proti socialismu, fašismu, hitlerismu. Zatímco na druhé straně stojí správný tábor míru a socialismu. Vítězstvím Sovětského svazu a zhroucením fašistických mocností se musel Vatikán přeorientovat na západní imperialisty. Silnou záští se proto vyznačuje vatikánská politika vůči lidově demokratickým režimům střední Evropy. Archiválie se dále vyjadřuje o postoji Vatikánu k Československé republice. Až do rozpadu Rakouska-Uherska v roce 1918 podporovali představitelé Vatikánu reakční režim habsburské monarchie. Papež po válce podporoval slovenského Andreje Hlinku, který organizoval fašistické gardy. Odtud také vzešel kněz Tiso coby hlava loutkového Slovenského štátu. Znalecký posudek usiloval o vzbuzení nenávisti vůči politice Vatikánu tím, že ji označil za nepřítele lidově demokratického Československa po druhé světové válce. Zástupci lidových a katolických stran se proto zapojili do protistátního spiknutí v únoru 1948 s podporou arcibiskupa Berana, jejichž cílem byla restaurace kapitalismu. Přitom československá lidová vláda nejednou zdůraznila ochotu vyjednávat s církví. Jedním z důvodů podle znalce z oboru byla snaha nahradit fašistické učebnice v katolických školách, podle kterých se děti do poslední doby vzdělávaly. Nadějí se podle komunistické strany stala Katolická akce, nutné ovšem upozornit, že se jedná o státní a schizmatickou Katolickou akci. Tato státem vytvořená Katolická akce si kladla za cíl opětovné nastolení míru mezi státem a církví. Lidová republika přijala podřízenost vatikánskému stolci, ale odmítla možnost Vatikánu zasahovat do vnitřních politických záležitostí. Znalecký posudek se vyjádřil také ke špionážní otázce. Podle autora posudku „*nelze si opravdu stěžovat na nedostatek zájmu špionážního*“. V Římě byla totiž vytvořena speciální špionážní ústředna proti Československu. Mnoho jejích agentů bylo odhaleno politickými procesy – Augustin Machalka, Josef Brait, biskup Stanislav Zela, Ján Vojtaššák, Michal Buzalka nebo Pavel Peter Gojdič. Za agenta a špiona CIC považovali komunisté Svatopluka Schütznera. Ten totiž zakládal kroužky mládeže, mezi které lze zařadit

i kroužky Rodiny a další jocistické skupiny. Členy těchto kroužků byli vedle Schütznera také Kolakovič-Pogljajen, Mádr, Bárta, Zvěřina nebo Holub. Smyslem a cílem tohoto účelového textu bylo postihnout Vatikán jako západní kapitalistickou mocnost v čele s imperialisty, která se staví proti lidově demokratickému režimu a provádí špionáž. Obžalovaní měli od soudu odejít jako usvědčení a odsouzení přísluhovači vatikánské politiky.³⁷⁶³⁷⁷

Všichni obvinění byli předvedeni před soudce Jaroslava Nováka **18. října 1952**. Zde byli seznámeni s žalobou a termínem soudního líčení.³⁷⁸ Osmnáctým říjnem bylo datováno **nařízení hlavního líčení**. Tento dokument deklaroval: „*Jde o čtyři skupiny osob vedených vysokou církevní hierarchií, které utvořily protistátní rozvratnické kroužky mládeže (...). Míra společenské nebezpečnosti trestného činu: Velmi značná, neboť obvinění kněží jakožto snaživí přísluhovači Vatikánu a jeho politiky zakládali t. zv. Katolické kroužky mládeže (...) a využívali mládeže k sbírání špionážních zpráv všeho druhu pro Vatikán*“.³⁷⁹

Krajská správa StB v Brně podala 17. října 1952 zprávu Státní prokuratuře v Praze, podle které došlo k eskortě Soukopa, Šoltése, Stavělové st., Stavělové ml., Ciprysové a Velíkové ze znojenské věznice do vazby Státního soudu v Praze-Pankráci. Zároveň je ve spisu uvedeno zatčení Holaně, Karáska, Valáška, Kulhánka a Kotulána. Převezení Němčanského, Řiháka a Laciny do vazby v Praze proběhlo již sedmého října.³⁸⁰

Soudní líčení proti Josefu Bártovi a spol. probíhalo **od 28. října do 1. listopadu 1952** před Státním soudem v Praze. V čele senátu stál dr. **Jaroslav Novák**, který vedl proces s pomocníky biskupů, Mádr a spol. nebo Slánský a spol. Přisedícími soudci byli určeni dr. **Vladimír Siegl** a dr. **Jan Chvojka**, soudci z lidu byli jmenováni nadporučík **František Doušek** a **Anna Součková**. Stát zastupoval státní prokurátor **Karel Čížek**, specialista na církevní procesy. Čížek představil obžalované v procesu jako třetí špionážní garnituru ve službách Vatikánu. Zapisovatelkou byla určena Olga Grundová. Obhajobu vedli ex offo **dr. Panýr** (Bárta, Zvěřina, Ondok, Karásek, Řihák), **dr. Nohavec** (Holub, Procházková,

³⁷⁶ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Znalecký posudek z oboru státně bezpečnostního a politického zpravodajství v trestní věci proti Josefu Bártovi a spol., 31. října 1952; Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 262.

³⁷⁷ Když soudní znalec dočetl svůj projev, přihlásil po svolení předsedou senátu Josef Zvěřina. Zeptal se, odkud čerpal znalec z oboru informace uvedené v jeho textu. Prokurátor reagoval slovy: „*Zvěřina, neštvěte, máte toho stejně dost.*“ Soudní znalec přesto odpověděl: „*Z tiskové agentury SSSR. Stačí vám to?*“. Zvěřinovi tato odpověď stačila. Srov. *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 49.

³⁷⁸ Josef Zvěřina později vzpomínal: „*V Soudní vazbě (...) odmítl jsem advokáta, ale bylo mi řečeno, že ho musím mít. Navštívil mě tedy advokát Panýr – a prakticky mi vynadal. Pak jsem byl předveden k předsedovi Státního soudu, to byl pověstný Novák, a tam došlo k něčemu podobnému: vynadal mi taky. To bylo všechno.*“ Srov. Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 257–258.

³⁷⁹ *Tamtéž*, s. 257.

³⁸⁰ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Zpráva KV StB Brno Státní prokuratuře v Praze, 17. října 1952.

Krejčíková, Kulhánek), **dr. Poslušný** (Soukop, Šoltés, Stavělová starší, Jadrná, Tomek), **dr. Svoboda** (Vašková, Pellerová, Kratochvílová, Zemanová), **dr. Civín** (Holaň, Stavělová ml., Ciprysová, Gubová, Běhalová), **dr. Těšínský** (Velíková, Rybenská, Němčanský, Tutte) a **dr. Vorel** (Lacina, Valášek, Kotulán, Kerhart). Předseda senátu dr. Novák zahájil hlavní soudní líčení o půl deváté ráno a prohlásil jednání za neveřejné. Líčení bylo neveřejné kvůli projednávání činnosti biskupa Trochty. K obdobné situaci došlo také v procesu s Mádrem a spol., zde ale byla prohlášena za neveřejnou jen příslušná část jednání. Po prokázání totožnosti obviněných přečetl státní prokurátor žalobu. Po jejím přečtení se mohli obvinění k žalobě vyjádřit, ovšem výslech se prováděl odděleně.³⁸¹ Před zahájením soudního líčení probíhala ráno v osm hodin předporada soudu. V obsílce Františku Douškovi, kterého dr. Novák ustanovil soudcem z lidu, bylo uvedeno, že soudní líčení proběhne od 28. října devíti hodin ráno do 31. října 1952 (později datum tužkou přeškrtnuto a pozměněno na 1. listopad). Jeho odměna, tedy plat za zasedání v délce 40,5 hodin, byla vyčíslena sumou 460 Kčs.³⁸²

Josef Bárta na počátku uvedl: „*Chápu, že jsem vinen z velezrady, podle svědomí jsem však dělal to, co jsem musel dělat, vnitřně se necítím vinen. Snad jsem porušil zákony.*“. Následně vypovídal o útěku z internačního tábora v dubnu 1950. Po útěku chtěl ilegálně působit jako kněz a upevňovat v lidech víru, vůbec nepomyslel na činnost v katolických kroužcích. I když později do kroužků opravdu vstoupil, neprováděl žádné aktivity vedoucí k protistátní činnosti. O tom, že se v kroužcích rozvíjela špionáž, nevěděl. Podle výpovědi se o ní dozvěděl až při vyšetřování a zároveň popřel, že by se vědomě věnoval velezradě. V internačním táboře prý prohlásil, že se „*lidově demokratické zřízení (...) neudrží*“. Změnu vnímal jako změnu politiky KSČ, vnitřní zvrát nebo přechod k válce. V žádném případě nepomyslel na návrat k politice první republiky. Bárta dále uvedl, že si nechal obstarat falešný průkaz na jméno Václav Novák. Po útěku z želivského tábora pořádal řadu všeobecně zaměřených přednášek, zejména o dělnickém hnutí a Katolické akci. Finančně byl podporován řadovými sestrami, dohromady obdržel 40 000 Kčs. **Josef Zvěřina** se cítil být vinen z trestné činnosti špionáže i velezrady. Na přelomu let 1946/1947 vstoupil do kroužku profesorky Vackové.³⁸³ V kroužcích dával plně najevo svůj nesouhlas s lidově

³⁸¹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o hlavním líčení 6 TS I 84/52; Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 257–259.

³⁸² NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Obsílka Františku Douškovi, 18. října 1952. O předporadě a stanovení data soudního líčení pojednává mj. Vyrozumění státní prokuratury. Předporada probíhala 28. října 1952 od 8.00 hodin v budově Státního soudu Praha v místnosti č. 136 ve 2. poschodí. Srov. NA Praha, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPT I 114/52 A. Vyrozumění státní prokuratury, 18. října 1952.

³⁸³ Vztah Josefa Zvěřiny a Růženy Vackové lze označit za velmi důvěrný, až milostný. Jarmila Vacková uvedla, že šlo o vztah s několika polohami: poloha mateřská (o Zvěřinu pečovala jako o syna), podřízená (ctila v něm

demokratickým režimem. Na schůzkách se setkal se Schütznerem (v bytě Vackové v létě 1950), Mádrem, Mandlem. Schütznerův útek do zahraničí i návrat do vlasti považoval Zvěřina za dobrodružství. Zvěřina zároveň využil nabídky Vackové a na vlastním stroji sepsal dopis pro dr. Heidlera do Mnichova a dr. Olšra do Vatikánu. Pro Vackovou zařídil u Langrové půjčku 20 000 Kčs. Tato suma měla sloužit na výdaje profesorky, která byla propuštěna z univerzity. K osobě Josefa Tutteho uvedl, že se oba znají, ale nebyli spolu v žádném spojení. Znají se pouze proto, že společně bydleli v jednom domě. Josefa Bárta znal Zvěřina jen podle jména, o kroužcích s ním nikdy nemluvil. Obdobně vypověděl i Bárta, že „se Zvěřinou (...) nikdy nepřišel do styku“. **Jiří Holub** se cítil vinen z velezrady a vyzvědačství. Před soudním senátem vypověděl o setkání s Josefou Zemanovou, která jej požádala o vstup do katolického kroužku. V těchto kroužcích „nebyla účelem žádná rozvratná a podvratná činnost, ale je pravda, že někteří členové kroužku se do takovéto činnosti začlenili“. Skrze Františku Rybenskou se sešel v bytě Vaškové se Schütznerem. Při jejich společném výletu do Tater se Schützner svěřil s plánem vytvořit špionážní síť pro Vatikán. K další spolupráci nedošlo, protože Holub neměl v úmyslu zprávy do ciziny posílat. Vaškovou požádal o zajištění přepravy do zahraničí, ta přislíbila útek na palubě letadla. Podle Holuba bylo cílem kroužků zničení lidově demokratického zřízení. S Bártou ani Zvěřinou se nikdy nesešel. **Josef Soukop** prohlásil sám sebe za vinného ve smyslu spáchání trestného činu velezrady. Nepřátelský postoj k SSSR navázal již po roce 1945. Po únorových dnech se ústřední postavou stal páter Mikulášek. Soukop vypracoval „návrh na organizaci katolické mládeže v diecézi brněnské“, podle kterého „ve farnostech měly býti organizovány kroužky (...) [a] s mládeží se konaly tak zvané kursy průkopníků, účelem bylo vychovávat mládež tak, aby byla oddána církvi a církevní hierarchii“. Pro tyto účely navrhl rozmnožit pastýřské listy mezi kněze a věřící. Svůj slib skládal až po skončení trestné činnosti a s Bártou, Zvěřinou ani Holubem nepřišel nikdy do styku. V 13.15 hodin došlo k přerušení soudního líčení, čímž skončil první den procesu. Druhý den procesu následoval **29. října 1952** od 8.30 hodin. Jako první byl vyslechnut obviněný **Josef Šoltés**. Ten upozornil, že se necítí být vinen v rozsahu žaloby. Přiznal jen rozmnožování a rozšiřování ilegálních tiskovin a opatření falešné legitimace. Podle soudu se na jaře 1950 se pokusil vytvořit katolický kroužek na vysoké škole sociální za pomoci Josefa Bárty. Často se proto scházel s Olgou Stavělovou ml., která zakládala obdobný kroužek mezi dělnickou mládeží. **Miroslav Tomek** odmítl přijmout znění

kněze), intelektuální a humorná (křesali o sebe) a vzájemně shovívavá. Zvěřina se přivínil zejména k rodině Gjuričových, k rodině Vackové sestry Jiřiny, natolik, že lze jejich vztah označit až za neoficiálně příbuzenský. Srov. Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církvi. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 230.

žaloby, nepřipouštěl spáchání trestného činu velezrady ani špionáže. Cítil se být vinen jen za vydávání letákových tiskovin, kvůli kterým se scházel s Mádrem. Tomek věděl o zasílání dopisů přes italské velvyslanectví do zahraničí. Mádra dokonce zastupoval na schůzce v Bratislavě v květnu 1951. V Juklově bytě se sešel s páterem Schütznerem. **Josef Ondok** souhlasil se zněním žaloby, protože se nechal v červnu 1951 tajně vysvětit na kněze a navštěvoval ilegální kroužky mládeže. Zemanovou byl dokonce varován, že bezpečnost ví o jeho protistátní aktivitě. Rozhodl se uprchnout do Rakouska, na hranicích byl však zadržen hlídkou. **Josefa Zemanová** se cítila být vinná za svoji aktivitu coby vedoucí kroužku na filozofické fakultě. S Ondokem se podílela na překladu a rozmnožení Brunerovy knihy o filozofii. **Vladimír Karásek** odmítl znění žaloby, připustil jen účast na dvou schůzkách biskupského gymnázia. **Oldřich Holaň** se znal osobně s Razikem, proto vypovídal o schůzkách a finanční podpoře překladu a rozmnožení knihy o filozofii. Před senátem prohlásil: „*Když zákony tohoto státu odporují božím zákonům nejsou pro mne státní zákony závazné.*“. **Olga Stavělová ml.** souhlasila se zněním žaloby, protože se v roce 1950 zapojila do protistátní činnosti. Sama ale upozornila, že nikomu nepomáhala dostat se za hranice republiky. A to ani Schütznerovi, kterému napomáhala její matka. Ta ji jen seznámila s jedním západním agentem jménem Jan. Olze vystavil dvě falešné legitimace pro kněze, kteří se nelegálně pohybovali po republice a s obviněným Šoltésem se domluvila na založení katolického kroužku. **Olga Stavělová st.** souhlasila stejně jako její dcera Olga s plným zněním žaloby. Potvrdila výpověď své dcery a doplnila ji jen tím, že pomáhala uprchnout z republiky synovi Cyrilovi a Schütznerovi. **Terezie Procházková** souhlasila se zněním žaloby, ale mravně se necítila být vinná. Smyslem kroužků bylo totiž vychovat dobré křesťany. Za peníze obdržené od Stavělové ml. zakoupila cyklostyl pro rozmnožování tiskovin. **Marie Ciprysová** vyjádřila souhlas s žalobou, protože přes hranice napomohla převést kolem 23 osob v době od ledna do září 1950. Útěk přes hranice nebyl pro ni velkým problémem, protože státní hranice vedla dvě stě kroků za jejím domem. **Jana Velíková** souhlasila s žalobou. Marii Vintrové ukryla zlaté předměty z klášterního majetku, které se neměly dostat do rukou státu. S Vintrovou měla smluvené heslo „Ave Maria“. **Jiřina Krejčíková** neměla připomínky k žalobě, protože donášela dopisy na italské velvyslanectví a Marii Jadrné do Litoměřic. Tyto dopisy jí doručoval buď Mádr, nebo Tomek. Od Langrové převzala finanční obnos určený pro Vackovou. **Anna Gubová** souhlasila s žalobou a cítila se být vinná za spáchanou trestnou činnost. Na Mádrovu žádost totiž rozmnožila papežovu řeč a převážela ilegální tiskoviny. Ukryvala několik hledaných osob, kterými byli například Jukl, Staríček nebo Rybenská. Hlavní líčení bylo přerušeno v 19.00 hodin a pokračovalo **30. října**

1952 od 8.30 hodin. Třetí den procesu byl započat výsledkem **Věry Běhalové**, která s žalobou souhlasila. Profesorce Vackové napomáhala předávat deset dopisů na francouzské velvyslanectví. Do dopisu pro doktora Heidlera do Mnichova připsala, „*aby sem neposílal žádné lidi, že je to nebezpečné*“. Sama k přenášení dopisů vypověděla: „*Neměla jsem osobní zájem doručení dopisů. Vše jsem dělala kvůli [v originálu k vůli] Vackové, které jsem si vážila.*“. Se zněním žaloby souhlasila také **Marie Jadrná**. S Vackovou se znala z přednášek na univerzitě. Od vysokého církevního hodnostáře z Litoměřic doručila Vackové několik dopisů, sama uvádí počet osm. Za přispění Kerharta napomohla uprchnout do zahraničí církevnímu hodnostáři. Aby nebyla zatčena, skrývala se v bytě u Kerharta. **Josef Kerhart** žalobě porozuměl a vyjádřil pocit viny. Ve svém bytě ukrýval hledané nebo protistátně činní osoby. Pocity viny prohlásila před soudem i **Marie Vašková**, ke které docházeli Mádr, Tomek, Holub, Rybenská i Schützner. Páter Mádr požádal Vaškovou o zprostředkování útěku do zahraničí. Pro případ, že by se musel ilegálně pohybovat po území republiky, předal Vaškové dvě fotografie pro vyhotovení falešné legitimace. Po Vaškové byla vyslýchána **Elena Pellerová**. S žalobou souhlasila a dodala, že docházela na schůzky do Brna, Prahy a Olomouce, od Mádra převzala elaborát o svátosti a rozšiřovala jej dále a pro Jukla gramaticky opravovala dopisy. **Františka Rybenská** dala najevo pocit viny. Soudnímu senátu sdělila, že se scházela s Mádrem, Tomkem, Juklem, Komárkem, Holubem, Schütznerem, Zemanovou a Kratochvílovou. U obviněné Gubové našla úkryt po dobu sedmi dnů. S Kratochvílovou odmítla posílat Schütznerovi do zahraničí dopisy o situaci kněží v republice. Proto se obviněná **Božena Kratochvílová** postavila proti údajné spáchané trestné činnosti vyzvědačství. Na schůzce se Schütznerem v Chuchli „*byla (...) společně s Rybenskou. Měly (...) fotografovat části knih, tyto ofotografované části knih chtěl si Schützner vzít s sebou do zahraničí. Dále nám pak dal krycí jména a šifry. Já jsem řekla, že (...) nechci nic dělat.*“. **Bohumil Němčanský** se necítil být vinen, protože na prvním místě byly pro něho církevní zákony, až poté zákony světské. Němčanský se stýkal se svým nadřízeným Janem Valáškem; s Řihákem se za války zapojil do protistátní činnosti. Pastýřské listy sám opisoval na stroji a používal je při bohoslužbách pro čistě náboženské účely. S Řihákem se domluvili na zaslání jednoho oběžníku do vatikánského rozhlasu. Ke konci výsledku se nutně vyjádřil k výsledkovému protokolu, protože při soudním líčení uváděl jiné skutečnosti. Němčanský totiž protokol „*nechtěl podepsat, byl však na mne činěn morální nátlak. Tento protokol je správný tak na 20 %.*“. **Jaroslav Řihák** souhlasil se zněním žaloby. Na popud kněze Nesrovnala se zapojil do ilegální organizace. V tomto bodě došlo v 15.30 hodin k přerušení soudního jednání. Ve výsledku se pokračovalo **31. října 1952** v půl deváté ráno. U

Nesrovnala zůstal také plánek protileteckého krytu. V období 1950–1951 schovával u sebe doma Řihák korespondenci kněze Nesrovnala, kterému v té době hrozilo zatčení. **Václav Lacina** souhlasil s žalobou, ale nemluvil s Němčanským o zvratu státního zřízení. Kněz Nesrovnal nabízel Lacinovi a jeho kolegům útěk do zahraničí, Lacina ovšem odmítl. Ze Stavoprojektu odnesl směrnice, které ukázal Řihákovi a později mu je dokonce půjčil na delší dobu. Druhý dokument se seznamem zaměstnanců sloužil Lacinovi při výkonu jeho profese, šlo o pracovní pomůcku. **Jan Valášek** kriticky zhodnotil skutečnosti uvedené v žalobě, nepovažuje se za zarytého nepřítel lidově demokratického režimu. Cítil se vinen pouze za předání tiskovin Němčanskému. První pastýřský list, i přes doporučení akčního výboru, přečetl věřícím v kostele. Druhý list už nečetl, vyhověl akčnímu výboru. V roce 1948 se s Němčanským nestýkal v žádném kroužku, scházeli se pouze spolu nezávisle na členství v kroužcích. **František Kulhánek** potvrdil správnost žaloby. Přiznal se k rozšiřování tiskovin, ale nešlo o rozvratný úmysl. Pastýřský list od Jiřího Kotulána přečetl, obsahoval deset exemplářů. **Jiří Kotulán** označil tvrzení v žalobě za správné. Kotulán rozesílal dopisy, které mu diktoval Soukop. Podle obsahu dopisů neměli kněží podporovat státní Katolickou akci. Na cyklostylu rozmnožoval pastýřské listy. Listy následně roznášel po kostelích v Brně. **Josef Tutte** se subjektivně necítil být vinen. Úmyslně totiž nechtěl provádět špionáž. Tutte věděl o protistátním postoji Josefa Zvěřiny i Růženy Vackové. Vackové na schůzce sdělil problematiku kolem platů jeptišek, i když věděl o zasílání dopisů z republiky.³⁸⁴

Během čtvrtého dne procesu, tj. 31. října 1952, byli vyslechnuti svědci v procesu. Jako první vypovídala **Žofie Langrová**. Nejprve se vyjádřila k úkrytu Barty ve svém klášteře na přelomu let 1950 a 1951, přestože věděla o jeho protistátní činnosti v kroužcích a vlastnění falešného občanského průkazu. Od prosince 1951 do ledna 1952 ukrývala dalšího obviněného, a to Josefa Zvěřinu. Zvěřina jí vypomáhal s odesláním pěti dopisů církevním hodnostářům. Podle výpovědi poskytla Zvěřinovi sto tisíc korun. Zvěřina se okamžitě vyjádřil k její výpovědi, kterou odmítl přijmout za správnou. Popřel, že by se ukrýval u Langrové v klášteře. Věděly o jeho pohybu vojenské úřady. Suma 100 000 korun nebyla určena pro jeho osobní potřebu, ale pro výdaje spojené s vydáním hesláře. Informace ohledně dopisů označil za správné. Svědkyně **Marie Vintrová** vykonávala trestnou činnost spolu s Olgou Stavělovou st. i její dcerou Olgou, Marií Ciprysovou a Janou Velíkovou. Vintrová napomáhala ilegálnímu útěku za hranice několika osobám, ve spisu uvedla syna Olgy Stavělové. Za přispění dcery Olgy odeslala dopis do Vatikánu. Všechny zmíněné obviněné v procesu s její výpovědi

³⁸⁴ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o hlavním líčení 6 TS I 84/52.

souhlasily. **Vladimír Jukl** zprostředkoval v roce 1950 schůzku Rybenské a Schütznerovi, kterému zároveň zajistil úkryt u Miroslava Tomka. Jukl vypověděl i o Tomkově účasti na bratislavské schůzce v květnu 1951, kde zastupoval pátera Mádra. Přes Eleny Pellerovou doručil dopis Mádrovi a na žádost Zvěřiny předal několik dopisů církevním hodnostářům. S výpovědí nesouhlasil jen Tomek. Ten totiž uvedl, že „žádné zprávy od Jukla nedostal a že se nepokusil o útěk s Mádrém“. **Růžena Vacková** uvedla spolupráci s Marií Jadrnou, od které převzala dopis sepsaný vysokým hodnostářem. Další obviněnou Běhalovou přiměla doručovat dopisy na francouzské velvyslanectví v Praze.³⁸⁵ Finanční výpomoc jí zajišťovala Jiřina Krejčíková. S Josefem Tuttem diskutovala pouze o možném útěku církevního hodnostáře do zahraničí. Tutte ji však včas varoval, aby se do takových záležitostí nezaplétala. Posledním vyslychaným svědkem byl **Oto Mádr**. Doznal, že se znal s Bártou, Tomkem, Krejčíkovou, Gubovou a Pellerovou. S Mádrovou aktivitou byli seznámeni Rybenská a Kratochvílová s Holubem. Pro Josefa Bártu zajistil různé druhy brožur, které sloužily k jeho protistátní činnosti po útěku z želivské internace. Když Mádr plánoval na jaře 1951 uprchnout z republiky, předal vedení kroužku Rodiny Tomkovi. Následně Mádr vypovídal o spolupráci s dalšími obviněnými v procesu. Krejčíková doručovala zprávy na italské velvyslanectví, Pellerová fungovala jako spojka s Juklem, Gubová rozmnožila projev papeže. Holaně znal pouze podle vidění ze schůzek.³⁸⁶

Státní prokurátor Čížek po skončení výslechů svědků doplnil žalobu na Josefa Bártu. Ten se dopustil dalšího trestného činu, když 19. června 1949 přečetl v Kadani štvavý pastýřský list. Následně předal soudní znalec soudu znalecký posudek k případu. Protokol z hlavního líčení uvádí, že iniciály příslušného znalce jsou uvedeny ve spisu v zalepené obálce. Prokurátor Čížek navrhl odsoudit obviněné na základě písemné žaloby, zatímco obhájci navrhli mírnější tresty a předložili soudnímu senátu doklady ve prospěch obžalovaných. Soud připustil pouze kladné pracovní posudky na Holaně a Kerharta. Soud se

³⁸⁵ Růžena Vacková se skutečně zapojila do zasílání zpráv o stavu v církvi v Československu do zahraničí. Dopisy byly odesílány prostřednictvím francouzského velvyslanectví v Praze, kde roku 1949 pracovala její přítelkyně Věra Běhalová jako telefonistka. Běhalová dokonce dříve působila jako vychovatelka v rodině vicekonzula Fernanda Leleuxe. Odesílány byly především dopisy biskupa v Litoměřicích Štěpána Trochty, které Vackové doručovala biskupova ošetřovatelka Marie Jadrná. Jiné odeslané dopisy psala přímo Vacková, Mádr nebo Zvěřina. Během vyšetřování procesu se Zvěřinou a Bártou se do protokolů dostala informace, že Zvěřina odesílal dopisy na popud Vackové. Sama Vacková i Běhalová jeho výpověď při soudním líčení potvrdily. Ovšem v září 1964 při nové výpovědi Běhalová své tvrzení z padesátých let odvolala a označila z nepravdivé. Zvěřina dokonce ve své autobiografii uvedl, že odesílal dopisy skrze nizozemské velvyslanectví. Nezpochybnitelná pravda je tedy pouze v tom, že Zvěřina užil pomoci Vackové. Nejasnosti jsou i kolem počtu dopisů. Zvěřina údajně napsal dva dopisy, a to Heidlerovi a Olšrovi. Později ovšem uvedl, že dopisy pro Heidlera byly celkem dva nebo tři. Srov. Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 222–224.

³⁸⁶ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o hlavním líčení 6 TS I 84/52.

odebral k závěrečné poradě, ač byl její výsledek předem určen. Rozhodnutí o vině a trestech bylo přijato jednomyslně. Hlavní líčení bylo přerušeno v 21.45 hodin. K přečtení rozsudku proto došlo až **1. listopadu 1952** v 9.30 hodin. Obvinění byli převezeni zpět do vazby v jedenáct hodin dopoledne.³⁸⁷ Podle původního plánu mělo soudní líčení skončit o den dříve, 31. října 1952. Vysvětlení je dvojí – buď se zdržely výsledky, nebo proticírkevní proces skončil záměrně v den významného církevního svátku.³⁸⁸

Rozsudek o padesáti sedmi stranách přečetl předseda senátu Jaroslav Novák v poslední den procesu. Podle rozsudku jsou všichni vinni, kromě Karáska, Kulhánka, Kotulána a Tutteho, „že se stali členy či organizátory různých ilegálních kroužků, jejichž účelem bylo zneužívat náboženského citění prostých lidí, tyto štváti k odporu proti vládě a lidově demokratickému státnímu zřízení, (...) že rozšiřovali masově rozvratnou protistátní literaturu (...), že plánovali, připravovali a zprostředkovali útoky reakčním kněžím i jiným osobám do zahraničí, (...) spojili se (...) k pokusu o zničení nebo rozvrácení (...) republiky“. Zvěřina, Holub, Tomek, Stavělová st., Stavělová ml., Krejčíková, Běhalová, Jadrná, Pellerová, Rybenská, Kratochvílová, Němčanský, Řihák a Lacina spáchali další trestnou činnost poskytnutím úkrytu vatikánskému agentu Schütznerovi a příslibem zasílat pro něho špionážní zprávy do zahraničí. Němčanský, Řihák a Lacina „skutečně špionážní zprávy do zahraničí odeslali“ a státní tajemství, třebaže nepřímo, vyzradili. Tomek s Krejčíkovou, Běhalovou, Jadrnou a Pellerovou se provinili dále tím, že fungovali jako spojky přenášející špionážní zprávy. Obviněný Vladimír Karásek jednal protistátně, když se účastnil schůzek nelegálních katolických kroužků. František Kulhánek podle soudního senátu rozšiřoval v Brně v průběhu roku 1949 tiskoviny od představitelů vysoké církevní hierarchie, jejichž smyslem bylo rozvrátit lidový režim v republice. Protistátně zaměřený tisk šířil z popudu Josefa Soukopa také Jiří Kotulán. Josefu Tuttemu bylo vyčítáno, že „v letech 1948–1951 v Praze sdělil Růženě Vackové různé špionážní zprávy, (...) úmyslně osobě nepovolané vyzradil státní tajemství“. Tímto spáchali všichni obvinění, vyjma Karáska, Kulhánka, Kotulána a Tutteho, **trestný čin velezrady** podle § 78 odstavec 1 písmeno c) a odstavec 2 písmeno a) trestního zákona. Dále se obvinění Zvěřina, Holub, Tomek, Stavělová st. s dcerou Olgou, Krejčíková, Běhalová, Jadrná, Pellerová, Rybenská, Kratochvílová společně s Němčanským, Řihákem a Lacinou dopustili **trestného činu vyzvědačství** podle § 86 odstavec 1 a odstavec 2 písmeno a) trestního zákona. Vladimír Karásek spáchal „**trestný čin neoznámení trestného činu podle**

³⁸⁷ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o hlavním líčení 6 TS I 84/52; Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 262, 266.

³⁸⁸ Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 258.

§ 165 odst. 1 tr. zákona“. František Kulháněk spáchal **trestný čin sdružování proti republice** dle § 80 odstavce 1 trestního zákona. Stejný trestný čin spáchal také Jiří Kotulán, jenže podle § 79 trestního zákona. **Trestného činu ohrožení státního tajemství** se dopustil Josef Tutte, a sice dle § 88 odstavce 1 a odstavce 2 trestního zákona.³⁸⁹

Všichni obvinění byli odsouzeni k úhrnnému trestu odnětí svobody v délce 330 let a 8 měsíců. Dvacet sedm obžalovaných bylo odsouzeno za spáchaný trestný čin velezrady, čtrnáct z nich zároveň za trestný čin vyzvědačství. U zbývajících čtyř obžalovaných došlo k odsouzení za jiné trestné činy. Zároveň došlo k propadnutí celého jmění obviněných a ztrátě občanských práv na určitou dobu.

Josef Zvěřina: 22 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Josef Bárta: 20 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Bohumil Němčanský: 20 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Jiří Holub: 18 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Josef Ondok: 17 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Miroslav Tomek: 17 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Jiřina Krejčíková: 15 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Olga Stavělová ml.: 14 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Josef Šoltés: 14 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Terezie Procházková: 13 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Jan Valášek: 13 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Marie Ciprysová: 12 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Josef Soukop: 12 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Oldřich Holaň: 11 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Marie Jadrná: 11 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Josef Kerhart: 10 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Václav Lacina: 10 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,³⁹⁰

Marie Vašková: 10 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Jana Velíková: 10 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Josefa Zemanová: 10 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

Jaroslav Řihák: 9 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,

³⁸⁹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Rozsudek 6 TS I 84/52, 1. listopadu 1952.

³⁹⁰ O odsouzení V. Laciny se zajímal mj. rektorát brněnské Masarykovy univerzity. Její tajemník zaslal Státní prokuratuře v Praze žádost: „*Pod Vaším č. j. (...) jste nám oznámili, že bylo zahájeno trestní řízení proti Václavu Lacinovi (...), posluchači naší lékařské fakulty, pro trestný čin proti republice. Žádáme o sdělení výsledku trestního řízení.*“ Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Žádost rektorátu Masarykovy univerzity v Brně ve věci kárného řízení s V. Lacinou, 17. ledna 1953.

Elena Pellerová: 8 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,
Olga Stavělová st.: 8 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,
Věra Běhalová: 7 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na pět let,³⁹¹
Františka Rybenská: 7 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,
Božena Kratochvílová: 5 let, propadnutí jmění a ztráta občanských práv na deset let,
Anna Gubová: 3 roky, propadnutí jedné čtvrtiny jmění, ztráta občanských práv na tři roky,
Josef Tutte: 2 roky, ztráta občanských práv na tři roky,
Vladimír Karásek: 1 rok
František Kulhánek: 1 rok
Jiří Kotulán: 8 měsíců.

Josefa Tutteho zároveň zprostil soud žaloby pro trestný čin velezrady. Tento trestný čin měl spáchat v letech 1948–1951 v Praze, kde připravoval s R. Vackovou útěk vysokého církevního představitele do zahraničí. Všem odsouzeným se do výkonu trestu započítala doba strávená ve vazbě.³⁹²

I když byl do čela procesu postaven Josef Bárta OFM, šlo o jeho již několikáté zařazení. Takto lze konstatovat, že po Bártovi byl proces jen pojmenován a formálně nebyl do čela nikdy postaven. Pokud pomineme, že „vedl kroužky mládeže a že navázal kontakt s *Mádrém*“, s ostatními účastníky procesu neměl vůbec nic společného. Zvěřinu, Krejčíkovou, Jadrnou a Běhalovou volně spojovaly dopisy psané biskupem Trochta a Růžena Vacková, s jejíž pomocí docházelo k odesílání zpráv do zahraničí přes francouzské velvyslanectví. Zasilání zpráv od Oty Mádra přes italské velvyslanectví naopak spojovalo Tomka s Krejčíkovou. Páter Schützner se stal pojítkem mezi Zvěřinou, Holubem, Tomkem, Rybenskou a Kratochvílovou. Odsouzený Holub se s ním sešel v bytě u Vaškové. K útěku Holuba z republiky se chtěli připojit Rybenská, Kratochvílová a Gubová. Za hranice Československa plánoval uprchnout i Trochta. Tomu napomáhala Marie Jadrná s Josefem

³⁹¹ Matka Věry Běhalové Terezie Běhalová požádala v prosinci 1952 státního prokurátora, aby její dceři umožnil kvůli vrozené luxaci vyjmutí některých druhů oblečení ze seznamu zabavených věcí. Jmenovitě šlo o teplé denní a noční prádlo, tepláky s bundou, vlněné podkolenky a ponožky, šité bokovky pro udržení pohyblivosti kloubů, ortopedické ručně šité boty, svetr s dlouhými rukávy, vlněný pulovr, šály a vlněné šaty s dlouhými rukávy. Špatný zdravotní stav byl doložen lékařskými zprávami. Matka měla nutně strach, aby se dceři „zdravotní stav (...) nezhoršil a aby mohla proto svoji práci řádně vykonávat.“ V té době byla Věra Běhalová pracovníčně zařazena v Textenu v Hostinném. Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Žádost Terezie Běhalové státnímu prokurátoru, 1. prosince 1952. Státní prokurátor rozhodl, aby „bylo proto její žádosti vyhověno k řádnému vykonávání prací, které jsou odsouzené svěřeny.“ Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení státního prokurátora ve věci žádosti Terezie Běhalové, 11. prosince 1952.

³⁹² ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Rozsudek 6 TS I 84/52, 1. listopadu 1952; Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 266.

Kerhartem. Přes Kerharta hodlala později uprchnout i Jadrná. Odsouzená Pellerová fungovala spíše jen jako spojka při předávání zpráv mezi Mádrém a Juklem. Tímto způsobem můžeme dojít k závěru, že „*skupina byla sestavena z osob, mezi nimiž sice existovaly různé styčné body, jako celek však nepůsobily*“.³⁹³

Josef Bárta nebyl poprvé postaven před soud až při samotném procesu. Trestní řízení proti jeho osobě vedl soud již v roce 1949. V neděli 19. června 1949 totiž přečetl v děkanském chrámu v Kadani pastýřský list arcibiskupa Berana, ke kterému doplnil vlastní komentář. A tak okresní velitelství národní bezpečnosti v Kadani podalo 9. července 1949 na Bárta trestní oznámení. Tehdy ovšem prezident republiky Klement Gottwald užil svého práva udílet milost, a tak 29. října 1949 zastavil trestní řízení proti Bártovi. Byl povinován podmínkou, podle které se nesměl do jednoho roku dopustit žádného trestného činu. Jenže Bárta se nadále stýkal s protistátně zaměřenými osobami a v roce 1950 utekl z želivské internace.³⁹⁴ Proto v listopadu 1951 vydal náměstek státního prokurátora zprávu o nesplnění podmínek ve zkušební době.³⁹⁵ Soudní jednání pro projednání porušení zkušební lhůty u J. Bárty se mělo konat až 3. října 1952 před Státním soudem v Praze. Bárta podle nařízení spáchal trestný čin podle zákona č. 231/1948 Sb. Soud měl rozhodovat „*o tom, zda se Josef Bárta osvědčil ve zkušební lhůtě, na niž bylo vázáno udělení mu milosti prezidentem republiky*“.³⁹⁶ Státní soud rozhodl, že se Bárta ve zkušební době dopustil trestné činnosti. Protože už ale bylo naplánované soudní líčení proti celému procesu Bárta a spol., spáchaný trestný čin v podobě přečtení pastýřského listu s doplňujícím komentářem dne 19. června 1949 v Kadani se měl připojit k tomuto hlavnímu líčení. Prokurátor Čížek jen dodal, že „*půjde stejně jen o dokreslující moment, neboť Josef Bárta je žalován pro více trestných skutků*“.³⁹⁷ Podle protokolu o hlasování ohledně splnění podmínek Bárty po propuštění se soudní senát jednohlasně shodl, že Bárta porušil podmínky prezidentské milosti a zkušební lhůty.³⁹⁷

Josef Ondok označil průběh soudního líčení za frašku. Protože šlo o neveřejné líčení, komunistická justice nic nepředstírala ani nezachovávala dekorum. Prokurátor Čížek řval jako rozběsněný lev, navíc s rozčepýřenou kšticí na hlavě. Nejblíže prokurátorovu postu seděl

³⁹³ Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 252–253.

³⁹⁴ NA Praha, f. Deník v trestní věci proti Josefu Bártovi, inv. č. 4 SPt I 131/52 a. Zpráva o udělení milosti pro J. Bárta, 7. listopadu 1949; NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Státního soudu Praha o porušení zkušební lhůty u J. Bárty, 3. října 1952.

³⁹⁵ NA Praha, f. Deník v trestní věci proti Josefu Tuttemu, inv. č. 4 SPt I 131/52 a. Zpráva náměstka státního prokurátora o nesplnění podmínek po propuštění u J. Bárty, 22. listopadu 1951.

³⁹⁶ *Tamtéž*, Uvědomění o nařízení soudního jednání, 17. září 1952.

³⁹⁷ NA Praha, f. Deník v trestní věci proti Josefu Tuttemu, inv. č. 4 SPt I 131/52 a. Zpráva Státní prokuratury o připojení trestného činu J. Bárty k hlavnímu soudnímu líčení v procesu, 14. října 1952; NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Protokol o hlasování o J. Bártovi, 3. října 1952.

obžalovaný Bárta, se kterým na sebe halasně pokřikovali. Václav Vaško ve své knize napsal, že Bárta se s Čížkem přeli natolik, až jejich řev bylo slyšet na chodbě mezi ostatními čekajícími obžalovanými. Čížkova řeč prakticky odpovídala textu žaloby. Za důležitý lze označit Bártův postřeh. Povšiml si během soudního líčení, jak se prokurátor Čížek radil s vedoucím vyšetřujícím referentem z ruzyňské věznice. Referent dokonce „*poslal několik lístečků p. předsedovi soudu. Jeho přítomnost (...) nelze vyložit jinak než tím, že i u soudu potřeboval psychicky tlačit na obžalované a ucpávat trhliny, které se občas objevovaly v jednotlivosti skupiny*“.³⁹⁸ Porovnáme-li tedy protokol ze soudního líčení se vzpomínkami odsouzených osob, je nutné vnímat informace z protokolu za ne zcela autentické a neodpovídající tomu, co v soudní síni opravdu zaznělo.³⁹⁸

Jiří Holub nastoupil výkon trestu 1. listopadu 1952 v 12.00 hodin. Obdobně jako Holub nastoupili výkon trestu také Vladimír Karásek, Josef Kerhart, Jiří Kotulán, Božena Kratochvílová, Václav Lacina, Bohumil Němčanský, Josef Ondok, Jaroslav Řihák, Josef Šoltés, Miroslav Tomek, Anna Gubová, Josef Bárta, Josef Zvěřina, Marie Ciprysová, Jiřina Krejčíková, Terezie Procházková, František Kulháněk, Josef Tutte, Jan Valášek, Josef Soukop a Marie Vašková. Olze Stavělové ml. skončila vazba až 30. ledna 1953, kdy nastoupila výkon trestu. U příkazu k výkonu trestu pro Oldřicha Holaně chybí část papíru, která byla odtržena. Proto nelze vyčíst přesný datum nástupu trestu, čitelné je pouze první část data s číslovkou 30.³⁹⁹ Všichni odsouzení, vyjma Holaně a Stavělové ml., se vzdali svého práva na odvolání a trest přijali a posléze jej nastoupili.⁴⁰⁰

Josef Bárta OFM nastoupil výkon trestu ve věznici na Mírově, kam byl uvězněn v prosinci 1952 i Josef Zvěřina. V listopadu 1952 došlo k přemístění O. Holaně z Prahy do ostrovské věznice. Čtyři dny po skončení soudního líčení byl odsouzený J. Ondok uvězněn do mírovského vězení. Miroslava Tomka převezli z Prahy na Mírov čtvrtého prosince 1952. Do mírovské věznice uvěznili také Jiřího Holuba, Bohumila Němčanského, Josefa Soukopa a Jana Valáška. Olga Stavělová ml. nastoupila trest odnětí svobody v ženské věznici v Pardubicích; obdobně Marie Ciprysová nebo Terezie Procházková. Do nedalekého Hradce Králové převezli po soudním líčení Janu Velíkovou, Marii Jadrnou, Jiřinu Krejčíkovou, Františku Rybenskou, Elenu Pellerovou, Olgu Stavělovou st., Marii Vaškovou i Josefu Zemanovou, kterou později přeřadili do Chrudimi. Do věznice ve Vinařicích byli jako jediní z procesu uvěznění Václav Lacina a Josef Šoltés. V Praze zůstala vězněna do podmíněčného

³⁹⁸ Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 258–262.

³⁹⁹ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Příkazy k výkonu trestu.

⁴⁰⁰ Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 268–269.

propuštění v červnu 1953 Anna Gubová a do svého dalšího přemístění v červnu 1953 i Jaroslav Řihák. U Vladimíra Karáska není v osobní kartě uvedena žádná věznice, kam byl umístěn. Dočteme se jen, že do 4. listopadu 1952 jej drželi ve vazbě Krajské správy StB v Brně. K podmíněnému propuštění došlo na počátku května příštího roku. Stejně je tomu i v případě Jiřího Kotulána. Božena Kratochvílová byla přemístěna z Prahy do Gottwaldova v srpnu 1953. Kulhánek František započal odpykávat trest ve věznici ve Valdicích; stejně tak Josef Tutte. Věru Běhalovou uvěznili do věznice v Hostinném a ve věznici v moravské metropoli – v Brně – byl uvězněn Josef Kerhart.⁴⁰¹

Odsouzený Josef Bárta prošel během trestu několika věznicemi a pracovními zařazeními. Z jeho evidenční karty lze vyčíst, že byl pracovní zařazen na oddělení „sáčky“, „Meopta“ nebo „kovohutě“. Svoji pracovní morálkou dosahoval vysokých průměrných výkonů v jednotlivých letech – 1957 (99,7 %), 1958 (92,3 %), 1959 (101 %), 1960 (91 %) nebo 1962 (109,3 %).⁴⁰²

3.2. Dějství po skončení soudního líčení (1952–1991)

Odvolání Oldřicha Holaně a Olgy Stavělové ml. proti rozsudku z listopadu 1952 s označením 6 TS I 84/52 projednával Nejvyšší soud v Praze na konci ledna 1953.⁴⁰³ Soudního přelíčení se zúčastnila osobně jen Stavělová ml., protože Holaň byl nepřítomen. V čele

⁴⁰¹ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Evidenční karty odsouzených.

⁴⁰² *Tamtéž*, f. Osobní spis – Josef Bárta. Evidenční karta pracovních výkonů.

⁴⁰³ Olga Stavělová ml. rozvedla odvolání sepsáním třístránkového textu, kde se vyjádřila o odolání vzhledem k vině a trestu. Odvolání vzhledem k vině: „Soud uznal mne vinou též tím, že jsem pomáhala do zahraničí různým osobám (...). Toto zjištění soudu však není správné. (...) Na č. 1 514 mluví se o přechodu mého bratra Františka Stavěla a o přechodu Schütznera, avšak výslovně tam uvádím, že těmito lidem umožnila přechod moje matka. Moje matka Olga Stavělová, starší ta tuto skutečnost doznává. O žádné jiné přechody se nemluvílo, takže zjištění soudu v tomto směru není správné (...). Soud spatřuje velezradu v tom, že jsem se zúčastnila zakládání kroužků katolické mládeže. (...) Po subjektivní stránce jsem výslovně uvedla, že moje práce je činnost čistě náboženská. Bohužel tato věta již v protokole o hlavním líčení zachycena není (...). Avšak i kdybych pokládala účast v těchto kroužcích za nedovolenou, přec jen neznala jsem celý rozsah činnosti všech zúčastněných a mohlo by se proto v tomto bodě mluvit spíše o sdružování proti státu, než o velezradě.“ Odvolání vzhledem k trestu: „Mám za to, že trest 14 roků je přec jen příliš přísný a neúměrný mému zavinění. Nutno uvážit, že soud sám mi přiznal tři polehčující okolnosti, t. j. doznání, řádný život pracujícího člověka a konečně věk blízký věku mladistvému. (...) Proti těmto okolnostem stojí zde jediná, t. j. konkurence dvou trestních činů. Mám za to, že soud měl naopak použití mimořádného práva zmírnovacího. (...) Mám za to, (...) že jsem téměř nejmladší z celé zažalované skupiny a proto rozumově nejméně vyspělá. U mladých lidí je možno docílit nápravy v době daleko kratší, než je tomu u lidí starých (...). Ze všech těchto důvodů navrhuji, aby napadený rozsudek byl v celém rozsahu zrušen a věc vrácena soudu I. stolice k novému jednání (...).“ Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Obsílka Olgy Stavělové ml. Nejvyššímu soudu, 23. ledna 1953. Ing. dr. Oldřich Holaň podal odvolání „proti rozsudku státního soudu v Praze z dne 1. listopadu 1952 (...) do viny i trestu“ a požádal, „aby napadený rozsudek byl v celém rozsahu zrušen, věc vrácena soudu I. stolice k novému jednání a rozhodnutí, po případě změněn tak, že se obžaloby na mne vznesené zproští, případně že se trest přiměřeně snižuje.“ Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Odvolání Oldřicha Holaně proti rozsudku Státního soudu Praha, 12. prosince 1952.

soudního senátu stál Jan Křepela, prokuraturu zastupoval dr. Čimbura a obhajobu vedl dr. Josef Cívín. Podle rozhodnutí soudu bylo jednání prohlášeno za neveřejné. Člen soudního senátu, dr. Podčepický, přednesl rozsudek z listopadu 1952, obhájce přečetl odvolání a své vyjádření pronesl rovněž zástupce generální prokuratury. Za důkazní materiál soud označil výpověď O. Holaně, J. Bárty, J. Zemanové, J. Šoltése, V. Karáska, O. Mádra, O. Stavělové st., M. Vintrové a O. Stavělové ml., trestní oznámení a výpověď předsedy senátu. V závěrečné řeči žádal obhájce o vyhovění odvolání, zatímco zástupce prokuratury navrhl zamítnout odvolání.⁴⁰⁴ Po závěrečné poradě rozhodl soudní senát o zamítnutí odvolání. Navíc museli Holaň se Stavělovou uhradit náklady odvolacího řízení; každý z nich měl zaplatit jednu polovinu. Soudní rozsudek se nezabýval jen těmito dvěma odvoláními, ale vyjádřil se i k ostatním odsouzeným v procesu. Odsouzení Karásek, Kulhánek, Kotulán a Tutte museli uhradit výdaje spojené se soudním líčením tak, že každý z nich měl zaplatit jednu stodvanáctinu. Zbylým odsouzeným byla vyměřena výše jedné osmadvacetiny. Náklady spojené s výkonem vazby hradil každý sám za sebe podle délky, kterou ve vazbě jedinec strávil. Navíc „*všichni obvinění až na Miroslava Tomka, Josefu Zemanovou, Annu Gubovou, Věru Běhalovou, Josefa Kerharta a Františku Rybenskou jsou povinni nahraditi odměnu svých obhájců*“. Podle soudního rozsudku uváděl Holaň na svoji obhajobu tytéž skutečnosti, kterými se hájil při výsleších i při soudním líčení. Sám také doznal, že se z čistě náboženských důvodů účastnil schůzek katolických kroužků a připravoval pro ně přehled přednášek pro výuku. Protože Holaň kladl důraz na poslušnost Vatikánu i v takových případech, kdy dochází k opozici vůči státní politice, nelze očekávat jeho nápravu. Již soudní rozhodnutí z listopadu 1952 přihlédlo k možným polehčujícím okolnostem, kterými byly dělnický původ a menší míra trestní činnosti oproti ostatním odsouzeným. Proto mu také soud vyměřil dolní hranici trestní sazby a odvolání mohlo být zamítnuto. Olga Stavělová se odvolala proti údajnému spáchanému trestnému činu velezrady, podle kterého měla napomáhat v přecházení státní hranice do zahraničí. Za velezrádné jednání nelze dle jejích slov označit ani účast v náboženských kroužcích, protože „*nemusela rozeznat, že pod rouškou náboženské výchovy jsou cíle těchto skupin velezrádné*“. Soud po přezkoumání výslechových protokolů došel k závěru, že ani v jednom není zachycen případ aktivní pomoci při přecházení hranic. Toto zjištění nelze považovat za dostačující ke zrušení trestného činu velezrady, protože se Stavělová seznámila se špionážní činností agenta Schütznera. Na jeho popud založila s J. Šoltěsem v Brně katolický kroužek. Schůzky kroužku probíhaly v jejím bytě a za

⁴⁰⁴ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o odvolacím líčení, 30. ledna 1953.

pomoci odsouzeného Bárty rozšiřovala nepovolené tiskoviny. Samotnému Bártovi přislíbila vyhotovení falešného průkazu totožnosti. Z uvedených důvodů došel odvolací soud k závěru zamítnout odvolání i Stavělové.⁴⁰⁵

Odměna přisedícího soudce Františka Douška, tedy plat za zasedání v délce 40,5 hodin, byla vyčíslena sumou 460 Kčs.⁴⁰⁶ V archivních pramenech se dochovaly dokumenty, které se vztahují k určení platu (v archiváliích označovaný jako odměna) obhájců za jejich zastupování obviněných při soudním líčení. JUDr. Františku Vorlovi byla vyměřena odměna za obhajování odsouzených Laciny a Kotulána, vč. nutných výdajů za poštovné a jízdenku, ve výši 18 714 korun.⁴⁰⁷ V lednu 1953 došlo ovšem ke změně výše této odměny. Protože odsouzený Kerhart byl zastupován na základě plné moci, nikoli ex offio, nebylo jeho jméno uvedeno v původním spisu. Kvůli takové skutečnosti, že se nejednalo u Kerharta za zastupování na základě přidělení státem, snížila se odměna o 5 150 Kčs. Zároveň je nutné k původním 18 714 korunám přičíst výdaje spojené s jeho obhajobou. Celková suma tedy činila 15 690 korun.⁴⁰⁸ V pozdějších pramenech je dokonce uvedena částka 19 248 Kčs. Po uskutečněné měnové reformě činila odměna F. Vorla v přepočtu na nový peněžní kurs 3 849,60 Kčs, kterou museli odsouzení uhradit po jedné čtvrtině.⁴⁰⁹ Doktor Jan Svoboda vyčíslil zastupování ex offio odsouzených Kratochvílové, Pellerové a Vaškové a zastupování Josefy Zemanové na základě plné moci sumou 22 400 Kčs. Odsouzené Kratochvílová a Pellerová s Vaškovou měly uhradit výdaje každá po 5 600 Kč; k úhradě tedy připadlo 16 836 Kčs i s výdaji.⁴¹⁰ Právník Břetislav Nohavec vyčíslil finanční sumu za obhajování Procházkové a Krejčíkové na 22 520 Kčs.⁴¹¹ Podle nové měny v roce 1953 činila odměna 3 864 korun, kterou měly obě odsouzené splatit po dvou čtvrtinách.⁴¹² Doktor Bohuslav Těšínský obhajoval ex offio odsouzené Velíkovou, Němčanského a Tutteho a na základě plné moci obhajoval Rybenskou. Advokátní kancelář, ve které JUDr. Těšínský působil, stanovila výdaje na 22 475 korun, přičemž za obhajobu od Rybenské obdržela kancelář 5 650 korun.⁴¹³ V přepočtu na novou měnu činila odměna 4 175 Kčs. Z této částky měli odsouzení zaplatit po jedné čtvrtině.⁴¹⁴ Doktor Panýr, zastupující Bártu, Zvěřinu, Ondoka, Řiháka a Karáska,

⁴⁰⁵ *Tamtéž*, Rozsudek odvolacího soudu proti odvolání O. Holaně a O. Stavělové ml., 30. ledna 1953.

⁴⁰⁶ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52, obsílka Františku Douškovi, 18. října 1952.

⁴⁰⁷ *Tamtéž*, Stanovení výše odměny za obhajobu u JUDr. Františka Vorla, 19. listopadu 1952.

⁴⁰⁸ *Tamtéž*, Stanovení výše odměny za obhajobu u JUDr. Františka Vorla, 8. ledna 1953.

⁴⁰⁹ *Tamtéž*, Usnesení o úpravě odměny JUDr. F. Vorla, 15. září 1953.

⁴¹⁰ *Tamtéž*, Stanovení výše odměny za obhajobu u JUDr. Jana Svobody, 29. listopadu 1952.

⁴¹¹ *Tamtéž*, Stanovení výše odměny za obhajobu u JUDr. Břetislava Nohavce, 22. prosince 1952.

⁴¹² *Tamtéž*, Stanovení výše odměny za obhajobu u JUDr. Břetislava Nohavce, 15. září 1953.

⁴¹³ *Tamtéž*, Stanovení výše odměny za obhajobu u JUDr. Bohuslava Těšínského, 4. prosince 1952.

⁴¹⁴ *Tamtéž*, Stanovení výše odměny za obhajobu u JUDr. Bohuslava Těšínského, 15. září 1953.

stanovil výši odměny na 20 864 Kč; podle přepočtu nové měny na 4 172,80 Kčs. Každému z odsouzených bylo nařízeno uhradit po jedné pětině.⁴¹⁵ Znalečné soudního znalce v případě Bárta a spol. za zpracování znaleckého posudku z oboru vojenského a politického zpravodajství bylo Státním soudem v Praze vyčísleno částkou 3 870 Kčs.⁴¹⁶

Krajská prokuratura v Praze vydala v září 1953 usnesení ve věci výdajů, které souvisely s vazbou a soudním procesem. Odsouzené osoby v procesu musely zaplatit náklady ve výši:

Josef Bárta: 6 628,44 Kčs,⁴¹⁷

Miroslav Tomek: 6 258,44 Kčs,

Jiří Holub: 5 528,84 Kčs,

Olga Stavělová st.: 5 524,04 Kčs,

Jana Velíková: 5 524,04 Kčs,⁴¹⁸

Olga Stavělová ml.: 5 516,44 Kčs,

Josef Šoltés: 5 476,04 Kčs,

Marie Ciprysová: 5 418,44 Kčs,

Františka Rybenská: 5 312,84 Kčs,⁴¹⁹

Božena Kratochvílová: 5 226,44 Kčs,⁴²⁰

Anna Gubová: 5 207,24 Kčs,

Josef Soukop: 4 984,04 Kčs,

Jiřina Krejčíková: 4 379,24 Kčs,

⁴¹⁵ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Stanovení výše odměny za obhajobu u JUDr. Miloše Panýra, 14. září 1953. Dva dny po skončení soudního líčení přítom JUDr. Panýr vyčísлил výlohy za obhajobu na 22 464 Kčs. Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení JUDr. Panýra o vyčíslení výdajů za obhajobu, 3. listopadu 1952.

⁴¹⁶ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Státního soudu Praha o výši znalečného pro soudního znalce v případě Bárta a spol., 3. listopadu 1952.

⁴¹⁷ Josef Bárta po 17 měsících strávených ve vazbě sepsal žádost, kterou Státní prokuratura Praha převzala 10. září 1952. Bárta žádal o „*urychlení přípravy procesu z těchto důvodů: 1.) jsem ve vyšetřovací vazbě již téměř 17 měsíců; 2.) celou trestní činnost jsem ihned po zatčení přiznal a od té doby se mne (...) referenti ptali jen na věci náboženství a politická; 3.) brzký proces je mi slibován již celý rok (a žádost ke státní prokuratuře mi povolena nebyla).*“ Srov. NA Praha, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Žádost J. Bárty o urychlení přípravy procesu, 5. září 1952.

⁴¹⁸ Generální prokurátor zamítl stížnost Jany Velíkové „*proti usnesení krajského prokurátora v Praze ze dne 15. a 16. září 1953 (...) o povinnosti hraditi náklady trestního řízení a odměnu stanoveného obhájce.*“ Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení generální prokuratury proti stížnosti J. Velíkové, 16. prosince 1953.

⁴¹⁹ Krajský prokurátor povolil splácení nákladů po jedné stokoruně měsíčně také F. Rybenské. Měsíčně si totiž vydělávala jako šička jen 700 Kčs a jinak byla zcela nemajetná. Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Krajské prokuratury Praha o výši nákladů pro F. Rybenskou, 12. března 1956.

⁴²⁰ Krajský prokurátor povolil Kratochvílové splácet částku po stokoruně měsíčně. Kratochvílová zdůvodnila žádost nemožností splatit výši nákladů najednou, protože její měsíční příjem činil 800 Kčs a žádný jiný majetek nevlastnila. Navíc si musela zakoupit nutné oblečení. Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Krajské prokuratury Praha o výši nákladů pro B. Kratochvílovou, 12. března 1956.

Josefa Zemanová: 4 362,44 Kčs,
Josef Ondok: 4 012,04 Kčs,
Josef Zvěřina: 3 820,04 Kčs,
Bohumil Němčanský: 3 688,04 Kčs,
Elena Pellerová: 3 640,04 Kčs,
Věra Běhalová: 3 292,04 Kčs,
Marie Jadrná: 2 692,04 Kčs,
Jaroslav Řihák: 2 116,04 Kčs,
Václav Lacina: 2 032,04 Kčs,
Josef Kerhart: 1 600,04 Kčs,
Marie Vašková: 1 528,04 Kčs,⁴²¹
Terezie Procházková: 1 120,04 Kčs,
Jan Valášek: 544,04 Kčs,
Oldřich Holaň: 467,74 Kčs,
Vladimír Karásek: 9,95 Kčs,
Jiří Kotulán: 9,95 Kčs,
František Kulhánek: 9,95 Kčs,
Josef Tutte: 9,95 Kčs.⁴²²

Krajská prokuratura Praha rozhodla na základě rozhodnutí prezidenta republiky ze 4. května 1953 o amnestii pro několik odsouzených v případě Bárta a spol. Josefu Tuttemu byl amnestií zkrácen výkon trestu o jeden rok.⁴²³ Protože podle rozhodnutí předsedy senátu při soudním líčení u něho došlo k odsouzení na dva roky, byl amnestií ihned propuštěn na svobodu. Z vězení se dostal 4. května 1953.⁴²⁴ Stejně tak byl plně amnestován František Kulhánek a rozhodnutí prezidenta potvrdil krajský prokurátor dne 7. května 1953.⁴²⁵ I Vladimír Karásek byl plně účasten amnestie, a proto se odsouzenému prominul zbytek trestu.⁴²⁶ Ve stejný den potvrdil krajský prokurátor rozhodnutí prezidenta o úplné amnestii pro

⁴²¹ Generální prokurátor zamítl stížnost Marie Vaškové „proti usnesení krajského prokurátora v Praze ze dne 15. a 16. září 1953 (...) o povinnosti hraditi náklady trestního řízení a odměnu stanoveného obhájce.“ Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení generální prokuratury proti stížnosti M. Vaškové, 16. prosince 1953.

⁴²² *Tamtéž*, Usnesení Krajské prokuratury Praha o výši nákladů, 15. a 16. září 1953.

⁴²³ *Tamtéž*, Potvrzení Krajské prokuratury v Praze o amnestii pro J. Tutteho, 7. května 1953.

⁴²⁴ *Tamtéž*, Potvrzení Krajské prokuratury v Praze o amnestii pro J. Tutteho, 7. května 1953.

⁴²⁵ *Tamtéž*, Potvrzení Krajské prokuratury v Praze o amnestii pro F. Kulhána, 7. května 1953.

⁴²⁶ *Tamtéž*, Potvrzení Krajské prokuratury v Praze o amnestii pro V. Karásku, 11. května 1953.

Jiřího Kotulána.⁴²⁷ K částečné amnestii přistoupil prezident a krajský prokurátor u Josefa Soukopa.⁴²⁸ Komise pro podmíněné propuštění při Krajském soudu v Praze rozhodla v červnu 1953 o podmíněném propuštění Anny Gubové na svobodu. Zkušební dobu stanovila komise na tři roky a „*jestliže [v originálu jestliže] podmíněně propuštěná povede ve zkušební době řádný život pracujícího člověka, bude se na ni hleděti, jakoby tento trest odpykala dnem, kdy byla podmíněně propuštěná, jinak bude rozhodnuto, že se zbytek trestu vykoná*“. Při propouštění se přihlédlo k dobrému pracovnímu výkonu, vhodnému chování a kladnému postoji ke kolektivu i politickému dění. Komise vzala na vědomí také příspěví k usvědčení některých pachatelů.⁴²⁹

V mírovské věznici vyplnil Bárta osobní dotazník, ve kterém jsou zajímavé postřehy, ze kterých je možné vyčíst charakter odsouzeného františkána. Na otázku jaké neúspěchy měl v životě, napsal: „*Nevzpomínám si – mimo zatčení*“. Za pohnutky k trestné činnosti uvedl „*plnění povinnosti: šířit, prohlubovat a upevňovat víru skrze činnost v KA*“. Bárta uvedl, že nemá pocit viny. Konal dobro a nikoho tím nepoškodil. Odsouzením musel přerušit studium a apoštolskou a kněžskou práci. Po propuštění z vězení by se chtěl věnovat kněžskému poslání, protože „*jsem a budu kněz – jako kněz chci působit*“.⁴³⁰

Prezident republiky užil práva milosti a prominul při svém rozhodnutí z 10. prosince 1954 Jaroslavu Řihákovi část trestu odnětí svobody ve výši tří let.⁴³¹ Podmíněné propuštění Řiháka proběhlo při Krajské prokuratuře v Hradci Králové o necelé dva roky později, a sice v květnu 1956. Propuštěn byl na zkušební dobu dvou let, pro kterou došlo k poučení a upozornění na důvody, „*pro které může být podmíněně propuštění odvoláno, zejména, že nesmím ve zkušební době se dopustit žádného nového trestního činu*“.⁴³² Komise pro podmíněné propuštění při Krajském soudu v Nitře rozhodla v září 1954 o podmíněném propuštění Boženy Kratochvílové. Zkušební dobu stanovila komise na dobu dvou let. Kratochvílová po dobu výkonu trestu pracovala vzorně, účastnila se socialistických soutěží, nebyla disciplinárně prošetřována a je u ní předpoklad vedení spořádaného pracovního života.⁴³³ Prezidentská milost se vztahovala také na Olgu Stavělovou ml., které byl na konci

⁴²⁷ *Tamtéž*, Potvrzení Krajské prokuratury v Praze o amnestii pro J. Kotulána, 11. května 1953.

⁴²⁸ *Tamtéž*, Potvrzení Krajské prokuratury v Praze o amnestii pro J. Soukopa, 18. května 1953.

⁴²⁹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o podmíněném propuštění A. Gubové, 11. června 1953.

⁴³⁰ *Tamtéž*, f. Osobní spis – Josef Bárta. Dotazník vyplněný J. Bártou na Mírově, 16. srpna 1953.

⁴³¹ *Tamtéž*, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení o prominutí části trestu odnětí svobody pro J. Řiháka, 18. prosince 1954.

⁴³² *Tamtéž*, Protokol o podmíněném propuštění J. Řiháka, 23. května 1956.

⁴³³ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Nitře o podmíněném propuštění B. Kratochvílové, 9. září 1954.

července 1954 snížen trest odnětí svobody o čtyři roky.⁴³⁴ Téhož dne potvrdilo ministerstvo spravedlnosti prezidentskou milost i pro Josefu Zemanovou, které byl snížen trest odnětí svobody o dva roky.⁴³⁵ Terezie Běhalová podala žádost o milost pro V. Běhalovou, kterou KS Praha na svém jednání zamítl. U Běhalové „soud neshledal, že by žádost byla důvodná, zejména proto, že odpykaná část trestu nesplnila dosud výchovný účel“.⁴³⁶ Ani u Marie Ciprysové neučinil krajský soud ve svém rozhodnutí při vyřizování žádosti o milost výjimku. Nejprve musí Ciprysová prokázat pracovními výkony, dobrým chováním a kladným přístupem k lidovému režimu snahu zařadit se jako řádný občan a člen do socialistické společnosti.⁴³⁷ Prezident republiky užil svého práva milosti při rozhodnutí 18. února 1955, podle kterého došlo k prominutí zbytku trestu odnětí svobody Olze Stavělové st. Stavělová tak byla propuštěna na svobodu.⁴³⁸

Krajský soud v Praze zamítl žádost Anny Kerhartové o milost pro Josefa Kerharta. Žádala o propuštění na svobodu, nebo snížení výše trestu. Soud dospěl k zjištění, že odsouzený Kerhart „ve výkonu trestu neprokázal, že výchovný účel trestu u něho byl splněn, což odsouzený projevuje svým reakčním postojem k lidově demokratickému zřízení“. Případné pozdější kladné vyřízení žádosti „záleží na odsouzeném, aby při zachování své dosavadní dobré pracovní morálky odstranil shora uvedený nedostatek, prokázal [v originálu prikázal], že se chce státí platným členem socialistické společnosti“.⁴³⁹ Žádosti o milost nevyhověl KS Praha ani ve věci odsouzené Jiřiny Krejčíkové. Ta nejeví, dle zjištění soudu, známky převýchovy a svým chováním a vystupováním neustále inklinuje k negativnímu postoji vůči lidově demokratickému režimu. Nejenže své trestné činnosti nelituje, navíc se k žádosti o milost odmítla připojit.⁴⁴⁰ Nejvyšší soud s generálním prokurátorem zamítl žádost o milost pro Václavu Lacinu. Soud přezkoumal Lacinovo odsouzení a zjistil, že „nejsou dány žádné zvláštní mimořádného zřetele hodné okolnosti, svědčící pro to, aby žádost byla předložena ministerstvu spravedlnosti s kladným návrhem“. Soud sice uznal vhodné chování a vysokou

⁴³⁴ *Tamtéž*, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Zpráva ministerstva spravedlnosti o milosti prezidenta republiky pro O. Stavělovou ml., 7. srpna 1954.

⁴³⁵ *Tamtéž*, Zpráva ministerstva spravedlnosti o milosti prezidenta republiky pro J. Zemanovou, 7. srpna 1954.

⁴³⁶ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro V. Běhalovou, 20. října 1954.

⁴³⁷ NA Praha, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro M. Ciprysovou, 5. listopadu 1954. Žádost o milost prezidenta republiky pro M. Ciprysovou zamítl pražský Krajský soud již 7. července 1954. Důvodem byla odpykaná malá část uloženého trestu odnětí svobody. Srov. NA Praha, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Usnesení Krajského soudu Praha o zamítnutí žádosti o milost prezidenta republiky pro M. Ciprysovou, 7. července 1954.

⁴³⁸ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Zpráva Krajského soudu Praha o milosti pro O. Stavělovou st., 22. února 1955.

⁴³⁹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro J. Kerharta, 25. listopadu 1954.

⁴⁴⁰ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro J. Krejčíkovou, 9. prosince 1954.

pracovní morálku, ale odpykaná část trestu se soudu jevila jako „*příliš krátká, aby bylo lze určitě říci, že odsouzený na cestě k nápravě vytrvá*“.⁴⁴¹ Lacinův případ znovu projednával Nejvyšší soud Praha v neveřejném zasedání v září 1955 spolu s generální prokuraturou. Žádost otce Jana Laciny byla zamítnuta. Sice se Lacina choval řádně, jeho pracovní výkon ovšem nepřekročil dané normy a politické cítění neodpovídalo převýchově. Případné vyhovění žádosti o milost může ovlivnit sám Lacina, a sice změnou pracovního tempa a změnou postoje k politickým otázkám lidového zřízení.⁴⁴² KS Praha nepřinesl změnu ani v případě Jany Velíkové. Po podstoupení žádosti o milost ministerstvu spravedlnosti, které shledalo trestnou činnost Velíkové společensky nebezpečnou, nebylo žádosti vyhověno.⁴⁴³ Opětovným vyhověním žádosti o milost pro Velíkovou se zabýval Nejvyšší soud v Praze o třináct měsíců později. Žádost Bedřicha Velíka byla zamítnuta. I když soud přihlédl ke špatnému zdravotnímu stavu Velíkové, přesto by mohla zvýšit efektivitu pracovní morálky. Předseda senátu dr. Ziegler neopomněl uvést, že právě v roce 1956 uplyne polovina odpykaného trestu a Velíková získá vyšší předpoklady pro podmíněné propuštění.⁴⁴⁴ Soudní senát zamítl žádost bratra Jany Velíkové Bedřicha také o čtvrt roku později. Zřejmě proto odkázal krajský soud na předešlý rozsudek z ledna 1956.⁴⁴⁵ Kvůli špatné pracovní morálce a zápornému postoji k lidovému režimu zamítl KS Praha žádost o milost pro Eleny Pellerovou. Dle doporučení soudu záleží jen na odsouzené, aby ke kladnému vyřízení žádosti přispěla prokázáním nápravy.⁴⁴⁶ Na počátku roku 1956 došlo ze strany Nejvyššího soudu v Praze k zamítnutí opětovně podané žádosti o milost pro Eleny Pellerovou, kterou podala Štefánka Pellerová. Milosti nemohlo být vyhověno, protože v daném roce si Pellerová odpykávala polovinu trestu. A tak u ní nastaly vyšší předpoklady k podmíněnému propuštění, jehož návrh mohl podat příslušný krajský prokurátor.⁴⁴⁷ Matka odsouzeného Josefa Soukopa Františka rovněž požádala o milost prezidenta republiky pro svého syna. Krajský soud její žádosti nevyhověl. I když se přihlédlo k dobré pracovní morálce, na druhé straně jeho postoj ke spáchané trestné a společensky nebezpečné činnosti nebyl pozměněn. Chování neodpovídalo převýchově.⁴⁴⁸ KS Praha rozhodl v neveřejném zasedání, že se milost prezidenta republiky nevztahuje ani na Olgu Stavělovou ml. Žádost podala její matka Olga. Stavělová neprokázala

⁴⁴¹ *Tamtéž*, Usnesení Nejvyššího soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro V. Lacinu, 18. listopadu 1954.

⁴⁴² *Tamtéž*, Usnesení Nejvyššího soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro V. Lacinu, 15. září 1955.

⁴⁴³ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro J. Velíkovou, 15. prosince 1954.

⁴⁴⁴ *Tamtéž*, Usnesení Nejvyššího soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro J. Velíkovou, 24. ledna 1956.

⁴⁴⁵ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro J. Velíkovou, 24. dubna 1956.

⁴⁴⁶ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro E. Pellerovou, 9. února 1955.

⁴⁴⁷ *Tamtéž*, Usnesení Nejvyššího soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro E. Pellerovou, 24. ledna 1956.

⁴⁴⁸ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro J. Soukopa, 22. února 1955.

znaky převýchovy a neustále jednala jako osoba silně zaměřená vůči státnímu zřízení.⁴⁴⁹ Soud nevyhověl žádosti o milost ani u Josefa Šoltése. Ten „*v létě minulého roku porušil ve výkonu trestu odnětí svobody hrubým způsobem vězeňský řád a tak prokázal, že trest nesplnil u něho ještě své nápravné a převýchovné poslání*“.⁴⁵⁰ Josefa Ondoka označil soud za vzorného při plnění pracovních povinností, ale jeho postoj k lidovému zřízení zůstal záporný. Navíc si odpykal na jaře 1956 poměrně malou část z uloženého trestu, a tak i v jeho případě došlo k zamítnutí žádosti o milost.⁴⁵¹ Dvacátého třetího května 1956 došlo k podmíněnému propuštění J. Řiháka.⁴⁵²

Krajské a okresní prokuratury se v květnu 1955 zabývaly amnestiemi pro odsouzené v procesu. Ovšem ani na jednoho odsouzeného, kterým se příslušná prokuratura zabývala, se amnestie prezidenta republiky nevztahovala. Důvodem byl rozpor mezi spáchanou trestnou činností a VIII. článkem písmeno a) znění amnestie. Květnová amnestie 1955 se tedy nevztahovala na O. Holaně, J. Soukopa, B. Němčanského, J. Krejčíkovou, M. Jadrnou, J. Šoltése, J. Zvěřinu, J. Valáška, J. Ondoka, J. Holuba, J. Kerharta, J. Řiháka, T. Procházkovou, O. Stavělovou ml., J. Velíkovou, M. Vaškovou, V. Lacinu, J. Bártu a M. Tomka.⁴⁵³ Soud jen 4. září 1955 potvrdil podmíněné propuštění F. Rybenské.⁴⁵⁴

V listopadu 1956 došlo na Mírově k výslechu s odsouzeným Bártou. Ten vypovídal o svém odsouzení za údajnou trestnou činnost. Po zatčení, které následovalo po útěku z želivské internace, byl „*vyslýchán orgány STb kterým jsem sice uvedl, že veškeré mé jednání s členy kroužků katolické výchovy týkalo se pouze církevních věcí, nebylo mě věřeno, ba naopak násilím fyzickým i psychickým jsem byl nucen k tomu, abych podepsal protokoly koncipované orgány STb a z těchto protokolů vyplývalo, že vlastně jsem prováděl velezrádnou činnost a že jsem s těmi lidmi, jež jsem vedl, nebo učil, prováděl rozvratnou protistátní činnost. Pod tíhou hrubého a nelidského zacházení jsem pak podepsal všechno, co bylo uvedeno v protokolech*“.

Poté Bárta vypovídal o soudním přelíčení. Zde neměl jakoukoli možnost uvést pravdu. Role obhájce stála spíše na přemlouvání, aby dotyčný mlčel a nestěžoval si, než na hájení práv. Dokonce ani nevyslyšel Bártovu žádost podat odvolání proti rozsudku. Hrubým fyzickým zacházením přišel o dva zuby a utrpěl nervový šok. Bárta tímto požádal o revizi procesu a

⁴⁴⁹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro O. Stavělovou ml., 14. října 1955.

⁴⁵⁰ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro J. Šoltése, 27. února 1956.

⁴⁵¹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí žádosti o milost pro J. Ondoka, 13. března 1956.

⁴⁵² *Tamtéž*, Usnesení Okresního soudu v Kroměříži o zahlazení odsouzeno u J. Řiháka (zmínka o podmíněném propuštění 1956), 10. prosince 1962.

⁴⁵³ *Tamtéž*, Zprávy krajských a okresních prokuratur o zamítnutí amnestie prezidenta republiky na odsouzené v procesu, květen 1955.

⁴⁵⁴ *Tamtéž*, Osobní karta odsouzeno F. Rybenské.

jeho opětovné prošetření.⁴⁵⁵⁴⁵⁶ Prošetření případu žádal i Oldřich Holaň, který byl předveden k výslechu v pankrácké věznici v polovině listopadu 1956. Spáchanou údajnou trestnou činnost označil za smyšlenou. Když při soudním líčení vypovídal podle pravdy, ne podle otázkových protokolů, jeho obhajoba „*nebyla vůbec vyvrácena, ani nebyly přineseny žádné důkazy o opaku*“.⁴⁵⁷ V mírovské věznici proběhl výslech také s Josefem Soukopem. Ten se postavil proti postupům vyšetřování pražského Státního soudu, který své rozhodnutí postavil na domněnkách, nikoli na věcných důkazech. V závěru uvedl, že nebyl vyslýchán za použití hrubého násilí.⁴⁵⁸ V pardubické věznici vypovídala o činnosti Jana Velíková v listopadu 1956. Hovořila o navázání přátelství s M. Vintrovou, o spolupráci s O. Stavělovou a o účasti na náboženských cvičeních v rajhradském klášteře. Během vyšetřování byla fyzicky týrána tlučením. Na očích měla neprůhledné brýle nebo měla oči převázané páskou. V důsledku nelidského zacházení jí odumřely zuby na levé horní čelisti. Když během výslechů utrpěla řadu podlitin, nebyla jí poskytnuta ani důkladná lékařská péče. Po čtyři měsíce byla upoutána na lůžko. Pokud nevypovídala podle představ vyslýchajícího referenta, nedostala žádnou stravu. Nutně u ní došlo ke zhoršení onemocnění plic. Veškeré způsoby zacházení označila za protizákonné a výslechové protokoly za nepravdivé.⁴⁵⁹

V první prosincový den roku 1957 prozkoumala komise pro provádění amnestie prezidenta republiky věc Václava Laciny. Na odsouzeného se amnestie nevztahovala kvůli důvodům v článku IV. a) amnestie z 1. 12. 1957.⁴⁶⁰ Ze stejných důvodů neuznala komise přiznat amnestii Janě Velíkové,⁴⁶¹ Jiřině Krejčíkové,⁴⁶² Marii Ciprysové,⁴⁶³ Marii Jadrné,⁴⁶⁴ Terezii Procházkové.⁴⁶⁵ Na konci prosince 1957 byla podmíněčně propuštěna J. Zemanová.⁴⁶⁶

⁴⁵⁵ *Tamtéž*, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Protokol o výpovědi s J. Bártou, 28. listopadu 1956.

⁴⁵⁶ Poručík Jaroslav Antoš, který vyslýchal Bártu v rámci Katolické akce, uvedl, že proti Bártovi nebylo užito fyzického násilí. Rovněž Bártovo tvrzení o vyražení zubů se dle Antoše nezakládá na pravdě. Antoš na svoji obhajobu uvedl, že „*při výslechu měl v ústech všechny zuby a pokud si ještě dnes pamatuji, měl je poměrně husté. Kdyby mu nějaké zuby chyběly, tak bych to určitě viděl a zapsal do daktyloskopické karty*.“ Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Výpověď por. Jaroslava Antoše o výslechu Bárty, 5. února 1958.

⁴⁵⁷ *Tamtéž*, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Protokol o výpovědi s O. Holaněm, 13. listopadu 1956.

⁴⁵⁸ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s J. Soukopem, 28. listopadu 1956.

⁴⁵⁹ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s J. Velíkovou, 12. listopadu 1956.

⁴⁶⁰ *Tamtéž*, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení komise o zamítnutí amnestie pro V. Lacinu, 2. prosince 1957.

⁴⁶¹ *Tamtéž*, Usnesení komise o zamítnutí amnestie pro J. Velíkovou, 5. prosince 1957.

⁴⁶² *Tamtéž*, Usnesení komise o zamítnutí amnestie pro J. Krejčíkovou, 4. prosince 1957.

⁴⁶³ *Tamtéž*, Usnesení komise o zamítnutí amnestie pro M. Ciprysovou, 4. prosince 1957.

⁴⁶⁴ *Tamtéž*, Usnesení komise o zamítnutí amnestie pro M. Jadrnou, 4. prosince 1957.

⁴⁶⁵ *Tamtéž*, Usnesení komise o zamítnutí amnestie pro T. Procházkovou, 4. prosince 1957.

⁴⁶⁶ *Tamtéž*, Osobní karta odsouzené J. Zemanové.

Na počátku roku 1958 vypovídali mnozí odsouzení v procesu o své trestné činnosti a uváděli připomínky k sepsaným protokolům o výpovědi. Josef Bárta popřel motiv útěku z želivské internace, který obsahoval protokol o výpovědi z 14. července 1952. Z internace uprchl jen kvůli tomu, aby „*nemocnému Maráškovvi umožnil klid a léčení*“. O agentu Janovi ani při obdržení falešné legitimace netušil, že by se mohlo jednat o agenta Státní bezpečnosti. Od Stavělové jen věděl, že jde o zaměstnance státních služeb. Teprve při rozhovoru krátce před zatčením usoudil, že jde přímo o agenta nebo člověka, který pracuje pro nějakou organizaci. Fyzické násilí na jeho osobě bylo páčáno při výsleších v Brně i v pražské Bartolomějské ulici. V Brně mu následkem týrání vypadly dva zuby.⁴⁶⁷ Josef Zvěřina uvedl podrobnější informace o zasílání dopisů za pomoci profesorky Vackové. S tou se spojil po návratu z vojenské služby roku 1951. Následně odeslal dr. Heidlerovi a dr. Olšrovi dopisy do zahraničí. Po Heidlerovi žádal zaslat ze západní části Německa odborné knihy o teologii a umění z nakladatelství Herder. Olšrovi zaslal obdobný dopis.⁴⁶⁸ Jiřina Krejčíková uvedla k dopisům do zahraničí od pátera Mádra, že v nich odesílal časopisy nebo výstřižky o církevních otázkách v Československu.⁴⁶⁹ Jana Velíková popsala způsob fyzického násilí při výslechu v brněnské Příční ulici. Vyšetřovatelem „*byla kopána a fackována, následkem čehož mě bylo poraněno ucho a měla jsem pohmožděniny na nohou*“. Podrobný popis referenta ovšem nevedla, protože měla po celou dobu na očích brýle.⁴⁷⁰ Václav Lacina pracoval ve Stavoprojektu, kde měl k dispozici směrnice pro stavbu krytů. Často si nosil nedokončené úkoly z práce do svého bytu na faře u administrátora Němčanského. Při jedné návštěvě viděl směrnice Jaroslav Řihák, který si je hodlal vypůjčit. Lacina mu je vypůjčil, protože věděl, že studuje technický obor a o techniku se zajímá. Nešlo tedy o žádný protistátní akt.⁴⁷¹

První větší skupinovou akcí bylo podání žádosti o obnovu procesu, kterou se zabýval KS v Praze v prosinci 1958. Žádost podali J. Bárta, J. Šoltés, J. Zemanová, O. Holaň, J. Velíková, J. Kerhart, B. Němčanský a jejich příbuzní Anna Kerhartová, Růžena Bártová, Bedřich Velík a Antonín Holaň. Soud jejich žádosti nevyhověl, zamítl ji. Ti, kteří žádost podali, chtěli upozornit na vysoké uložené tresty, nevinu a nelidské vyšetřování. Krajský soud přitom dospěl k závěru, že na vyslýchané nebyl vyvíjen žádný hrubý fyzický ani psychický nátlak a že vina odpovídá spáchané trestné činnosti. Důležitou roli by při rozhodování hrály nově zjištěné okolnosti, které by vyvracely rozsudek bývalého Státního soudu. Předseda

⁴⁶⁷ *Tamtéž*, Zápis o výpovědi s odsouzeným J. Bártou, 27. ledna 1958.

⁴⁶⁸ *Tamtéž*, Zápis o výpovědi s odsouzeným J. Zvěřinou, 24. ledna 1958.

⁴⁶⁹ *Tamtéž*, Zápis o výpovědi s odsouzenou J. Krejčíkovou, 29. ledna 1958.

⁴⁷⁰ *Tamtéž*, Zápis o výpovědi s odsouzenou J. Velíkovou, 29. ledna 1958.

⁴⁷¹ *Tamtéž*, Zápis o výpovědi s odsouzeným V. Lacinou, 30. ledna 1958.

soudního senátu dr. Podčepický z těchto uvedených důvodů zamítl žádost o obnovu procesu přijmout.⁴⁷²

Proti rozhodnutí pražského KS z prosince 1958 podal Oldřich Holaň odvolání, které projednával Nejvyšší soud. Nejvyšší soudní instance ovšem Holaňovu stížnost zamítla a nenašla jakékoli pochybení ze strany krajského soudu. Podle znění zákona „*není předmětem řízení o obnovu nějaké přezkoumávání správnosti rozsudku, pokud stěžovatel v návrhu na obnovu uvádí, že šlo u něho o činnost náboženskou a nikoliv o velezradu*“ a obdobně „*i otázka přiměřenosti trestu není předmětem řízení o obnovu*“. Stížnost byla označena za bezdůvodnou.⁴⁷³

Krajský soud v Karlových Varech rozhodl 8. prosince 1959 ve věci odsouzeného V. Laciny o podmíněném propuštění z výkonu trestu. Lacina byl podmíněn pětiletou zkušební lhůtou, která vyprší v roce 1964.⁴⁷⁴ Krajský soud Hradec Králové v čele s předsedou senátu Jiřím Jelínkem potvrdil 30. července 1959 rozhodnutí podmíněně propustit J. Kerharta z výkonu trestu. Stalo se tak na jeho žádost po odpykání poloviny trestu. Soud stanovil Kerhartovi zkušební lhůtu na pět let.⁴⁷⁵

Čtrnáctého února 1959 byla na svobodu zpoza vězeňských mříží propuštěna V. Běhalová. Stalo se tak po odpykání uloženého trestu Státním soudem v Praze.⁴⁷⁶

S rokem 1960 je spojena jedna z největších amnestií prezidenta republiky – amnestie 9. května. Týkala se i odsouzených v procesu s Bártou a spol., de facto se dotkla každého odsouzeného, jen s odlišnou intenzitou. Amnestiemi se zabýval KS v Praze a netýkala se všech odsouzených v procesu. U J. Šoltése dospěl předseda soudního senátu Jiří Formáček k závěru, že se podílel na organizaci ilegálních kroužků katolické mládeže. Jejich cílem bylo „*odrazovat mládež od vstupu do ČSM a narušovat činnost svazu*“, a proto se na Šoltése „*rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 9. května 1960 nevztahuje*“.⁴⁷⁷ Amnestie devátého května se nevztahovala ani na J. Ondoka, který neustále hrubým způsobem narušoval převýchovný účel trestu odnětí svobody.⁴⁷⁸ Ze stejného důvodu zamítl krajský soud

⁴⁷² *Tamtéž*, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí žádosti na obnovu procesu, 10. prosince 1958.

⁴⁷³ *Tamtéž*, Usnesení Nejvyššího soudu o zamítnutí žádosti O. Holaně proti rozhodnutí Krajského soudu Praha, 17. února 1959.

⁴⁷⁴ *Tamtéž*, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Krajského soudu v Plzni o uplynutí zkušební lhůty u V. Laciny (zmínka o podmíněném propuštění 1959), 15. března 1965.

⁴⁷⁵ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové o podmíněném propuštění J. Kerharta, 30. července 1959.

⁴⁷⁶ *Tamtéž*, Osobní karta odsouzeno V. Běhalové.

⁴⁷⁷ *Tamtéž*, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí amnestie pro J. Šoltése, 21. června 1960.

⁴⁷⁸ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí amnestie pro J. Ondoka, 21. června 1960.

uznat amnestii pro M. Tomka.⁴⁷⁹ Ani u J. Zvěřiny nedošlo ke změně rozhodnutí soudu. Pro hrubé narušování převýchovy během jeho pobytu za mřížemi zamítl předseda senátu schválit amnestii prezidenta.⁴⁸⁰ Josefa Bártu označil soud za organizátora nebezpečných protistátních skupin katolické mládeže. V těchto kroužcích vedl členy pod rouškou náboženství k výchově v protirežimním duchu. Proto se ani v jeho případě nejednalo o kladné vyřízení prezidentské amnestie.⁴⁸¹ Změna nastala při přezkoumávání činnosti Oldřicha Holaně krajským soudem. Soud dospěl k závěru, podle kterého uznal Holaňovo amnestování. Byl mu tak prominut zbytek trestu odnětí svobody v délce 3 let, 5 měsíců a 7 dní. Holaňovi ovšem byla dána podmínka, že se nesmí do deseti let, tj. od 9. května 1960, nedopustit žádného úmyslného trestného činu. Holaň prezidentskou amnestií znovunabyl odebraných občanských práv.⁴⁸² Proti usnesení KS se odvolal k NS Josef Ondok. Nejvyšší soudní instance po projednání s generálním prokurátorem Ondokovu žádost zamítla. Ondok hodlal vyvrátit tvrzení o neustálém hrubém porušování převýchovného procesu. Podle něho rozhodnutí KS „*bylo ovlivněno skutečností, že stěžovatel byl v době výkonu trestu odsouzen za trestný čin násilí na veřejném činiteli (příslušníku MV)*“. Předseda senátu NS dr. František Stýblo si nechal vypracovat zprávu od náčelníka vězeňského ústavu – podle ní byl Ondok již sedmkrát kázeňsky trestaný a nedbal příkazů příslušníků ministerstva vnitra.⁴⁸³ NS se po podání stížnosti J. Zvěřinou proti rozsudku KS Praha z 21. června 1960 o zamítnutí amnestie nutně zabýval i jeho případem. Zvěřina si stěžoval na výrok KS ohledně úmyslného narušování převýchovného účelu odnětí svobody, který označil za nepravdivý. Nejvyšší soud si ale nechal vypracovat posudek od náčelníka vězeňského ústavu – Zvěřina již třináctkrát závažným způsobem porušil výkon trestu „*rozšiřováním motáků mezi vězně, špatným výkonem služby, organizováním vzpoury*“. Zvěřinovu žádost takto soud zamítl.⁴⁸⁴ Nejvyšší soud ve stejný den zamítl uznat také stížnost Josefa Bártu. Ten podal stížnost proti rozsudku KS Praha, „*v níž namítá, že závěr krajského soudu, podle něhož se stěžovatel dopustil trestného činu jako organizátor, resp. jeden z organizátorů nebezpečné protistátní skupiny (...), není správný a neodpovídá výsledkům provedeného řízení*“. Bárta prý poskytoval jen náboženskou a mravní výchovu a výuku. NS označil Bártu za jednoho z nejvíce aktivních a

⁴⁷⁹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí amnestie pro M. Tomka, 21. června 1960.

⁴⁸⁰ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí amnestie pro J. Zvěřinu, 21. června 1960.

⁴⁸¹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí amnestie pro J. Bártu, 21. června 1960.

⁴⁸² *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii prezidenta pro O. Holaně, 21. června 1960.

⁴⁸³ *Tamtéž*, Usnesení Nejvyššího soudu v Praze o zamítnutí stížnosti J. Ondoka proti rozsudku Krajského soudu v Praze, 4. října 1960.

⁴⁸⁴ *Tamtéž*, Usnesení Nejvyššího soudu v Praze o zamítnutí stížnosti J. Zvěřiny proti rozsudku Krajského soudu v Praze, 4. října 1960.

vlivných organizátorů kroužků a jeho stížnost zamítl uznat za oprávněnou.⁴⁸⁵ Obdobnou stížnost podal J. Šoltés. Odmítl uznat rozhodující výrok krajského soudu o sobě coby organizátoru a reakčnímu živlu v ilegálních skupinách, jejichž cílem bylo vést katolickou mládež proti lidovému zřízení v zemi. Nejvyšší soud potvrdil rozsudek krajského soudu a Šoltésovu stížnost označil za neoprávněnou.⁴⁸⁶ Sedmáctého ledna 1960, po vypršení výše trestu stanoveného Státním soudem v Praze, došlo k propuštění E. Pellerové.⁴⁸⁷

Krajský soud samozřejmě jen neznamenal uznání amnestií. A tak se amnestií v květnu 1960 dostal z vězení na svobodu odsouzený Jan Valášek. Tomu KS Praha prominul zbytek trestu v délce 5 let, 5 měsíců a 16 dnů. Do deseti let od propuštění se nesměl dopustit jakéhokoli úmyslného trestného činu. Amnestií znovunabyl ztracených čestných práv občanských.⁴⁸⁸ Amnestován byl také J. Holub (prominutí zbytku trestu – 9 let, 3 měsíce, 5 dnů) pod podmínkou, že se během následujících deseti let nedopustí úmyslného trestného činu. Samozřejmě znovuzískal odejmutá občanská práva.⁴⁸⁹ Zbytek trestu tří let, dvou měsíců a jednoho dne prominul KS u M. Ciprysové.⁴⁹⁰ Také J. Soukop byl amnestován v červnu 1960. KS mu prominul zbytek trestu (3 roky a 2 měsíce). Stejně jako všichni výše zmínění se nesměl dopustit do deseti let od propuštění žádného trestného činu a získal zpět ztracená občanská práva.⁴⁹¹ Na svobodu byla propuštěna T. Procházková, a to o 5 let, 2 měsíce a 15 dnů dříve.⁴⁹² KS uznal vhodnou pro amnestování také M. Jadrnou, které byl prominut zbytek trestu dvou let, deseti měsíců a dvaceti tří dnů.⁴⁹³ Ani u J. Krejčíkové nedošlo k neuznání amnestie. A proto se v červnu 1960 dostala z vězení zpět na svobodu. Jinak by byla propuštěna až o 6 let, 5 měsíců a 17 dnů později.⁴⁹⁴ Předseda senátu KS Jiří Formáček rozhodl o propuštění O. Stavělové ml. Mříže věznic opustila o 5 let, 2 měsíce a 9 dnů dříve.⁴⁹⁵ O jeden rok a dva měsíce si díky amnestii prezidenta si zkrátila pobyt ve věznicí J. Velíková.⁴⁹⁶

⁴⁸⁵ *Tamtéž*, Usnesení Nejvyššího soudu v Praze o zamítnutí stížnosti J. Bárty proti rozsudku Krajského soudu v Praze, 4. října 1960.

⁴⁸⁶ *Tamtéž*, Usnesení Nejvyššího soudu v Praze o zamítnutí stížnosti J. Šoltése proti rozsudku Krajského soudu v Praze, 4. října 1960.

⁴⁸⁷ *Tamtéž*, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Osobní karta odsouzené E. Pellerové.

⁴⁸⁸ *Tamtéž*, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Usnesení Krajského soudu v Praze o uznání amnestie pro J. Valáška, 21. června 1960.

⁴⁸⁹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o uznání amnestie pro J. Holuba, 21. června 1960.

⁴⁹⁰ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o uznání amnestie pro M. Ciprysovou, 21. června 1960.

⁴⁹¹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o uznání amnestie pro J. Soukopa, 21. června 1960.

⁴⁹² *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o uznání amnestie pro T. Procházkovou, 21. června 1960.

⁴⁹³ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o uznání amnestie pro M. Jadrnou, 21. června 1960.

⁴⁹⁴ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o uznání amnestie pro J. Krejčíkovou, 21. června 1960.

⁴⁹⁵ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o uznání amnestie pro O. Stavělovou ml., 21. června 1960.

⁴⁹⁶ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o uznání amnestie pro J. Velíkovou, 21. června 1960.

Dlouhých následujících dvanácti let, devíti měsíců a dvaceti dvou dnů byl podle amnestie ušetřen B. Němčanský.⁴⁹⁷

Oldřich Holaň se znovu postavil před soudní líčení v říjnu 1961 při Městském soudu v Praze. Předsedou senátu byl zvolen Karel Lukavský a trestní věc označil za skupinu Holaň a spol. S Holaněm soud odsoudil také Karla Singra. Holaň spáchal trestný čin podvracení republiky, protože „od začátku r. 1954, Ing. Karel Singr v době od léta 1959, oba až do začátku května 1960 v Praze 4 z nenávisti k lidově demokratickému státnímu zřízení po vzájemné dohodě a v dohodě s dalšími spolupachateli vyvíjeli soustavně před dalšími osobami státu nepřátelskou propagandu, vyvolávali nedůvěru vůči lidově demokratickému státnímu zřízení, přesvědčovali posluchače, že dojde k jeho odstranění, vyslovovali názor, že je třeba pro takový cíl pracovat a činili přípravy k založení t. zv. Křesťansko-demokratického hnutí“. Holaň byl usvědčen svědky Jaroslavem Cuhrou, Lumírem Pánkem a Oldřichem Korpasem. Singr byl odsouzen o rok dříve, v roce 1960, za trestný čin velezrady k trestu odnětí svobody na 23 let. Soud uvedl, že po propuštění na svobodu květnovou amnestií 1960 žádný z nich v trestné činnosti nepokračoval. Holaně soud odsoudil k trestu odnětí svobody na dva roky, Singra na 18 měsíců.⁴⁹⁸

Další amnestii vyhlásil prezident Antonín Novotný 9. května 1962. Proto se Krajský soud v Praze opětovně zabýval případem J. Bárty. Amnestii soud zamítl, protože Bárta „byl organizátor, který zosnoval a řídil nebezpečnou protistátní skupinu, která pod jeho vedením vyvíjela podvratnou činnost“ a zároveň „byla masově rozšiřována rozvratná protistátní literatura, byly vyhledávány vhodné osoby pro rozvratné cíle Vatikánu“.⁴⁹⁹ Ani u J. Ondoka nepovolil KS Praha uznat amnestii. Ondok byl za porušování kázeňského řádu odsouzen lidovým soudem v Hlohovci dne 23. ledna 1956 pro trestný čin podle § 177 trestního zákona na 2 roky nepodmíněně. Navíc „jeho poměr k našemu socialistickému zřízení je stále nevyjasněný“.⁵⁰⁰ Horlivý organizátor protistátních skupin J. Šoltés nebyl uznán vhodným pro amnestování z důvodu jeho nebezpečné a proti státu zaměřené činnosti. Šoltésovi soud vytýkal opatřování falešných průkazů a poskytování úkrytu pro nepřátele lidového zřízení.⁵⁰¹ O čtvrt roku později se NS zabýval Šoltésovou stížností proti rozsudku KS. Nesouhlasil s tvrzením, že byl členem protistátních skupin. Po přezkoumání dospěl soud k závěru, podle

⁴⁹⁷ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o uznání amnestie pro B. Němčanského, 21. června 1960.

⁴⁹⁸ *Tamtéž*, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Rozsudek Městského soudu v Praze o odsouzení O. Holaně a K. Singra, 23. října 1961.

⁴⁹⁹ *Tamtéž*, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPT I 114/52 A. Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí amnestie pro J. Bárta, 21. června 1960.

⁵⁰⁰ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí amnestie pro J. Ondoka, 21. června 1960.

⁵⁰¹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí amnestie pro J. Šoltése, 26. června 1960.

kterého „byl (...) stěžovatel právem vyloučen krajským soudem z amnestie prezidenta republiky z 9. 5. 1962“.⁵⁰² Ani J. Zvěřina nesplňoval podle KS podmínky amnestie prezidenta republiky. Zvěřina „byl organizátor, který zosnoval a řídil nebezpečnou protistátní skupinu (...) [a zároveň] přicházel do styku s přímými agenty imperialistické rozvědky“.⁵⁰³

Amnestovat prezidentem republiky z devátého května 1962 rozhodl KS Praha Miroslava Tomka. Soud mu prominul zbytek trestu šesti let a dvaceti tří dnů. Nejenže znovunabyl občanská práva, ale zároveň se nesměl do deseti let dopustit trestné činnosti a byl povinován vést spořádaný život pracujícího člověka.⁵⁰⁴ Okresní soud v Kroměříži rozhodl v prosinci 1962 o zahlazení odsouzení Jaroslava Řiháka. Ten byl podmíněně propuštěn v roce 1956. Podle zprávy moravského cukrovaru, kde pracoval, se Řihák choval slušně a pečlivě při svém povolání elektrikáře. Vedle pracovního života vedl řádný osobní život. Po odchodu z cukrovaru pracoval pro národní podnik Magneton. Zde se osvědčil jako iniciativní pracovník; nekompromisní při řešení úkolů. Protože si neustále prohluboval odborné znalosti a zrealizoval několik zlepšovacích metod, vyučoval na podnikové škole. Osmkrát jej vyhodnotili nejlepším pracovníkem. Z uvedených důvodů přistoupil soud k zahlazení odsouzení.⁵⁰⁵

Soudní senát Krajského soudu v Praze rozhodl v srpnu 1963 o přerušení výkonu trestu pro J. Šoltése ze zdravotních důvodů do konce března 1964. Podle lékařské zprávy „onemocněl vážnou chorobou u níž je nutno provést zákrok na neurochirurgické klinice KU v Praze“. Podrobnější záznam uvádí: „Odborný[m] neurologickým vyšetřením byl prokázán nádorovitý proces v hrudní a bederní páteři. (...) Termín k přijetí ods. Šoltese byl klinikou stanoven na na 6. srpna 1963. Tento termín je nutno bezpodmínečně dodržet neboť odkladem výkonu (...) by mohlo dojít k nevyhládnutelné obrně dolních končetin nemocného event. k těžkému ohrožení na životě.“⁵⁰⁶ Šoltés ovšem utrpěl ochrnutí dolních končetin a potřeboval dlouhodobou odbornou léčbu. Navíc si uvědomil, že „po 12 letech výkonu trestu, ve kterém pracoval jako horník si uvědomil, že se dopustil trestné činnosti za kterou si zasloužil trest“. Proto požádal Krajský soud Praha o prominutí zbytku trestu; měl si odpykat už jen pět měsíců. Během výkonu trestu pracoval na 120 %. Ze zprávy nemocnice v Prešově lze vyčíst, že léčba jeho onemocnění je nutná, i když více méně beznadějná. Soud proto vyhověl jeho

⁵⁰² *Tamtéž*, Usnesení Nejvyššího soudu v Praze o zamítnutí stížnosti J. Šoltése proti rozsudku Krajského soudu v Praze, 26. září 1962.

⁵⁰³ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o zamítnutí amnestie pro J. Zvěřinu, 21. června 1962.

⁵⁰⁴ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o uznání amnestie pro M. Tomka, 16. května 1962.

⁵⁰⁵ *Tamtéž*, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Okresního soudu v Kroměříži o zahlazení odsouzení J. Řiháka, 10. prosince 1962.

⁵⁰⁶ *Tamtéž*, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Usnesení Krajského soudu v Praze o přerušení výkonu trestu pro J. Šoltése, 2. srpna 1963.

žádosti a svým rozhodnutím z 26. června 1964 prominul Šoltésovi zbytek výkonu trestu.⁵⁰⁷ Milostí prezidenta republiky z 27. května 1963 byl prominut zbytek trestu odnětí svobody Josefu Ondokovi. Soud propuštění podmínil desetiletou zkušební lhůtou, během které se nesměl dopustit trestného činu. Zároveň bylo Botanickému ústavu při Československé akademii věd nařízeno každý rok podávat zprávu o chování svého zaměstnance.⁵⁰⁸

Prezident republiky vyhlásil další amnestii 9. května 1965. Krajský soud v Praze se zabýval dalšími odsouzenými v procesu s Bártou. Amnestie byl účasten přímo J. Bárta, kterému soud prominul polovinu zbytku trestu odnětí svobody v délce 2 let, 11 měsíců a 15 dnů. K amnestii došlo „vzhledem k tomu, že v řízení o použití amnestie nebyly zjištěny žádné okolnosti, které by podle článku VI a VII odst. 1–5 její použití vylučovaly“.⁵⁰⁹ K amnestii došlo také u dalšího významného odsouzeného – Josefa Zvěřiny. Zvěřinovi rovněž soud prominul polovinu zbytku trestu ve stejné délce jako u Bárty.⁵¹⁰ Okresní soud v Jičíně zasedal 26. listopadu 1965, aby projednal žádost Zvěřiny o podmíněné propuštění. Soud jeho žádosti vyhověl. Zvěřina se totiž choval spořádaně, odpovědně, na pracovišti udržoval pořádek, působil na spoluvězně a působil jako vedoucí kolektiv. Zkušební dobu stanovil soud na šest let.⁵¹¹ Janě Velíkové skončil rozhodnutím soudu o amnestii zbytek desetileté zkušební doby po propuštění v roce 1960.⁵¹² Ke stejnému způsobu amnestování jako u Velíkové došlo také u O. Holaně. Soud mu také prominul zbytek desetileté zkušební doby z roku 1960.⁵¹³ Zkušební lhůta po propuštění na svobodu skončila amnestií i pro B. Němčanského.⁵¹⁴ Když byl propuštěn na svobodu v roce 1960 Jiří Holub, soud jej podmínil desetiletou zkušební lhůtou, během které se nesměl dopustit trestné činnosti. KS v Praze v neveřejném zasedání rozhodl v červenci 1965 o prominutí zbytku této lhůty na základě amnestie prezidenta republiky.⁵¹⁵ Rovněž u M. Ciprysové rozhodl soud o prominutí zbytku desetileté zkušební lhůty.⁵¹⁶ Také J. Soukop byl uznán soudem jako splňující podmínky amnestie pro prominutí zbytku zkušební

⁵⁰⁷ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o prominutí zbytku trestu pro J. Šoltése, 26. června 1964.

⁵⁰⁸ *Tamtéž*, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení o milosti prezidenta republiky pro J. Ondoka, 21. prosince 1966.

⁵⁰⁹ *Tamtéž*, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro J. Bárta, 10. května 1965.

⁵¹⁰ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro J. Zvěřinu, 10. května 1965.

⁵¹¹ *Tamtéž*, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Okresního soudu v Jičíně o podmíněném propuštění J. Zvěřiny, 26. listopadu 1965.

⁵¹² *Tamtéž*, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro J. Velíkovou, 8. července 1965.

⁵¹³ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro O. Holaně, 8. července 1965.

⁵¹⁴ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro B. Němčanského, 8. července 1965.

⁵¹⁵ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro J. Holuba, 8. července 1965.

⁵¹⁶ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro M. Ciprysovou, 8. července 1965.

doby.⁵¹⁷ Terezie Procházková byla účastna amnestie devátého května 1965, soud jí prominul zbytek zkušební lhůty po propuštění.⁵¹⁸ Marie Jadrná splnila podmínky nutné pro uznání amnestie a byl jí prominut zbytek zkušební lhůty.⁵¹⁹ Stejně soud rozhodl ve věci Jiřiny Krejčíkové, skončila pro ni zkušební lhůta.⁵²⁰ Olze Stavělové ml. rozhodl KS prominout zbytek zkušební doby po propuštění na svobodu.⁵²¹ Květnovou amnestií 1960 rozhodl soud o propuštění J. Valáška a stejně tak rozhodl roku 1965 prominout zbytek zkušební lhůty květnovou amnestií 1965.⁵²² Krajský soud rozhodl podle květnové amnestie 1962 propustit na svobodu M. Tomka. O tři roky později mu byla zkušební desetiletá lhůta zkrácena na pět let.⁵²³ Krajský soud v Plzni rozhodl 15. března 1965 ve věci Václava Laciny, který byl podmíněně propuštěn na svobodu usnesením KS Karlovy Vary 8. prosince 1959 s pětiletou zkušební lhůtou, že „odsouzený vedl ve zkušební době řádný život pracujícího člověka a vyhověl uloženým podmínkám. Proto bylo rozhodnuto (...), že se odsouzený osvědčil“.⁵²⁴

Josef Bárta několikrát žádal o revizi rozsudku svého případu u bývalého Státního soudu v Praze z roku 1952. Obdobnou, i když velmi podrobnou žádost o revizi rozsudku ve vině i trestu, sepsal v červnu 1965 ve Valdicích. Smyslem žádosti bylo „odhalit objektivní pravdu o své činnosti i okolnostech, v nichž se udála, prokázat pragmaticko-voluntaristický charakter přípravy procesu, závady zákonnosti, zásadní nedostatky průkazných řízení před soudem i expertízy, která měla podat důkaz velezrady jako korunní závěr“. Bárta upozornil na skutečnost, že mu ani po třinácti letech od skončení soudního procesu nebyl zpřístupněn rozsudek. Dobu počátku padesátých let označil za neobjektivní a zaujatou. V procesech panovaly nezákonnosti v podobě fyzického a psychického násilí, zákazu předvolat požadované svědky a nemožnost konzultovat proces s obhájcem na profesionální úrovni. Obhájce ex offio Bártovi říkal: „Nedá se nic dělat. Buďte rád, že vám nenavrhuji absolutní trest.“. Média sehrála důležitou roli. Tisk totiž spoluutvářel neobjektivní a zkreslený pohled na procesy s řeholníky, biskupy, Katolickou akcí apod. Pragmaticko-voluntaristický pohled na přípravu procesu lze spatřit v samotném seskupování jednotlivých skupin do jednoho zrežirovaného procesu. Orgány StB v Ruzyni nekladly žádný důraz na reálné vazby mezi skupinami. Bárta spatřoval účel vytváření velkých uskupení ve vytváření kvality kvantitou. O

⁵¹⁷ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro J. Soukopa, 8. července 1965.

⁵¹⁸ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro T. Procházkovou, 8. července 1965.

⁵¹⁹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro M. Jadrnou, 8. července 1965.

⁵²⁰ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro J. Krejčíkovou, 8. července 1965.

⁵²¹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro O. Stavělovou ml., 8. července 1965.

⁵²² *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro J. Valáška, 8. července 1965.

⁵²³ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Praze o amnestii pro M. Tomka, 8. července 1965.

⁵²⁴ *Tamtéž*, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Krajského soudu v Plzni o uplynutí zkušební lhůty u V. Laciny, 15. března 1965.

kroužcích uvedl, že s katolickou mládeží pracoval dávno před únorovými událostmi. A není vůbec pochopitelné považovat je za ilegální. Šlo o skupiny jako jakékoli jiné zájmové kroužky a „*pokud se mi někdy nehodilo, přijít za nimi, přišli oni za mnou*“. Františkán Bárta odmítl přijmout charakter činnosti jako protistátní. Vždyť sám poukazuje na svoji studii „Náčrt řádu mezi lidmi“ z r. 1947, kde klade důraz na socialistický model národního hospodářství. Proto má „*důvodné podezření, že dodnes nebyla [studie] prostudována a jen globálně zařazena mezi mé „protistátní letáky*“. Při jeho zatčení byly nalezeny dopisy přátelům s čistě náboženským obsahem. Dopisy nebyly před soudem ani přečteny; nedošlo ke kvalifikaci na základě rozboru textu. V závěru žádosti přiznal, že „*vykonával kněžské funkce bez státního souhlasu a že jsem si po odchodu ze Želiva, okolnostmi donucen, opatřil falešný osobní průkaz*“. ⁵²⁵

Součástí žádostí o podmíněčné propuštění muselo být hodnocení odsouzeného. Na odsouzeného Josefa Bártu bylo vypracováno několik takových hodnocení a k podmíněčnému propuštění se vztahovalo hodnocení z 1. února 1966. Po nástupu trestu do nápravného zařízení na Mírově byla jeho pracovní morálka velmi slabá, neplnil stanovené normy a často se nechal slyšet „*že pro dnešní zřízení nestojí za to pracovat*“. Dokument ale obsahuje vpisek, podle kterého tento výrok Bárta nikdy nevyslovil. Pracovně se zlepšil po přemístění do věznice v Ostrově, kde jej považovali za dobrého pracovníka. Dokonce složil zkoušky na důlního lokomotiváře. I když došlo k opětovnému přemístění na Mírov, nadále plnil pracovní úkoly. Vystupoval sebevědomě a panovačně. Od roku 1960 pracoval v jabloneckých sklárnách jako brusič lustrových ověšů. I když se nezapojoval do pracovních soutěží a byl kázeňsky trestaný (nepořádek, nečistota, narušování řádu, napadení spoluvězně, neukázněné chování k dozorcům), stal se vedoucím kolektivu. ⁵²⁶ Za prohřešky byl trestán korekcí, odnětím výhod v podobě dopisů, balíčků, návštěv, cigaret nebo denního tisku. ⁵²⁷ Na druhé straně získával za plnění povinností a slušné chování jisté výhody – např. 30 Kčs, 40 Kčs, poukázka na potravinový balíček. Při věznění ve valdické věznici uvedl jako komentář k bezpečnostním pokynům výrok: „*Voda je povětšinou silně znečištěná a páchnoucí – nehygienická.*“ ⁵²⁸

Kanceláři prezidenta republiky byla postoupena zpráva o stížnosti J. Bártu na omezování výhod ve výkonu trestu. Bárta byl totiž během vánočních svátků 1962 přemístěn na III. oddělení věznice, aby nemohl s ostatními aktivními kněžími organizovat křesťanské oslavy a vést je v protirežimním duchu. Primárním cílem nebylo odejmutí výhod. Jenže po

⁵²⁵ Tamtéž, Žádost J. Bártu Nejvyššímu soudu v Praze o revizi rozsudku z roku 1952, 11. června 1965.

⁵²⁶ Tamtéž, f. Osobní spis – Josef Bárta. Hodnocení J. Bártu, 1. února 1966.

⁵²⁷ Tamtéž, Hlášení ke kázeňskému řízení – J. Bárta, 1953–1963.

⁵²⁸ Tamtéž, Komentář J. Bártu k bezpečnostním pokynům, 20. listopadu 1963.

příchodu na třetí oddělení mu pracovníci vězeňské služby odebrali všechny věci, protože se domnívali, že jde o izolaci kvůli charakteru kázeňského trestu. Bárta si stěžoval, že neměl na cele všechny běžně dostupné náležitosti. Náčelník útvaru tuto skutečnost vysvětlil tvrzením, že „základní prostředky jako je voda, nádoba na vodu a hadr měl k dispozici a tudíž po dobu jeho 3 denního umístění po strážce hygienické mohl tam čistotu udržovati“. Bártovi byl 27. prosince vydán zpět balíček, v němž se během třídenního odejmutí zkažila smažená ryba. Rovněž se dle náčelníka „naskýtá možnost, že uváděná smažená ryba byla opravdu zkažená, a to již dříve a nebo vůbec ne a jelikož odsouzenému byl vydán již 20. 12. balíček s připočtením doby, než-li tento došel, je možno, že také byla již zkažená ke dni 24. 12., kdy mu byl balíček dočasně na 3 dny odebrán“. Každopádně příslušníku vězeňské služby, který tuto nepříjemnost zavinil, nařídil náčelník vyplatit Bártovi 12 korun. V neposlední řadě si Bárta stěžoval na neumístění toalety na vycházkovém dvoře. Situaci náčelník vyřešil umístěním záchodového kbelíku, „který je dostačující k vykonání osobní potřeby“.⁵²⁹ Josef Bárta předložil v červnu 1965 žádost o revizi rozsudku v jeho trestní věci. Náčelník útvaru na adresu Nejvyšší soudu citoval rozhodnutí Generální prokuratury Praha z 30. června předešlého roku. Již zde podal Bárta obdobnou žádost o revizi. Soud se stížností zabýval a rozhodl se ji zamítnout. Bártovo podezření, že orgán inspekce ministerstva vnitra z roku 1958 byl totožný s vyšetřovatelem z roku 1951 v Brně, bylo vyvráceno. Navíc Okresní soud Jičín v únoru 1965 zamítl podmíněčné propuštění na svobodu. Bárta podal proti rozhodnutí odvolání.⁵³⁰ Na konci roku 1965 odeslal opětovnou žádost o podmíněné propuštění Okresnímu soudu v Jičíně. Okresní soud Bártově žádosti vyhověl a stanovil zkušební lhůtu na sedm let. Podle náčelníka „*NVÚ-MV Valdice (...) odsouzený má celkem dobrou prac. morálku i chování, zvýšenou snahu po nápravě však nikdy neprokázal*“. Okresní prokurátor přesto doporučil podmíněné propuštění vzhledem k dobrému chování a jednání odsouzeného v poslední době – od roku 1963 se Bárta neustále zlepšoval a pobíral jen kázeňské výhody. Navíc byl u něho silný předpoklad, že po propuštění povede řádný život. A tak byl Josef Bárta OFM dne 13. dubna 1966 podmíněčně propuštěn na svobodu.⁵³¹

V 70. letech odsouzené osoby v procesu podávaly žádost o revizi, resp. rehabilitaci, svého odsouzení v procesu. Většina z nich ještě před zahájením soudního jednání svoji žádost stáhla. Předseda senátu Městského soudu v Praze tak musel vzít „*na vědomí, zpětvzetí návrhu*

⁵²⁹ *Tamtéž*, Stížnost J. Bárty na omezování výhod, 11. ledna 1963.

⁵³⁰ NA Praha, f. Osobní spis – Josef Bárta. Zpráva o zamítnutí revize pro J. Bárta, 26. února 1965. O zamítnutí podmíněného propuštění více NA Praha, f. Osobní spis – Josef Bárta. Usnesení Okresníhou soudu Jičín, 10. února 1965.

⁵³¹ NA Praha, f. Osobní spis – Josef Bárta. Usnesení Okresního soudu v Jičíně o podmíněném propuštění J. Bárty, 13. dubna 1966.

MUDr. Anny Jandové na zahájení přezkumného řízení ohledně rozsudku Státního soudu v Praze ze dne 1. 11. 1952⁵³². Navrhovatelka MUDr. Jandová-Gubová zrušení žádosti vysvětlila tím, že dokončila studium medicíny, splnila si své životní představy a nemá tudíž další zájem na obnovení procesu. Jandová nebyla povinována zaplatit náklady řízení.⁵³² Stažením žádosti byl vyrozuměn soud i ve věci J. Šoltése. Důvody nejsou v usnesení soudu uvedené.⁵³³ Také J. Ondok stáhl svoji žádost o rehabilitační řízení.⁵³⁴ Žádost o rehabilitaci svého odsouzení vzala zpět i M. Jadrná,⁵³⁵ Elena Ondrášová-Pellerová,⁵³⁶ MUDr. Vladimír Karásek,⁵³⁷ M. Tomek,⁵³⁸ ThDr. J. Zvěřina,⁵³⁹ J. Soukop,⁵⁴⁰ J. Bárta.⁵⁴¹ Žádost zrušila také skupina žadatelů (V. Lacina, J. Řihák, B. Fišáková, O. Škvařilová) o přezkoumání svého odsouzení a odsouzení matky Olgy Škvařilové-Stavělové Olgy Stavělové st.⁵⁴² V neposlední řadě stáhla žádost Anna Kerhartová s Jiřinou Hoškovou-Krejčíkovou o revizi pro J. Kerharta a J. Hoškovou-Krejčíkovou.⁵⁴³ Městský soud zamítl v říjnu 1974 přezkoumání odsouzení O. Holaně na základě rozsudku téhož soudu z 23. října 1961. Podle tohoto rozsudku se Holoň dopustil trestného činu podvracení republiky podle § 79 a) odstavce 1 trestního zákona. Rehabilitační zákon č. 82/1968 Sb. se podle soudu nevztahoval na tento případ.⁵⁴⁴ Městský soud Praha zamítl přezkoumání odsouzení Státním soudem u Věry Běhalové. Soud tak učinil 28. září 1972. Běhalová totiž odjela, s povolením československých příslušných úřadů, v červenci 1969 na devadesát dnů do Rakouska a Francie, „zpět se však nevrátila, takže se od

⁵³² *Tamtéž*, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádosti A. Jandové-Gubové o revizi procesu, 6. dubna 1973.

⁵³³ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádosti J. Šoltése o revizi procesu, 16. října 1973.

⁵³⁴ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádosti J. Ondoka o revizi procesu, 22. prosince 1972.

⁵³⁵ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádosti M. Jadrné o revizi procesu, 26. září 1972.

⁵³⁶ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádosti E. Ondrášové o revizi procesu, 25. října 1972.

⁵³⁷ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádosti MUDr. V. Karásky o revizi procesu, 29. května 1972.

⁵³⁸ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádosti M. Tomky o revizi procesu, 16. května 1973.

⁵³⁹ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádosti J. Zvěřiny o revizi procesu, 23. května 1973.

⁵⁴⁰ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádosti J. Soukopa o revizi procesu, 20. srpna 1973.

⁵⁴¹ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádosti J. Bárty o revizi procesu, 21. prosince 1973.

⁵⁴² *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádosti V. Laciny, J. Řiháka, B. Fišákové, O. Škvařilové o revizi procesu, 8. března 1973.

⁵⁴³ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádosti A. Kerhartové a J. Hoškové-Krejčíkové pro J. Kerharta a J. Hoškovou-Krejčíkovou, 21. března 1973.

⁵⁴⁴ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o zamítnutí žádosti O. Holaně o přezkoumání rozsudku z roku 1961, 21. října 1974.

20. 10. 1969 zdržuje v cizině bez souhlasu československých úřadů“.⁵⁴⁵ Ani žádost Marie Valáškové o revizi odsouzení Jana Valáška nebyla vyslyšena. Marie Valášková se v žádosti vydávala za manželku Jana Valáška, i když jeho manželkou nebyla. Pracovala u něho jako hospodyně; možná byla jeho družkou, což připouští i soud. Městský soud v Praze ale zjistil, že „Jan Valášek nebyl ženat, že neměl žádnou manželku a že také Marie Bazalková jako případná družka Jana Valáška rehabilitační návrh nepodávala“. Návrh směli podle rehabilitačního zákona podat jen příímí příbuzní, mezi které nespadá hospodyně u J. Valáška.⁵⁴⁶ Sice se žádosti o rehabilitaci procesů podávaly od „uvolněnějšího roku“ 1968, k obnovení trestního řízení došlo až v éře normalizace. Vyšetřovatelé žádali o stažení žádostí a pohrozili, „že pokud se tak nestane, bude to mít nepříjemné důsledky pro jejich rodiny“.⁵⁴⁷

Městský soud v Praze rozhodl na svém zasedání 21. října 1974 o zastavení trestního stíhání O. Holaně, F. Rybenské (provdané Doležalové) a Josefy Zemanové (provdané Mazalové) „pro trestný čin maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi podle § 178 platného tr. zák., kvalifikovaný žalobou státní prokuratury v Praze 4 SPt I 114/52 ze dne 29. září 1952 jako trestný čin velezrady (...), u Františky Rybenské-Doležalové také pro trestný čin neoznámení trestního činu (...) kvalifikovaný touže žalobou jako trestný čin vyzvědačství“. Zároveň soud zrušil u J. Holuba výrok o vině z trestného činu velezrady a výrok o trestu v rozsudku Státního soudu z r. 1952. Jednání obviněných Holaně, Rybenské-Doležalové a Zemanové-Mazalové nenaplnuje skutkovou podstatu trestného činu velezrady a u Rybenské-Doležalové trestného činu vyzvědačství, ale naplnuje skutkovou podstatu trestného činu maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi podle § 178 trestního zákona. Rybenská-Doležalová navíc naplnuje skutkovou podstatu trestného činu neoznámení trestného činu podle § 168 odstavec 1 trestního zákona. Holub se podle soudu dopustil trestného činu zneužívání náboženské funkce podle § 101 trestního zákona. Protože ale další pokračování neumožnila amnestie prezidenta republiky z 9. května 1968, trestní stíhání bylo zastaveno.⁵⁴⁸ Případem se znovu zabýval Krajský soud v Brně, a sice 10. září 1991. Předseda senátu JUDr. Ivo Kouřil zprostil podle § 226 písmeno b) trestního řádu Holaně, Doležalovou a Mazalovou obžaloby, podle které „se stali členy různých ilegálních kroužků, jejichž účelem bylo zneužívat náboženské citění prostých lidí“, čímž spáchali trestný

⁵⁴⁵ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o zamítnutí revise rozsudku u V. Běhalové, 28. září 1972.

⁵⁴⁶ *Tamtéž*, Usnesení Městského soudu v Praze o zamítnutí žádosti M. Valáškové o revizi procesu pro J. Valáška, 18. října 1973.

⁵⁴⁷ Jitka FRIČOVÁ, *Perzekuce laiků v římskokatolické církvi v 50. letech a na počátku 60. let 20. století na Kroměřížsku*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Praha 2008, s. 96.

⁵⁴⁸ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Městského soudu v Praze ve věci O. Holaně, F. Rybenské-Doležalové a J. Zemanové-Mazalové, 21. října 1974.

čin velezrady a vyzvědačství. Svědci PhDr. Helena Schaistová a Vladimír Mazal uvedli, že „činnost kroužků se věnovala náboženským otázkám a nebyla nikterak zaměřena na zvrácení režimu“.⁵⁴⁹

Mezi vánočními svátky v prosinci 1990 zasedal Krajský soud v Brně, aby projednal případnou rehabilitaci odsouzených osob v procesu s Josefem Bártou.⁵⁵⁰ Soudnímu senátu předsedal JUDr. Ivo Kouřil. Přímou Bártu uznal soud účastným na rehabilitaci. Došlo tak ke zrušení rozsudku bývalého Státního soudu v Praze z 1. listopadu 1952 s označením 6 TS I 84/52. Zrušení bylo provedeno zákonem č. 119/1990 Sb. Josefa Bártu soud rehabilitoval 27. prosince 1990, třicet osm let po skončení procesu.⁵⁵¹ Považuji za důležité zmínit, že se tak stalo jeden rok po listopadových událostech v roce 1989. Dvacátého sedmého prosince devadesátého roku dvacátého století soud rehabilitoval také Zvěřinu,⁵⁵² Šoltése,⁵⁵³ Tomka,⁵⁵⁴ Ondoka,⁵⁵⁵ Stavělovou ml.,⁵⁵⁶ Stavělovou st.,⁵⁵⁷ Holuba,⁵⁵⁸ Soukopa,⁵⁵⁹ Karáska,⁵⁶⁰ Procházkovou,⁵⁶¹ Ciprysovou,⁵⁶² Velíkovou,⁵⁶³ Krejčíkovou,⁵⁶⁴ MUDr. Jandovou (rozenou Gubovou),⁵⁶⁵ Běhalovou,⁵⁶⁶ Jadrnou,⁵⁶⁷ Kerharta,⁵⁶⁸ Vaškovou,⁵⁶⁹ Ondrášovou (rozenou

⁵⁴⁹ *Tamtéž*, Usnesení krajského soudu v Brně o zproštění obžaloby u O. Holaně, F. Doležalové a J. Mazalové, 10. září 1991.

⁵⁵⁰ Žádost o rehabilitaci podala např. Olga Škvařilová-Stavělová ml. v r. 1969. Žádost se vztahovala na samotnou Škvařilovou i její matku Olgu Stavělovou. Škvařilovou zastupoval dr. Jan Prokeš z Brna. Škvařilová v ručně psané žádosti popřela spáchání trestného činu velezrady a vyzvědačství. Pokud se k trestné činnosti doznala, tak jen kvůli strávené době šestnácti měsíců ve vazbě, většinu času v samovazbě. Dokonce vystupovala jako svědkyně v procesu proti Mádrovi a Vackové. Dále se vyjádřila k „agentu Janovi“, který nebyl ani stíhán, ani vyslyšen jako svědek. Proto byla Škvařilová přesvědčená, že jde o agenta-provokatéra při StB. Byla ochotná znovu vypovídat a nové výslechy žádala i pro Bártu, Šoltése a odsouzené ve skupině Mádr a spol. K odsouzení podle nesprávného skutkového zjištění došlo i u její matky Olgy Stavělové. Srov. NA Praha, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Žádost o rehabilitaci pro O. Škvařilovou (rozenou Stavělovou) a její matku Olgu Stavělovou, 23. června 1969.

⁵⁵¹ *Tamtéž*, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Bártu, 27. prosince 1990.

⁵⁵² *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Zvěřinu, 27. prosince 1990.

⁵⁵³ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Šoltése, 27. prosince 1990.

⁵⁵⁴ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro M. Tomka, 27. prosince 1990.

⁵⁵⁵ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Ondoka, 27. prosince 1990.

⁵⁵⁶ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro O. Stavělovou, 27. prosince 1990.

⁵⁵⁷ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro O. Stavělovou st., 27. prosince 1990.

⁵⁵⁸ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Holuba, 27. prosince 1990.

⁵⁵⁹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Soukopa, 27. prosince 1990.

⁵⁶⁰ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro V. Karáska, 27. prosince 1990.

⁵⁶¹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro T. Procházkovou, 27. prosince 1990.

⁵⁶² *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro M. Ciprysovou, 27. prosince 1990.

⁵⁶³ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Velíkovou, 27. prosince 1990.

⁵⁶⁴ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Krejčíkovou, 27. prosince 1990.

⁵⁶⁵ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro A. Jandovou (rozenou Gubovou), 27. prosince 1990.

⁵⁶⁶ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro V. Běhalovou, 27. prosince 1990.

⁵⁶⁷ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro M. Jadrnou, 27. prosince 1990.

⁵⁶⁸ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Kerharta, 27. prosince 1990.

⁵⁶⁹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro M. Vaškovou, 27. prosince 1990.

Pellerovou),⁵⁷⁰ Kratochvílovou,⁵⁷¹ Němčanského,⁵⁷² Řiháka,⁵⁷³ Lacinu,⁵⁷⁴ Valáška,⁵⁷⁵ Kulhánka,⁵⁷⁶ Kotulána⁵⁷⁷ a Tutteho.⁵⁷⁸

Všichni odsouzení v procesu Bárta a spol. byli v průběhu let 1990–1991 zproštěni obžaloby z roku 1952 a rehabilitováni.

Josef Zvěřina se v době „pražského jara“ stal redaktorem teologického časopisu VIA a působil mezi studenty a umělci. Církev jej jmenovala asistentem bohoslovecké fakulty v Litoměřicích. V následném normalizačním období začal působit jako farář v malé obci Praskolesy. Zde zůstal až do svého odchodu do důchodu. Přesto se nadále věnoval tajně pořádaným konferencím a kurzům. Na struktuře podzemních (bytových) seminářů se podílel s přítelem profesorem Mádrem. Spolupracoval s arcibiskupem Františkem Tomáškem a r. 1977 signoval prohlášení Charty 77. Zvěřina se během listopadových událostí r. 1989 vyskytoval na letenské pláni po boku moderátora Václava Malého. Po Listopadu nastoupil na Teologickou fakultu Univerzity Karlovy do Prahy a pořádal zaměřené semináře pro laiky i řeholnice. Dvakrát jej přijal k soukromé a neobvykle dlouhé audienci Svatý otec Jan Pavel II. Zemřel náhle 18. srpna 1990. O tři roky později mu V. Havel udělil Řád T. G. Masaryka in memoriam.⁵⁷⁹ Otec Bárta byl, dle slov Heleny Havlíčkové v díle „Dědictví“, muž prostoupený Boží dynamikou. Častokrát po propuštění chodíval za řádovými sestrami do psychiatrické léčebny v Havlíčkově Brodě. Neustále propagoval heslo *Řeholníci všech řádů, spojte se!* Pro sestry pořádal duchovní cvičení a společně zpívali písně. Protože Bárta „neměl státní souhlas k výkonu svého kněžského povolání, obrátily jsme se s prosbou o pomoc a spolupráci na broumovského faráře otce Plodka, který nebyl kvalifikován jako „nebezpečný““. Nikdo netušil, že cvičení vedl Bárta, kterého sestry ukrývaly v kapli. Během zimního večera dorazil nečekaně Bárta unavený a se zapadlýma očima. Z beranice, jejíž podšívku rozpáral, vyndával drobné válečky s negativy fotografií dokumentů z koncilů. S pomocí sestry fotografky Edity Gabrielové udělali tolik exemplářů, že každé řeholní společenství mohlo obdržet jeden exemplář. Bárty byl neúnavný; jeho optimismus neznal hranice. Jeho činnost ovšem

⁵⁷⁰ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro E. Ondrášovou (rozenou Pellerovou), 27. prosince 1990.

⁵⁷¹ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro B. Kratochvílovou, 27. prosince 1990.

⁵⁷² *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro B. Němčanského, 27. prosince 1990.

⁵⁷³ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Řiháka, 27. prosince 1990.

⁵⁷⁴ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro V. Lacinu, 27. prosince 1990.

⁵⁷⁵ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Valáška, 27. prosince 1990.

⁵⁷⁶ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro F. Kulhánka, 27. prosince 1990.

⁵⁷⁷ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Kotulána, 27. prosince 1990.

⁵⁷⁸ *Tamtéž*, Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci pro J. Tutteho, 27. prosince 1990.

⁵⁷⁹ Helena HAVLÍČKOVÁ, *Dědictví. Kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948–1989*, Olomouc 2008, s. 30–31.

vypozorovala bezpečnost a na podzim 1982 došlo k zatčení. Soud jej odsoudil za trestný čin maření státního dozoru nad církvemi. Odpykat si měl 18 měsíců. Dalšího pobytu za mřížemi byl ušetřen, protože „*Pán si ho k sobě povolal při návratu z předvánočního duchovního cvičení, které dával našim sestram*“. Zemřel za volantem auta. Vedle něho seděla řeholní sestra, která jej doprovázela na cestách. Pohřeb proběhl 17. prosince 1982 na hřbitově v Ruprechticích poblíž františkánského kláštera. Sešlo se na tom místě neobvykle velké množství lidí; v rukou drželi rozsvícené svíce za svého „Baptika“.⁵⁸⁰ Páter Jiří Holub zemřel r. 1976. Miroslav Tomek po návratu z vězení emigroval a získal kněžské svěcení. I když byl Josef Ondok odsouzen na 15 let, ve vězení mu byl trest zvýšen o dva roky. Marie Vašková zemřela v náručí Jiřiny Hoškové-Krejčíkové v pankrácké věznici. Bůh ji k sobě povolal 23. srpna 1955; její hrob stojí na d'áblickém hřbitově. Věra Běhalová po návratu na svobodu emigrovala a v zahraničí obdržela doktorát z dějin umění. Františka Rybenská se provdala za partnera Doležala; spolu měli několik dětí. Za přítele Fišárka se provdala Božena Kratochvílová. Josef Tutte zemřel krátce po propuštění z vězení. Anna Gubová se provdala, vzala si nové příjmení Jandová a vystudovala medicínu. Olga Stavělová ml. se provdala, přejmenovala se na Škvařilovou; s manželem měla pět dětí. Její matka Olga Stavělová onemocněla ve věznici rakovinou; v roce 1955 se na ni vztahovala amnestie pro matky neploletých dětí. Zemřela pět let po propuštění, ale s dcerou se ještě za svého života setkala. Olga Škvařilová byla propuštěna r. 1960. Do řádu k milosrdným sestram vstoupila r. 1968 Terezie Procházková. Zemřela v létě 1997. Marie Ciprysová v době vydání knihy „Dědictví“ r. 2008 od H. Havlíčkové slavila 80. narozeniny. Jana Velíková pracovala na brněnském biskupství. Josefa Zemanová se provdala, přijala jméno Mazalová a usadila se v Brně. Na následky vězení doplatila Josefa Zemanová, která prodělala dva samovolné potraty a porodila tři nedonošené děti. Elena Pellerová se po odpykání trestu provdala za Františka Ondráše. Toho režim odsoudil v procesu Hošek a spol. v r. 1954; odsouzen byl na 7 let.⁵⁸¹

⁵⁸⁰ *Tamtéž*, s. 128–130.

⁵⁸¹ Helena HAVLÍČKOVÁ, *Dědictví. Kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948–1989*, Olomouc 2008, s. 154–159; Václav VAŠKO, *Dům na skále 3. Církev vězněná. 1950–1960*, Kostelní Vydří 2008, s. 96–106.

4. KOMPARACE PROCESU MÁDR A SPOL. S PROCESEM BÁRTA A SPOL.

Proticírkevně zaměřený politický proces v čele s teologem ThDr. Oto Mádr se do historie zapsal jako proces Mádr a spol. Vedle dr. Mádra se vlivnou odsouzenou osobností stala profesorka klasické archeologie a dějin umění pražské filozofické fakulty Růžena Vacková. Její osobní život, vědeckou profilaci, konverzi ke katolické víře, souzení a protiprávní odsouzení popisuje bakalářská práce „Růžena Vacková a proces Mádr a spol.“ autora Simona Schwaba. Smyslem této bakalářské práce je na perzekuci Růženy Vackové demonstrovat „výrobu“, průběh a celkový charakter politických procesů, na její osobě ukázat začlenění do vykonstruované obžaloby a následné věznění v československých věznicích. Na základě specifických biografických údajů Růženy Vackové, odborné literatury a prostudovaného archivního materiálu, představit průběh „výroby“ politického procesu Mádr a spol., nezákonné zacházení ve vyšetřovací vazbě nebo doslovně naučené tzv. dotazníkové (otázkové) protokoly. Proto je i tato práce použita jako výchozí zdroj pro komparaci obou procesů.⁵⁸²

Proces Mádr a spol. lze zařadit mezi procesy vedené proti Katolické akci. Skupinu deseti odsouzených osob (Oto Mádr, Růžena Vacková, Vladimír Jukl, Žofie Langrová, Marie Vintrová, Václav Razik a Stanislav Ledabyl, Zdeněk Čačka, Vlastimil Železný, Alois Pokorný) prošetřoval Státní soud Praha v brněnském sále Stadion **od 11. června do 13. června 1952.**⁵⁸³ Největší proces proti KA, proces Bárta a spol, vedl Státní soud Praha v hlavním městě **od 28. října do 1. listopadu 1952.**⁵⁸⁴ Soud v něm odsoudil 31 osob; z toho 22 laiků (14 žen a 8 mužů) a 9 kněží.⁵⁸⁵ V obou procesech se dle komunistické interpretace jednalo o nepřátele lidově demokratického režimu v Československu. Motiv obou soudních líčení byl zcela zřejmý – boj proti církvi a nabourání její vnitřní struktury.

Růžena Vacková se stala příkladem žen, které pronikly do oblasti vědy a umění. Stala se publicistkou v oboru kultury i politiky.⁵⁸⁶ Do povědomí širší veřejnosti se nejvíce zapsala díky své pedagogické a vědecké činnosti na Univerzitě Karlově v Praze. V r. 1930 se stala soukromou docentkou pro obor klasické archeologie.⁵⁸⁷ Roku 1947 ji prezident dr. Beneš

⁵⁸² Bakalářská práce byla sepsána a obhájena na Historickém ústavu Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové v červnu 2015 pod odborným vedením historika PhDr. Bc. Tomáše Hradeckého, Ph.D. Srov. Simon SCHWAB, *Růžena Vacková a proces Mádr a spol.* Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové 2015, 121 s.

⁵⁸³ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Protokol o hlavním líčení.

⁵⁸⁴ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o hlavním líčení 6 TS I 84/52.

⁵⁸⁵ Václav VAŠKO, *Dům na skále 3. Církev vězněná: 1950–1960*, Kostelní Vydří 2008, s. 96.

⁵⁸⁶ Adéla GJURIČOVÁ, *Uvědomělé kichotiády. Politické myšlení Růženy Vackové*, SD 2, 2005, s. 285.

⁵⁸⁷ NA Praha, f. Ministerstvo školství a kultury, Praha – osobní, inv. č. Růžena Vacková.

jmenoval mimořádnou profesorkou. Byla teprve druhou ženou v naší historii, která dosáhla této pedagogicko-vědecké hodnosti.⁵⁸⁸ Po druhé světové válce konvertovala ke katolictví a začala se stýkat s kněžími, pro které byla katolická víra každodenním postojem. Mezi tyto kněží patřili Alexander Heidler (pozdější „otec Křišťan“ ze Svobodné Evropy), Adolf Kajpr, Antonín Mandl, Josef Zvěřina nebo Oto Mádr.⁵⁸⁹ To je také vysvětlení, proč vstoupila do kroužků KA, zejména do společenství Rodina. Zde spolupracovala s osobnostmi, kterými vedle výše zmíněných byli např. Š. Trochta, M. Habán, P. Gojdič, V. Jukl, S. Krčméry, F. Rybenská, E. Pellerová, A. Schwarzová, M. Tomek nebo V. Vaško.⁵⁹⁰ Řadu z nich uvedla do výslechových protokolů jako své spolupracovníky; zařadila mezi ně i V. Běhalovou, J. Krejčíkovou nebo M. Jadrnou z procesu s Bártou.⁵⁹¹ Lze odvodit, že již zde se setkala s mnoha lidmi, kteří byli odsouzeni buď v procesu s Mádrem, nebo v procesu s Bártou. Vacková podle operativního podsvazku k svému procesu zneužila povolání vysokoškolské profesorky, protože studenty přiváděla do ilegálních katolických kroužků a vychovávala je spolu s ostatními v duchu nenávisti vůči lidovému zřízení.⁵⁹² **Václav Razik** působil jako kooperátor v brněnském kostele sv. Tomáše.⁵⁹³ Na brněnském gymnáziu v Legionářské ulici založil jocistický katolický kroužek a pro jeho členy uspořádal několik shromáždění.⁵⁹⁴ Razik měl spojení na O. Stavělovou st.; společně vystavili falešný občanský průkaz na jméno Václav Novák pro Josefa Bártu OFM.⁵⁹⁵ **Marie Vintrová**, řeholním jménem Marta, byla představenou kláštera v Rajhradě.⁵⁹⁶ Synovi O. Stavělové Cyrilu Stavělovi umožnila provést útěk do zahraničí. Spolu s ním uprchly z republiky tři řádové sestry; Vintrová jim poskytla 40 000 korun.⁵⁹⁷ Do Razikova kroužku byla na žádost Stavělové st. přijata její dcera Olga.⁵⁹⁸ **Žofie Langrová** sloužila jako představená řádu sester Karla Boromejského.⁵⁹⁹ Podle výslechu s Krejčíkovou poskytla Langrová profesorce Vackové finanční výpomoc. Langrová naopak odeslala za pomoci Vackové několik dopisů do zahraničí, a to přes francouzské

⁵⁸⁸ Růžena VACKOVÁ, *Ticho s ozvěnami*, Praha 1994, s. 164.

⁵⁸⁹ Adéla GJURIČOVÁ, *Uvědomělé kichotiády. Politické myšlení Růženy Vackové*, SD 2, 2005, s. 295.

⁵⁹⁰ Helena HAVLÍČKOVÁ, *Dědictví: kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948–1989*, Olomouc 2008, s. 24–26; Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 179.

⁵⁹¹ ABS ČR Praha, vyšetřovací spis archivní číslo (dále a. č.) V-691 MV. Protokol o výpovědi se svědkem, 28. října 1952.

⁵⁹² *Tamtéž*, f. V-2742 MV. Mapa 1. Operativní podsvazek.

⁵⁹³ *Tamtéž*, Podsvazek 3. Úsekový protokol sepsaný s Václavem Razikem, 14. července 1951.

⁵⁹⁴ *Tamtéž*, Pokračování úsekového protokolu, 20. července 1951.

⁵⁹⁵ *Tamtéž*, Pokračování úsekového protokolu, 1. srpna 1951.

⁵⁹⁶ *Tamtéž*, Úsekový protokol s Marií Vintrovou, 10. července 1951.

⁵⁹⁷ *Tamtéž*, Úsekový protokol s Marií Vintrovou, 10. července 1951.

⁵⁹⁸ *Tamtéž*, Pokračování úsekového protokolu, 17. července 1951.

⁵⁹⁹ *Tamtéž*, Životopis Žofie Langrové, 10. dubna 1952.

velvyslanectví.⁶⁰⁰ Ve svém díle V. Vaško uvedl, že Langrová poskytla azyl kněžím, kterým hrozilo zatčení. Dokonce prý finančně vypomohla Mádrovi.⁶⁰¹ **Vladimír Jukl** pracoval jako asistent přírodovědecké fakulty v Bratislavě.⁶⁰² Elena Pellerová při výslechu řekla, že Jukl spolupracoval s Mádrem. Společně se podíleli na zasílání zpráv do Vatikánu. Stejně tak měl styky s agentem Schütznerem.⁶⁰³ **Oto Mádr** byl postaven do čela procesu. Jakmile se navrátil v srpnu 1949 ze studijního pobytu v Římě zpět do vlasti, stáhl se do ilegality. Nadále se řídil pravidly jocismu a jocistických kroužků. Do kroužků pronikli agenti StB, což znamenalo počátek pronásledování všech členů. Proto bezpečnost vedla od ledna 1951 tzv. skupinový operativní svazek na Mádra.⁶⁰⁴ Agent P. Románek podal již v únoru 1951 informace, že „*kaplan Oto Mádr od sv. Mikuláše v Praze III navazuje styky s bohoslovci ilegálně, dává jim pokyny podle hlášení vatikánského rozhlasu*“; kroužky označil za „*ilegální (...) které pod rouškou náboženské výchovy prováděly přípravu rozvratu a špionáž*“.⁶⁰⁵ Vaško napsal, že Mádr podle rčení StB rozšiřoval tzv. štvavé letáky. K této nepravdivé činnosti poznamenal, že za tento „štvavý leták“ soud považoval do češtiny přeloženou encykliku papeže Pia XII. „*Humani Generis*“ a spisek „*Slovo o této době*“.⁶⁰⁶

Justice rozdělila proces s Mádrem na **tři části**, které spolu nesouvisely a osoby v nich souzené se vzájemně neznaly. Odsouzení Mádr, Jukl, Vacková, Razik, Vintrová a Langrová utvořili první oblast procesu. Prokurátor Čížek napsal náměstkovi K. Klosovi, že „*jádro trestního oznámení (...) je celkem jednoduší, i když každý z oznámených provozoval svůj samostatný díl činnosti*“.⁶⁰⁷ Odsouzení v první skupině se více méně znali nebo alespoň o sobě a své činnosti věděli. Mnohdy se finančně podporovali. V procesu s Bártou došlo ke sloučení **pěti skupin a jednotlivců**. Skupiny nebyly na sobě závislé; jejich členové měli jen částečné povědomí o existenci katolických kroužků. Mezi dubnem 1951 a červnem 1952 došlo k zatčení třinácti osob, které se znaly nebo o sobě věděly. KV StB tak vytvořilo první skupinu kolem **Jana Baptisty Josefa Barty OFM**. Spolu s Bártou skupinu utvořili Zvěřina, Holub, Tomek, Kerhart, Krejčíková, Rybenská, Jadrná, Běhalová, Vašková, Kratochvílová,

⁶⁰⁰ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s obviněnou Ž. Langrovou, 8. dubna 1952.

⁶⁰¹ Václav VAŠKO, *Dům na skále 3. Církev vězněná. 1950–1960*, Kostelní Vydří 2008, s. 91–92.

⁶⁰² ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Životopis Vladimíra Jukla, 10. dubna 1952.

⁶⁰³ ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Protokol o výpovědi se svědkyní Elenou Pellerovou, 10. dubna 1952; ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Protokol o výpovědi se svědkem Štefanem Šmálikem, 16. dubna 1952; ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Protokol o výpovědi s obviněným Vladimírem Juklem, 9. dubna 1952.

⁶⁰⁴ Stanislava VODIČKOVÁ, *V temnici někdo změkne a někdo ztvrdne*, Paměť a dějiny 2, 2011, s. 91, dostupné online (<http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1102/88-100.pdf>), [citováno k 5. 7. 2017].

⁶⁰⁵ *Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002, s. 96–97.

⁶⁰⁶ Václav VAŠKO, *Dům na skále 3. Církev vězněná. 1950–1960*, Kostelní Vydří 2008, s. 88.

⁶⁰⁷ Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 340 (Dokument č. 6 – Zpráva prokurátora Čížka náměstkovi ministra spravedlnosti Klosovi (20. května 1952)).

Gubová a Pellerová. I když skupinu pojila jen trestní činnost a trestní kvalifikace, StB ani neusilovala vytvořit dojem vnitřní provázanosti a organizovanosti členů. Lze usoudit, že odsouzení z první skupiny měli blízko k první skupině z případu Mádra a spol. – ke skupině kolem Mádra a Vackové.⁶⁰⁸ Vždyť Krejčíková při výslechu v květnu 1952 uvedla, že na Zvěřinův popud navštívila Langrovou. Od ní převzala 40 000 Kčs, které po malých částkách předávala Vackové.⁶⁰⁹ Běhalová se osobně znala s francouzským vicekonzulem na francouzském velvyslanectví v Praze Fernandem Leleuxem a na velvyslanectví pracovala jako telefonistka. Přes velvyslanectví docházelo k odesílání zpráv dr. Heidlerovi do Mnichova a dr. Olšrovi do Říma.⁶¹⁰ Vacková se také scházela s Jadrnou – ošetrovatelkou litoměřického biskupa Trochty. Jadrná fungovala jako spojka mezi oběma v předávání zpráv pro Vatikán. Se zasláním dvou dopisů za hranice souhlasil Zvěřina a Mádr.⁶¹¹ Zatímco první Mádrovu skupinu tvořilo šest členů, první Bártovu skupinu bezpečnost poskládala z třinácti lidí. S ostatními odsouzenými z obou skupin vytvořili síť kontaktů, ovšem na legální a čistě náboženské úrovni. Jejich snažení přesto zdiskreditoval soud při soudním líčení.

Druhou uměle připojenou skupinou k procesu s Mádrem a spol. tvořili student medicíny **Vlastimil Železný**, student farmacie **Alois Pokorný**, student přírodních věd **Zdeněk Čačka** a administrátor fary v Doubravníku **Stanislav Ledabyl**. Železný s Pokorným vstoupili do ilegální organizace úředníka Jana Simandla. Jeho skupina rozšiřovala tajné letáky s odkazem na myšlenky Masaryka a Beneše, později začala shromažďovat zbraně po Němcích z druhé světové války. Hodlali tak seskládat materiál potřebný k partyzánským akcím proti komunistickému režimu. Simandl byl zajat v průběhu r. 1950. Železný a Pokorný se poté museli skrývat u rolníka Zadražila, kam se uchýlil i pekařský dělník František Mrkva. U něho není vyloučena možnost, že fungoval jako agent StB.⁶¹² Uprchlíky navštěvoval Čačka. Napojil se ovšem nevědomky na agenty bezpečnosti, vystupující jako členové odboje. V květnu 1951 se pokusil Mrkva o útěk z úkrytu. Oba studenti se báli vyzrazení, a proto jej

⁶⁰⁸ Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 252–256.

⁶⁰⁹ ABS ČR Praha, vyšetřovací spis a. č. V-691 MV. Protokol o výpovědi se svědkyní Jiřinou Krejčíkovou, 17. května 1952. Problém nastává i v určení výše finanční výpomoci. Pravděpodobně bude nutné vycházet z rozsudku Státního soudu z 13. června 1952, podle kterého Langrová poskytla Vackové jednou 50 000 Kčs, podruhé 40 000 Kčs. Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Rozsudek Státního soudu Praha proti Mádr a spol., 13. června 1952.

⁶¹⁰ ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Protokol o výpovědi se svědkyní Věrou Běhalovou, 18. dubna 1952.

⁶¹¹ *Tamtéž*, Protokol o výpovědi s obviněnou Růženou Vackovou, 17. května 1952.

⁶¹² Ve sborníku „Církevní procesy padesátých let“ je poznamenáno, že prokurátor dr. Ziegler podal 31. května 1951 společnou žalobu na šest obviněných, ke kterým byla uměle připojena skupina čtyř osob, která se podílela na násilné smrti agenta StB. Uměle připojenou skupinou byli Železný, Pokorný, Ledabyl a Čačka, kteří vraždu F. Mrkvy spáchali. Srov. *Církevní procesy padesátých let: Sborník příspěvků z konference pořádané Českomoravskou generální delegaturou Řádu karmelitánů, Českou křesťanskou akademií a Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským 21.–22. 5. 2002 v Praze*, Kostelní Vydří 2002, s. 99.

zavraždili. Nejprve střelili Mrkvu zbraní do nosu; když jevil známky života, utloukli ho deskou z postele. O pár hodin později jej dodatečně oběsili. Ledabyl fungoval spíše jen jako duchovní opora, který poskytoval duchovní oporu. Zatčení byli v červenci 1951 pod výhrůžkou použití granátů.⁶¹³

Třetí oblast procesu s Mádrém měla utvořit činnost **Viléma Ohliho**.⁶¹⁴ Prokurátor Čížek poznamenal o jeho působení v procesu, že je „*více méně uměle naroubován*“. Ohliho jméno bylo přesto součástí trestního oznámení Státní prokuratury z 16. května 1952. I když je nutné upozornit, že jméno je přeškrtnuté. To lze považovat za věcný důkaz, že Ohli byl z procesu vyloučen. V žalobě, vydané o dva týdny později, jeho činnost prokuratura neuvedla. Ohli měl být k případu uměle připojen; nakonec došlo ke změně tohoto plánu. Sám prokurátor napsal: „*Bude nutno důkladně uvážít, zda umělé spojení tří spolu nesouvisejících skutkových podstat, které mají jen jednoho společného jmenovatele, totiž, že v každé z nich vystupují kněží, je vhodné*“.⁶¹⁵ Odpověď poskytl prokurátor Ziegler, když navrhl propojit Mádrovu a Čáčkovu skupinu dohromady; Ohliho činnost byla tudíž z procesu vyloučena, aby se veřejně nepoukazovalo na působení arcibiskupa Matochy. Všechny tři skupiny měly podle justice společně jen jeden spojující základ – jednalo se o **služby a činnost ve prospěch Vatikánu**.⁶¹⁶

V procesu s Bártou vznikly další tři skupiny, jejichž členové byli uměle propojeni svými údajnými trestnými činnostmi – **Němčanský a spol.** (6 členů), **Soukop a spol.** (8 členů), **Ondok a spol.** (3 členové). Za pátou část procesu lze považovat, rovněž uměle připojeného, **Josefa Tutteho**.⁶¹⁷

V případě s Mádrém bylo sepsáno jednotné **trestní oznámení**. Oznámení sepsala Státní prokuratura v Brně 16. května 1952. U procesu s Bártou byla trestní oznámení sepsána

⁶¹³ ABS ČR Praha, f. V-2742. Mapa 2. Protokol o výpovědi s obviněným Vlastimilem Železným, 7. dubna 1952; ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi se svědkem Antonínem Zadražillem, 24. dubna 1952; ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi s obviněným Stanislavem Ledabylem, 9. dubna 1952; ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 2. Protokol o výpovědi s obviněným Zdeňkem Čáčkou, 9. dubna 1952; Markéta DOLEŽALOVÁ, *Alois Pokorný (1928–1952)*, dostupné online (<http://www.ustrcr.cz/cs/alois-pokorny>), [citováno k 23. 3. 2015]; Markéta DOLEŽALOVÁ, *Vlastimil Železný (1928–1952)*, dostupné online (<http://www.ustrcr.cz/cs/vlastimil-zelezny>), [citováno k 23. 3. 2015].

⁶¹⁴ Podle trestního oznámení „*zosnoval rafinovaným způsobem se svojí milenkou Libuší Adlerovou fingované zázraky tím způsobem, že formou ‚proroctví‘ sestavovaných Ohlim, promlouvala k Adlerové sama matka Boží. Pod rouškou těchto podvodů rozšiřoval protistátní tendence k podpoře rozvratných snah (...) řízené Vatikánem. (...) a společně s farářem Hasilíkem se domluvili, že započnou akci na ‚uzdravovací zázraky‘. Jak sám Ohli doznal, (...) provedl 25 tak zvaných ‚zázračných uzdravení‘*“ Srov. ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Trestní oznámení Státní prokuratury v Brně proti Mádr a spol., 16. května 1952.

⁶¹⁵ Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 340–341 (Dokument č. 6 – Zpráva prokurátora Čížka náměstkovi ministra spravedlnosti Klosovi (20. května 1952)).

⁶¹⁶ *Tamtéž*, s. 343 (Dokument č. 7 – Žádost státního prokurátora Zieglera o další pokyny v případě Mádr a spol. (23. května 1952)).

⁶¹⁷ Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 252–256.

pro každou skupinu a jednotlivce zvlášť. Nejprve vydalo trestní oznámení KV StB Brno na Ondokovu skupinu, a sice 24. dubna 1952. Poslední páté oznámení z 8. září 1952 patřilo Soukopově týmu. Společnými znaky trestních oznámení u obou procesů byla kritika vatikánské politiky, rozvratná a špionážní činnost, spolupráce s osobami z řad církevní hierarchie, zakládání ilegálních kroužků, útok na lidově demokratický režim, napomáhání při útěku za hranice republiky, skrývání hledaných nebo protistátně konajících osob. U Mádra se trestní oznámení v hojně míře postavilo kromě Vatikánu proti kapitalistickým zemím v USA a Evropě. U Mádra nejsou v oznámení uvedeny trestné činy, které obvinění spáchali. U Bárty je tomu jinak. Zde jsou trestné činy vyjmenovány u každé obviněné skupiny. Trestní oznámení na Mádra a spol. obsahuje výčet **svědků v procesu**; všichni byli následně odsouzeni v procesu s Bártou (Pellerová, Krejčíková, Tomek, Zvěřina, Běhalová, Stavělová st., Stavělová ml.). Výjimkou byli svědci Antonín Zadražil se Štefanem Šmálikem, kteří nebyli součástí ani jednoho z obou procesů.⁶¹⁸

K případu Mádr a spol. byl v šesti bodech sepsán **návrh usnesení na řešení případu Mádr a spol.** Sepsal jej ministr spravedlnosti Štefan Rais 30. května 1952. Ministr navrhl zcela vyloučit Ohliho případ; dále určil dny pro konání procesu; místo pro soudní líčení; z jakých krajů bude vybráno publikum; jaká část procesu bude veřejná a která neveřejná; vypracování zprávy o činnosti Trochty; sepsání novinového článku po skončení procesu; stanovení trestu smrti pro Železného a Pokorného, ostatním vyměřit tresty v přiměřené hranici vzhledem k jejich trestní činnosti. V obou procesech, jak u Mádra, tak u Bárty, došlo ke zkreslení reality a **vykonstruování trestní činnosti**, posléze i trestu. Jen u Železného s Pokorným šlo o skutečně spáchaný trestný čin vraždy. Bezpečnost i justice této skutečnosti zneužily, a tak se měl případ s Mádrem jevit v očích veřejnosti jako „*vatikánští agenti a jejich pomahači se při své zločinné činnosti nezastaví ani před surovou vraždou*“.⁶¹⁹ U procesu s Bártou předložil prokurátor Čížek návrh na utvoření celého procesu. Proces měl být rozdělen na pět skupin a jednotliví obvinění měli být souzeni v rámci své skupiny. Čížek ke skupinám připojil J. Tutteho.⁶²⁰ Vlastně šlo o **odsouzení svědků z procesu s Mádrem**. Případ

⁶¹⁸ ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 1. Trestní oznámení Státní prokuratury v Brně proti Mádr a spol., 16. května 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952; ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 4. Trestní oznámení proti Josef Ondok a spol., 24. dubna 1952; ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Osobní spis – Tutte. Trestní oznámení proti Josefu Tuttemu, 10. června 1952; ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 5. Trestní oznámení proti Bohumil Němčanský a spol., 21. července 1952; ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Mapa 3. Trestní oznámení proti Josef Soukop a spol., 8. září 1952.

⁶¹⁹ Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 346 (Dokument č. 8 – Zpráva ministra spravedlnosti Raise o případu Mádr a spol. a usnesení Politického sekretariátu ÚV KSČ (30. května 1952)).

⁶²⁰ NA Praha, f. Deník v trestní věci proti Josefu Tuttemu, inv. č. 4 SPt I 77/52 b. Návrh utvoření skupin v procesu, 9. října 1952.

Bárta a spol. lze považovat za „zbytek před časem odsouzeného případu“.⁶²¹ Původně měly být procesy utvořeny jinak. Vypovídá o tom návrh trestního oznámení, který je uložen v deníku k případu Bárta a spol. Do čela šestnáctičlenné skupiny měl být postaven Soukop a s ním měli proces tvořit Vintrová, Razik, Ledabyl, Železný, Pokorný, Štarha, Zadražil, Homolka, Zadražilová, Stavělová st., Stavělová ml., Čačka, Ciprysová, Šoltés a Velíková. Protože došlo v průběhu vyšetřování k zjištění nových skutečností, jednotlivé osoby musely být znovu prošetřovány a návrh byl stažen.⁶²²

Ani u Bárty nedošlo k vydání jedné žaloby. První část **žaloby**, na J. Tutteho, byla vydána Státní prokuraturou v Praze **3. července 1952**. Tento měsíc mělo totiž dojít k původnímu soudnímu líčení proti jeho osobě. Protože se nové líčení mělo odehrát o pár měsíců později, justice se již nezabývala novým sepsáním žaloby. Na zbývajících třicet obviněných osob v procesu byla sepsána žaloba stejným orgánem jako u Tutteho, jen k tomu došlo později – **29. září 1952**. Na Mádra a spol. podala pražská Státní prokuratura, zastoupená prokurátorem Zieglerem, žalobu **31. května 1952**. Žaloba se vztahovala na všech deset obžalovaných. Obě žaloby mají podobný základ – úsilí o zvrácení lidového režimu, frontální útok Vatikánu za pomoci agentů a ilegálních katolických kroužků a nastolení amerického imperialistického způsobu zotročování. V žalobě na Mádra je jako odstrašující případ „použit“ Antonín Mandl, odsouzený r. 1950. V Bártové žalobě je pro změnu zrádným knězem Svatopluk Schützner. Rád bych upozornil na fakt, že se žaloby textově neshodují; každá žaloba má vlastní text, vztahující se k danému procesu. Přesto obě žaloby žalují obžalované ze spáchání trestného činu velezrady a vyzvědačství; Mádrova žaloba navíc obsahuje zažalování za spáchání trestného činu vraždy.⁶²³

Při bádání v archiváliích došlo k zjištění, že znění a formulace nosné části trestního oznámení proti skupině Bárta a spol. (části, kde je popsán boj lidového režimu proti zrádné vysoké církevní hierarchii a zrádným kněžím) je takřka identická se zněním žaloby proti Mádrovi a spol.⁶²⁴

⁶²¹ *Tamtéž*, Návrh utvoření skupin v procesu, 9. října 1952.

⁶²² *Tamtéž*, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPt I 114/52 A. Zpráva Státní prokuratury Brno, 16. října 1952.

⁶²³ NA Praha, f. Státní prokuratura Praha, inv. č. 4 Spt I 68/52. Žaloba v procesu Mádr a spol., 31. května 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Žaloba 4 SPt I 114/52 v procesu Bárta a spol., 29. září 1952; NA Praha, f. Deník v trestní věci proti Josefů Tuttemu, inv. č. 4 SPt I 77/52 b. Žaloba proti J. Tuttemu, 3. července 1952.

⁶²⁴ „V několika procesech proti některým zrádným příslušníkům vysoké církevní hierarchie a některým zrádným kněžím, byla odhalena pravá tvář Vatikánu a jeho pomahačů. Tyto procesy ukázaly, že Vatikán se pokoušel zejména zneužít náboženského citění v Československu a v jiných zemích lidových demokracií k organisování rozvratných akcí. Cílem těchto zločinných akcí bylo nahradit lidově demokratické zřízení v těchto státech tuhou klerofašistickou diktaturou, politicky ovládanou Vatikánem. Hospodářsky se tyto státy měly stát kolonií USA.

Pět odsouzených osob v procesu s Mádrém bylo použito jako **svědků** proti Bártovi a spol. Jmenovitě šlo o Otu Mádra, Růženu Vackovou, Vladimíra Jukla, Marii Vintrovou a Žofii Langrovou. Svědci vypovídali během prvního a druhého dne soudního líčení, tj. 28. a 29. října 1952.⁶²⁵ Svědky při líčení proti Mádrově skupině měl soud vyslýchat v první den procesu. Nastala ale změna. Čížek napsal prokurátoru Zieglerovi: „*svedci budou az dnes rano [12. června 1952]*“. Během tajné části líčení, kdy se jednalo o biskupa Trochtu, vypovídali jako svědci Jadrná a Zvěřina. Oproti původnímu plánu soud vůbec nevyslýchal Zadražila a Adlerovou. Naproti tomu nově přibyla svědkyně Marie Gubová.⁶²⁶ V případě kolem Bárty nedošlo k žádné změně obdobného charakteru.

Státní prokuratura vypracovala 2. června **plán procesu Mádr a spol.** Jedná se o vzácnou archiválii, která se nevypracovávala u každého politického procesu. Protože např. pro proces s Bártou nebyl takový plán vůbec vypracován. U Mádra šlo o stanovení dnů soudního líčení; místo konání procesu; kdo bude zasedat v soudním senátu; kdo povede zastupování státu; jaká je skutková podstata spáchané trestné činnosti; jak se má proces jevit veřejnosti. Zároveň bylo rozhodnuto, že se obžalovaní setkají se svými právními zástupci jeden den před zahájením procesu, tj. 10. června 1952. Téhož dne proběhla **předporada senátu** v pražské Pankráci.⁶²⁷ Šestáho června 1952 sepsal soudce J. Novák **nařízení hlavního líčení**. V podstatě šlo o doplnění plánu procesu.⁶²⁸ Obdobné nařízení hlavního líčení v procesu s Bártou bylo datováno osmnáctým říjnem 1952; deset dnů před zahájením líčení. Dokument deklaroval, že se bude jednat o čtyři skupiny. Ty byly vedené vysokou církevní hierarchií.

Tyto procesy stejně jako proces proti maďarskému zrádnému kardinálovi Mindszentyemu dokázaly, že Vatikán je špiónážní centrálou připravující spolu s americkými imperialisty třetí světovou válku.

Když bdělosti československého pracujícího lidu a jeho vlády byly tyto záměry odhaleny a tak znemožněno, aby zrádní příslušníci z řad vysoké církevní hierarchie a jejich pomahači organizovali rozvrat a rozsáhlou špiónáž, nevzdal se Vatikán svých zločinných plánů. Počal budovat přísně ilegální náhradní záškodnickou síť. Vedoucími této sítě byli tajně vysvěcení a mimořádnými plnými mocemi vybavení biskupové a síť měly tvořit ilegální kroužky organizované ze svedených mladých lidí, které pod rouškou náboženské výchovy prováděly přípravu rozvratu a špiónáž.

I tyto plány byly odhaleny a organizátor kroužků Antonín Mandl byl spolu s ostatními vatikánskými agenty již v roce 1950 po zásluze potrestán. Na místo Mandla však nastoupil obviněný Otto Mádr.“ Potud je tato žaloba proti Mádrovi a spol. takřka doslovně totožná s trestním oznámením proti Bártovi a spol. Srov. NA Praha, f. Státní prokuratura Praha, inv. č. 4 Spt I 68/52. Žaloba v procesu Mádr a spol., 31. května 1952; ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Trestní oznámení proti Bárta Josef a spol., 21. srpna 1952; Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církvi. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 253–254.

⁶²⁵ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokoly o výpovědi se svědky v procesu Bárta a spol.

⁶²⁶ NA Praha, f. Státní prokuratura Praha, inv. č. 4 Spt I 68/52. Dálnopisná zpráva státnímu prokurátoru Zieglerovi, 12. června 1952; NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Protokol o hlavním líčení; Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 364 (Tajná část líčení).

⁶²⁷ *Církevní procesy padesátých let: Sborník příspěvků z konference pořádané Českomoravskou generální delegaturou Řádu karmelitánů, Českou křesťanskou akademií a Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským 21.–22. 5. 2002 v Praze, Kostelní Vydří 2002, obr. příl. – Plán procesu; NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Nařízení hlavního líčení, 6. června 1952.*

⁶²⁸ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Nařízení hlavního líčení, 6. června 1952.

Jejich smysl tkvěl v protistátních kroužcích, velmi značné nebezpečnosti pro společnost a zneužívání katolické mládeže.⁶²⁹ U Mádra se nařízení zaměřilo jak na personální obsazenost procesu a časové rozvržení líčení, tak stanovení skutkové podstaty trestné činnosti. Zatímco u Bárty se nařízení zabývalo ve větší míře jen skutkovou podstatou. Formulace tvrzení soudu nejsou v obou dokumentech totožná; jsou přizpůsobena obsahu činnosti jednotlivého procesu.

Proces s Mádrem probíhal od 11. června do 13. června 1952 v největším **brněnském sále Stadion**. Do čela senátu se postavil dr. Jaroslav Novák. Prokuraturu zastupoval odborník na proticírkevní procesy dr. Karel Čížek. K procesu bylo povoláno pět obhájců (Vorel, Nohavec, Kratochvíl, Neumann, Gottfried). O „vykonstruovanosti“ procesu svědčí mj. jména přisedících soudců, soudců z lidu, zapisovatelek. V archiváliích jsou uvedena jen jejich příjmení, popř. akademické tituly. Jejich role v procesu byla tedy spíše loutková; jen doplnili kulisy „divadelního představení“. Přisedícími soudci byli stanoveni dr. Podčepický, soudce z povolání Bautz, soudci z lidu Ing. Doušek a Kusovský; zapisovatelkami Grundová a Fenyková.⁶³⁰ Na začátku soudního líčení zjistil předseda senátu totožnost předvolaných osob. Prokurátor poté přečetl žalobu a jednotliví obžalovaní se měli k žalobě vyjádřit. Vypovídali ovšem jednotlivě, odděleně od ostatních spoluobžalovaných. Výpovědi obžalovaných osob zanesla zapisovatelka do **protokolu o hlavním líčení**; chybí zde otázky (dotazy) pokládané obžalovaným. Během prvního dne procesu byli vyslechnuti členové původní Mádrovy čtyřčlenné skupiny. Během druhého dne procesu proběhla **tajná část líčení**, a to od 7.45 do 9.00 hodin. Po zbytek dne soudní senát vyslýchal předvolané svědky a všechny čtyři členy uměle připojené skupiny. Třináctého června přečetl předseda Novák, bez ohledu na výpovědi obviněných, **rozsudek**. Jeho znění odpovídalo žalobě.⁶³¹

Oba rozsudky mají stejnou strukturu; přesto se neshodují ve formulacích. Nelze tedy jasně vydedukovat, že by justice měla univerzální dokument, do kterého by vpisovala specifické údaje. Pouze úvodní část je v obou rozsudcích totožná: „*Rozsudek. Jménem republiky! Státní soud v Praze, odd. 6., uznal po hlavním líčení, konaném ve dnech (...), takto právem: Obvinění:*“. Následuje jmenný výčet obviněných osob s charakteristikou jejich trestné činnosti a spáchaných trestných činů. Na základě skutkové podstaty trestných činů určily justiční orgány výši trestů. V závěru rozsudku je popsáno odůvodnění rozhodnutí soudu

⁶²⁹ Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013, s. 257.

⁶³⁰ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Nařízení hlavního líčení, 6. června 1952; *Církevní procesy padesátých let: Sborník příspěvků z konference pořádané Českomoravskou generální delegaturou Řádu karmelitánů, Českou křesťanskou akademií a Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským 21.–22. 5. 2002 v Praze*, Kostelní Vydří 2002, obr. příl.- Plán procesu.

⁶³¹ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Protokol o hlavním líčení; Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 364 (Tajná část líčení).

pro jednotlivé odsouzené v procesu. Rozsudky proti Bártovi a spol. i Mádrovi a spol. navíc obsahují data, od kdy se odsouzeným započítává počátek výkonu trestu, tj. od uvalení vazby. Rozsudky se tedy shodují ve struktuře; dále pak v podstatě skutkové podstaty – v počátku zahájení údajně protistátní činnosti, v r. 1948; v pokusu o rozvrat lidového režimu; v navázání kontaktů s imperialistickými agenty; v hromadění a odesílání špionážních zpráv do zahraničí, zejména do Vatikánu; ve styku s agentem Schütznerem. Co se týče spáchaných trestných činů, v obou případech se ve většině jednalo o trestný čin velezrady podle § 78 odstavec 1 písmeno c) a odstavec 2 písmeno a) trestního zákona a trestný čin vyzvědačství podle § 86 odstavec 1 a odstavec 2 písmeno a) trestního zákona. V Bártově případě rozhodl soud o úhrnném trestu všech odsouzených v délce **330 let a 8 měsíců**; u Bárty byl úhrnný trest ve výši **131 let** (navíc ovšem musíme přičíst jeden trest odnětí svobody na doživotí pro Mádra a dva rozsudky trestu smrti u Železného a Pokorného).⁶³²

Předsedou soudního senátu byl v obou případech J. Novák a státním prokurátorem K. Čížek. Obhájci, kteří vystupovali u obou procesů, byli dr. Vorel (Lacina, Valášek, Kotulán, Kerhart + Mádr, Ledabyl) a dr. Nohavec (Holub, Procházková, Krejčíková, Kulhánek + Jukl, Železný). Ve složení senátu se oba případy shodují v jednom soudci z lidu, a sice ve Františku Douškovi.

Nejtěžší tresty byly vyměřeny Železnému s Pokorným (trest smrti), Mádrovi (doživotí), Juklovi (25 let), Zvěřinovi a Vackové (22 let), Langrové, Bártovi a Němčanskému (20 let). S „nejmírnějšími“ tresty odešli od soudu Ledabyl (14 let) a Kotulán (8 měsíců).⁶³³ Odvolání proti rozsudku podali v každém procesu dva odsouzení – v procesu s Mádrem podali odvolání Železný s Pokorným a v procesu s Bártou podali odvolání Holaň se Stavělovou ml. Ani u jednoho odsouzeného nedošlo k uznání odvolání; pokaždé bylo soudem zamítnuto.⁶³⁴

Při soudním jednání se nutně vycházelo mj. ze **znaleckého posudku** proti Mádrovi a spol. Sepsali jej důstojníci StB Karel Sirotk a Drahomír Hromádka, a to 12. června 1952.⁶³⁵ Pro účely Státního soudu vypracoval Karel Sirotk obdobný znalecký posudek na skupinu Bárty a spol. Posudek zhotovil 31. října 1952. Při komparaci obou archiválií bylo zjištěno, že

⁶³² ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Rozsudek 6 TS I 84/52, 1. listopadu 1952; NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Rozsudek 6 TS I 41/52, 13. června 1952.

⁶³³ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Rozsudek 6 TS I 84/52, 1. listopadu 1952; NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Rozsudek 6 TS I 41/52, 13. června 1952.

⁶³⁴ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o odvolacím líčení, 30. ledna 1953; NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Protokol o výkonu trestu smrti, 18. prosince 1952.

⁶³⁵ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Znalecký posudek proti Otto Mádrovi a spol., 12. června 1952.

se posudky shodují, a to obsahově i takřka doslovně, ve většině částí. Posudek na Bártu je obsáhlejší; obsahuje navíc úsek věnovaný hospodářské (kapitálové) základně Vatikánu.⁶³⁶

U obou procesů byly využity tzv. **otázkové protokoly**. Jako ukázkou jejich použití u Mádra a spol. lze uvést výpověď R. Vackové během tajné části procesu: „*Bylo to v obálce, bylo tam napsáno, nevím ovšem přesně, jestli tam, si pamatuji tuto okolnost, jestli to bylo tehdy, zrovna ten první, ale určitě jedna z těch zásilek byla v takové aktové obálce (...) a bylo tam napsáno: Città di Vaticano*“. Tajná část líčení je proto typickým příkladem uplatnění tzv. dotazníkového protokolu, tedy nazpaměť naučenou rolí, vytvořenou příslušníky StB, kterou při líčení „hrál“ každý obviněný. Důkazem nátlaku StB a použití metod konstrukce politických procesů je vedle zkomolování slov a vět při výpovědi, kdy se obvinění rozpomínali, co mají vlastně říct, také úvodní přiznání obviněného k trestné činnosti.⁶³⁷ Pro dokonalejší názornost poslouží záznamy v díle Václava Vaška: „*Velmi dramatické bylo vystoupení Olgy Stavělové mladší. Ta ve snaze odčinit svou nešťastnou výpověď v Mádrově procesu, kdy odrecitovala vše, co jí v Ruzyni vtloukali do hlavy, vystupovala nyní tak, že si až přitížila. [Myšleno v procesu s Bártou a spol.] Vyříkala vše, co zažila ve vyšetřovací vazbě a*

⁶³⁶ Oba posudky se shodují v tomto znění: „*Znalecký posudek z oboru státně bezpečnostního a politického zpravodajství v trestní věci proti Otto Mádrovi a spol.*

Trestná činnost obviněných, která je projednávána před tímto soudem, má své příčiny a je v těsném vztahu nejen k událostem, které se odehrávají uvnitř naší republiky, nýbrž i událostem, které probíhají mimo hranice ČSR.

K posouzení trestné činnosti obviněných je proto nutno aspoň v hrubých rysech osvětliti úlohu Vatikánu a jeho špiónážní služby.

Papežství ve své dnešní podstatě trvá vlastně již přes 1.500 let. Postupem času ve středověku stal se papež nejvyšším a neomezeným vládcem celého křesťanského světa. Později, v novověku souběžně se vzrůstem feudálních absolutistických monarchií klesá pozvolně původně neomezená světská moc papeže, až zrušením Papežského státu v roce 1870 je papež zbaven světské moci a působnosti, které s jeho postavením v církvi neměly co činiti.

Co bylo ztraceno na zevní moci církve, bylo nahrazeno bezohlednou a důslednou centralisací uvnitř církevní organizace. papežský absolutismus a nejužší centralizace – to jsou dva základní pilíře Vatikánu. V důsledku toho ovládá papež biskupy a biskup cele ovládá faráře. Na cestě z Vatikánu až do posledního kostela není překážky, která by mohla mocenský zásah Vatikánu vyloučiti. (...) [Nyní následuje šestistránkový přehled o vatikánském kapitálu dle interpretace KSČ.]

V současném boji dvou táborů, tábora míru a socialismu s táborem války a imperialismu, který charakterizuje mezinárodní situaci po druhé světové válce, stojí Vatikán bezvýhradně v táboře imperialistickém. To však není nic nového. Po celých 15 století byl Vatikán nepřitelem novot a všeho pokroku. (...) Uvítal proto Velkou říjnovou socialistickou revoluci v Rusku se stejnou nenávistí, jako před tím revoluci francouzskou. Křížácké tažení proti socialismu stalo se hlavním motivem Vatikánu. (...) Proto ve druhé světové válce stál cele na straně Německa a Itálie (...).

Vítězství Sovětského svazu a zhroucení fašistických mocností donutilo Vatikán ke spěšnému přeorientování. Vatikán, který dříve sázel na Hitlera a Mussoliniho, rozhodl se rychle spojití své zájmy co nejtěsněji se zájmy západních imperialistů.

Vatikán se orientuje na reakční elementy těchto zemí, které s-ní o nové válce proti demokraciím a SSSR. (...) Vatikán se stává opět silou, neboť buržoasie upevňuje jeho autoritu, aby jí využila ve svůj prospěch. (...) Jeho hlavním úkolem dnes je boj proti lidové demokracii a Sovětskému svazu.“ Potud se oba posudky takřka doslovně shodují. Srov. NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Znalecký posudek proti Otto Mádrovi a spol., 12. června 1952. Více o znaleckém posudku proti Bártovi: srov. ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Znalecký posudek proti Josefu Bártovi a spol., 31. října 1952.

⁶³⁷ Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 364 (Tajná část líčení).

jak se StB podařilo ji zlomit, když měla svědčit proti otci Mádrovi.“⁶³⁸ Seznam předem připravených otázek a odpovědí byl použit i u Barty a spol. Šablonovitost otázek a odpovědí je zaznamenána v protokolu o hlavním líčení; chybí zde totiž znění dotazu (otázky). A tak např. Jaroslav Řihák útržkovitě vypověděl: „*K dotazu obhajoby: Mám dojem, že Lacina na mně žádal, abych mu hned vrátil ten plánek. Nemohl jsem mu vyhovět proto, že plánek měl již Nesrovnal. Nepamatuji si, zda jsem Lacinovi řekl, že plánek má Nesrovnal.*“⁶³⁹

Plán procesu u Mádra a spol. byl dodržen také ve věci vydání **novinového článku**. Zprávu ve Svobodném slovu otiskla redakce 15. června 1952, dva dny po skončení procesu. Článek „Proces se skupinou rozvratníků ve službách Vatikánu“ měl propagandistický účel na celou veřejnost.⁶⁴⁰ O procesu s Bártou nebyl takový článek zveřejněn, nebo se alespoň v probádaných fondech nedochoval.

Nejvíce odsouzených (celkem osmnáctkrát) nastoupilo výkon trestu ve věznicí na Mírově.⁶⁴¹

Odsouzení v procesu Mádr a spol. byli **propuštěni na svobodu** v průběhu 60. let 20. století. Dříve než v šedesátých letech se z vězení dostal na svobodu Zdeněk Čačka; podmíněně propuštěn byl 2. října 1957 a stal se prvním propuštěným v procesu. Amnestie prezidenta republiky v r. 1960 byla příznána jako důvod pro propuštění Stanislavu Ledabylovi, Marii Vintrové a Žofii Langrové. Sedmnáctého prosince 1963 došlo k přiznání podmíněného propuštění Václavu Razikovi. Podmínečně propuštěn z výkonu trestu byl 22. února 1965 Vladimír Jukl. Vůdce skupiny Mádra podmíněně propustila justice na svobodu 24. června 1966. Jako poslední z odsouzených v procesu opustila mříže věznice Růžena Vacková, a to 27. dubna 1967. Lze ji tak považovat za jednu z nejdéle vězněných politických vězňů v naší historii. Trest smrti nad Železným a Pokorným byl vykonán 18. prosince 1952.⁶⁴² V procesu s Bártou bylo nejvíce odsouzených propuštěno amnestií v r. 1960. Celkově se na svobodu dostalo 11 odsouzených; zároveň došlo k propuštění Pellerové (nikoli však na základě amnestie, ale odpykáním celé výše trestu).⁶⁴³

Při porovnání vybraných archiválií o amnestii z r. 1965 pro Janu Velíkovou (Bárta a spol.) a Růženu Vackovou (Mádr a spol.) lze určit, že dokument má obdobnou strukturu obsahu. Tyto dvě archiválie jsem si zvolil proto, že obsahují vpisky tužkou; lze tak porovnat i

⁶³⁸ Václav VAŠKO, *Dům na skále 3. Církev vězněná. 1950–1960*, Kostelní Vydří 2008, s. 101.

⁶³⁹ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Skupinový spis. Protokol o hlavním líčení 6 TS I 84/52.

⁶⁴⁰ NA Praha, f. Generální prokuratura v Praze, inv. č. T 707/52. Novinový článek „Proces se skupinou rozvratníků ve službách Vatikánu“, Svobodné slovo, 15. června 1952.

⁶⁴¹ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Evidenční karty odsouzených v procesu Bárta a spol.; NA Praha, f. SSNV, inv. č. Vacková Růžena. Evidenční karty odsouzených v procesu Mádr a spol.

⁶⁴² NA Praha, f. SSNV, inv. č. Vacková Růžena. Evidenční karty odsouzených v procesu Mádr a spol.

⁶⁴³ *Tamtéž*, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Osobní karty odsouzených v procesu Bárta a spol.

vpisování do textu. Dokumenty se shodují v této struktuře: „*Usnesení. Krajský soud v Praze rozhodl v neveřejném zasedání konaném dne (...) podle § (...) tr. řádu takto: [jméno a příjmení odsouzeného], nar. (...) ve (...) okr. (...) ve výkonu trestu v (...) bytem v (...) okr. (...) odsouzená rozsudkem býv. státního soudu v Praze ze dne (...) zn. sp. (...) ve spojení s rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne (...) zn. sp. (...) pro trestný čin (...) k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání (...) je účastna amnestie prezidenta republiky ze dne 9. května 1965. Podle čl. (...), rozhodnutí prezidenta republiky o této amnestii promíjí se jí (...). V Praze dne (...).*“⁶⁴⁴

Odsouzení v procesu Mádr, Jukl, Razik, Langrová, Vintrová a Vacková podali **žádost o rehabilitaci procesu** v r. 1969 na základě zákona č. 82/1968 Sb. Žádost projednával KS v Praze. Soud uznal jejich žádost za vyhovující a označil tvrzení Státního soudu Praha o papežské moci coby velezrádné mocnosti za fikci. Podle tvrzení KS přehlíží Státní soud skutečnost, že římskokatolická církev má celosvětový charakter. A proto je naprosto samozřejmé, že zájmy jednotlivých představitelů musí nutně přesahovat hranice státu. Rozsudek z r. 1952 byl označen za plný nepodložených konstrukcí, a proto bylo nezbytné zrušit jeho platnost. Předseda soudu JUDr. Rudolf Nesvadba zprostil odsouzené v procesu ze spáchání trestného činu vyzvědačství a velezrady.⁶⁴⁵ O dva roky později podal ministr spravedlnosti Jan Němec stížnost proti tomuto rozhodnutí. Nejvyšší soud v čele s JUDr. Aloisem Burdou zasedal v dubnu 1971, aby označil rozsudek KS z r. 1969 za nepravomocný. Soud se totiž při prošetřování zaměřil jen na fyzické a psychické násilí páchané na odsouzených; navíc nedošlo ke konfrontaci se svědky. Rehabilitace procesu byla zrušena; došlo k derehabilitaci.⁶⁴⁶ KS Praha, zastoupený JUDr. Oldřichem Fučíkem, znovu projednal Mádrův proces v březnu 1975. Mezitím Razik a Langrová stáhli své žádosti a Marie Vintrová zemřela, přesto se soud jejím případem zabýval. Soud zrušil rozsudek Státního soudu a trestnou činnost odsouzených zmínil podle znění nových zákonů. Došlo tak k zrušení trestného činu velezrady; naopak odsouzení se dopustili trestného činu sdružování proti republice a podvedení republiky. Trestný čin vyzvědačství zůstal v původním znění z r. 1952. Za novou skutkovou podstatu došlo k odsouzení Vackové na 11 let nepodmíněně, Mádra na 12 let, Jukla na 10 let a zemřelé Vintrové k 10 letům odnětí svobody. Zároveň soud rozhodl o

⁶⁴⁴ NA Praha, f. SSVN, inv. č. Vacková Růžena. Usnesení Krajského soudu Praha, 10. května 1965; NA Praha, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPT I 114/52 A. Usnesení Krajského soudu v Praze o uznání amnestie pro J. Velíkovou, 21. června 1960.

⁶⁴⁵ ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Rozsudek Krajského soudu Praha, 24. dubna 1969.

⁶⁴⁶ Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 433–437 (Dokument č. 29 – Rozsudek Nejvyššího soudu ohledně stížnosti pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti (29. dubna 1971)).

propadnutí jmění. Vyměřené tresty byly jen formálním výrokem, protože odsouzení si již odpykali delší dobu u původních trestů.⁶⁴⁷ Můžeme proto tento rozsudek označit za částečnou rehabilitaci. Úplné a spravedlivé očisty se ale obvinění opět nedočkali. V procesu s Bártou podávali odsouzení žádost o rehabilitaci v průběhu 70. let. Většina z nich ovšem svoji žádost stáhla, a to ještě dříve než soudní líčení začalo. Nemuseli tak hradit náklady spojené s přelíčením.⁶⁴⁸

Krajský soud v Brně v čele s JUDr. Ivo Kouřilem zasedal v prosinci 1990 a projednával **rehabilitaci odsouzených osob v procesu Bárta a spol.** Soud zrušil rozsudek z r. 1952 podle zákona č. 119/1990 Sb. Považují za úctyhodné, že teprve jeden rok po listopadových událostech byly rehabilitovány všechny odsouzené osoby v procesu. Rozsudek krajského soudu byl potvrzen 27. prosince 1990. Na druhé straně tomu ale již bylo třicet osm let od rozsudku Státního soudu. Jen u Holaně, Zemanové a Rybenské bylo zrušení obžaloby stvrzeno v r. 1991.⁶⁴⁹ Ovšem sametová revoluce neurychlila rehabilitaci pro všechny odsouzené v procesu Mádr a spol. Např. v případě Vackové, která se listopadových událostí nedožila, trvalo další čtyři roky, než čtyřicet let potlačovaná pravda mohla být nazvána pravými jmény skrze nezávislé soudnictví. Nakonec k přerušení kontinuity třídního bolševického práva došlo. Případ Vackové, Mádra, Čačky, Jukla, Langrové, Ledabyla, Razika a Vintrové byl projednáván KS Praha 17. ledna 1991. Případ prošetřovala JUDr. Helena Řiřicová. Juklovi soud tohoto dne zrušil rozsudek za trestný čin podvracení republiky a nápomoc k trestnému činu vyzvědačství. Rozsudek z 13. června 1952 za trestné činy vyzvědačství a velezrady byl krajským soudem zrušen Ž. Langrové, V. Razikovi, Z. Čačkovi, V. Železnému a A. Pokornému. Krajský soud zrušil rozsudek za trestný čin nápomoci k vyzvědačství u M. Vintrové a S. Ledabylovi byl zrušen rozsudek za trestný čin velezrady. Mádrovi zrušil zákon o soudní rehabilitaci č. 119/1990 Sb. rozsudek z března 1975; došlo tak k zrušení trestného činu podvracení republiky. Rehabilitace se nevztahovala na trestný čin vyzvědačství, a proto byl Mádrovi vyměřen tzv. **zbytkový trest** v délce 4 let odnětí svobody.⁶⁵⁰ Plné rehabilitace se Mádr dočkal 22. prosince 1992, kdy jej JUDr. Ladislav

⁶⁴⁷ ABS ČR Praha, f. V-2742 MV. Rozsudek Krajského soudu v Praze v opětném rehabilitačním řízení, 27. března 1975.

⁶⁴⁸ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Městského soudu v Praze o vyrozumění stažení žádostí o rehabilitaci procesu, 1972–1973.

⁶⁴⁹ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Krajského soudu v Brně o rehabilitaci, 27. prosince 1990; NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 84/52. Usnesení Městského soudu v Praze ve věci O. Holaně, F. Rybenské-Doležalové a J. Zemanové-Mazalové, 21. října 1974.

⁶⁵⁰ NA Praha, f. Státní soud Praha, inv. č. 6 TS I 41/52. Usnesení Krajského soudu Praha, 17. ledna 1991.

Souček zprostil trestného činu vyzvědačství.⁶⁵¹ Zákon o soudní rehabilitaci se nevztahoval na trestný čin vraždy. Proto byli Pokorný s Železným rehabilitováni 17. února 1994.⁶⁵² V r. 1991 byl Vackové vyměřen zbytkový trest ve výši 3 let. Protože podle soudu nebylo prokázáno, že Vacková vyzvídala státní tajemství, soud ji zprostil obžaloby a plně rehabilitoval.⁶⁵³

V obou procesech se lze dopátrat výpovědí odsouzených, kteří doznali a popsali fyzické nebo psychické násilí páchané na jejich osobě. U procesu s Bártou poslouží výpověď samotného Bárty z 28. listopadu 1956.⁶⁵⁴ Zmínit v tomto směru můžeme také brutální zacházení s vyšetřovanou Janou Velíkovou, o kterém promluvila v listopadu 1956.⁶⁵⁵ V procesu s Mádrem byl podobnému těžkému výslechu podroben vyšetřovaný Vladimír Jukl. Vaško ve své knize píše, že prvnímu výslechu byl Jukl podroben 15. srpna 1951. Jakmile odmítl říct, s kým se scházel, vyšetřovatelé mu obušky rozbili chodidla natolik, že nemohl několik dní ani stát. Z paměti Jukla uvedených ve Vaškově knize vyplývá, že večer před procesem musel podepsat, že se nebude proti rozsudku soudu odvolávat. A pokud bude říkat něco jiného, než uvedl do protokolu, soudní senát bude jeho chování považovat za obelhávání úřadů.⁶⁵⁶ U obou procesů se minimálně u jednoho obviněného sáhlo ze strany vyšetřovatelů k použití fyzického a psychického teroru.

Svědectví o **provázanosti obou procesů** přináší archiválie o vyhodnocení archivního svazku V-691 MV z r. 1966, který se vztahuje k procesu s Bártou a spol. Zde je uvedeno, že „*Josef Bárta, Josef Zvěřina, Jiří Holub a Josef Soukup společně s již odsouzenými řím. kat. knězi Otto Mádrem a Václavem Razíkem, počali po zatčení faráře Antonína Mandla a dalších v roce 1949–1950 znovu organizovat ilegální náboženské kroužky katolické mládeže v ČSR*“. Protistátní skupina Bárta a spol. podle dokumentu „*souvisí s ileg. skupinami: a) Mádr Otto a spol. (...); b) Hošek Josef a spol.*“.⁶⁵⁷

⁶⁵¹ Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 445–446 (Dokument č. 32 – Rozsudek Krajského soudu v Praze definitivně osvobozující O. Mádra (22. prosince 1992)).

⁶⁵² Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 447–448 (Dokument č. 33 – Usnesení Krajského soudu v Praze osvobozující A. Pokorného, souzeného ve skupině Mádr a spol. a popraveného dne 18. 12. 1952 (24. června 1993)); Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 451–452 (Dokument č. 35 – Usnesení Krajského soudu v Praze osvobozující V. Železného, souzeného ve skupině Mádr a spol. a popraveného dne 18. 12. 1952 (17. února 1994)).

⁶⁵³ Jaroslav VOREL – Alena ŠIMÁNKOVÁ – Lukáš BABKA, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004, s. 329–330.

⁶⁵⁴ NA Praha, f. Deník ve věci Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inv. č. 4 SPT I 114/52 A. Protokol o výpovědi s J. Bártou, 28. listopadu 1956.

⁶⁵⁵ *Tamtéž*, protokol o výpovědi s J. Velíkovou, 12. listopadu 1956.

⁶⁵⁶ Václav VAŠKO, *Dům na skále 3. Církev vězněná. 1950–1960*, Kostelní Vydří 2008, s. 86.

⁶⁵⁷ ABS ČR Praha, f. V-691 MV. Operativní podsvazek 1. Vyhodnocení archivního svazku V-691 MV, 25. července 1966.

V jednatřicetiletém procesu s Bártou nepadl žádný trest smrti, zatímco v desetičlenném procesu s Mádrem byli popraveni rovnou dva odsouzení. K rehabilitaci procesu s Bártou nedošlo za komunistického režimu, ale až v devadesátých letech 20. století. U Mádra a spol. došlo k rehabilitaci již na konci 60. let, v následné éře socialismu došlo k derehabilitaci, resp. k částečné rehabilitaci. Soud s Bártou na přelomu října a listopadu 1952 navazoval svým způsobem na „Akci K“, zejména na internaci kněží (primárně v případě kolem františkána Bárty). Zatímco u Mádra odpýkávali odsouzení výkon trestu odnětí svobody ve věznicích, v procesu s Bártou byli odsouzení zavíráni i do pracovních dolů.⁶⁵⁸

Nutné si v závěru uvědomit, že proces s Bártou se stal největším procesem proti Katolické akci. Zatímco proces s Mádrem označujeme za proces s představiteli církve, doplněný o laiky. Trestná činnost a odsouzení se zakládaly na uměle vykonstruované žalobě a následně na předem připraveném soudním přelíčení. Výjimkou je odsouzení Železného a Pokorného za spáchaný trestný čin vraždy. V jejich případech se nejedná o umělou konstrukci, ale o legitimní odsouzení. Proto také trvalo až do r. 1994, než soud rozhodl o jejich rehabilitaci.

⁶⁵⁸ *Bárta, Jan Baptista Josef*, Ústav pro studium totalitních režimů, dostupné online (<https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/barta-jan-baptista-josef-18-3-1921/>), [citováno k 7. 7. 2017].

ZÁVĚR

Politické procesy v padesátých letech se staly nedílnou součástí utužujícího komunistického režimu v Československu. Jednalo se o vykonstruované a politicky motivované politické procesy. Jedním z důvodů byla závislost justice na totalitním režimu, která jím byla plně ovládaná a kontrolovaná. O soudních záležitostech rozhodovaly mimosoudní instituce a stranické orgány řízené KSČ. Silným impulsem k politickým procesům byl zákon č. 231/1948 Sb., zákon z 6. října 1948 na ochranu lidově demokratické republiky, a zákon č. 232/1948 Sb., zákon z 24. října 1948 o zřízení Státního soudu. Politické procesy probíhaly jako veřejné divadlo nebo tajná soudní přelíčení, v mnoha případech došlo k propojení obou možností. Tak tomu bylo například v procesu Mádr a spol., nikoli však v procesu s Bártou a spol.

V politických procesech byly odsouzeny mnohé skupiny; velkou část tvořili představitelé církve a nábožensky orientovaní laici. Církev, zejména katolická, měla podporu více než sedmdesáti pěti procent obyvatel v Československu, byla organizovaná a komunikovala s Vatikánem, který byl podle komunistického režimu součástí imperialistické moci a západních agentů. Proces Bárta a spol. lze označit za největší proticírkevně motivovaný proces proti představitelům Katolické akce. Na druhé straně proces Mádr a spol. označujeme za proces s představiteli církve, doplněný o laiky. V případě kolem Bártovy osobnosti došlo k propojení čtyř velkých skupin, které byly navíc před zahájením soudního líčení doplněny o jednu samostatně vystupující osobnost. U Mádra došlo k propojení dvou na sobě nezávislých skupin; musíme přitom konstatovat fakt, že mnozí členové uměle připojené skupiny neměli s církví nic společného.

Třicet jedna odsouzených v procesu s Bártou, jejich působení v katolických kroužcích i ve svém zaměstnání, se stalo svědectvím doby padesátých let. Obvinění ze spáchané protistátní a velezrádné trestné činnosti byly ihned využity komunistickým režimem k vykonstruování obžaloby a uvedení důvodů k jejich uvěznění. I když souzení církevní představitelé a duchovně motivovaní laici hodlali navodit mezi lidmi duchovní atmosféru a odpovědnost za prostředí, ve kterém žili, komunisté z jejich píce vytvořili existenci ilegálních katolických kroužků, usilujících o svržení lidově demokratického zřízení v ČSR za pomoci Vatikánu a jeho agentů.

Cíle diplomové práce byly splněny. Na základě zpracování odborné literatury a archivního materiálu byla demonstrována „výroba“ politického procesu Bárta a spol., posléze Mádr a spol., do které byli zařazeni všichni aktéři z obou procesů. První kapitola zachycuje

popis situace v církvi a vztahy mezi ní a státem na základě zpracování literatury vztahující se k tomuto tématu. Následné kapitoly, druhá a třetí, popisují charakteristiku jednotlivých obviněných v procesu s Bártou a příčiny vedoucí k odsouzení za trestné činy velezrady, vyzvědačství, neoznámení trestného činu, ohrožení státního tajemství a sdružování proti republice. Kapitoly neopomínají zmínit styky s představiteli církve i laiky a konečně dějství a atmosféru před soudním senátem, proces, odsouzení a propuštění v průběhu 50. a 60. let 20. století. Třetí kapitola ve svém závěru odkazuje na stručné zmínění činnosti propuštěných vězňů a jejich rehabilitaci během jednoho prosincového dne roku 1990. Při studiu archiválií bylo zjištěno, že před samotným soudním líčením v případě Bárta a spol., ale také Mádr a spol., byly vypracovány komunistickými orgány trestní oznámení, plán žaloby, žaloba, plán procesu, znalecký posudek, rozsudek a protokol o hlavním líčení. Při bádání byly prozkoumány výslechové protokoly z obou procesů, a to jak se svědky, tak s obviněnými. Přínosným se staly zvláště výslechové protokoly, které sloužily jako tzv. dotazníkové (otázkové) protokoly. Ty byly zavedeny sovětskými poradci, kteří přicházeli od konce čtyřicátých let vypomáhat československým kolegům s konstrukcí mechanismu politických procesů. Důkazem jejich užití před soudním tribunálem je sepsaný protokol o hlavním líčení. Podle dostupného a probádaného materiálu nebylo zjištěno páchání fyzického násilí ve vyšetřovací vazbě ze strany vyšetřovatelů na všech vyšetřovaných osobách. V obou procesech se ovšem takové poznatky objevují. Několik odsouzených osobností později doznalo, že na ně byl vyvíjen fyzický nebo psychický nátlak.

Komparací byly zjištěny podobnosti i rozdíly mezi oběma procesy. Za nejdůležitější a nejprínosnější zjištění považuji odsouzení svědků z procesu Mádr a spol. v procesu s Bártou. Tito lidé si prošli rolí svědka, aby jim ji režim o půl roku později vyměnil za roli obžalovaného. Znaky podobnosti, mnohokrát až doslovné shody, v obsahu i struktuře byly při bádání zjištěny v mnoha dokumentech procesu – zejména v trestních oznámeních, žalobách, znaleckých posudcích, rozsudcích a usneseních o amnestiích. Zajímavé bylo komparovat desetičlenný proces s Mádrem a Vackovou a takřka třikrát větší proces jednatřiceti osob kolem Bárty a Zvěřiny nejen z pohledu množství souzených lidí, ale také z pohledu rehabilitování jejich pověsti. Zatímco u procesu Mádr a spol. docházelo, zvláště v případě s profesorkou Růženou Vackovou, k rehabilitování již během 60. let, u procesu s Bártou došlo k rehabilitaci až na počátku 90. let. Nutno ovšem podotknout, že u Vackové následně došlo během pouhých pěti let k derehabilitaci i částečné rehabilitaci a po listopadových událostech trvalo ještě čtyři roky, než byla plně rehabilitována. U Bárty a spol. sice nedošlo k rehabilitaci

za komunistického režimu, zato k ní došlo pouhý rok po r. 1989 u všech 31 odsouzených bez vyměření tzv. zbytkového trestu.

Po zpracování diplomové práce jsem dospěl k závěru, že se většina informací v archivních pramenech shoduje s informacemi uvedenými v odborných publikacích. Úskalím bylo dohledat informace k činnosti odsouzených po propuštění. Archiválie samozřejmě mnohá fakta poskytly, ale bylo nutné je konfrontovat s odbornými publikacemi. Samotná konfrontace s archiváliemi a odbornými publikacemi byla nutná, protože ne všechny údaje obsažené v archivních pramenech můžeme považovat za objektivní a pravdivé.

V obou procesech najdeme osobnosti, které byly dekorovány z rukou prezidenta Václava Havla Řádem T. G. Masaryka – v procesu s Mádrém se jednalo o Růženu Vackovou (ocenění obdržela in memoriam v roce 1992) a v procesu s Bártou jím byl Josef Zvěřina (dekorován byl in memoriam roku 1991). Významné ocenění, a sice Plaketu sv. Anežky České, obdržel Josef Bárta OFM od Institutu františkánských studií v roce 2004.

Dostupnost archiválií byla díky ochotě zaměstnanců Archivu bezpečnostních složek, Ústavu pro studium totalitních režimů a Národního archivu velmi dobrá; dokumentace byla pro účely této práce připravená k badatelské činnosti. Považuji za důležité zmínit, že všechny archiválie získané bádáním ve fondech Národního archivu jsou dosud nezpracované.

Diplomová práce má sloužit jako objektivní pohled na procesy Mádr a spol. a Bárta a spol., jejich vysvětlení a představení na jednotlivých souzených osobnostech. Hlavním účelem je poskytnutí ucelených informací o „výrobě“ procesů. Osobnosti odsouzené v proticírkevně vedených procesech se navždy zapsaly jako bojovníci do historie našeho státu, i když se tak odehrálo v nelehké době.

SEZNAM ZKRATEK

ABS	Archiv bezpečnostních složek
a. č.	Archivní číslo
č.	Číslo
čsl.	Československý
ČSL	Československá strana lidová
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
dr.	Doktor
f.	Fond
inv. č.	Inventární číslo
KA	Katolická akce
KAV NF	Krajský akční výbor Národní fronty
Kč	Koruna československá
Kčs	Koruna československá
KSČ	Komunistická strana Československa
KS MV	Krajská správa ministerstva vnitra
KS	Krajský soud
KS StB	Krajská správa Státní bezpečnosti
KV KSČ	Krajský výbor Komunistické strany Československa
KV StB	Krajské velitelství Státní bezpečnosti
mj.	Mimo jiné
MNB	Ministerstvo národní bezpečnosti
MNV	Místní národní výbor
NA	Národní archiv
NPT	Nápravně pracovní tábor
NS	Nejvyšší soud
NVS	Nápravně výchovná skupina
OFM	Ordo Fratrum Minorum (Řád menších bratří, františkáni)
ONV	Okresní národní výbor
PTP	Pomocné technické prapory
r.	Rok

ROH	Revoluční odborové hnutí
s.	Signatura
SBS	Sbor bezpečnostní služby
SČM	Svaz české mládeže
SČSP	Svaz československo-sovětského přátelství
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
SÚC	Státní úřad pro věci církevní
sv.	Svatý
tzv.	Takzvaný
ÚAV NF	Ústřední akční výbor Národní fronty
UK	Univerzita Karlova
ÚSTR	Ústav pro studium totalitních režimů
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
V StB	Velitelství Státní bezpečnosti

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond A 2/8, inventární číslo 76, signatura A2/8-76.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-691 MV, skupinový spis.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-691 MV, mapa 2.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-691 MV, mapa 3.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-691 MV, mapa 4.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-691 MV, mapa 5.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-691 MV, osobní spis – Tutte.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-691 MV, podsvazek 1.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-691 MV, podsvazek 2.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-691 MV, jmenný seznam.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-691 MV, obálka.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-691 MV, obálka 2.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-691 MV, obálka 3.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-2298 MV.
- Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, fond V-2742 MV.
- Národní archiv Praha, fond Deník 131/52a.
- Národní archiv Praha, fond Deník 4 SPt I, inventární číslo 114/52b.
- Národní archiv Praha, fond Deník Josef Bárta a spol. Rk 152/56, inventární číslo 4 SPt I 114/52.
- Národní archiv Praha, fond Deník v trestní věci proti B. Němčanskému, inventární číslo 125/52a.
- Národní archiv Praha, fond Deník v trestní věci proti J. Soukopovi, inventární číslo 126/52a.
- Národní archiv Praha, fond Deník v trestní věci proti J. Tuttemu, inventární číslo 4 SPt I 77/52b.
- Národní archiv Praha, fond Generální prokuratura Praha, inventární číslo T 707/52.
- Národní archiv Praha, fond Osobní spis – Josef Bárta.
- Národní archiv Praha, fond Státní prokuratura Praha, inventární číslo 4 Spt I 68/52.
- Národní archiv Praha, fond Státní soud Praha, inventární číslo 6 TS I 41/52.
- Národní archiv Praha, fond Státní soud Praha, inventární číslo 6 TS I 84/52.

Literatura

- BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013.
- BALVÍNOVÁ, Iva, *Osobnosti Česko: Ottův slovník*, Praha 2008.
- Církevní procesy padesátých let*, Kostelní Vydří 2002.
- DACHOVSKÝ, Karel, *Cesta františkánského kněze Jana Bárty: historická studie o knězi vězněném 16 let pro víru*, Praha 1991.
- DACHOVSKÝ, Karel, *Umlčený zvon*, Praha 2007.
- FIALA, Petr – HANUŠ, Jiří, *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*, Praha 2002.
- FRIČOVÁ, Jitka, *Perzekuce laiků v římskokatolické církvi v 50. letech a na počátku 60. let 20. století na Kroměřížsku*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Praha 2008, 118 s.
- GEBAUER, František, *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948–1989*, Praha 1993.
- GJURIČOVÁ, Adéla, *Uvědomělé kichotiády. Politické myšlení Růženy Vackové*, *Soudobé dějiny* 2, 2005, s. 285–308.
- HANUŠ, Jiří, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005.
- HAVLÍČKOVÁ, Helena, *Dědictví: kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu 1948–1989*, Olomouc 2008.
- HORÁKOVÁ MAIXNEROVÁ, Šárka, *Hoří déšť aneb Zpráva o „Akci K“, noci ze 13. na 14. dubna 1950, kdy měl být internován Bůh*, Praha 2010.
- HRACHOVÁ, Ivana, *Změna církevní politiky státu a postavení katolické církve po únoru 1948*, in: *České, slovenské a československé dějiny 20. století*, Hradec Králové 2008, s. 319–328.
- KAPLAN, Karel, *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*, Brno 1993.
- KAPLAN, Karel – PALEČEK, Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2008.
- KUBÍN, Petr (ed.), *Brány pekelné ji nepřemohou*, Praha 2013.
- NOVOTNÝ, Vojtěch, *Odvaha být církví. Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha 2013.
- PEŠEK, Jiří – LEDVINKA, Václav, *Ponížení a odstrčení: města versus katastrofy : sborník příspěvků z 8. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, konaného ve dnech 2. a 3. října 1990, a z 13. vědeckého zasedání Archivu hlavního města Prahy, uspořádaného ve spolupráci s Ost- und Südosteuropa Institut Wien-Aussenstelle Brno ve dnech 3. a 4. října 1995*, Praha 1998.
- PETERA, Rostislav, *Význam a poslání Katolické akce*, Praha 1949.

PLACHÝ, Jiří, *Komunistická moc v tažení proti katolické církvi*, in: *Za svobodu a demokracii III.: Třetí (protikomunistický) odboj*, Hradec Králové 2002, s. 142–153.

SCHWAB, Simon, *Růžena Vacková a proces Mádr a spol.* Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové 2015, 121 s.

VACKOVÁ, Růžena, *Ticho s ozvěnami*, Praha 1994.

VÁŠKO, Václav, *Církev v ČSR v letech 1948–1960. Perzekuce, odboj, kolaborace*, in: *Za svobodu a demokracii I: Odpor proti komunistické moci*, Praha 1999, s. 48–59.

VÁŠKO, Václav, *Dům na skále 2. Církev bojující: 1950 – květen 1960*, Kostelní Vydří 2007.

VÁŠKO, Václav, *Dům na skále 3. Církev vězněná. 1950–1960*, Kostelní Vydří 2008.

VLČEK, Vojtěch, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004.

VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena, BABKA, Lukáš, *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl III.*, Praha 2004.

Internetové zdroje

Bárta, Jan Baptista Josef, Ústav pro studium totalitních režimů, dostupné online (<https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/barta-jan-baptista-josef-18-3-1921/>).

MACH, Vladimír, Štěpán Trochta, dostupné online (http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_trochtas.php).

Zvěřina, Josef, Ústav pro studium totalitních režimů, dostupné online (<https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/zveina-josef-3-5-1913/>).

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 – **Trestní oznámení proti Bártovi a spol., 21. srpna 1952**
- Příloha č. 2 – **Žaloba proti Bártovi a spol., 29. září 1952**
- Příloha č. 3 – **Nařízení hlavního líčení proti Bártovi a spol., 18. října 1952**
- Příloha č. 4 – **Protokol o hlavním líčení – výpověď Jaroslava Řiháka, 1952**
- Příloha č. 5 – **Protokol o výpovědi se svědkyní Růženou Vackovou, 28. října 1952**
- Příloha č. 6 – **Znalecký posudek proti Bártovi a spol., 31. října 1952**
- Příloha č. 7 – **Rozsudek v procesu Bárty a spol., 1. listopadu 1952**
- Příloha č. 8 – **Příkaz k výkonu trestu u Josefa Bárty, 1. listopadu 1952**
- Příloha č. 9 – **Evidenční karta odsouzeného Bohumila Němčanského, 1952**
- Příloha č. 10 – **Protokol o odvolacím líčení proti rozsudku Státního soudu, 30. ledna 1953**
- Příloha č. 11 – **Amnestie pro Olgu Stavělovou ml., 21. června 1960**
- Příloha č. 12 – **Žádost Josefa Bárty o revizi rozsudku, 11. června 1965**
- Příloha č. 13 – **Rehabilitace Olgy Stavělové st., 27. prosince 1990**
- Příloha č. 14 – **Fotografie zatčeného Josefa Bárty a Josefa Zvěřiny**
- Příloha č. 15 – **Žaloba proti Mádrovi a spol., 31. května 1952**
- Příloha č. 16 – **Znalecký posudek proti Mádrovi a spol., 12. června 1952**

Příloha č. 1

Trestní oznámení proti Bártovi a spol., 21. srpna 1952

5

- 3 -

cirkevní hierarchie a některým zrádným kněžím odhalila se nám pravá tvář Vatikánu a jejich pomahačů. Tyto procesy ukázaly, že Vatikán se pokoušel zejména zneužít náboženského citění občanů v ČSR a v jiných zemí lid. demokracie k organisování rozvratnických akcí. Cílem těchto zločinných akcí je nahradit lidově demokratické zřízení v těchto státech tuhou, klerofašistickou diktaturou, politicky ovládanou Vatikánem. Hospodářsky pak se tyto státy měly stát kolonií USA. Tyto procesy ukázaly zrovna tak jako v Maďarsku proces se zrádným kardinálem MINZENTYM, že Vatikán je špionážní centrálou, připravující spolu s americkými imperialisty třetí světovou válku.

Když bdělostí československého pracujícího lidu a jeho vlády byly tyto záměry odhaleny, nevzdal se Vatikán svých zločinných plánů. Počal budovat přísně konspirativní ilegální náhradní záškodnickou síť. Vedoucími této špionážní sítě byli tajně vysvěceni a mimořádnými mocemi vybaveni biskupové a síť měly tvořit illeg. kroužky, organisované ze svedených mladých lidí, které pod rouškou náboženské výchovy prováděly přípravu ke zvratu lidově demokratického zřízení u nás a soustavně prováděly špionáž.

I tyto plány byly odhaleny a organisátor kroužku Antonín MANDL byl spolu s ostatními vatikánskými agenty po zásluze potrestán. Avšak síť vybudovaná MANDLEM nebyla zcela likvidována. V jeho protistátní činnosti pokračoval nadále jeho nástupce odsouzený již páter MÁDR a profesorka VACKOVÁ a s nimi společně pak obviněný páter Josef BARTA, ~~člověk~~ ZVĚŘINA a Jiří HOLUB. Tito zločinci nadále organisovali kroužky katolické mládeže, které pod rouškou náboženské výchovy vychovávali v duchu nenávislosti k dnešnímu zřízení a k špionáži. Aby jejich rozvratnická a špionážní činnost byla co nejučinnější, vyslal do ČSR Vatikán svého agenta pátera SCHÜTZNERA, který měl zde za úkol koordinovat činnost těchto ilegálních kroužků a vytvořit zde rozsáhlou špionážní síť. Jim pak ku pomoci byli i někteří vysocí církevní hodnostáři.

Odsouzený již páter MÁDR spolu s obviněným páterem HOLUBEM a ZVĚŘINOU organisovali ilegální kroužky tak, že MÁDR zaměřil svoji činnost mezi vysokoškolským studentstvem, ZVĚŘINA pak s HOLUBEM na dělnickou mládež. Obviněný BARTA jako řeholník, když byl v soustředovacím klášteře v Želivě, podněcoval tam ostatní

9

Příloha č. 2

Žaloba proti Bártovi a spol., 29. září 1952

- 13 -

58

... které dostal od spoluobviněného Josefa Soukupa a tak se zapojil do pokusu vysoké církevní hierarchie o rozvrat lidově demokratického zřízení,

Svoji trestnou činnost doznává a je usvědčován spoluobviněnými Němčanským, Valáškem a Josefem Soukupem.

3a/ Obviněný Jiří K o t u l á n :

Pochází z dělnické rodiny, ale stal se kostelníkem a vlivem náboženských představ v roce 1949 na požádání spoluobviněného Soukupa rozšířil jednak výhrušné dopisy pokrokovým kněžím, jednak jinou rozvrstnou literaturu, vydávanou církevní hierarchií a byl spojku v jejím předávání brněnské diecési.

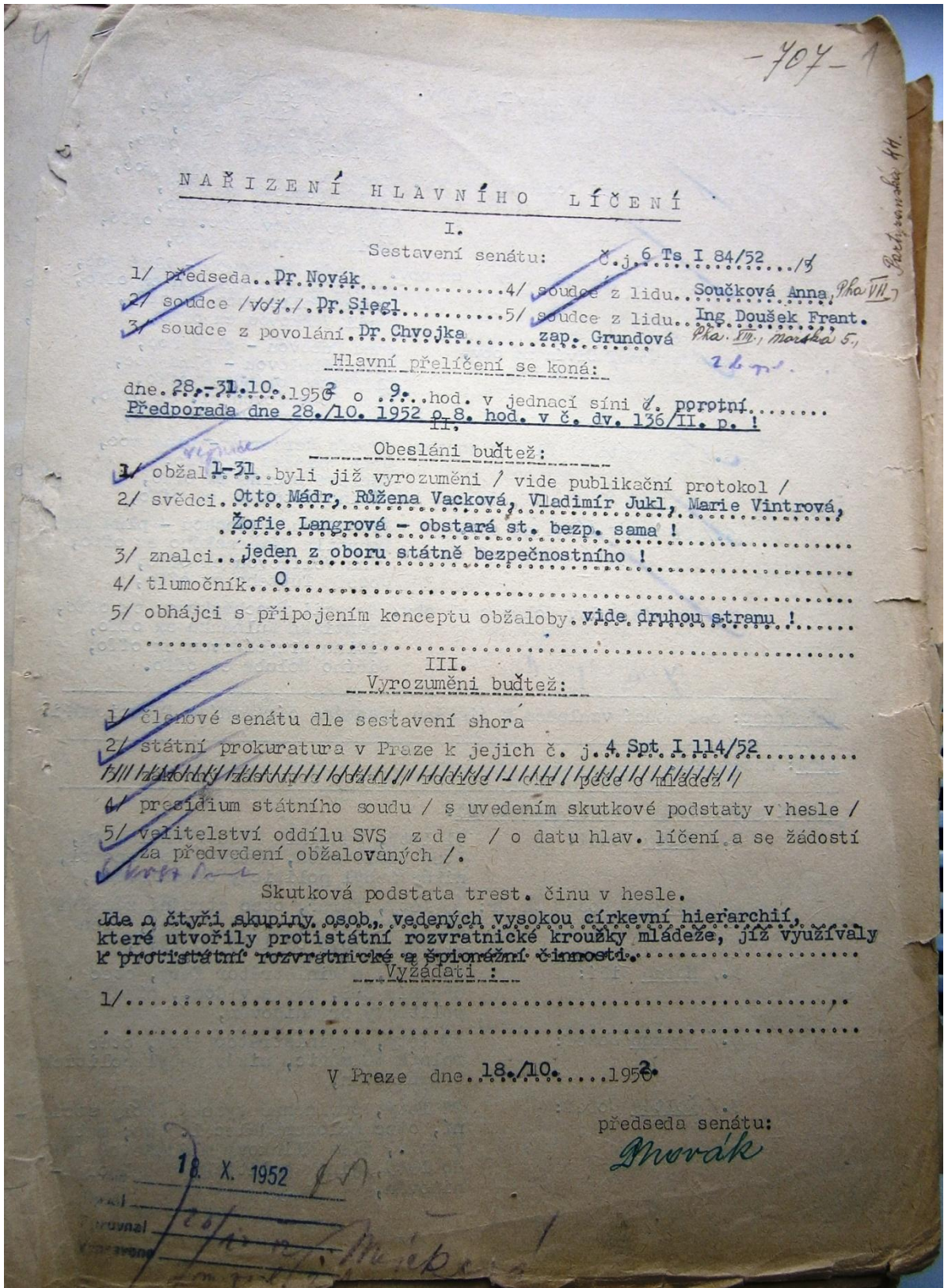
Svoji trestnou činnost doznává a je usvědčován výpovědí spoluobviněného Františka Kulhánka.

Má proto státní prokuratura za zjištěné, že

- I. Obvinění tím, že se stali členy různých ilegálních kroužků, jejichž účelem bylo zneužívat náboženského citění prostých lidí, tyto štvát proti vládě a vyhledávat mezi nimi vhodné osoby pro rozvrstné cíle Vatikánu tím, že rozšiřovali masově i rozvrstnou literaturu, ať již vydávanou vysokou církevní hierarchií nebo později vedením kroužků, a konečně na jaře tím, že plánovali připravovali a zprostředkovali utěky reakčním kněžím do zahraničí, aby tito mohli ve službách Vatikánu dále rozvracet lidově demokratické zřízení v Československu, spolčili se navzájem k pokusu o zničení a rozvracení lidově demokratického zřízení a společenské a hospodářské soustavy republiky, které jsou zaručeny ústavou.
 - II. Obvinění Josef Zvěřina, Jiří Holub, Miroslav Tomek, Olga Stavělová ml., Olga Stavělová st., Marie Cypriánová, Jiřina Krejčíková, Věra Běhelová, Marie Jadrná, Elena Pellerová, Františka Rybanská, Božena Kretochvílová, Bohumil Němčanský, Jaroslav Řihák, a Václav Lacina tím, že jednak zprostředkovali ukrytí vatikánskému agentu Schütznerovi, tomuto slibovali podávání špionážních zpráv, příp., že zprostředkovali ilegální utěk zahraničí, jednak tím, že Bohumil Němčanský, Jaroslav Řihák a Václav Lacina skutečně špionážní zprávy do zahraničí odeslali a jednak tím, že Miroslav Tomek, Jiřina Krejčíková, Věra Běhelová, Marie Jadrná a Elena Pellerová konaly služby spojku, které přenášeli špionážní zprávy spolčili se navzájem, pokud se týká vešli ve styk se Svatooplukem Schütznerem k vyzvidání státního tajemství v unyslu vyzradit je cizí moci a Bohumil Němčanský, Jaroslav Řihák a Václav Lacina státní tajemství skutečně vyzradili.
- 69

Příloha č. 3

Narizení hlavního líčení proti Bártovi a spol., 18. října 1952

Národní archiv Praha, fond Státní soud Praha, inventární číslo 6 TS I 84/52 (vybráno autorem).

Příloha č. 4

Protokol o hlavním líčení – výpověď Jaroslava Řiháka, 1952

- 21 -

K dotazu obhajoby :

Od Němčanského jsem dostal oba dokumenty.

Mám dojem, že Lacina na mně žádal, abych mu hned vrátil ten plánec. Nemohl jsem mu vyhovět proto, že plánec měl již Nesrovnal. Nepamatuji si, zda jsem Lacinovi řekl, že plánec má Nesrovnal.

Obviněný Němčanský : Řihákovi jsem dal pouze jeden oběžník.

Dalších dotazů není.

Setřeno předpisu § 154 tr.ř.

Obvinění trvají na svém.

Obviněný Václav L a c i n a :

Udává gen. jako na čl. 736, k věci samé vypovídá jako na čl. 406-410 s těmito změnami příp. dodatky :

Žalobě jsem rozuměl, cítím se vinen.

S Němčanským že bych mluvil o zvratu tohoto zřízení si nepamatuji. Nesrovnala jsem viděl celkem dvakrát. Řihák byl můj kamarád. Nesrovnal nám nabízel cestu do zahraničí. Já jsem řekl, že nemám v úmyslu odejít.

Zjistil jsem, že Nesrovnal je zaměřen proti lidově demokratickému zřízení a že má, nebo mohl mít spojení se zahraničím.

Ze Stavoprojektu, kde jsem byl zaměstnán, odcizil jsem jedny směrnice, chtěl jsem je ukázat Řihákovi. Ukázal jsem mu je. Za několik dní mně znovu Řihák žádal o směrnice, chtěl si je znovu prohlédnout. Já mu je půjčil, potom, když mi je dlouho nevracel, žádal jsem Řiháka, aby mi je dal.

Seznam zaměstnanců závodu jsem měl jako služební pomůcku.

Dalších dotazů není.

Obviněný Němčanský : S Lacinou jsem nevedl nikdy politické debaty, výpověď souhlasí, nemám připomínek.

Obviněný Řihák : Po prvé jsem ty tři směrnice nečetl, proto, jsem je chtěl na Lacinovi po druhé. Výpověď Laciny souhlasí, nemám připomínek.

Setřeno předpisu § 154 tr.ř.

Obvinění trvají na svém.

Obviněný Jan V a l á š e k :

Udává gen. jako na čl. 737, k věci samé vypovídá jako na čl. 416 - 419 s těmito změnami příp. dodatky :

Žalobě jsem rozuměl, skutečností v žalobě uvedené, úplně však pravdě neodpovídají.

Němčanskému jsem ty dvě tiskoviny předal někdy v červnu-červenci 1949. Cítím se proto také vinen tím, že jsem Němčanskému tyto tiskoviny předal.

Můj poměr k lidově demokratickému zřízení naisto záporný nebyl,

Příloha č. 5

Protokol o výpovědi se svědkyní Růženou Vackovou, 28. října 1952

Ministerstvo národní bezpečnosti
Hlavní správa státní bezpečnosti

Č. j. _____

Dne 28.10.1952.

-467-
27

Protokol o výpovědi

se svědkem

Růžena VACKOVÁ

Jméno a příjmení

Za svobodna - přezdívka

Narozená 23.4.1901 v Velkém Meziříčí
povoláním profesorka kde universita Praha
bytem Praha III, Malostranské n.č.l.
stav svobodná jméno manž. /
rozená Vacková počet dětí /
národnost česká stát. přísl. čsl.
školní vzdělání filosof. fakulta
voj. poměr / rodiče Bohumil
Růžena rozená Vašátková
majetkové poměry nemajetná
dřívější tresty odsouzena st. soudem k 22 r.
totožnost zjištěna obč. leg. o l. 5423/434
politická příslušnost v r. 1948 lid. str.

Jmenovaná byla obeznamenána s předmětem výslechu a po napomenutí k udání pravdy, vypovídá:

Otázka:

Se kterými osobami jste vyvíjela protistátní činnost ?

Odpověď:

Byli to především kněží římsko katolické církve Dr. Josef ZVĚŘINA, p. Otto MÁDR, Dr. Antonín MANDL, p. Adolf KEIPR, dále bývalá uaměstnaná francouzského vyslanectví v Praze Věra BĚHALOVÁ, šetřovatelka Marie JADRŇÁ a ještě další osoby.

Otázka:

Jak byla do této činnosti zapojena Marie JADRŇÁ ?

Odpověď:

Jelikož JADRŇÁ byl zhám můj nepřátelský postoj k lidově demokratic-

MNB-254641-51

31

Příloha č. 6

Znalecký posudek proti Bártovi a spol., 31. října 1952

- 7 -

43

propagandu.

Z tohoto hlediska jest možno posouditi vatikánské kázání o zv. "šťěstí chudoby". Katolická církev je ve skutečnosti ohromnou kapitalistickou organizací, její vysoká hierarchie je podstatnou součástí vládnoucích tříd, avšak pádem církevních organizací je monopolistický kapitál, jehož zájmům slouží Vatikán a biskupové a těmto opět pro jejich zájmy slouží členové těchto církví prostí věřící.

Není sporu o tom, že na cestě z Vatikánu až do posledního katolického kostela není překážky, která by mohla mocenský zásah Vatikánu vyloučiti. Toto je skutečná soustava církevní organizace. Je známo, že papeži je podřízena celá armáda kněží a mnichů roztroušených po všech částech země. V rukou Vatikánu a jemu podřízených organizací jsou velmi účinné prostředky masové propagandy, která chrání zájmy Vatikánu: Tisk, rozhlas, školy, kazatelny. Podle pokynu Vatikánu byla v mnoha zemích kněžím vybudována světská organizace, nazvaná "Katolická akce". Organizování kroužků rodina a jiných v lidové demokratických zemích, ilegálních kroužků mládeže i pod jinými názvy patří rovněž k činnosti duchovní zřízení Vatikánem. Tímto způsobem ovládá Vatikán ohromnou mezinárodní organizaci, kterou za zneužití víry a náboženství v širokém měřítku používá ke svým reakčním, mocensko politickým cílům.

V současném boji dvou táborů, tábora míru a socialismu s táborem války a imperialismu, který charakterisuje mezinárodní situaci po druhé světové válce, stojí Vatikán plně ve službách a v táboře imperialismu. To však není nic nového. Po celých ~~patnáct~~ patnáct století. Byl Vatikán nepřitelem novot a všeho pokrokového. Stál vždy na straně ustupujících společenských řádů proto, že mu svým spátečnickým charakterem vždy nejlépe vyhovovaly v ovládnutí lidstva v jeho vlastním zájmu. Uvítal proto Velkou říjnovou socialistickou revoluci v Rusku se stejnou nenávistí, jako před tím revoluci francouzskou. Křížácké tažení proti socialismu stalo se hlavním motivem Vatikánu. Ve fašismu v osobě Hitlera a Mussoliniho, spatřoval Vatikán sílu, která je schopna vést boj se socialismem a demokracií. Proto ve druhé světové válce stál plně na straně fašistického Německa a Itálie, neboť Hitlerovci si útokem na Sovětský svaz plně získaly sympatie Vatikánu a který proto rád mlčel nad fašistickými zvěrstvy páchanými na křesťanech.

47

Příloha č. 7

Rozsudek v procesu Bárta a spol., 1. listopadu 1952

-6-

VI. Josef Tutte tím, že v letech 1948 - 1951 v Praze sdělil Růžence Vackové různé špionážní zprávy, jsa si vědom toho, že Růžena Vacková jest osobou nepovolanou, úmyslně osobě nepovolané vyžradil státní tajemství,

č i m ž s p á c h a l i

- ad I. všichni obvinění kromě Vladimíra Karáska, Františka Kulhánka, Jiřího Kotulána a Josefa Tutteho, trestný čin velezrady podle § 78 odst.1c/, 2a/ tr.z.,
- ad II. Josef Zvěřina, Jiří Holub, Miroslav Tomek, Olga Stavělová ml., Olga Stavělová st., Jiřina Krejčíková, Věra Běhalová, Marie Jadrná, Elena Pellerová, Františka Rybeňská, Božena Kratochvílová, Bohumil Němčanský, Jroslav Řihák a Václav Lacina trestný čin vyzvědačství podle § 86 odst.1, 2a/tr.z.
- ad III. Vladimír Karásek trestný čin neoznámení trestného činu podle § 165 odst.1 tr.zákona,
- ad IV. František Kulhánek trestný čin sdružování proti republice podle § 80 odst.1 tr.zákona,
- ad V! Jiří Kotulán trestný čin sdružování proti republice podle § 79 tr.zákona,
- ad VI. Josef Tutte trestný čin ohrožení státního tajemství podle § 88 odst.1 al.2 tr.zák.

a o d s u z u j í s e

1. Josef Bárta podle § 78 odst. 1 tr.zákona k trestu odnětí svobody na 20 / dvacet / let,
Podle § 47 tr.zákona vyslovuje se propadnutí celého jmění obviněného.
Podle § 43 a 44 tr.z. vyslovuje se ztráta občanských práv občanských na 10 roků.
2. Josef Zvěřina podle § 78 odst.1 tr.zákona, se zřetelem na §. 22 tr.z. k trestu odnětí svobody na 22 / dvacet dva / let.

Příloha č. 8

Příkaz k výkonu trestu u Josefa Barty, 1. listopadu 1952

- 854 -
jms. 19663

Věz. ústavu v Praze 14. 4. 11. 1952 I 114/52.

Příkaz, aby trest byl vykonán.

Josef Barta
nar. 18.3.1921

byl odsouzen rozsudkem státního soudu v Praze ze dne 1.11.1952 č.j. 6 Ts I 84/52 pozněním - potvrzeným rozhodnutím nejvyššího soudu v Praze ze dne 11/11 č.j. 11/11 pro §§ 78/1

Trest nastoupen dne 1.11.1952-12h

O nastoupení trestu vyrozuměn k č.j. _____
hovor 11.11.1952-130h
Velitelství oddílu SVS
Praha - Pankrác
- 2. XII 1952

k trestu odnětí svobody 20 /dvacet / roků

se započtením vazby od 11.4.1952 - 4.30 hod. do 1.11.1952 - 12.00 hod.

Trest odnětí svobody má ihned nastoupiti.

Trest budiž vykonán v ústevě mimo ústav.
Po jeho odpykání budiž propuštěn na svobodu - dodán - _____

O nastoupení trestu budiž vyrozuměn KS Stb v Praze k č.j. 73 08 /52

Trestným činem projevil nepřátelství k lid. dem. řádu.

/datum a podpis velitele věz. ústavu/

Věci - /včetně peněz/, které odsouzenému patřily v den právní moci rozsudku t.j. _____ a jsou v tamní úschově, buďtež s výjimkou občanského oděvu, 1 páru obuvi a nutného prádla zaslány ONV - fin. ref. v _____ k č.j. _____ jakožto součást propedího jmění odsouzeného.

**STÁTNÍ PROKURATURA
V PRAZE**
Došlo: -4. XII. 1952
_____ krát _____ příloh

Za správnost vyhotovení vedoucí kanc. oddělení : _____

Státní prokurátura v Praze dne 1.11.1952.

Státní prokurátor : _____
vz. Dr. Čížek v.r.

Vzor č. 7 k j.ř.

Národní archiv Praha, fond Státní soud Praha, inventární číslo 6 TS I 84/52 (vybráno autorem).

Příloha č. 9

Evidenční karta odsouzeného Bohumila Němčanského, 1952

15. 11. 1954 trest přerušen na 1702 č.l. 1700-1701.
 21. 11. 1958 nakoupil výkon trestu po přerušení č.l. 1725.

Němčanský Bohumil Zst I 4 Spt I 114/52
 nar. 16. 11. 1909 v Blatná, kata. území Blatná okr. Blatná Or. 6 Ts I 84/52 dne 1. 11. 1952
 změněn-potvrzen
 soc. původ robotník To _____ dne _____
 zaměst. rozvod pravomoc. ods. dne 4. 11. 1952
 bytem Brno - Žabovřeska, Topova 6 tr. čin. § 86/1c, 2a tr.
 KS-Stb B mo č. j. 8/4-V. 13581/52 78/1c, 2a tr.
 vazba od 1/11. 1952 do 4/11. 1952 Trest
 u: _____ odn. svob. 20
 trest odpykán: _____ pen. trest: _____ náhr. trest: _____
 od _____ u: Průcha prop. jmění: ale čest. pr. obč.: 10 let
 od 5/11. 52 u: ušor zapvazba od: 1/11. 1952 do 4/11. 1952
 od: 16. 6. 1951 u: us 1. Uhánska 2/28. 1952 trest končí _____
 od _____ u: _____ náhr. trest _____ č. j. _____
 od _____ u: _____ milost-amnestie čl. _____
 od _____ u: Amnestie z 9. 5. 1960 prominut
 propuštěn po odp. trestu _____ dne 10. 5. 1960 č. l. 1782
 důvodů _____
 Do TNP zař. čl. _____
 Uzn. dle § 283 tr. ř. čl. 665 Uzn. dle 287 tr. ř. čl. _____
 Uzn. dle ONV o zajištění jmění čl. _____ Uzn. dle § 282 tr. ř. čl. _____
 Uzn. dle § 286 tr. ř. čl. _____ Uzn. dle 112 čl. 90, 988 Uzn. ONV 23. 3. 55 1. 1954
A/65 č. 1985

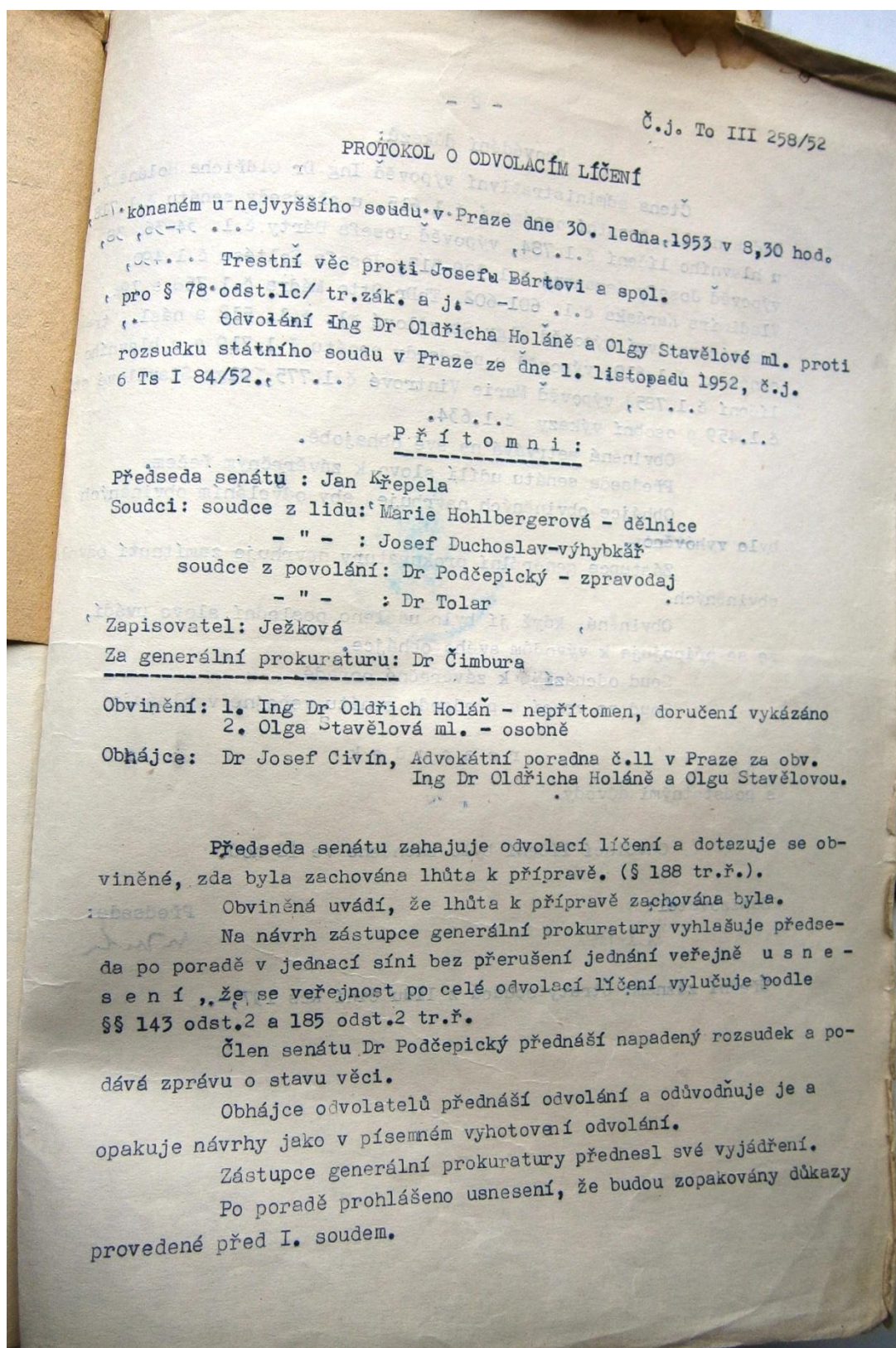
Trest peněžitý:

pl. př. č. l.	oklad č. l.	spátky po do č. l.	zpráva vym. uř. č. l.	plat. přík. zruš. šen. č. l.	dotaz na ONV o nemov.	zpráva ONV- fin. ref.	§ 291 tr. ř. § 293 tr. ř. č. l.	nař. výk. náhr. tr. č. l.	zaplacen

Národní archiv Praha, fond Státní soud Praha, inventární číslo 6 TS I 84/52 (vybráno autorem).

Příloha č. 10

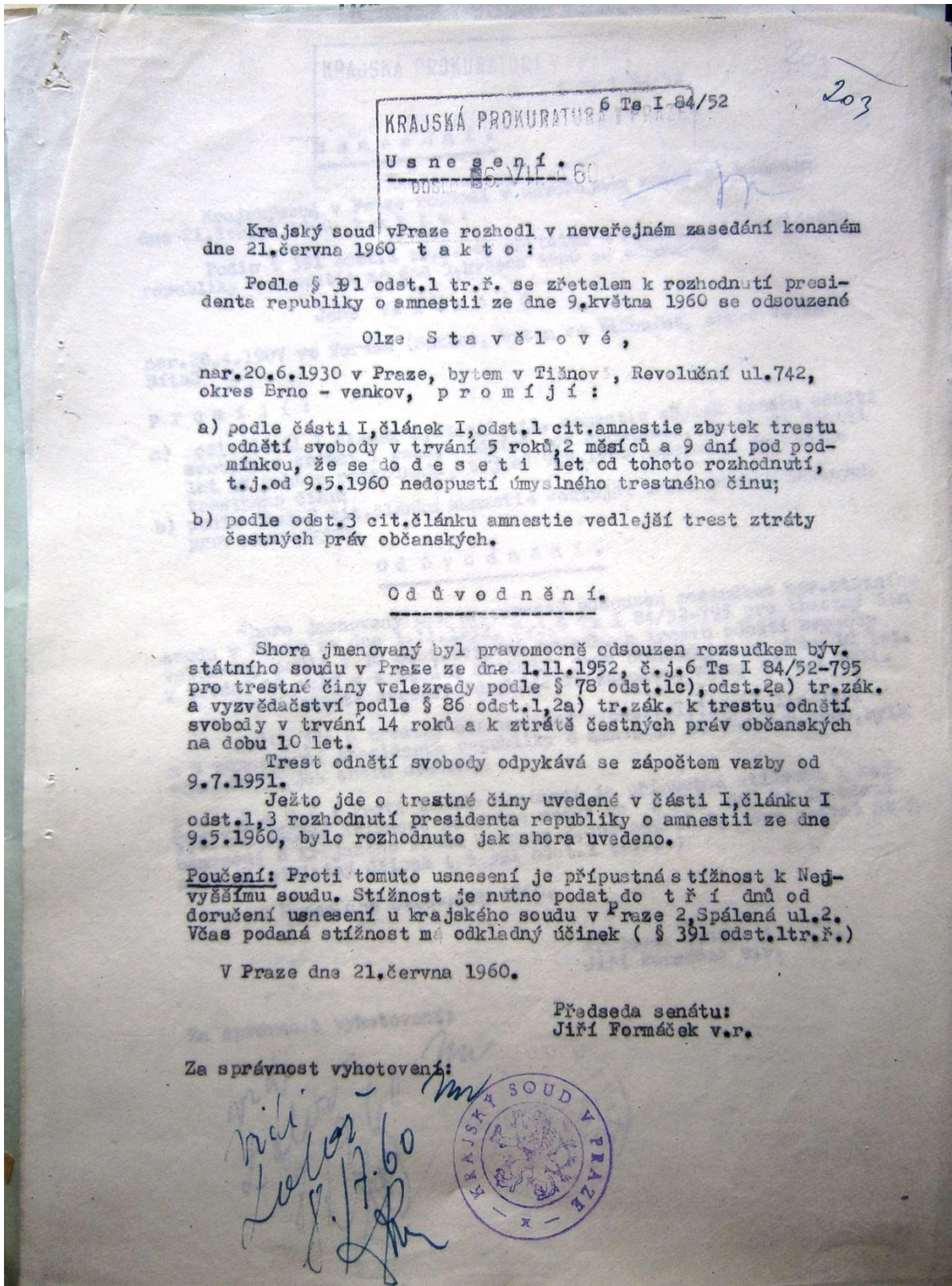
Protokol o odvolacím líčení proti rozsudku Státního soudu, 30. ledna 1953

Národní archiv Praha, fond Státní soud Praha, inventární číslo 6 TS I 84/52 (vybráno autorem).

Příloha č. 11

Amnestie pro Olgu Stavělovou mladší, 21. června 1960

Národní archiv Praha, fond Deník ve věci Josefa Barty a spol. Rk 152/56, inventární číslo 4

SPT I 114/52 A (vybráno autorem).

Příloha č. 12

Žádost Josefa Barty o revizi rozsudku, 11. června 1965

1) Neprůhlednost rozsudku.
S politováním konstatuji, že mi stále zůstává nepřístupný rozsudek, ač jsem se r. 1956 mnohokrát o uvolnění do něho žádal. Podání tedy formuluji jen podle paměti a upřesnění i doplnění bych podal přes zdejší okr. soud v Jičíně, protože podle názoru a prokurátora je pro mne rozsudek nedostupitelný, leč přes nejbližšího okresního soudce.

2) Doba zatčení, vyšetřování a soudu.
Pro revizi věží i na skutečnost, že vyšetřování a pojednání byly vedeny v době, která prakticky memořovala objektivní a nerekonjaty pořadí jak vyšetřovací, tak soudní orgány, proto:

a) Nedostatek zákonosti v procesech této doby jsou obecně známé a uvádány už proto, že obžalovaný býval souzen jen na základě svého soudního protokolu ne vyšetřovacími metodami příslušného vyšetřovacího orgánu. [U mne konkrétně fyzickým i psychologickým matlakem, celou dobu až do soudní vešly (16 měsíců) bez jediné vyšetřovací, 14 měsíců navíc samovolně bez jakékoli četby, nákupe a ř.] Největší ještě vyjádření mluví o obžalovaných, podobným způsobem připravovaných. Byly jim poskytnuty žádné žádosti svědkové a také z mnoha přímých dokumentů o činnosti, které byly v rukách STB nebyla čtena ani věta z jakýchkoli selekčních obsahem. Celá porada mého právního zástupce ex offio vyzněla v tomto smyslu: Kde se nic dělat. Soudte rád, že vám nenavrhnu absolutní trest. Rohl jste vyšetřovací věci? A to asi týden před procesem.

b) Můj proces byl zřejmou, dlouho připravovanou součástí kampaně - serie soudních procesů, které spolu vůbec nesouvisely a přece byly, v rozporu s pravdou, mezi sebou propojovány (viz ad 4). Tím v té době vytvářel ideologické vyjádření situace ve společnosti a procesy: s tehdejšími, biskupy, pracovníky Ordinarátu, Babiloni, tisků a konečně katolickou akci, což se občas na postoj nejvyšší i soudce.
vytvářelo tak, ~~...~~

Národní archiv Praha, fond Státní soud Praha, inventární číslo 6 TS I 84/52 (vybráno autorem).

Příloha č. 13

Rehabilitace Olgy Stavělové starší, 27. prosince 1990

- 2100 -

usnesení je právoplatné *dnem 27. 12. 1990*

Krajský soud v Brně, odd. 1,
7. ledna 1991 *DL*

1 Rt 438/90

Usnesení

Krajský soud v Brně rozhodl v neveřejném zasedání,
konaném dne 27. 12. 1990 o rehabilitaci dle zák. č. 119/90 Sb.,
t a k t o :

Olga S t a v ě l o v á ,
nar. 6.4.1903 v Hlinsku, posl. bytem Tišnov, Pod Klucaninou 742,

je účastna rehabilitace

podle § 2 odst. 1 písm. c) zák. č. 119/90 Sb., pokud jde
o trestný čin velezrady dle § 78 odst. 1 písm. c) odst. 2
zák. č. 86/50 Sb. a trestný čin vyzvědačství podle § 86
odst. 1, odst. 2 písm. a) zák. č. 86/50 Sb., kterým byla uzná-
na vinnou rozsudkem státního soudu v Praze, ze dne 1. 11. 1952,
sp. zn. 6 Ts I 84/52.
Citovaným ustanovením zák. č. 119/90 Sb. je rozsudek zrušen
ve výše uvedeném rozsahu.

Podle § 2 odst. 2 věta třetí zák. č. 119/90 Sb.

se zastavuje

trestní stíhání Olgy S t a v ě l o v é
pokud jde o trestný čin dle § 78 odst. 1 písm. c), odst. 2
zák. č. 86/50 Sb. a trestný čin podle § 86 odst. 1, odst. 2
písm. a) zák. č. 86/50 Sb.

Odůvodnění

Krajský soud v Brně přezkoumal výše citované rozhodnutí
státního soudu v Brně a dospěl k závěru, že Olga S t a v ě l o v á
je účastna rehabilitace, která se vztahuje na trestný čin,
jímž byla uznána vinnou.
Na základě ustanovení § 2 odst. 1 zák. č. 119/90 Sb.
byla ze zákona zrušena spolu s citovaným rozsudkem také všechna
ostatní rozhodnutí, na něj obsahově navazující, a to k datu,
kdy byla vydána.

Podle § 2 odst. 2 věta třetí zák. č. 119/90 Sb. zastavil
soud trestní stíhání jmenované pro uvedenou trestnou činnost.

P o u ě n í : Proti tomuto usnesení lze podat stížnost do tří
dnů od jeho oznámení a to k Nejvyššímu soudu
ČR v Praze prostřednictvím krajského soudu
v Brně.
Prokurátor může podat námitku do 60 dnů od
oznámení, o níž rozhodne Nejvyšší soud
České republiky.

V Brně dne 27. 12. 1990

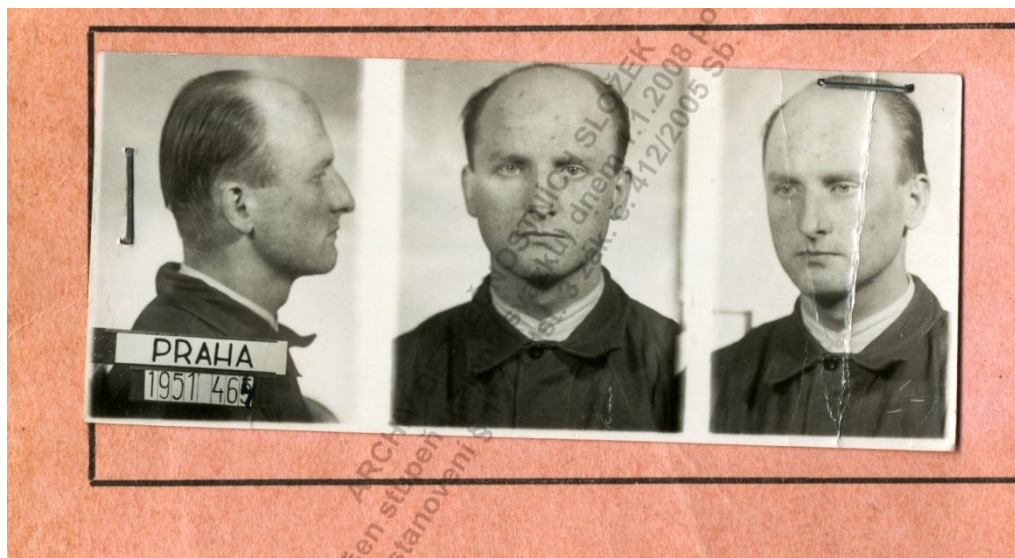
JUDr. IVO KOUŘIL
předseda senátu
Za správnost vyhotovitel

KRAJSKÝ SOUD
V BRNĚ

Národní archiv Praha, fond Státní soud Praha, inventární číslo 6 TS I 84/52 (vybráno autorem).

Příloha č. 14

Fotografie zatčeného Josefa Barty a Josefa Zvěřiny

Archiv bezpečnostních složek, fond V-691 MV. Skupinový spis - fotografie (vybráno autorem).

Příloha č. 15

Žaloba proti Mádrovi a spol., 31. května 1952

- 2 -

se dopustili trestných činů v žalobě uvedených:

V několika procesech proti některým zrádným příslušníkům vysoké církevní hierarchie a některým zrádným kněžím, byla odhalena pravá tvář Vatikánu a jeho pomahačů. Tyto procesy ukázaly, že Vatikán se pokoušel zejména zneužít náboženského citění v Československu a v jiných zemích lidových demokracií k organizování rozvratných akcí. Cílem těchto zločinných akcí bylo nahradit lidově demokratické zřízení v těchto státech tuhou klerofašistickou diktaturou, politicky ovládanou Vatikánem. Hospodářsky se tyto státy měly stát kolonií USA. Tyto procesy stejně jako proces proti maďarskému zrádnému kardinálovi Mindszentyemu dokázaly, že Vatikán je špiónážní centrálou připravující spolu s americkými imperialisty třetí světovou válku.

Když šelostí československého pracujícího lidu a jeho vlády byly tyto záměry odhaleny a tak znemožněno, aby zrádní příslušníci z řad vysoké církevní hierarchie a jejich pomahači organizovali rozvrat a rozsáhlou špiónáž, nevzdal se Vatikán svých zločinných plánů. Počal budovat přísně ilegální náhradní záškodnickou síť. Vedoucími této sítě byli tajně vysvěcení a mimořádnými plnými mocemi vybavení biskupové a síť měly tvořit ilegální kroužky organizované ze svedených mladých lidí, které pod rouškou náboženské výchovy prováděly přípravu rozvratu a špiónáž.

I tyto plány byly odhaleny a organizátor kroužků Antonín Mandl byl spolu s ostatními vatikánskými agenty již v roce 1950 po zásluze potrestán. Na místo Mandla však nastoupil obviněný Otto M á d r . Místo sítě mužských klášterů převzaly úlohu ukryvačů agentů a protistátních zločinců kláštery ženské, pastýřské listy a exkomunikační dekrety vystřídal individuální teror a vraždy.

Obviněný Otto M á d r studoval ve školním roce 1948-1949 na gregoriánské universitě v Římě a odtud byl v létě 1949 vyslán do Československa, aby převzal funkci vedoucího kroužků. Soustředil kolem sebe dosud neodhalené zbytky Mandlovy sítě zejména z řad laiků. Postupně navázal spojení s vedoucí sítě kroužků na Moravě obviněným R a z í k e m a se skupinami na Slovensku vytvořenými vyučencem profesionálního špiona a jesuity Tomislava K o l a k o v i ě e , obviněným Vladimírem J u k l e m . S pomocí obviněné Růženy V a c k o v é vyhledoval prostřednictvím italského a francouzského vyslanectví v Praze cestu k zaslání špiónážních zpráv do Vatikánu. Navázal spojení s obviněnou Zofíí L a n g r o v o u , která jako generální představená kongregace sester Karla Boromejského vytvořila v klášteře této kongregace v Praze III. náhradní residenturu vatikánské špiónážní služby. Shromažďovala zprávy, tyto redigovala a prostřednictvím Růženy V a c k o v é odesílala do Vatikánu. V klášteře ukryvala řadu vatikánských agentů a nakonec i obviněného Otto M á d r a , když tento se připravoval k ilegálnímu útěku do zahraničí. Zpronevěřila peníze, které řádové sestry vydělaly svoji prací jako ošetřovatelky a vytvořila z nich tajný fond, z kterého podporovala Mádra a jiné agenty desetitisíčovými částkami. Tak od roku 1948 do roku 1951 vydala částku 3.000.000.- Kčs., podobnou činností zabývala se i obviněná Marie V i n t r o v á , která jako představená vytvořila z kláštera sester Těšitelek v Rajhradě u Brna skryši pro vatikánské agenty a zprostředkovala

Národní archiv Praha, fond Státní prokuratura Praha, inventární číslo 4 SPt I 68/52 (vybráno autorem).

Příloha č. 16

Znalecký posudek proti Mádrovi a spol., 12. června 1952

- 2 -

vyloučiti.

Papeži je podřízena celá armáda kněží a mnichů, roztroušených po všech částech světa. V rukou Vatikánu a jemu podřízených organizací jsou velmi účinné prostředky masové propagandy : tisk, rozhlas, školy, kazatelny. Podle pokynů Vatikánu počali duchovní v mnoha zemích budovat světské organizace pod názvem "Katolická akce". Organizování kroužků "Rodina" a ilegálních kroužků mládeže patří rovněž k činnosti duchovní^{ch}, řízené Vatikánem. Tak ovládá dnes Vatikán ohromnou mezinárodní organizaci, zneužívající v širokém měřítku víry a náboženství ke svým reakcionářským politickým cílům.

V současném boji dvou táborů, tábora míru a socialismu s táborem války a imperialismu, který charakterizuje mezinárodní situaci po druhé světové válce, stojí Vatikán bezvýhradně v táboře imperialistickém. To však není nic nového. Po celých 15 století byl Vatikán nepřitelem novot a všeho pokroku. Stál vždy na straně ustupujících společenských řádů proto, že mu svým zpátečnickým charakterem nejlépe vyhovovaly v ovládnutí lidstva ve svém vlastním zájmu. Uvítal proto Velkou říjnovou socialistickou revoluci v Rusku se stejnou nenávistí, jako před tím revoluci francouzskou. Křížácké tažení proti socialismu stalo se hlavním motivem Vatikánu. Ve fašismu, v osobě Hitlera a Mussoliniho, spatřoval Vatikán sílu, která je schopna vést boj se socialismem a demokracií. Proto ve druhé světové válce stál cele na straně Německa a Itálie, neboť hitlerovci si útokem na Sovětský svaz plně získali sympatie Vatikánu, který proto rád mlčel nad zvěrstvy páchanými na křesťanech.

Vítězství Sovětského svazu a zhroucení fašistických mocností donutilo Vatikán ke spěšnému přeorientování. Vatikán, který dříve sázel na Hitlera a Mussoliniho, rozhodl se rychle spojit své zájmy co nejtěsněji se zájmy západních imperialistů.

Národní archiv Praha, fond státní soud Praha, inventární číslo 6 TS I 41/52 (vybráno autorem).